

-----{ kutupyıldızı kitaplığı }-----

134

BALONDA BEŞ HAFTA

kutuphaneci - eskikitaplarim.com

Jules Verne

BİRİNCİ BÖLÜM

14 Ocak 1862 tarihinde Kraliyet Coğrafya Cemiyetinin Londra'da Waterloo Meydanı 3 numarada akdetmiş olduğu toplantıya büyük bir dinleyici kütlesi akın etmiş bulunuyordu. Cemiyetin reisi Sir Francis M... sürekli alkışlarla zaman zaman kesilen nutkunda meslektaşlarına çok önemli bir haber vermişti.

Bu, benzeri az bulunur belagat numunesi, son devrelerinde ifrat derecede vatanî hislere meyleden gürültülü cümlelerle son buluyordu:

«İngiltere, daima dünya milletlerinin başında gitmiştir. (Zira dik-kate şayandır ki, umumiyetle bir kısım milletler diğerlerinden üstündürler.) Coğrafya sahasında vücuda gelen keşifler bu ileri milletlerin cesur seyyahları sayesinde husul bulmuştur. (Tasvip sesleri). Bu milletlerin fedakâr çocuklarından biri de Doktor Samuel Fergusson'dur. O aslını inkâr etmeyen başarıcı bir insandır. Şayet bu defaki teşebbüs başarılabacak olursa (Başarılabacaktır sesleri), Afrika kıtasında yaşayan dağınık kabileler birbirine yaklaşmak suretiyle birleşecek (Şiddetli tasvip nidaları) ve eğer başarılamazsa (Asla! Asla!) o da, insan zekâ ve kudretinin başaramadığı diğer bir çok cüretkâr teşebbüsler gibi eksik kalmış olacaktır. (Şiddetli ayak vurmalar).

Bu heyecanlı sözlerle coşan meclisten:

— Horra!... Horra!... sesleri yükseliyordu.

Heyecana gelen bir üye:

— Fergusson'un cüreti şerefine üç defa Şa!... Şa!... Şa! diye bağırdı.

Diğer asabî bağırışlar da duyuluyordu. Fergusson'un adı ağızlar-da dolaşıyor ve «Biz onun tek başına İngiliz boğazlarını aşabileceğinden eminiz» deniliyordu. Toplantı salonu alkıştan sarsılıyordu.

Burada toplanmış bulunan bu cesur seyyahlar muhtelif iklimli dünya bucaklarını dolaşmış, ihtiyaçlamış; yıpranmış ve yorgun in-

sanlardı. Her biri boğulmadan, yangından, yerlilerin tomahawks'larından, vahşilerin kafa kırıcı topuzlarından, işkence kazıklarından, Polinezyalıların midelerinden kurtulmuş manen veya maddeten az veya çok yıpranmış kimselerdi. Lâkin Sir Francis M... nin nutku devam ettiği müddetçe hiçbir sabırsızlık göstermemişti. Bu nutuk, Londra Kraliyet Coğrafya Cemiyeti'nde emsalsiz bir başarı teşkil etmişti.

Lâkin, İngiltere'de takdir sadece lâfta kalmamaktadır. Bu tasvip de derhal The Royal Mint ⁽¹⁾ de paraya çevrilmiş ve bu nutkun tesiriyle Doktor Fergusson'u teşvik etmek üzere bir yardım fonu açılmış, toplanan para iki bin beş yüz İngiliz lirasına yükselmişti. Bu para yapılacak işlerin önemine göre taksim edilmişti.

Cemiyet üyelerinden biri, şayet Doktor Fergusson cemiyete bizzat gelerek resmen takdim edilmemiş olursa durumun ne olacağını reisten sordu.

Reis Sir Francis:

—Doktor cemiyetin emrine amadedir, cevabını verdi. Bu esnada «Geliyor! Geliyor!» sesleri duyuluyordu. Böyle cesur ve cüretkâr bir adamı gözleriyle görmeğe herkes sabırsızlanıyordu.

İnmeli ihtiyar bir komodor.

— İhtimal ki bu hayret verici ve inanılmaz mesele bilim tasavvurumuzdan başka türlü neticelenmez! dedi.

Sinsî bir ses:

— Ya Doktor Fergusson meclise gelmeyecek olursa!., dedi.

Lâtifeci azadan biri:

— O halde onu icat etmemiz icabeder, diye cevap verdi. Sir Francis M... basit bir eda ile:

— Buyurunuz Doktor Fergusson, dedi.

Doktor Fergusson, endişeli bir hava içinde bulunan meclise gürültülü alkışlar arasında girdi.

Bu, kırk yaşlarında bir adamdı. Boyu ve yapısı alelade idi. Kanlı mizacı yüzünün rengini koyulaştırmıştı. Muntazam hatlı, biraz solukça bir yüzü vardı. Kuvvetli burnu keşiflere mahsus gemilerin burunlarına benzemekte idi. Gözleri zeki ve cüretkâr olmaktan ziyade bir sevimlilikle parlıyordu. Kolları uzundu. Ayakları, büyük yaya

seyyahlarınkiler gibi yere metanetle basıyordu.

Sükûnet ve vakarı Doktorun şahsiyetine bir olgunluk veriyordu. Safiyane fikirlere kapılacak kimselerden olmadığı her halinden belli oluyordu.

Alkışlar ve yaşa sesleri, Doktor Fergusson'u sevimli bir hareketle meclisi susmağa davet edinceye kadar sürdü. Koltuğa doğru ilerleyerek hazır bulunanlara takdim edilmesini bekledi; sonra ayağa kalktı, dimdik durarak sabit ve enerjik bakışları ile etrafını süzdü, sağ elinin şahadet parmağını göğse doğru uzattı. Ağzını açtı ve yalnız şu tek kelimeyi telâffuz etti:

«Exelsior!» ⁽²⁾

Hayır! Ne M. M. Bright Cobben'in duyulmamış mübahaseleri, ne Lord Palmerston'un İngiliz kayalıklarını tahkim etmek için tesis ettiği fevkalâde fon, hiçbir şey Sir Francis'e M... nin nutku kadar başarı sağlayamamıştır. Onun nutku bunların hepsinden üstündür.

Doktor azametli, yüksek fakat ölçülü ve itidalli bir tavra malikti. Meclise münasip veçhile «Exelsior!» diye hitab etmişti.

İhtiyar komodor bu acayip adama tutkundü. Fergusson'un nutkunun Londra Kraliyet Coğrafya Cemiyeti'nin dergisinde ⁽³⁾ neşredilmesini teklif etmişti ki Doktor artık bu Cemiyete bağlanacak ve ona hizmet edecekti.

Fergusson'un babası, İngiliz bahriyesinin cesur kaptanlarındandı. Oğlu çok genç yaşlarından beri babasının tehlikeli sergüzeştlerine katılmıştı. Bu korku bilmez çocuk cevval bir ruha, bulucu bir zekâyâ, ilmî araştırmalar için üstün bir istidada sahipti. Başka çocukları eğlendiren havaî şeylerden ve oyunlardan da hoşlanmıyordu.

Deniz keşiflerine, cüretkâr teşebbüslere ait yazılar okumakla hayalleri çabuk inkişaf etmişti. 19. uncu asrın ilk yarısında yapılan keşifleri merak ve sabırla takibetmişti.

Mungo-Park ve Bruce'ların, Caillie'lerin, Levaillan'ların ve biraz da Selkirk'in ve Robinson Crusoe'nun başarılarını hayalinden geçiriyordu. Onun bu macera hayallerinin dünyanın dört bir tarafından geçen sergüzeştli gençliğinde kuvvet almış bulunduğu da düşünülebilir. Kültürlü bir adam olan babası, bu parlak zekâyı hidrografiye, fiziğe makine fennine, nebatata, astronomi ve tıbbâ ait bilgileri ve

etütlerle takviye etmeyi ihmal etmemişti.

Bu değerli kaptan öldüğü zaman Samuel Fergusson yirmi iki yaşında idi ve dünya turunu henüz bitirmemişti. Bengal mühendisler birliğinde yer almış ve birçok işler başarmıştı. Lâkin askerlik hayatı onun mizacına uygun gelmiyordu.

Emir almaktan ve kumanda vermekten hoşlanmıyordu. İstifa ederek kısmen avcılık ve kısmen de nebatat koleksiyonları yapmak merakı ile Hindistan yarımadasının kuzeylerine doğru yola çıktı ve onu Kalküta'dan Surat'a aştı. Bu basit bir amatör gezisi idi. Bilâhare, onun Surat'dan Avustralya'ya geçtiğini ve 1845 de Yeni Hollanda'nın merkezinde bulunduğu tahmin edilen iç denizin keşfine me-mur edilen yüzbaşı Sturt seferi heyetine katılmış görüyoruz.

Samuel Fergusson 1950 yılına doğru İngiltere'ye dönmüş ve keşifler tanrısına pek bel bağlamayarak 1853 yılına doğru Amerika kıtasını Behrenk Boğazından Farewel Burnuna kadar katedecek olan Kaptan Mac Clure seferi heyetine katılmıştı.

Fergusson'un bünyesi her çeşit yorgunluğa ve her iklim şartına hayret verecek derecede mukavemetli idi. Mükemmel bir seyyah numunesi idi. Midesi isteğine göre genişleyip daralır, bacakları yatağının durumu ve biçimine göre uzayıp kısılır, günün her saatinde uyuyabilir ve gecenin her saatinde uyanabilirdi.

Bu yorulmak bilmez seyyah 1855 yılından 1857 yılına, kadar Scлагintweit biraderlerle birlikte bütün batı Tibet'i dolaşmış ve orada etnografya bakımından çok dikkate değer müşahedelerde bulunmuştu.

Bu çeşit seyahatlerinde Samuel Fergusson, Daily Telegraph'ın muhabirliğini de yapmakta kusur etmemiş ve bu sayede bu gazetesinin günlük baskısı kırk bin nüshaya yükselmişti.

Seyahat notları ise milyonlarca okuyucu tarafından meraph'ın muhabirliğini de yapmakta kusur etmemiş ve bulunmadığı ve keza Londra Kraliyet Coğrafya Cemiyetine; Paris, Berlin, Viyana veya Sen Petersburg cemiyetlerinden birine, Seyyahlar Kulübüne ve dostu istatistikçi Kokburn'un mensup bulunduğu Kraliyet Politeknik Enstitüsü'ne ⁽⁴⁾ âza olmadığı halde, gayet tanınmış bulunuyordu.

Bu âlim ona hoş görünmek maksadıyla, bir gün aşağıdaki mese-

lenin hallini teklif etmişti: Doktor tarafından dünya etrafında yapılan bin seyahatten değişik mıntıkalara göre kaç tanesinin ayaklarından ziyade kafası ile yapılmış olduğunu yahut bu bin seyahatten başı ile ayaklarının paylarının ayrılmasını istemişti ve bunun bir hat boyunca rakamlandırılmasını bildirmişti. Lâkin Fergusson bilginler topluluklarından daima uzak kalmak isterdi. O, vaktini ölçülü kullanır, nutuk çekmekten ziyade seyahat etmeği tercih ederdi.

Bir İngiliz'in, gölü dolaşmak üzere Cenevre'ye geldiği söyleniyordu. Onu omnibüste oturulduğu gibi yan oturulan arabalardan köhne birine bindirdiler. İngiliz kazara sırtını göle doğru çevirmek için dönecek olsa araba, turunu ikinci bir defa yapma külfetine katlanmadan son seyahatini tamamlamış olacaktı. Mamafih o, göl seyahatinden zevk alarak Londra'ya dönmüştü.

Fergusson bu seyahatte birçok görgüler kazanmıştı. O biraz kadere tâbi olduğu için tabiatın hükmüne tâbi idi. Fakat kendisi nazarında ve Cenabıhak indinde bu mutedil bir fatalizm sayılırdı. O yaptığı seyahatlerde ve dünya yolculuklarında sevk edilen bir katarla değil, sevkeden bir lokomotifle benzerdi:

«Ben yolumu değil, yolum beni takibediyor!» diyordu.

Binaenaleyh, onun Kraliyet Cemiyeti'nin alkışlarını topladığı zaman, gösterdiği soğukkanlılığa hayret etmemek lâzımdır. O bu gibi şeylere düşkün olmaktan uzaktı ve böyle geçici şeylerden gurur duyanlardan değildi. Reis Sir Francis'e M... nin kendisine karşı olan iltifatlarını basit şeyler buluyordu. Başarılarından dolayı da fazla bir gurur duymuyordu.

Toplantıdan sonra Doktor Pall Mall'de bulunan Travellers Club'e götürülmüştü. Orada şerefine muhteşem bir ziyafet hazırlanmıştı. Bu mükellef ziyafette o kadar mühim şahsiyetler bulunuyordu ki, bizzat Doktor Fergusson'a bile üç parmak açık yer kalabilmişti.

Afrika kıtasında seyahat ederek şöhret kazanmış birçok ünlü seyahat toplantıda idi. Kendilerine kadehler dolusu Fransız şarabı ikram ediliyor ve hazır bulunanların sıhhatine ve ölenlerin hâtıralarına alfabe sırasına göre içiliyordu. Bu tamamen İngilizvarî bir usuldü.

(2) Lâtince bir tâbir olup, yüksek kültürlü, âli, seçkin, mümtaz mânalarına uygun gelir.

(3) The Proceeding of the Royal Geographical Society of London

(4) Royal Polytechnic Institution.

İKİNCİ BÖLÜM

Daily Telgraph gazetesi ertesi günkü 15 ocak tarihli nüshasında şöyle bir makale yayınlıyordu;

«Afrika'nın geniş ıssızlığı çözülmek üzeredir. Asrî bir Oedipe, âlimlerin altmış asırdan beri hal edemedikleri bu muammanın anaharını bize teslim edecektir. Eskiden, Nil'in kaynaklarını araştırmak delice bir teşebbüs, tahakkuku İmkânsız bir hayal olarak telâkki ediliyordu.

— Doktor Barth, Denham Clapperton tarafından Sudan'a kadar katedilmiş bulunan yol güzergâhını takibederek Doktor Livingston, Ümit Burnu'ndan Zambezi nehri vadisine kadar uzanarak; Yüzbaşı Burton ve Speke büyük iç gölleri keşfederek asrî medeniyete üç yol açmış bulunuyorlardı. Onları birleştirecek noktaya henüz hiçbir seyyah varamamış ve Afrika'nın kalbini henüz hiç kimse fethetmemiştir. Bu nokta bütün gayretlerin birleştirilmesini icabettiren bir yerdi. Şu halde bu defa o cesur ilim öncülerinin başlayıp başarmağa muvaffak olamadıkları bu keşif Doktor Samuel Fergusson tarafından cüretkârane bir teşebbüs olarak yeni den ele alınmış oluyor. Okuyucularımız bu keşiflerin safahatını gazetemizden takip edebileceklerdir.

«Bu cesur kâşif, Afrika kıtasını doğudan batıya tamamen katetmek teşebbüsündedir. Eğer aldığımız haber doğru ise hareket noktası olduğu sahillerinde bulunan Zanzibar adası olacaktır. Varış noktası ise ancak Cenabıhakkın bileceği yerdir.

«Bu ilmî keşfin gayesi Kraliyet Coğrafya Cemiyeti'nin dünkü günlük toplantısında açıklanmıştır. Teşebbüsün tahakkuku için lüzumlu masrafları karşılamak üzere iki bin beş yüz liralık bir meblâğ tahsis edilmiştir.»

Cenevre'de Coğrafya Cemiyeti'nin Şubat ayı bülteninde hoş bir cevap intişar etmişti. Bu cevap, Londra Kraliyet Cemiyeti ile Travallers Club'u alaya almakta idi.

Fakat M. Petermann, Gotha'da yayınlanan Mittheillungen'lerinde

Journal de Geneeve kat'î şekilde susmağa mecbur etmiştir. M. Pe-termann Doktor Fergusson'u şahsen tanıyordu ve cesur dostunun sebatkârlığı hakkında teminat veriyordu.

Artık şüpheye mahal kalmamıştı. Londra'da seyahat hazırlıklarına başlamıştı. Lyon fabrikaları balonun inşasında kullanılacak olan ipek kumaşları dokuma hususunda talimat almışlardı. Bundan maa-da İngiltere hükümeti doktorun emrine Resolut nakliyesini yapan kaptan Bennet'yi tahsis etmişti.

Her gün teşvik edici ve cesaret verici mektuplar yağıyordu. Teşebbüsün tafsilâtı Paris Coğrafya Cemiyetinin bültenlerinde uzun uzadıya izah ediliyordu. Yeni Seyahat, Coğrafya, Tarih ve Arkeoloji Olayları dergisinde dikkate şayan bir makale, Doktor W. Koner tarafından Zoitschrift für Allegemeine Erdkunde dergisinde çok müdekkikane bir etüd yayınlanarak bu seyahatin sağlayacağı ka-zançlar izah edilmiştir.

North Amerikan Review dergisi, İngiltere tarafından sağlanan böyle bir muvaffakiyetin mahzursuz olamayacağını ileri sürüyor, bahsi doktora çevirerek böyle güzel bir yol bulduğuna göre onu Amerika'ya angaje etmeği teklif ediyordu.

Uzun boylu tafsilâta girişmeden, Journal des Mission Evange-lique'den Revue Algerienne et Colaniale mecmuasına varıncaya kadar bütün dünya dergi ve gazetelerinin bu konuda önemli yazıları neşrettiklerini söylemek kâfidir.

Bu mevzu ile ilgili olarak İngiltere ve Londra'da mübahaseler cereyan etmekte idi. Bunlardan birincisi Doktor Fergusson'un ortaya attığı iddianın mahiyeti, ikinci bir kısımları tarafından tecrübe edilemeyeceği, bazıları tarafından da teşebbüs edileceği iddia edilen seyahat konusu, üçüncü bahisler cereyan etmekte idi. Bunlardan birincisi Doktor Fergusson'un dönüp dönememesi ihtimalleri üzerinde toplanıyordu. Bu bahisler üzerine Londra'da külliyetli paralar konulmakta idi.

Bu suretle müminlerle münkirler, cahillerle âlimler dikkat nazarlarını doktora çevirmiş bulunuyorlardı. Lâkin o, teşebbüsünün muvaffakiyetleri ile tehlikelerine aynı derecede katlanmayı düşünen cüretkâr bir maceraperest olmağı şiddetle red ediyordu.

Balonların sevk ve idaresinde tatbik edilecek birçok makinelerin, kâşifleri, balonun şevki için kendi icatlarının tatbik edilmesi hususunda doktora müracaatta bulunmuşlardı. O, bu sistemlerden hiçbirini kabul etmek niyetinde değildi. Bu hususta kendisince tatbik edilecek bazı buluşları ise izah etmektense ısrarla kaçınıyordu ve yolculuk hazırlıklarına faaliyetle devam ediyordu.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Doktor Fergusson'un çok samimî bir dostu vardı. Kalpleri bir olan bu iki dost ayrı temayül ve istidatlara sahip olmakla beraber birbirlerinin tam mânasıyla eşi idiler. Cisimlerinin ayrı olması onları fazla üzmüyordu. Dick Kennedy ile Samuel Fergusson âdeta birer ikiz kardeştiler. Dick Kennedy tam mânasıyla bir İskoçyalı idi; açık kalpli, kararlı, inatçı bir adamdı. Edinburg şehrinin hakikî banliyösü idi. O bir ara balıkçılık ederken sonradan avcılığa başlamış ve-bunda karar kılmıştı. Bir Kaledonya çocuğunun Highlands dağlarında av peşinde koşması hiç de şayanı hayret değildir. Kennedy karabinası ile fevkalâde bir nişancı olarak tanınmıştı. Bir bıçağın yüzünü kurşunla vurmakla kalmıyor, onu aynı uzunlukta iki parçaya ayırmak suretiyle tam ortasından ikiye bölüyordu.

Kennedy'nin yüzü Walter Scott'un⁽¹⁾ Manastırın'da tasvir ettiği Ibalbert Glendinning'in çehresine çok benziyordu. Hemen hemen ondan farksızdı. Boyu 6 İngiliz kademini⁽²⁾ aşmakta idi. Hareketli ve çevik olup Hercule gibi kuvvetli idi. Güneşten yanmış kırmızı yüzlü, canlı ve siyah gözlü, sebatkâr ve kararlı tabiatlı ve âlicenap bir İskoçyalı metanetine sahipti.

İki dost Hindistan'da aynı alayda bulundukları sırada tanışmışlardı. Samuel'in fil üzerinde nebatlar ve böcekler yakalamağa çalıştığı sırada Dick de bir kaplan avlamağa uğraşıyordu. Denilebilir ki her ikisi de kendi sahalarında usta idiler. Nadir bulunur bir nebat doktorun, bir vahşi hayvan da Dick'in avını teşkil ediyordu ki, ikisi de aynı şeydi.

Bu iki genç adamdan biri ne maişetini sağlayacak bir iş tutabilmiş, ne de esaslı bir baltaya sap olmuştu. Mamafih, arkadaşlıkları sarsılmaz bir dostluğa dayanıyordu. Bulundukları yerler bazen birbirinden ayrı olsa bile, aralarındaki karşılıklı sevgi onları daima yekdiğerine bağlı bulunduruyordu.

İngiltere'ye döndükleri zamandan beri birbirlerinden, ayrı buluyorlardı. Doktorun uzaklara gitmesi bu ayrılığa. sebep olmuştu.

Lâkin memlekete döner dönmez bu İskoçyalı, dostuna bir haftasını tahsis etmekten geri duramamıştı. Dick maziden dem vuruyor, Samuel ise istikbalı hazırlamayı düşünüyordu. Birisi geriye, öteki ileriye bakıyordu. Biri endişeli idi, bu Fergusson'du, ötekisi tam bir huzur içinde idi; bu da Kennedy idi.

Tibet seyahatinden döndükten sonra Doktor, iki sene-kadar bir zaman yeni teşebbüslerden bahsetmemişti. Dick onun seyahat temayülünün ve macera hevesinin artık geçmiş, olduğunu iddia ediyordu. O, bundan çok memnundu. Zira, herhangi bir gün, insanların seyahat heveslerinin fena bir neticeye varabileceğine, yamyamlar, vahşi hayvanlar arasında dolaşmanın tehlikeden salim olamayacağına kani olan Kennedy, Samuel'i, gerek ilim için ve gerekse insanların selâmeti için kâfi derecede işler yapmış olduğunu söyleyerek: bu hevesten caydırmağa çalışıyordu.

Ona karşı Doktor hiçbir cevap vermemekle mukabele ediyor; dalgın ve düşünceli duruyor, sonra hesaplar yapıyor, gecelerini rakamlarla uğraşmakla geçiriyor, denenmemiş mücerret bilgiler üzerine tecrübeler yapıyordu. Zihninde binbir çeşit düşüncenin kaynaştığı seziliyordu.

Kennedy, dostunun Ocak ayında Londra'ya gitmek üzere kendisini terk edeceği zaman ona:

— Böyle ince ince düşünecek ne var? diye sormuştu. Fakat hâdi-seyi ancak Daily Telegraph'ın makalesinden

Öğrenebilmişti.

— Fe Subhanallah! diye bağırıldı. Divane! Kaçık! Afrika'yı bir baştan bir başa balonla geçecekmiş! Meğer iki yıldır düşüncesi bu imiş! Aklına koyduğu şeyi mutlaka yapar!

Bütün bu düşünceler Dick'in başına kuvvetli birer yumruk darbesi halinde iniyordu. Karısı Elspeth, bunun bir alay mevzuu olarak ortaya atılmış olabileceğine işaret etmişti.

Dick ona:

—«Ben arkadaşımı bilmez miyim? Bu iş onun kafasından çıkma değil mi sanki? Fezada yolculuk! İşte kartalları bile kıskandıracak bir hareket. Bu iş olamaz. Doğru değil bu! Ben ona mâni olacağım! Kendi keyfine bırakılırsa müsait bir havada Ay'a gitmeğe kalkışa-

cak!» diye cevap veriyordu.

Kennedy aynı akşam yarı endişeli, yarı hiddetli bir halde General Raiway istasyonundan trene atlayarak ertesi günü Londra'ya varmıştı. Bir araba üç çeyrek saat sonra Doktorun Soho mahallesi Greek Street'deki küçük evine götürdü. Bahçe parmaklığını geçerek kapıya beş defa kuvvetle vurdu. Kendisine kapıyı bizzat Fergusson açmıştı.

Fazla hayret göstermeyerek:

— Sen misin Dick? dedi.

— Evet, ta kendisi!

— Bu kış avı mevsiminde nasıl oldu da Londra'ya gel din azizim Dick?...

— Bir divanenin hareketine mâni olmağa geldim. Kennedy, Daily Telegraph'ı elinde tutarak:

— Bu gazetenin yazdıkları doğru mu diye sordu.

— Ha! Demek ki söylemek istediğin bu idi! Bu gazeteler çok boşboğaz şeyler! Dur! Lâkin biraz otur hele!

— Oturmuyacağım! Nerede bu hazırlıklar? Onları alt üst edeyim... Nerde bu hazırlanan şeyler?.. Onları param parça edeyim.

Sadık İskoçyalı hakikaten çok hiddetlenmişti. Doktor onu teskine çalıştı:

— Sakin ol! Azizim Dick, hiddetini haklı buluyorum. Çünkü projelerimi sana henüz açıkladım.

— Buna yeni proje diyorsun ha!

— Sana yazmadım hiçbir yere gidecek değilim...

— Eh! Bu, benim için bir hayli eğlenceli olacaktı!

— Çünkü seni de birlikte götürecektim.

İskoçyalı bir dağ keçisinin bile yapamayacağı şiddetli bir sırıyla yerinden fırladı:

— Eh! dedi, sen demek ikimizin de Betlhem hastahanesine (3) kapatılmamızı istiyorsun.

— Ben bilhassa senin üzerinde durdum, azizim Dick, bu iş için seni herkese tercih ederek seçtim.

Kennedy büyük bir şaşkınlık içindeydi. Doktor devam etti:

— Beni on dakika kadar sükûnetle dinleyecek olursan, teşekkür bile edeceksin.

- Ciddî mi söylüyorsun? .
- Hem de çok ciddî!
- Ya seninle gitmeği red edecek olursam?
- Yalnız giderim. Avcı:

— Hele oturalım da sükûnetle konuşalım bakalım, şaka etmiyor-
san beni kızdırmak için söylüyorsan, dedi. Senin projelerin delice
şeyler! İmkânsız iş! Ciddî ve tatbiki mümkün bir şeye benzemiyor!

- Bunu tecrübe ettikten sonra anlayacağız.

Lâkin bir şey mutlaka yapılmaması icabederse onu yapmamak
lâzımdır!

- Neden böyle olsun?

— Ya tehlikeler, ya tabiatın çıkaracağı mâniler! Fergusson cid-
diyetle cevap verdi:

— Mânileri yenmek için keşifler, icatlar yapılmıştır; tehlikelere
gelince; onlardan hiç kimse kaçamaz; hayat baştan sona tehlikelerle
doludur; masanın başına geçmek, şapkasını başına giymek de tehli-
keli olabilir. Önce olacağı olmuş gibi düşünmeli, halin âti olduğunu
düşünmemelidir. Zira, âti biraz uzaktaki halden başka bir şey değil-
dir!

Kennedy omuz silkerek:

- Zaten sen daima kadere inanırsın, dedi.

— Fakat kader kelimesinin iyi tarafına, kaderin bizim, için neler
hazırladığını düşünerek zihin yormağa gelmez. Şut güzel İngiliz
atasözünü hatırdan uzak tutmayalım:

«Asılmak için doğan, suda boğulmaz».

Kennedy için verilecek cevap yoktu, burada uzun uzadıya sayıl-
mayacak birçok mâniler ortaya atmakla beraber doktoru tasavvurun-
dan vazgeçiremiyordu. Münakaşaya bir saat kadar devam etmişti.
Nihayet:

— Fakat, şayet sen, dedi. Afrika'yı baştan başa mutlaka geçmek
istiyorsan neden herkesin yaptığı gibi yapmıyor ve onların gittiği
yolları takip etmiyorsun?

Doktor sesini yükselterek cevap verdi:

— Niçin mi? Çünkü bu zamana kadar yapılan bütün, teşebbüsler
suya düştü de ondan! Çünkü Niger'de öldürülen Mungo-Park'dan

Wadai'de kaybolan Vogel'e, Murmur'da öldürülen Oudney'den, Sac-katou'da ölen Clapperton'a, Maizan'a kadar, Touaregler tarafından öldürülen Binbaşı Laig'den, 1860 başlarında öldürülen Rocher Hambourg'a varıncaya kadar vahşi Afrika kabileleri tarafından işle-nen birçok cinayetler! Çünkü yerlilere, açlığa, susuzluğa, sıtmaya, mukavemet etmek mümkün değildir! Çünkü bir şekilde yapılması mümkün olmayan bir şeyin başka bir şekilde yapılması tecrübe edilmelidir! Çünkü, son olarak, ortasından geçilemeyen bir yerin yanından veya üzerinden geçmek lâzımdır da ondan!

— Şu halde, tereddüde mahal yok! Balkonumdan aşağı korku-suzca inebilmek için bütün tedbirleri almış bulunuyorum; eğer hatâ etmiyorsam kâşifler için normal şartlar altında toprağa basmış ola-cağım ve balonum beni daima nezaret altında tutmuş olacaktır. Ba-londan ayrı düşmeği asla tahmin etmemelidir.

— Bilâkis; bu ciheti de hesaba katmak lâzım.

— Hayır, aziz Dick. Afrika'nın batı sahiline varmadan önce on-dan ayrılmak niyetinde değilim. Onunla herşeyi yapmak mümkün-dür; onsuz ise, evvelki heyetlerin maruz kaldıkları tehlike ve engel-lere maruz kalarak helak olmam mukadderdir. Onunla beraber ol-dukça ne sıcak, ne sel, ne fırtına, ne sam yeli, ne iklimin kötülükleri, ne vahşi hayvanlar ve ne de insanlar beni korkutamaz! Çok sıcakla-nırsam biner, çok üşürsem inerim; bir dağ karşıma çıkarsa aşar, bir fırtına çıkarsa hükmüme alırım!

Cesur Kennedy gittikçe telâşlanıyor ve gözünün önünde canlanan manzara ona baş dönmesi veriyordu. Samuel'i hayretle dinliyor, şaşkınlıkla korku arasında sallanıyordu.

— Görelim, bakalım, azizim Samuel, demek sen balonların sevk ve idaresi için yeni bir usul keşfettin ha?

— Şüphe yok, mamafih bu, henüz bir tasavvur.

— Şu halde demek sen!...

— Cenabıhakkın nasib ettiği yere... Amma şimdilik doğudan ba-tıya!

— Neden böyle?

— Çünkü hesabıma göre, Alize rüzgârları aynı istikamete doğru uçmakta bana yardım edecektir.

Kennedy düşünceli bir halde:

— Oh! Çok doğru! dedi... Alize rüzgârları... Şüphesiz... Dikkat etmek lâzım gelen bazı hususlar var...

— Eğer başka cihetler varsa; ona karşı tedbirler de var; endişelenme dostum; İngiltere hükümeti emrime bir nakliye kafilesi tahsis etti. Üç veya dört gemiden ibaret olan bu kafil, tesbit edilen tarihe doğru batı sahillerine vararak beni destekleyecektir. En fazla üç ay sonra, balonumun şişirilmesiyle meşgul olacağım ve içerilere doğru uzanmak için başlangıç noktası olarak kullanacağım. Zanzibar'da olacağız...

— Biz mi? dedi Dick...

— Hâlâ bana karşı ileri sürülecek bir itirazın var mı?

— Bir mi? Bin itirazım var; lâkin her şeyden maada söyle bana: Şayet bu işi araziye görmek ve istediğin zaman binip inmek niyetiyle yapıyorsan buna gaz zayi etmeden yapmağa muvaffak olamazsın; bu hususta başka çare yok. Atmosferde yapılan bütün seyahatlerde bu böyledir.

— Azizim Dick bilmiş olası ki, bir tek gaz atomu veya molekülü zayi edecek değilim.

— Bunu nasıl yapabileceksin?

— Bu, bana ait bir sırdır. Buna «Exelsin» de diyebiliriz...

Bir kelime bile lâtince bilmeyen avcı:

— Öyle ise git «Exelsior» una, dedi.

Bununla beraber Kennedy, elindeki bütün imkânlarla dostunun bu teşebbüsüne mâni olmağa karar vermiş olmaktan dolayı memnundu. Samuel'e gelince o da, yol tedariklerini ikmal etmek üzere çıkmıştı.

(1) Walter Scott: İskoçyalı romancı olup İskoçyada Edinburg da. doğmuştur. Eserlerinde eski devirleri ve şövalyeliği tasvir eder (1771 - 1832).

(2) 1 metre 86 santim kadar.

(3) Londra akıl hastahanesi.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Doktor Fergusson'un takip etmeğe karar verdiği hava hattı gelişi güzel tasarlanmış bir hat değildir. Hareket noktası olarak tesbit edilen Zanzibar adası da rastgele seçilmiş olmayıp iyice etüt edilmiş bulunuyordu. Afrika'nın doğru kıyılarında bulunan bu ada 6 ncı güney arz dairesi üzerinde yani Ekvator'dan dört yüz otuz coğrafya mili aşağıdaydı.

Bu adadan, büyük göller mıntıkasını aşarak Nil'in kaynaklarını keşfe gidecek olan son sefer heyeti hareket edecekti. Lâkin Doktor Fergusson'un bu heyetin keşiflerinden ne suretle faydalanacağı malûm değildi. Başlıca iki cihet vardı: Biri 1849 da Doktor Barth'ın, diğeri ise 1858 de Teğmen Burton ve Speke'nin keşiflerinden faydalanmak.

Doktor Barth Hamburg'lu idi. Kendisine ve vatandaşı olan Overweg'e, bir vazife ile Sudan'a gönderilen İngiliz Richardson heyetine iltihak etmek için müsaade almıştı.

1822 ile 1824 arasında Denham, Clapperton ve Oudney tarafından yapılan keşiflere varıncaya kadar bu havalı tanınmış değildi. Richardson, Barth ve Overwege araştırmalarını , daha uzaklara kadar ilerletmeği istediklerinden kendilerinden öncekiler gibi, Tunus ve Trablusgarb'a çıkmışlar, oradan Fizan'ın merkezi olan Merzuk şehrine ulaşmışlardı.

Bundan sonra, Ekvator'a nazaran amudî olan istikametlerini bırakarak Fizan'ın güney batısındaki Gath'a yönelmişlerdi. Tuaregler tarafından öncülük edilen bu seyahat müşkülatsız olmamıştı. Doktor Barth burada arkadaşlarından ayrılarak Aghades kasabasını ziyaret etmiş ve tekrar heyete katılarak 12 Aralıkta yürüyüşe geçmişlerdi. Heyet Damrghou vilâyetine varınca üç seyyah birbirlerinden ayrılmışlardı.

Dart, Kono yolunu tutmuş ve buraya tahammülü ve külliyetli miktarda haraç ödenmesi sayesinde zorlukla varabilmişti.

Şiddetli bir sıtmaya tutulmasına rağmen beraberinde tek bir hiz-

metkâr bulunduğu halde 7 Martta bu kasabayı terk etmişti. Maksudı kendisinden üç yüz elli mil kadar uzakta bulunan Çat gölüne ulaşmıştı. Doğru istikametine doğru ilerleyerek Bornou'da kâin Zouriedo kasabasına varmıştı. Burası iç Afrika İmparatorluğunun merkezi idi. Orada Richardson'un mahrumiyet ve yorgunluktan öldüğünü haber aldı. Oradan göl kıyılarında bulunan Barnou'nun merkezi Kouka'ya vardı. Üç hafta sonra, 14 Nisan yani Trablus'tan ayrıldıktan on iki buçuk ay sonra Nigornou kasabasına ulaşmıştı.

Ağustos ayında tekrar Kouko'ya dönerek yoluna devamla Mandra, Barghimi, Kanem'i muvaffakiyetle katederek Greenwick'e nazaran 17 derece 21 dakika batı tûl üzerinde kâin Masena kasabasına varmıştı.

25 Kasım 1852 de sonuncu arkadaşı olan Overweg'in ölümünden sonra batıya doğru yönelerek Sokoto'yu ziyaret etmiş ve Niger'i geçecek Tomboutou'ya varmıştı. O burada birçok mahrumiyet ve sefalete, Şeyhin eza ve cefasına katlanarak uzun sekiz ay geçirecekti. Lâkin bu kasabada bir Hristiyan mevcudiyetine uzun zaman müsamaha edilemezdi. Foullannes'lar kendisini hapse atmakla tehdit ettiklerinden Doktor 17 Mart 1854 de orasını terk ederek Kasım ayında Kano'ya dönmüş, Kouka'dan tekrar geçerek 1855 sonlarına doğru Trablus'a varmış ve 6 Eylülde arkadaşsız olarak tek başına Londra'ya dönmüştü.

İşte cesur seyyah Bart'ın seyahati böylece cereyan etmişti.

Doktor Fergusson bunu naklettikten sonra 4 derece arz ile 17 derece batı tûl dairesi üzerinde durdu. Parmağı ile işaret ederek:

— Şimdi de, Teğmen Burton ile Speke'nin doğu Afrika'da yaptıkları seyahate bir göz atalım, dedi.

Nil menbalarını keşfe çıkan muhtelif sefer heyetlerinden hiçbirisi bu nehrin kaynaklarına ulaşamamışlardır. Almanyalı Doktor Ferdinand Werne'in anlattığına göre, 1840 da Mehmet Ali'nin himayesi altında yapılmasına teşebbüs edilen seyahat 4 üncü ve 5 inci kuzey arz daireleri arasındaki Gondokoro'da kalmıştır.

1855 de, Doğru Sudan Sardunya Konsolosu unvanı verilen Dey'in yerini alarak Hartum'a gitmiş ve tüccar Yakup adını kullanarak lâstik ve fildişi ticaretiyle 4 ncü arz dairesindeki Belenia'ya varmış,

fakat hastalandığından Hartum'a dönerek 1857 de orada ölmüştür.

Ne Mısır Tıp Servisi'nin şefi olup küçük buharlı gemi ile Kondokoro'nun bir derece altına inen ve Hartum'da ölen Doktor Peney, ne Gondoko'nun aşağısındaki büyük şelâleleri dolaşarak 2 nci arz dairesine varan Venedikli Miani ve ne de Nil üzerindeki yürüyüşünü daha uzaklara götüren Maltalı tüccar Andrea Debono geçilmesi imkânsız olan sahaları aşmağa muvaffak olamamışlardır.

1859 da Fransa Hükümeti tarafından görevlendirilen Mö Guillaume Lejean Kızıldeniz tarikiyle Hartum'a çıkmış ve yirmi kişilik tayfa ve yirmi askerle Nil'e girmişse de Gondokoro'yu aşamamıştır.

Eski devirlerde Neron'un gönderdiği heyet 9 uncu arz dairesine varmıştı. On sekiz asır sonraki zamanımızda ise ancak beş veya altı derece ilerlenerek ancak üç yüz elli, üç yüz altmış coğrafya millik bir ilerleme kazanılabilmıştır. Birçok seyyahlar Afrika'nın doğu sahillerinden birer hareket noktası seçerek Nil kaynaklarına ulaşmak istemişlerdir. 1768 den 1772 ye kadar İskoçyalı seyyah Bruce, Habeşistan limanı Musavva'dan hareket ederek Tiğre'yi geçmiş, Aksum harabelerini gezmiş, fakat ciddî bir netice alamadan dönmüştür.

1844 de Anglikan misyoneri Doktor Krampf, Zenzibar sahilinde Monbaz'da bir teşekkül kurmuş ve rahip Rebmann'la birlikte sahilden üç yüz mil mesafede iki dağ keşfetmişti. Bunlar Kenia ve Kli-mançora dağlarıdır.

1945 de Fransız Maizan yalnız başına Zenzibar önünde Bagama'ya çıkmış ve korkunç işkencelerle öldürüldüğü Deje-la-Mhora'ya varmıştı.

1859 Ağustos ayında genç seyyah Roscher de Hamburg bir Arap ticaret kervanı ile Nyassa gölüne varmış ve orada uyku esnasında öldürülmüştü.

Sonradan Burton Speke adlı, Bengal ordusu subaylarından teğmen Londra Coğrafya Cemiyeti tarafından büyük Afrika göllerinin keşfine gönderilmişlerdi. Bunlar, 17 Haziranda Zanzibar'ı terk ederek doğruca batıya yönelmişlerdi.

Dört aylık bir zaman, iştirilmemiş eziyetlerden sonra eşyaları yağma edilmiş, hammalları öldürülmüş olduğu halde binbir müşkülâtla kervan ve tüccarların birleşme merkezi olan Kazeh'e vara-

bilmişlerdi. Buradan ilk büyük göle doğru yola düzüldüler. Tanga- nika gölü 3 ncü ve 8 nci güney arz daireleri arasına yayılmış bulu- nuyordu. Onlar buraya 14 Şubat 1858 de varmışlar ve bu göl sahi- linde bulunan muhtelif kabileleri ve bilhassa Kannibal'leri ziyaret etmişlerdi.

Oradan geriye dönmüşler ve 20 Haziranda Kazeh'e avdet etmiş- lerdı. Burton burada hastalandığından aylarca kalmağa mecbur ol- muş, bu esnada Speke ise üç yüz milden fazla bir mesafeye uzanarak ta Oukeroue gölüne varmış, fakat 2 derece 30 dakika arzdan ötesine varamamıştır. 25 Ağustosta Kazeh'e dönmüş ve Burton ile birlikte Zanzibar yolunu, tutarak buraya ertesi senenin Mart ayında ulaşmış- lardı.

Doktor Fergusson, bunları 2 nci arz dairesine de 29 uncu doğu tül dairesine de ulaşmağa muvaffak olamadıklarını ehemmiyetle teba- rüz ettirmiştir.

O, Burton ile Speke'nin ve Barth'ın keşiflerini birleştirmek sure- tiyle Afrika'da 12 dereceden fazla bir sahayı aşmağa teşebbüs edi- yordu.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Doktor Fergusson yol hazırlıklarını son derece hızlandırmıştı. Bütün mevcudiyetini fevkalâde gizli tuttuğu sistemlerle balonunun inşasına hasretmişti.

Uzun zamandan beri vakitlerinin büyük bir kısmını -Arap dili ile muhtelif Manding lehçelerini öğrenmeğe tahsis etmiş bulunuyordu. Muhtelif lisanları öğrenme hususundaki istidadı onun bu işde süratli bir ilerleme kaydetmesini temin etmişti. Avcı dostu, onun, haber vermeden hareket etmesine mâni olmak için bir dakika bile peşini bırakmıyordu. O, bu mevzuda Samuel Fergusson'un kulak asmadığı birçok kandırıcı nutuklar atıyor, müteessir edici yalvarışlara baş vuruyor, fakat yine de Doktoru ikna edemiyordu. Mamafih, Dick onu avucunun içinde farzediyor ve ergeç kandıracağına inanıyordu.

Zavallı İskoçyalı hakikaten acınacak halde idi. O mavi göğün güzelliğini korkunç hayallere dalmadan tasavvur edemeyecek hale gelmişti. Uykuda iken kendisini yedi kat göğün üstünde asılmış görüyor, sonra oradan birdenbire yere düşüyordu. O, bu kâbuslar tesirinde bir veya iki defa yatağından aşağı yuvarlanmıştı. İlk işi başındaki yarayı Fergusson'a göstermek olmuştu.

Dick'i kızdıran şey, Doktorun kendisinden, nefsinden fedakârlık ederek kendisine yoldaşlık etmesini ısrarla istemesi idi. Bunda hiç şüphesi yoktu, zira Samuel sözlerini hep birinci şahsın çoğul zamiri ile «biz» hazırlanacağız, «biz» gideceğiz... gibi sekilerle söylüyordu.

Mülkiyet zamirinin tekili ile de «balonumuz», «sepetimiz», «keş-fimiz» çoğulu ile «yükselişimiz», «keşiflerimiz» diyordu.

Dick arkadaşına karşı aksilik yapmış olmak istememekle beraber kat'î olarak gitmemek hususunda kendince zaman zaman ahdediyordu. Lâkin şurasını da gizlice belirtelim ki, bir taraftan da Edin-burg'dan bazı hususî elbiseleriyle av tüfeklerini de kimseye duyurmadan getirtmiş bulunuyordu.

Bir gün, kötü bir başlangıçtan iyi neticeler doğabileceğini düşü-

nen Dick, Doktorun arzusuna tâbi olmuş göründü, fakat seyahati geri bırakmak hususunda da mahzurlar ileri sürmekten vazgeçmedi. O, bu seyahatin faydalarını tereddütle karşılamakta idi... Şu Nil membalarının keşfi de hakikaten lüzumlu bir şey mi idi?...

Bununla beşeriyetin saadetine hizmet edilmiş olacak mı idi? Vahşi Afrika kabileleri medenileştirilince daha müreffeh bir hayata kavuşmuş olacaklar mıydı? Acaba medeniyet öncesinde daha mesut değil miydi — İhtimal...— Afrika'nın bir gün ayrılması ve bunun az miktarda zayıtla tahakkuk etmesi belki de mümkün olacaktı... Amma, bir ay... Altı ay... Bir sene olmuş... Bazı kâşiflerin buna muvaffak olacakları şüphesizdi...

Mülâhazalar hedeflerinden büsbütün ayrı neticelere varıyor ve bunlar doktoru sabırsızlıktan titretiyordu.

— Hâlâ bunu mu istiyorsun? Hâlâ bu muvaffakiyetin bir başkası tarafından mı kazanılmasını istiyordun bedbaht Dick? Sahte dost! Mazime hıyanet mi edeyim?

Bu arkadaşlığa alışkın olan Kennedy, fakat... diye söze başlamak istedi.

— Fakat, diye onun sözünü kesti. Doktor sen bilmiyor musun ki, benim seyahatim bugün mevcut seyahatleri birleştirmek suretiyle muvaffak olacaktır? Halen bazı kâşiflerin Afrika'nın göbeğine doğru ilerlemekte olduklarından gafil misin? Şu haritaya bir göz at.

Dick haritaya baktı. Doktor devamla:

— Çık Nil mecrasına. İskoçyalı itaat ederek:

— Çıkıyorum, dedi.

— Gondokoro'ya var.

— Vardım.

Kennedy harita üzerinde bir seyahatin ne kadar kolay olduğunu düşünüyordu.

Doktor devamla:

— Al şu pergeli, koy ayaklarından birini şu aşılmaz belâlı kasa-banın üstüne. Zanzibar adası üzerine 6 ncı güney arz dairesini bul. Bu arz dairesini takip ederek Kazeh'e var.. 33. ncü tul dairesi takriben Teğmen Speke'nin katıldığı Oukereoue gölünün ucunu göster. Şimdi de sahil kabilelerinin verdiği malûmatın doğruluğundan, şüp-

he etmekte haklı olduğunu görüyor musun?

— Buna hiç şüphem yok.

— Bir ucu 2 derece 30 dakika arz üzerinde bulunan bu: gölün yarısını üstüva hattı (Equateur) nın üst kısmında bulunmak üzere iki kısımdan mürekkep olması lâzım.

— Doğru!

— Gölün bu kuzey ucundan çıkan akar su şayet biz zat Nil değilse ona karışan bir sudur.

— İşte burası merak edilecek şey.

— İşte pergelin öteki ayağını Oukereoue gölünün bu ucuna yerleştir.

— Yaptım bu işi Fergusson.

— İki ayak arasında kaç derece hesaplıyorsunuz?

— Zoru zoruna iki.

— Bunun kaç mil ettiğini biliyor musun Dick?

— Asla, farkında değilim.

— Bu en fazla yüz yirmi mil eder ki, ehemmiyetsiz bir şeydir.

— Hiç gibi bir şey Samuel.

— Şimdi işi anlıyor musun?

— Başıma yemin ederim ki hayır!

— Pek âlâ! O halde bak! Coğrafya Cemiyetinin himayesi altında hali hazırda yüzbaşı olmuş bulunan Teğmen Speke, Hindistan ordusundan yüzbaşı Grant ile birlikte bir çok kişilik bir heyetin başında olarak bol miktarda para ile Gondokoro'ya ve göle ulaşmak vazifesiyle görevlendirilmişlerdi. Onlar 1860 yılının Ekim ayı sonlarında Zanzibar'dan hareket etmişlerdi. Haşmetlû hükümdarın Hartum'daki Konsolosu İngiliz John Pethercek, Hariciye Nezaretinden yedi yüz lira kadar para alarak Hartum'dan bir vapur donatıp, lüzumlu malzemeyi alarak Gondokoro'ya gitme emrini almıştı. Orada Yüzbaşı Speke'nin kervanını bekleyecek ve ona yiyecek ve cephane verecekti.

— İyi düşünülmüş, dedi Kennedy.

— Görüyorsun ki, bu keşif faaliyetlerine katılmak isti yorsak işi acele tutmamız gerekir. Hepsisi bu kadar değil; Nil kaynaklarının keşfine doğru emin adımlar atılırken bir yandan da diğer seyyahlar

Afrika'nın göbeğine doğru cesurca ilerlemektedirler. Doktor Krapf Equateur üzerindeki Djab nehrinden batıya doğru uzanmağa hazırlanmaktadır. Baron de Decken Monbazi terk ederek Kenia ve Klimancora dağlarını aşmış ve merkeze doğru yönelmiştir.

— Daima yaya mı?

— Daima yaya veya katır sırtında. Sonra da Avusturya'nın Har-tum'daki Viskonsolusu M. de Heuglin 1853 yılında Doktor Barth'ın çalışmalarına iştirak etmek üzere Sudan'a gönderilen Vogel'i aramak maksadıyla çok önemli bir sefer tertip etmiştir. M. de Heuglin, Musavva'dan Haziran ayında adı altında tanınan memleketleri keşfederek ve hem de Çat adı altında tanınan memleketleri keşfederek Yüz-başı Speke ile Doktor Barth'ın faaliyetlerini tamamlayacaktır. Bu takdirde Afrika doğudan batıya aşılmış olacaktır.

ALTINCI BÖLÜM

Doktor Fergusson'un bir uşağı vardı. Efendisine tam bir itaat ve sarsılmaz bir sadakatle bağlı müstesna yaradılışlı bir insan olan bu uşak Joe ismini taşıyordu. Verilen emirleri daima kibarca kabul ederek dırıltı yapmadan ifa eder, daima tatlı latifeler yapardı. Fergusson'un ondan gizli hiçbir şeyi yoktu. Yapacağı her işi tafsilâtıyla ona anlatırdı ve böyle yapmakta haklı idi.

Doktor, Joe'nin nazarında fevkalâde bir insandı. Bir şey söylediği zaman onu yerine getirmeğe can atardı. Onun bütün söyledikleri doğru, bütün düşündükleri hakikatti. Teşebbüs ettiği her iş mümkün, yaptığı her şey hayret verici idi. Doktor Afrika'yı havadan aşmağı tasarladığı zaman, Joe için bu olmuş bitmişti. O engeller üzerinde durmağa lüzum, görmüyordu. Doktor Fergusson'un gitmeğe karar vermesi onun için varılmış demekti. Bu sadık ve mert uşak kendisine teklif edilir edilmez seyahate amade olacaktı.

O, kendisine düşen vazife ne kadar büyük olursa olsun, bütün di- rayet ve zekâsı ile yapmağa azimli idi. Şayet Hayvanat Bahçesine bir profesör seçilmesi icabetseydi, bu mutlaka Joe olurdu. Atlamak, sıçramak, zıplamak, binbir tur yapmak ona oyuncak gibi gelirdi.

Fergusson baş ve Kennedy kolsa, Joe mutlaka eldi. Şimdiye ka- dar birçok seyahatlerde efendisine yoldaşlık etmişti. Kendisine göre bazı ilmî bilgilere de sahipti. Fakat o bilhassa tatlı bir hayat felsefe- sine ve iyi görüşlülüğe meyyaldi. Her şeyi kolay, mantıkî ve tabîî bulur ve olaylarda kendisini üzecek ve sıkacak sebepler göremezdi. Diğer hassaları arasından bilhassa geniş bir istidada ve açık görüşe sahipti.

Joe'nun Doktora karşı gösterdiği bu bağlılık dolayısıyla Kennedy ile aralarında hararetili münakaşalar cereyan etmesine hayret edil- memelidir. Mamafih bu münakaşalarda karşılıklı bir saygı daima muhafaza edilirdi.

Bu iki münakaşacıdan biri mütereddit, ötekisi imanlı idi; biri ka- naatiyle karar veriyor, öteki körü körüne itaat ediyordu. Doktor ise,

inançla tereddüdün arasında kalıyordu. Şurasını da söylemek lâzımdır ki, o bunların her ikisine^ de ehemmiyet vermiyordu.

Joe:

— İşte vakit yaklaşıyor. Aya gitmek için artık bize yol görünüyor.

— Yani hilâl arazisine ⁽¹⁾ demek istiyorsun. Orası gerçi o kadar uzak değil amma meraklanma orası da tehlike siz değil!

— Tehlikeli mi dedin? Doktor Fergusson gibi bir adamla birlikte mi?

— Hayallerini kırmak istemem, lâkin şunu bil ki azizim Joe onun delicesine teşebbüs ettiği bu iş olmayacak ve o, bir yere gitmeyecektir.

— Ne, gitmeyecek mi dedin? M. M. Mitchell'in Baroughdaki ⁽²⁾ atölyesinde balonunu görmedin mi? O ne güzel şey! Ne lâtif biçim! Ne dilber sepet! İçinde kimbilir ne kadar rahat edeceğiz.

— Sen efendine mutlaka yoldaşlık edecek misin?

— Ben onunla dünyanın öbür ucuna kadar giderim. Birlikte dünyaları dolaştığımız halde şimdi yalnız mı bırakayım? Yorulduğu zaman ona kim yardım edecek? Bir uçurumdan atlatmak için kim el uzatacak? Hasta düşünce kim bakacak? diye Joe gururla ilâve etti. Siz de bizimle geleceksiniz, değil mi?

— Şüphesiz, ben Samuel'in böyle delice hareketine mâni olmak için son dakikaya kadar size refakat edeceğim! Onu Zanzibar'a kadar takip edecek ve orada da ona bu çılgınca hareketten vazgeçmesi için dostça ikazda bulunacağım.

— Göreceksiniz ki, hiçbir şeyi durdurmağa muvaffak olamayacaksınız, Mösyö Kennedy, bütün ümidiniz boşuna! Efendim asla şaşkın bir dimağa sahip değildir. O, yapacağı işi etraflıyla düşünür ve bir şeye karar verdiği zaman onu .mutlaka yapar.

— Görürüz bakalım!

— Biliyorsunuz ki, bugün tartılma günüdür.

— Oda ne demek?

— Efendim siz ve ben tartılmağa gideceğiz.

— Cokeyler gibi mi?

— Evet cokeyler gibi. Yalnız şuna emin olun ki, çok ağır da gel-

seniz zayıflamağa çalışacak değiliz. Olduğumuz gibi kabul edeceğiz.

İskoçyalı ısrarla:

— Ben kendimi tarttırmayacağım, dedi.

— Lâkin efendim, bu, onun makinesi için elzemdır.

— Şu halde makinesi bundan vazgeçsin.

— Meselâ, tartıda bir yanlışlık olursa yükselemeyiz!

— Eh! Âlâ, ben de bunu istiyorum ya!

— O burada bulunmadığı için bu şekilde konuşuyorsunuz. Fakat yüz yüze gelip de size «Dick beyhude inat ediyorsun, bu hususta kat'î kararını öğrenmek isterim» dediği zaman «Gideceğim» diye cevap vereceksiniz.

Bu konuşmanın cereyan ettiği sırada Doktor çalışma odasına girmişti. Kennedy'ye baktı ve onun rızasına aldıış etmeyerek:

— Dick, dedi. Joe ile birlikte gelin, ikinizin de ağırlıklarınızı öğrenmem lâzım.

— Fakat...

— Gel! İstersen şapkanı çıkarmayabilirsin.

Ve oraya gitti.

Üçü birlikte M. M. Mittchel'in atelyesine gittiler. Onun Bomen adı verilen kantarlarından biri hazırđı. Balonunun muvazenesini temin için Doktorun, arkadaşlarının ağırlıklarını tam olarak bilmesi lâzımdı. Önce Dick kantara bindi; mukavemet etmemişti. Yarı duyulur bir sesle:

— İyi! İyi! dedi. Bundan bir şey çıkmaz ki. Doktor ağırlıkları defterine not ederek:

— Yüz elli üç libre, dedi. •

— Daha mı fazla olacaktım ki?

Joe, avcının terkettiği kantara tevekkülle bindi. Fergusson:

— Yüz yirmi libre, dedi. Şimdi sıra benim, diyerek kantara çıktı ve kendi ağırlığını da not etti: «Yüz otuz beş libre».

Her üçü dört yüz libreden fazla tutmuyordu.

(1) Afrika da bir bölgeye bu isim verilir.

(2) Londra'nın güneyinde bir dış mahalle «Mütercim».

YEDİNCİ BÖLÜM

Doktor Fergusson çoktan beri seferinin teferruatını hasırlamakla meşguldü. Başlıca meşguliyetini, hava yolculuğunu yapacağı balonun inşası teşkil ettiği anlaşılıyordu.

Hazırlattığı hava gemisine fazla ağırlık vermemek için, hidrojen gazı ile doldurmağa karar vermişti. Bu gaz havadan on dört defa daha hafiftir.

Doktor, çok dakik hesaplardan sonra, seyahatinin ve cihazının ihtiyaçları için dört bin librelik bir yük almak icab ettiğini bulmuş, bundan sonra da bu yükü kaldırabilecek yükseliş kudretinin miktarını araştırmıştı.

Dört bin librelik bir yük kırk dört bin sekiz yüz kırk yedi ayak küp hacminde bir havaya yer değişimi yaptıracaktı.

Balonuna bu kapasiteyi verdikten sonra ona havadan on dört buçuk defa daha hafif olan hidrojen gazını doldurmakla bu ağırlığın iki yüz yetmiş altı libreye ineceği ve bu suretle orada üç bin yedi yüz yirmi dört librelik bir ağırlık farkı husule geleceğini hesaplamıştı ki, bu suretle balonun içindeki gazla onu kuşatan havanın ağırlıkları arasındaki bu fark hava gemisinin yükseliş kudretini teşkil edecekti.

Mamafih o, yukarıda söylediğimiz kırk dört bin sekiz yüz kırk yedi ayak küp gazı doldurmuş olsaydı balon tamamen şişmiş olacaktı ki, o, bunu arzu etmiyordu. Zira, hesaplara göre balon hava basıncı düşük tabakalara yükseleceği için gaz tazyikinin balonu patlatması mümkündü. Bu sebepten balonun üçte ikisinin doldurulması icab edecekti.

Lâkin Doktor ancak kendisince malûm bazı projelere göre balonunu yarı istiap hacmine kadar dolduracaktı. O, balonuna, ufkî kutru elli ve şakulî kutru yetmiş beş ayak olmak üzere doksan bin ayak küp hacminde beyzî bir şekil vermişti..

Doktor Fergusson çift balon kullandığı takdirde, başarı şansının artmış olacağını düşünmüştü. Zira, bu takdirde,, balonun bir tanesi havada parçalanacak bile olsa safra atmak suretiyle havada kalmak

mümkün olacaktı. Lâkin eşit bir yükseliş kudreti temini için bu iki balonla manevra yapmak hayli müşkül olacaktı.

Fergusson, bir mühendis kafasıyla, uzun derin düşünerek her iki balonun bir araya getirilmesinden doğabilecek, mahzurları bertaraf etmek suretiyle, onları bir araya getirmeyi sağladı. Birbirinden farklı büyüklükte iki balon inşa ettirerek bunları iç içe geçirdi. Yukarıda belirtilen ölçüsünü muhafaza eden dış balonun içine, aynı şekilde, fakat ufkî kutru kırk beş, şakulî kutru altmış ayaktan ibaret ikinci daha küçük bir balon sokmuştu. Bu küçük balonun hacmi altmış yedi bin ayak küpten fazla değildi. Bir supap her iki balon arasında irtibat vazifesi görüyordu.

Bu teşkilât inmek için gazı boşaltmak icab edince, önce büyük balondaki gazın boşalmasını temin edecek ve küçük balon olduğu hali muhafaza etmek suretiyle boş bir hale gelen dış balonu yarı şişkin bir halde tutmağa yarayacaktı. Bu durumda, dış balon delinecek veya bir kazaya uğrayacak olursa iç balon bir yedek vazifesi görmüş olacaktı.

Her iki balon da çaprazlama iki kat Liyon ipeklisinden yapılmış ve kütaperka ile sıvanmıştı. Bu lâstik reçine karışımı balonunun mesamatını tamamiyle kapatmış bulunuyordu ve ona, gazların ve asitlerin nüfuz etmesine mâni oluyordu. İpek kumaş balonunun en fazla basınca mâruz bulunan üst kısmında iki misli kalınlıkta idi. Bu suretle içinde bulunan gazı sonsuz bir müddet muhafaza edebilecekti. Mahfaza beher dokuz ayak karede yarım libre kadar ağırlıkta idi. Dış balonun alan ölçüsü tahminen on bir bin altı yüz ayak kare, muhafazası altı yüz elli libre idi. İkinci balonun mahfazası dokuz bin iki yüz ayak kare alanda olup ancak beş yüz on libre ağırlıkta idi. Şu halde her ikisi bin yüz altmış libre idi.

Balonun sepetini tutacak olan file en sağlam kenevir ipinden yapılmıştı. İki supap gemi dümeni gibi, balonun en önemli kısımları idi.

Daire şeklinde olan sepet on beş ayak kutrunda olup kamıştan yapılmış ve dıştan demir bir kafesle içten çarpmaların tesirini azaltmak için elâstikî, yumuşak bir madde ile kaplanmıştı. Sepetle filenin ağırlıkları iki yük seksen libreyi aşmamakta idi.

Doktor ayrıca çift sıra çelik levhadan dört tane kasa inşa ettirmişti. Bunların arası, uçlarında birer musluk bulunan borularla iştirak ettirilmişti. O, buraya iki parmak kuturda ve iki uçtan doğru kolla nihayetlenen helezon şeklinde bir cihaz da ilâve etmişti. Bu kollar-dan biri yirmi beş ayak yükseklikte, bundan kısa olan diğeri ancak on beş ayak boyunda idi.

Çelik kasalar sepetin içinde mümkün mertebe fazla yer kaplamayacak şekilde yerleştirilmişlerdi. Sonradan ilâve edilecek olan helezon bir kuvvetli Bunsen pili gibi sımsıkı tecrid edilerek sarılmıştı. Son derece ustalıklı tertiplenmiş olan bu cihaz yedi yüz libreden fazla bir ağırlığa mâlik değildi. Hususî kasalardan biri su almağa mahsus olup, 25 galon su almakta idi.

Seyahat için lüzumlu âletler olarak iki barometre, iki termometre, iki pusula, iki sekstant,, iki kronometre, bir sunî ufuk ve bir manivela aldirmıştı. Greenwich rasathanesi de doktorun hizmetine amade bulundurulmuştu. Bu rasathane artık fizik tecrübeleri yapmayacak, sadece idarî muamelelerle meşgul olacak ve dağların, başlıca nehirlerin ve şehirlerin durumunu tetkik edecekti.

Doktor balonuna sağlamlığı iyice denenmiş üç adet demir çapa ile elli ayak kadar uzunlukta, hafif bir de ip merdiven almıştı. Aynı zamanda, yaşamalarına lüzumlu gıda maddelerinin ağırlıklarını da hassas olarak hesaplamıştı. Bunlar çay, kahve, bisküvi, pastırma gibi kuru şeyler olup balonda pek az yer kaplamışlardı. Kâfi miktarda içki de alınmış olmakla beraber, beheri yirmi iki galon hacminde ⁽¹⁾ iki kasaya da su doldurulmuştu. Bu gıda maddeleri istihlâk - edildikçe balonun yükü de peyderpey atmosferde olacaktı. Şurası iyice bilinmelidir ki, bir balonun atmosferde hassasiyeti son derecedir. En ehemmiyetsiz bir ağırlığın kaybı veya artışı çok mühim seviye değişikliğine yol açabilir.

Bunlardan maada, Doktor, balon sepetinin bir kısmının üstünü örtecek çadırla, örtü, döşek ve avcının tüfek, barut ve kurşunlarını da almağı ihmal etmemişti.

Balonun taşıyacağı ağırlıkların müfredatı şöyle idi:

Fergusson	135	libre
Kennedy	153	“
Joe	120	“
Birinci balon	510	“
Sepet ve file	280	“
Çapalar, âletler, tüfekler, örtüler Çadır ve saire	190	“
Et, pastırma, bisküvi, çay, kahve	386	“
Su	400	“
Cihazlar	700	“
Hidrojen	276	“
Safra	200	“
YEKÜN	4000	“

Bu dört bin librelik ağırlık o kadar hassas bir şekilde hesap edilmişti ki, Doktor Fergusson, uçuş için her ihtimale karşı ancak 200 libre safra alabilmişti. Cihazı sayesinde, zaruret olmadıkça onu kullanmayacaktı.

(*) 100 litre kadar. Beher galon 4 litre 453 e muadildir.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

10 Şubat akşamına doğru hazırlıklar sona ermek üzere bulunuyordu; balonların birbiri içine sokulması işi bitirilmişti. Bu balonları küreleri yüksek hava basıncına tâbi tutularak sağlamlıkları denenmiş ve imallerine itina gösterilmişti.

Resolute gemisi 16 Şubatta Greenwich önüne demirleyecekti. Sekiz yük tonilâtoluk olan bu uskurlu ve süratli gemi son defa, kutup mıntıkasına giden Sir James Ross heyetine malzeme götürmekle görevlendirilmişti. Geminin kaptanı Kumandan Pennet, çok sevimli bir adamdı. Doktorun teşebbüs ettiği seyahat hakkındaki haberleri yakından takibetmiş ve bu seyahatle şahsen ilgilenmişti.

Resolute'un güvertesi balonun nakline elverişli bir şekilde tertiplenmişti. O balonu 18 Şubatta itina ile yüklenmiş olacaktı. Gemiye her türlü arızalardan korunacak şekilde yerleştirilecek, sepet ve teferruatı, çapalar, ipler, yiyecekler ve varıldığı yerde doldurulacak olan kasalar hepsi Fergusson'un gözü önünde yükleneceklerdi.

Gemiye, hidrojen gazı istihsal etmek için on ton asit sülfirik ile on ton hurda demir de yüklenmişti. Bu miktar fazla olmakla beraber vuku bulabilecek zayıatı da hesaba katmak olmakla beraber vuku bulabilecek zayıatı da hesaba katmak lâzımdı. Gazı istihsale yarayan cihaz gemi teknesinin dibine yerleştirilmiş otuz kadar varili havi idi.

Bütün bu çeşitli hazırlıklar 19 Şubat akşamı sona ermiş bulunuyordu, iki konforlu kamara Doktor Fergusson ile dostu Kennedy'yi beklemekte idi. Gitmemekte ısrar eden bu sonuncu geminin bordası hakikî bir av silâhları deposu halinde gelmişti. Mükemmel iki çift tüfeği ile Edinburg'un Purdey Moore ve Dickson fabrikaları tarafından her çeşit av için elverişli olarak imal edilmiş mükemmel bir karabina kayışlarından omuzlarına asılmıştı. Bu karabina ile avcı iki yüz adımdan bir dağ geçisini tek kurşunla gözünün ortasından vurabilirdi. O, her ihtimale karşı iki de altı patlar Kolt tabancası yanına almıştı. Barutluğu, kartuş torbası, kurşunları, mermileri kâfi miktarda idi. Fakat bunlar doktorun tesbit ettiği ağırlığı aşmamakta idi.

Her üç seyyah 19 Şubat günü geminin bordasında bulunmakta idiler, gemi süvarisi ve subayları kendilerine büyük bir saygı göstermişlerdi. Doktorun zihni seyahat ile meşgul olduğundan tavrı durgundu. Dick neşesizliğini gizlemeğe lüzum görmüyordu. Joe efendisinin kendisini bu seyahate katmış olmasından memnun, sevincinden uçuyor, münakaşalara tutuşuyor, zevzeklikler ediyordu.

20 Şubat günü Doktor Fergusson'la Kennedy'e Kraliyet Coğrafya Cemiyeti tarafından mükellef bir ziyafet verilmişti. Bu ziyafette kumandan Pennet ile gemi subayları da bulunmakta idiler. Çok şen bir hava içinde geçen bu ziyafette bol bol şaraplar içilmiş ve iltifatlı sözler söylenmişti. Bu şen hava davetlilere yüz yıl fazla ömür kazandırmış gibiydi. Ziyafete Sir Francis M... büyük bir dirayet ve yüksek bir heyecanla riyaaset ediyordu.

Büyük bir şaşkınlık içinde bulunan Kennedy'nin yapılan harareti tezahüratta hissesi vardı. Fergusson'un cüretkarlığı ve İngiltere'nin muzafferiyeti şerefine kadehler kaldırıldıktan sonra Doktorun sadık yol arkadaşı Kennedy'nin de şerefine içilmesi icabetmişti. Dick bu iltifatlardan sıkılarak kızarıyordu. Alkışlar tekrarlandıkça Dick tekrar kıpkırmızı kesiliyordu.

Yemeğin sonlarında iki seyyaha iyi yolculuklar ve başarılar dileyen ve selâmlar gönderen Kraliçe'nin mesajı okunmuş ve «Majeste Kraliçe şerefine» denilerek yeniden kadeh kaldırılmıştı.

Resolute'ün sandalları Westminster köprüsünde beklemekte idiler. Buradan kumandanı, subayları ve seyyahları alacaklardı. Times'in ağır cereyanı onları Greenwich'e doğru götürüyordu. Saat birde hepsi vapurda uyumuş bulunuyorlardı. Ertesi 21 Şubat günü sabahın saat üçünde ocaklar fayrap edilmiş, saat 5 de demir alınmıştı. Pervanesinin hareketi ile Resolute, Times nehrinin ağzına doğru kaymağa başlamıştı.

Boş geçen uzun seyahat saatlerinde doktor, subaylar mahfilinde hakikî bir coğrafya kursu açmıştı. Bu genç adamlar kırk yıldan beri yapılmış bulunan Afrika keşifleri ile yakından ilgilenmekte idiler.

Dinleyenlerin, bilhassa seyahat hazırlıklarının teferruatını öğrenmeleri alâkalarını arttırmıştı. Onlar Fergusson'un verdiği rakamların isabetini tahkik etmek üzere doktorla münakaşaya giriştiler.

Umumiyetle Doktorun beraberce götürmekte olduğu gıda maddelerinin miktarına hayret ediyorlardı. Subaylardan biri bir gün Doktor-dan bu hususta izahat istedi. Doktor ona cevap verdi:

— Sizi hayrete düşüren bu mu?

— Şüphesiz.

— Lâkin siz bu seyahatin ne kadar zaman süreceğini tahmin ediyorsunuz? Aylarca mı? Bu büyük zayılatı mucip olur. Seyahati-miz uzarsa maksadımıza ulaşamayız ve mahvoluruz. Şunu biliniz ki, Zanzibar'dan Senegal sahiline kadar üç bin beş yüz milden fazla bir mesafe yoktur, farzedin ki dört bin mil olsun, on iki saatte iki yüz kırk mil katedeceğiz ki, bu, trenlerimizin yapamayacağı bir sürattir. Biz bu, süratle gece gündüz seyahat etmek suretiyle Afrika'yı baştan başa 7 gün zarfında aşmağa muvaffak olacağız demektir.

— Fakat, bu takdirde siz hiçbir şey göremeyecek, memleketi tanıyamayacak ve coğrafyaya ait keşifler yapmağa muvaffak olamayacaksınız.

Doktor cevap verdi:

— Şayet balonumun sevk ve idaresine hâkim olursam istediğim zaman binip iner, müsait gördüğüm yerlerde dururum. Hele şiddetli hava cereyanlarının sürüklenmesinden korktuğum zaman.

— Siz bu cereyanlara rastlayacaksınız, dedi kumandan Pennet. O kadar şiddetli fırtınalar olur ki, hızları saatte iki yüz kırk mili aşar.

— Fakat, dedi bir balon bu süratle seyredebilir mi?

— Bu vakidir, dedi. Fergusson.

— Ya balon bu hıza dayanabilir mi?

— Tamamiyle. Napoleon'un taç giydiği 1804 yılında; akşamın saat 11 inde havalanan ve altın harflerle şu name yi: «Paris Frimaire 25 XIII üncü yıl İmparator Napoleons «Papa S. S. Pie VII. tarafından taç giydirilmesi» hamil bulunan Garnerin balonunu sabah saat 5 de Roma halkı Vatikan üzerinde uçarken ve Roma kırları üzerinde dolaşırken sonra da Bracciano gölüne düşmek üzere olduğunu görmüşlerdi. Şu halde efendiler, bir balon bu sürate dayanabilir. (

Kennedy atıldı:

— Bir balon, evet; amma ya bir adam?...

— Bir adam da öyle! Sonra, balon kendisini kuşatan hava taba-

kası ile birlikte hareket ettiği için, ona nazaran hareketsizdir. Balon sepetinde bir mum yakınız alevinin titremediğini görürsünüz. Nasıl ki Garner'in balonu o süratten asla müteessir olmamıştır. Mamafih ben bu kadar fazla bir sürat denemesi yapacak değilim. Ve şayet geceleri balonumu bir ağaca veya bir arazi arızasına taktırmağa muktedir olursam bunda kusur etmeyeceğim. Yanımızda iki aylık yiyeceğimizi taşımaktayız. Bol miktarda av eti temin etmemiz, için avlanmamıza hiçbir mâni yoktur.

Genç bir gemici haset edici bakışlarla bakarak:

— Ah! Mösyö Kennedy, dedi, siz orada kimbilir ne maharetli avcılıklar yapacaksınız!

Avcı cevap vererek:

— Efendiler, dedi, teveccühlerinize karşı minnettarım... Lâkin bu teveccühlerinizi üzerime almak istemem...

Etraftan:

— Yazık! sesleri duyuldu ve siz gitmeyecek misiniz? diye soruldu.

— Hayır, gitmiyeceğim.

— Ya! Doktor Fergusson'a arkadaşlık etmeyecek misiniz?

— Sadece arkadaşlık etmemek değil, buraya sondaki kaya kadar onu bu teşebbüsten vazgeçirmek için gelmiş bulunuyorum.

Bütün bakışlar Doktora çevrilmişti. O, gayet sakin bir tavırla:

— Siz ona bakmayın, dedi, bu cihet onunla münakaşa ya değer bir iş değildir. O, nasılsa gideceğini biliyor.

Kennedy bağırarak:

— Aziz Patrick adına and içerim ki...

— Hiçbir şeye and içme azizim Dick, sen tüfeklerini, barutunu, kurşunlarını yanına almışsın bile... Bu hususta fazla konuşmayalım.

Ve hakikaten de Zanzibar'a varıncaya kadar Dick bir daha ağzını açmadı.

DOKUZUNCU BÖLÜM

Resolute Ümit Burnu istikametine sür'atle yol alıyordu. Denizin şiddetli olmasına rağmen hava iyi olmakta devam ediyordu.

Londra'dan hareketten 27 gün sonra, 30 Mart günü Table dağı ufukta belirmişti. Dağların teşkil ettiği bir amfiteatrın eteklerinde bulunan Cap (Kap) şehri deniz dürbünleriyle seçilmeğe başlamıştı. Bir müddet sonra Resolute limanda demirlemiş bulunuyordu. Kaptan burada ancak kömür almak için durmuştu. Bu ise bir günlük bir işti. Ertesi günü gemi, Afrika'nın en güney noktasını aşarak Mozambik kanalına girmek üzere güneye yönelmiş bulunuyordu.

Bir gün balonların sevk ve idaresi hakkında münakaşa ediliyordu. Fergusson bu hususta mütalâasını şöyle bildirdi:

— Ben balonların sevk ve idare edilebileceğini tahmin etmiyorum. Birçok usuller denemiş, birçok sistemler ortaya atılmış fakat hiçbirisi muvaffak olamamıştır. Ben kendim için faydalı olur ümidi ile bu hususa hayli emek verdim. Lâkin, zamanımızdaki makine fennine göre bir muvaffakiyet sağlayamadım. Bunu temin için imkân dışında hafif fakat fevkalâde takatli bir motor keşfetmek lâzım. Elan bazı cereyanlara mukavemet edilebilmemekte olduğundan balonlardan ziyade sepetlerinin sevk ve idaresi ile meşgul olunmuştur ki bu, bir hatadır.

— İsteğe, göre sevk ve idare edilen gemilerle balonlar arasında yakın bir münasebet bulunduğu söyleniyor, diye cevap verildi.

— Fakat, hayır, dedi Doktor, az veya hiç. Hava, suya nisbetle çok kesiftir, bu sebepten gemi ancak yarısına kadar suya dalmış vaziyettedir. Hava sefineleri ise tamamen hava ile kuşatılı durumdadır ve kendisini kuşatan havada muvazenette durur.

— Şu halde siz, hava ulaştırma ilminin son sözü söylemiş olduğuna kanisiniz.

— Hayır! Hayır! Başka imkânlar aramak lâzım ve şa yet balonların sevk ve idaresine muvaffak olunmazsa hiç değilse müsait hava cereyanlarından faydalanma işini ele almalıdır. Bu cereyanlar dağla-

rın ve vadilerin tesiriyle istikamet değiştirmeyerek muayyen istikametlerden eserler. Mühim olan rüzgârın değişmesi veya karışık istikâmetlerden esmesidir. Balonu kendisine müsait cereyanlara bırakmak lâzımdır.

— Fakat, bu takdirde, diye söze başladı. Kumandan Pennet. Bu müsait cereyanlara rastlamak için mütemadiyen yükselip alçalmak icabedecektir ki, bu da ciddî bir zorluk teşkil eder, azizim Doktor.

— Niçin aziz Kumandanım?

— Bu, uzun sürecek bir seyahat veya basit bir hava gezisi için müşkül olmayabilir.

— İnsaf buyurun!

— Zira safra atmak suretiyle yükseleceğiniz için ancak gaz çıkarmak suretiyle inebileceksiniz ki, bu takdirde gaz ve safra mevcudunuz çabucak tükenmiş olacaktır.

— İşte, bütün mesele orada azizim Pennet, ilmin başarmağa mecbur olduğu yegâne şey bu. Halli gereken mesele balonların sevk ve idaresi değil, onlar için, kan, can ve kudret olan gazı kaçırmadan yukarı aşığı inip çıkmıştır.

— Haklısınız, aziz Doktor, fakat bu müşkül henüz halledilmiş ve bu imkân henüz bulunmuş değil.

— Affedersiniz amma bu imkân bulunmuştur.

— Kimin tarafından?

— Benim tarafımdan! Takdir edersiniz ki, ben bu im kânı elde etmeden balonla Afrika'yı geçmek tehlikesini göze alamazdım. Yirmi dört saat sonra ben gaz kurusuna mâlik olmuş bulunacağım.

— İngiltere'de bundan hiç bahsetmediniz mi?

— Hayır, bunu halkın diline düşürmek istemedim. Böyle şeyleri lüzumsuz görürüm. Hazırlık tecrübelerimi gizli olarak yaptım ve iyi neticeler aldım. Bunu yaymağa ihtiyaç duymadım.

— Pek âlâ, azizim Fergusson, sırlarınızı sorabilir miyim?

— İşte bakın, efendiler, usulüm gayet basittir. Dinleyenlerin dik-kati en yüksek derecesine çıkmıştı,

Doktor sakın tavrı ile şu cümlelerle söze başladı:

ONUNCU BÖLÜM

«Bir balonun gaz kaybetmeden veya safra atmadan istenildiği zaman çıkıp inmesi çok defa tecrübe edilmiştir, efendiler. M. Beunier isminde bir Fransız havacısı havayı bir iç kapı içerisinde teksif etmek suretiyle bu maksada erişmek istemiştir. Bir Belçikalı, M. le Doktor Van Hcke kanatlar ve paletler vasıtasıyla bu hususu temin için baş döndüren bir gayret sarfetmişse de bu da maksadın husulüne tam olarak: kifayet etmemiştir. Bu muhtelif vasıtalarla elde edilen amelî neticeler kayda değer ehemmiyette olmamıştır.

Şimdi ben meseleyi daha vazıh bir şekilde bahis konusu etmeğe karar vermiş, balonumun arıza yapması veya tahmin edilmedik bir kazadan sakınmak üzere ânî bir yükselmeyi icabettiren mücbir sebepler dışında, ben safrayı tamamiyle fuzulî görmekteyim.

«Benim inme veya çıkma hususunda tek vasıtam balonun içinde kapalı bulunan gazın sıcaklık değişikliklerine göre gevşeme ve sıkıştırmasından ibarettir. Bakın bunu nasıl temin ediyorum.

«Balon sepeti ile birlikte birçok sandıklar da yüklemiş olduğumu gördünüz. Bunların kullanılacağı yerler sizce bilinmemektedir. Beş tane olan bu sandıklardan birinci tahminen yirmi beş galon su almaktadır. Bu suyu daha fazla nakledici hale getirmek için içine bir kaç damla asit sülfürik ilâve ediyor ve sonra bunu kuvvetli bir Bunsen pili vasıtasıyla tahlil ediyorum. Bildiğiniz veçhile su, iki zerre hidrojen ile bir zerre oksijenden mürekkeptir.

Bu sonuncusu pil cereyanının tesiriyle müsbet kutup tarafından ikinci bir sandıkta toplanır. Bunun üzerine konulmuş olan menfî kutbu havı ve iki misli hacimdeki sandıkta ise hidrojen gazı toplanmaktadır.

«Biri ötekinden iki misli kudurda olan iki musluk bu iki sandığı, karışım sandığı denilen üçüncü bir sandık ile birleştirmektedir. Suyun tahlilinden elde edilen iki gaz burada tekrar birbiri ile birleşmektedir. Bu birleşim sandığının hacmi takriben kırk bir ayak küptür.

«Bu kasanın baş tarafında bir muslukla birleşik platinden bir küp bulunmaktadır. Artık anlamış oluyorsunuz ki, efendiler; size izah etmiş olduğum cihaz ocak ateşlerinin tesirine maruz içi oksijen ve hidrojen gazlarını havi bir masuradan başka bir şey değildir.

«Şimdi cihazımın ikinci kısmına geçiyorum. Balonumun sımsıkı muhafazalı bulunan dış tarafından birbirinden cüzî bir fasıla ile ayrılmış iki tüp çıkmaktadır. Bunlardan hidrojen gazı yatağının üst ortasında diğeri de dış yataklar ortasından çıkmaktadır.

«Bu iki boru, balonun yükselip alçalmasından müteessir olarak eğilip bükülmemeleri için ötelerinden berilerinden kauçuk mafsallarla birleştirilmişlerdir.

«Onların her ikisi sepete kadar inerler ve hararet sandığı adı verilen silindir bu sandığın iki yanı aynı madenden iki kuvvetli daire ile kapalı bulunmaktadır.

«Balonun dış tarafından giden boru bu silindir kutu içine, aşağıdaki daireden dönerek oraya girer ve orada kıvrılarak helezon şeklinde bir boru teşkil eder. Üzerindeki halkalar herhangi yükseklikte olursa olsun sandığı tutmak içindir. Helezon teşkil eden boru buradan çıkmazdan önce küre şeklinde bir takkeyi andıran çukur kaideli ve aşağıya çevrili bir mahruta dönmektedir.

«Söylemiş olduğum gibi, bu mahrutun tepesinden çıkan, ikinci boru balonun baş taraf yatağına döner. Küçük mahrutun kürevî takkesi hararet borusunun da tesiriyle aşınmaması için platinden yapılmıştır. Zira bu, demir kasanın dibine, helezonî borunun ortasına ve alevin yalayacağı uca yerleştirilmiştir. Alev bu takkenin tepesini yalamaktadır. Apartmanları ısıtmak için kullanılan kaloriferin ne olduğunu bilirsiniz. Onun nasıl işlediğini de bilirsiniz. Apartmanın havası borulardan geçmek üzere zorlanır ve böylece yüksek bir hararet hasıl edilir. Size burada anlatmak istediğim cihaz, bir kaloriferden başka bir şey değildir.

«Neticede, bu cihaz nasıl çalışacaktır? Bir defa hararet borusu yardımı ile helezon ve mahruttaki hidrojen ısınır ve balonun baş taraflarına çıkan borular vasıtasıyla süratle o mıntıkaya gider. Aşağıda husule gelen boşluk gazı dış tabakalara doğru çeker ve devri sırasında ısınarak mütemadiyen yer değiştirir. Böylelikle borulara ve

helezona yayılan gaz daimî bir cereyan hâsıl eder ve balondan çıkıp tekrar dönerek ısınmak suretiyle sûratle bir gaz akımı vücuda getirir.

«Gazlar hararet derecesiyle mütenasip olarak hacimlerini 1/480 nispetinde arttırlılar. O halde ben harareti 18 derece ⁽¹⁾ ye çıkaracak olursam balondaki hidrojen gazı 18/480 nispetinde genişleyecek, yahut bin altı yüz on dört ayak küpten ⁽²⁾ fazla bir havaya yer değiştirerek yükseliş kudretini yüz altmış libreye yükseltmiş olacaktır ki muvazene temini için aynı hacimde safranın atılması icabedecektir. Sıcaklığı 180 dereceye çıkaracak ⁽³⁾ olursam gazın hacmi 180/480 nispetinde genişlemiş olacak ve on altı bin yedi yüz kırk ayak küpten fazla bir havaya yer değiştirerek yükseliş kudretini bin altı yüz libreye çıkarmış olacaktır.

«İşte görüyorsunuz ki efendiler, muvazeneyi ihlâl edici hareketleri gayet kolay olarak temin edebilmekteyim. Balonun hacmi o derecede hesaplanmıştır ki, yarı derecede şişkin bulunduğu zaman hidrojen gazının mahfazası, sepet ve içinde bulunan seyyahları ve eşyaların ağırlıkları kadar bir havaya yer değiştirtir ve bu şişkinlikle muvazenede kalarak, ne düşer ne de yükselir.

Yükselmeyi temin için gazın hararetini hararet borusu vasıtasıyla balonu kuşatan havanın sıcaklığından daha üstün bir dereceye yükseltmem icabeder bu sıcaklık artışıyla hidrojen gazının hacmi daha fazla genişleyerek arzu ettiğim, bir yükselme temin eder.

«İnişte bunun aksine olarak hararet borusunu soğuturum ve sıkışan gaz hacmi ağırlaşarak inmemi temin eder.

«İcabı halinde ben sûratle yükselebilmem için kâfi miktarda safraya da malikim. Balonun üst başındaki sübap bir emniyet borusundan başka bir şey değildir. Balon daima aynı miktarda hidrojen hamulesi taşımaktadır. İnip çıkma hareketleri bu kapalı gaz kütlesine tatbik ettiğim hararet dereceleri sayesinde husul bulmaktadır.

İşte efendiler, pratik teferruat olarak burada şunu da ilâve edeceğim.

«Hidrojen ve oksijen gazlarının hararet borusunun ucunda birleşmelerinden su buharı husule gelmektedir. O halde ben silindirik şeklindeki demir sandığın dış kısmına, iki atmosfer basıncından eksik tazyikte vazife gören bir sübabı havi def edici bir tüp ilâve

edince su buharı kendiliğinden çıkıp gider.

«İşte şimdi sıhhatli rakamlar.

«Yirmi beş galon bu unsurlara ayrılmış su iyi yüz libre oksijen ile yirmi beş litre hidrojen hâsıl eder. Bunlardan birinci hava basıncında bin sekiz yüz doksan ayak küp ve ikincisi üç bin yedi yüz seksen ayak küp, her ikisi ceman beş bin altı yüz yetmiş ayak küp karışımı eder.

«Hararet borunun musluğu tam açık bulunduğu zaman saatte yirmi yedi ayak küp gaz geçirir ki, hâsıl ettiği alev büyük ışıf fenerlerinin hararetinden en aşağı altı defa daha kuvvetlidir. Vasatı olarak ve çok fazla bir yüksekliğe çıkmak istemediğim zaman dokuz ayak küpten fazla saatte gaz yakmam. Yirmi beş galon suyun bana havadan altı yüz otuz saatlik bir seyir imkânı verir. Yani yirmi altı günden biraz fazla.

«Şayet arzuma göre inecek ve yolda su değıştirmek olursam bu yolculuk namütenahi bir zaman için uzayabilir.

«İşte benim sırrım, efendiler, bu çok basittir ve her basit olan şey gibi tahakkuku imkânsız değildir. Benim vasıtam balonumdaki gazın genişleyip sıkışmasından ibaret olup ne külfetli kanatlara, ne de motor ve makineye ihtiyacım yoktur. Hareket değışimi sağlayacak bir kalorifer, onu ısıtacak bir sıcaklık borusu bu ne biçimsizdir, ne de ağır. Şimdi zannediyorum ki, muvaffakiyet için bütün ciddî şartları birleştirmiş oluyorum».

Doktor Fergusson böylece nutkunu bitirmiş ve yürekten alkışlanmıştı. Artık onun için yapılacak iş kalmamıştı. Her şey düşünülmüş, her şey kararlaştırılmıştı.

Kumandan:

— Şu halde ihtimal bu tehlikeli olacaktır. Doktor sade bir tavırla cevap verdi:

— Ne ehemmiyeti var, kabili tatbik olduktan sonra.

(1) 10 derece santigrad gazlar 1 santigrad derecesinde hacimlerini 1/267 nispetinde arttırırılar.

(2) Takriben 62 metre küp.

(3) 100 derece santigrad.

ON BİRİNCİ BÖLÜM

Resolute'ün seyri istikametinde esen rüzgâr geminin süratini arttırmıştı.

Gemi nihayet üzerinde bulunduğu ada ile aynı ismi taşıyan Zanzibar şehrine varmış ve 15 Nisan günü sabah saat 11 de limana demirlemişti. Ada en geniş yerinde Afrika kıtasından otuz mili aşmayan bir boğazla ayrılmıştı.

Resolute'ün Zanzibar'a varışını müteakip bu şehirdeki İngiliz konsolosu gemiye gelmiş ve bütün Avrupa gazetelerinin bir aydan beri kendisinden bahsederek projesi hakkında uzun tafsilât verdikleri doktora arzı hizmet etmişti. O önceleri bu hususta hayli tereddütler geçirmişti. Samuel Fergusson'un elini sıkarken bunu açığa vurdu.

— Ben önce bu işin âkibeti hakkında tereddüde düşmüştüm, amma şimdi tereddüdüm zail oldu, dedi.

Konsolos doktora, Kennedy'ye ve şüphesiz cesur uşak Joe'ya kendi evini teklif etmişti.

O doktorla arkadaşlarına yardım temini hususunda Yüzbaşı Speke'den almış olduğu mektuplardan oldukça bilgi edinmişti. Yüzbaşı ile arkadaşları Usgogo ülkesine ulaşmadan önce açlık ve fena hava yüzünden müthiş mahrumiyetlere katlanmışlardı. Son derece müşkülât içerisinde yollarına devam edebilmişler ve durumları hakkında haberler göndermeğe imkân bulamamışlardı.

Doktor :

— İşte, dedi. Sakınmamız gereken hususlar.

Üç seyyahın eşyaları konsolosun evine taşınmıştı. Bir taraftan da balonun gemiden Zanzibar kumsalına çıkarılması işiyle uğraşıyordu. İşaret direğinin yanma balonu gündoğusu rüzgârlarından korumak için muazzam inşaat yapılmıştı. İnşa edilen kule, kaidesi üzerine doğrultulmuş muazzam bir fıçıya benziyordu. Bu kulenin sahanlığı üzerinde mızrakla müsellâh Bülûcistanlı asker nöbet bekliyor ve bir kale gibi muhafaza altında tutuluyordu. Zira konsolos balonun tahliyesi sırasında yerlilerin karşı koyacaklarını haber vermişti.

Hiçbir şey cahilce bir taassup kadar kötü olamaz. Yerliler arasında, memleketlerine, göğe çıkmak üzere bir hristiyanın gelmiş olduğu büyük bir asabiyetle yayılmıştı. Araplardan daha mutaassıp olan zenciler bu teşebbüsü dinlerine aykırı saymakta idiler. Onlar aya ve güneşe çıkılmasına teşebbüs edildiğini zannetmekte idiler. Bu iki yıldız Afrika kabileleri indinde mukaddestiler. Bu sebeple kâfirler tarafından onlara karşı yapılacak bu tecavüze mâni olmağa karar vermişlerdi.

Bunu haber alan Konsolos, Doktor Fergusson ve kumandan Pen-net ile istişarede bulundu. Kumandan bu tehditler karşısında gerilemek fikrinde değildi, fakat dostu onu bu hususta biraz tedbirli olmağa davet etti.

— Biz dedi, onu naklettiğimiz takdirde işimizi bitirmiş oluyoruz. İcabederse muhafızlarla İmam da yardımda bulunacaklardır. Fakat aziz kumandanım, bir belâ görünmeden gelip çatabilir. Balonun başına bir hal gelirse seyahatimiz. akim kalır. Bu işde çok acele davranmamız gerekir.

— Lâkin, Afrika sahiline çıkmış olsak ne olacak? Orada da aynı engellerle karşılaşacak değil miyiz?

Konsolos cevaben:

— Hiçbir şey zannedildiği kadar basit değildir. Limanın ötesindeki adacıklara bakınız, balonu onlardan birine çıkaracak olursanız etrafını gemicilerle muhafaza altına ala rak tehlikeyi önlemiş olursunuz.

Kumandan bu tavsiyeye riayet ederek Resolute'u Kumbeni adasına yanaştırdı. 16 Nisan sabahı balon, gün görmez sık bir ormanın ortasındaki bir alana yerleştirilmiş bulunuyordu.

Beheri 80 ayak uzunlukta iki direk müsavi mesafelerde-olarak dikilmiş, tepelerine balonu yukarı çekmeğe yarayan makaralar yerleştirilmişti. Balon o zaman şişmemiş durumda bulunmakta idi. İç balon da dış balon gibi ve onunla birlikte yukarı çekilebilmek için dış balona raptedilmişti. Bunlar birinden ötekine hidrojen geçirilmesi için iki boru vasıtasıyla irtibatlandırılmış olan balonların dış kısımları idi.

17 Nisan günü gaz istihsaline yarayan cihazın düzenlenmesiyle

geçti. Otuz tonluk olan bu muazzam cihaz, içerisine doldurulacak sudan demir hurdası ve asit sülfürik yardımıyla tahlil olunarak gaz istihsaline yaramakta idi. Hidrojen gazı, muslukları açıldığı takdirde büyük bir orta fiçıda toplanacak ve borudan borular vasıtasıyla balonlara gidecekti. Bu suretle her iki balon tesbit edilmiş miktarlardan gazla dolmuş olacaktı. Bu istihsal için sekiz bin üç yüz doksan yedi litre su kullanılması icabetmekte idi.

Bu ameliyeye ertesi gece sabah saat 3 e doğru başlanacak ve sekiz saat kadar devam olunacaktı. Ertesi günü filesi içindeki balon çok sayıda toprak torbasını havi olan sepetinin üzerinde haşmetle kabarıp sallanacaktı. Geniş iletme cihazı büyük bir itina ile yerine konulmuş ve ihraç boruları silindirik şeklindeki kasaya yerleştirilmişti.

Çapalar, halatlar, âletler, seyahat örtü döşekleri, silâhlar hepsi sepette kendilerine tahsis edilen yerlere konulmuştu. Su ikmali Zanzibar'da yapılmıştı. İki yüz librelik safra elli tane torbanın içinde sepetin dibine yerleştirilmişti.

Bütün bu hazırlıklar akşamın beşine doğru tamamlanmıştı. Nöbetçiler adanın etrafında durmadan devriye geziyorlardı. Resolute'nün sandalları da kanalda dolaşıyorlardı.

Zenciler bağışarak, kin ve nefret saçarak nümayiş yapmakta devam ediyorlardı. Sihirbazlar da onların bu hiddet ve taşkınlıklarını teşvik ediyorlardı. Bazı mutaassıplar yüzerek adaya geçmek istemişlerse de kolayca püskürtülmüşlerdi.

Akşamın saat altısına doğru son bir yemek seyyahlarla kumandanı ve subayları bir masada birleştirmişti. Artık sualler sormayan Kennedy yavaşça anlaşılmasız sözler mırıldanıyordu. Gözlerini doktorun üzerinden ayırmıyordu. Yemek oldukça hazin bir hava içinde geçmekte idi. Son ayrılık ânının yaklaşması herkese tesir etmişti. Acaba, onlar artık dostlarına ve ailelerine kavuşmak saadetine erişebilecekler mi idi? Balonları mahvolacak olursa ayak basmamış bu vahşi diyarlarda, sonsuz çöller ortasında silâhlı yabanî insanlar arasında halleri nasıl olacaktı? ,

Bütün bu düşünceler oraya varmadan önce hiç akıllarından geçmiyor veya geçse de pek fazla endişe uyandırmıyordu. Şimdi bu üzüntülü düşünceler daha fazla beliriyordu. Doktor Fergusson ise

her zamanki gibi soğuk, kaygusuz ve düşüncesizdi. Mütemadiyen değişik mevzulardan söz açıyordu. Esasen nakil zorluklarından üzölmek beyhude idi. O buna pek aldırılmıyordu. Doktorun şahsına ve arkadaşlarına karşı nümayişler yapılmasından korkulduğu için her üçü Resolute'ün bordasında yatmışlardı. Sabah saat altıda kamalarını terk ederek Kumbeni adasına gittiler.

Balon gündoğusu rüzgârının tesiriyle hafif hafif dalgalanıyordu. Toprak torbalarını yirmi gemici yerleştirmişti. Kumandan Pennet ile gemi subayları bu parlak uğurlama merasiminde hazır bulunuyorlardı.

Kennedy :

— Gitmeğe kat'î karar verdin mi Samuel? diye sordu.

— Bu karar çoktan verilmiştir, azizim Dick.

— Bu yolculuğa mâni olmak için elimden gelen her şeyi yapmış bulunuyorum. Bu hususta vicdanen müsterihim ve ben de seninle geliyorum.

Veda ânı gelmişti. Kumandan ve subaylar pek gözlü arkadaşları ile sevimli ve sadık Joe'yu sevgi ile kucakladılar. Orada bulunanların hepsi Doktor Fergusson'un elini sıktılar.

Saat dokuzda üç yoldaş balon sepetindeki yerlerini almışlardı. Doktor hararet verici cihazını yaktı. Boru vasıtasıyla sevk edilen alev, gazı genişletmiş ve sönük balon yavaş yavaş şişerek yükselmeğe başlamışta.

Tayfalar tutmakta oldukları ağ iplerini gevşettiler, sepet yerden yirmi kadem yükseldi.

Doktor, iki arkadaşının arasında ve şapkası elinde olduğu halde bağırdı:

— Dostlarım şu hava gemimize, ona uğur getirecek bir ad vereyim: «Viktorya».

Bir hurra! nidası ve «Yaşasın Kraliçe! Yaşasın İngiltere!» sesleri duyuldu.

Bu esnada balonun yükseliş kudreti mütemadiyen artmakta idi. Fergusson, Kennedy ve Joe dostlarına son bir veda selâmı fırlattılar.

Doktor :

— Bütün ipleri bırakın! diye bağırdı ve Viktorya Resolute'ün

dört topu birden şerefine gümbürderken hızla semaya doğru yükseldi.

ONİKİNCİ BÖLÜM

Hava berrak, rüzgâr sakindi; Viktorya amudî denebilecek bir yükselişle 1.500 ayak yüksekliğe çıkmıştı. Barometrenin sütunu 2 parmakdan 2 çizgi kadar noksan bir düşüş gösteriyordu ⁽¹⁾. Bu yükseklikte çok müsait bir rüzgâr balonu güney batı istikametine doğru sevk ediyordu.

Seyyahların gözlerinin önünde çok muhteşem bir manzara serilmişti! Zanzibar adası umumî heyetiyle bu manzaranın içinde koyu renge boyanmış olarak bir harita gibi görünüyordu. Kırlar çeşitli renkleri ile parça örnekleri gibi; büyük ağaç kümeleri ile çalılıklar orman gibi; ada halkı haşarat gibi görünüyorlardı.

Hurra nidaları ve bağırışları atmosferde tedricen siliniyor, sadece geminin top gürültüleri balonun dış sathına çarpıyordu.

Sükûtu ilk bozan Joe:

— Aman ne hoşmuş bu! diye haykırdı. Fakat buna cevap alamadı. Doktor, barometrenin tahavvüllerini rasat ederek yükselişin teferuatını not etmekle meşguldü. Kennedy sağa sola bakmıyor ve gözleri bu geniş manzarayı ihata etmeğe kâfi gelmiyordu.

Güneş huzmeleri hararet borusunun yardımına gelmişti. Gazın genişletilmesi artmış, Viktorya 2.500 kademe yükselmişti. Resolute bu manzaranın içinde adi bir sandal gibi, Afrika sahili de köpükten bir çerçeve gibi görünüyordu.

Joe kendi kendine bir sürü taklitler ve gevezelikler yaptı. Dudakları arasından bir dizi ohlar! ahlar! yazıklar dökülüyordu. Denizi geçtikleri sırada, Doktor, balonu aynı yükseklikte tutabilmeği düşünüyordu. O sahili bütün genişliği ile gözden geçiriyordu. Yarı açık çadırın içine yerleştirilmiş bulunan barometre ile termometre daima gözünün önünde duruyordu. Dışarıya konulmuş bulunan ikinci bir barometre geceleri vazife görecekti.

İki saat sonra, Viktorya sekiz milden az fazla bir süratle, sahile hissedilir derecede yaklaşmış bulunuyordu. Doktor karaya yakın bir mesafeye inmeğe karar vermişti. Hararet borusunun alevini azalttı

ve yerden üç yüz ayak kadar yüksekliğe inmişti.

Şimdi Afrika doğu kıyılarının Mirma adı verilen kısmının üzerinde idiler. Sahil boyu sık Hind inciri ağaçları ile kaplı idi. Cezir halinde bulunan deniz, bunların Hind Okyanusu'nun dizleriyle kemirilen köklerini görebilmelerine müsait olacak kadar oymuştu. Sahil çizgisi üzerindeki kum yığınları ufukta kabarıyor. Nguru dağının zirvesi kuzey batıda sivriliyordu.

Viktorya bir köyün yakınından geçmekte idi ki Doktor haritasına bakarak bunun Kaole köyü olması lâzım geldiğini anladı. Bütün köy halkı, korku ve hiddetle bağırıyorlardı. Oklar beyhude yere, başları üzerinden geçen bu hava devinin üzerine, kinle yağdırılmakta idi.

Rüzgâr balonu güneye doğru sevk ediyordu. Lâkin Doktor bundan endişe etmiyordu. Bu istikamet bilâkis ona Yüzbaşı Burton ile Speke'nin geçtikleri yol güzergâhını takibe imkân veriyordu.

Bu esnada Joe söze atıldı:

— Ya gökyüzü bizi acıktırır da bir şeyler yemeğe kalkarsak?

— Bunu düşünüyoruz, oğlum. Ben ocağımdan biraz hararet vermeğe razı olurum, üst tarafı sana ait. Bu suretle yangından korkumuz kalmamış olur.

— Yangın meselesi müthiş, dedi Kennedy, üstümüzdeki barut fıçısı gibi bir şey. Fergusson cevaben:

— Tamamen değil, dedi, şayet gaz tutuşacak olursa ağır ağır yatar ve biz de yere inmiş oluruz. Lâkin, sakın olun, balonumuz iyice muhafazalıdır.

— O halde, yemeğimizi yiyelim, dedi Kennedy.

Joe :

— Siz bana gördüklerinizi anlatın, ben de kahvelerinizi pişireyim, dedi.

Birkaç saniye sonra üç fincan kahve ile misafirlerin alayını mucip olan yemek hazır. Sonra her biri tarassut yerlerine geçtiler.

Bu havalinin çok bereketli olduğu anlaşılıyordu. Dar ve kıvrıntılı yollar yeşillik kümeleri arasında kayboluyor. Kemale ermiş tütün, arpa, mısır tarlaları üzerinden geçiyordu. Ötede beride dik saplan ve püskül çiçekleri ile çeltik tarlaları görülüyordu. Leoparların dışlerinden korunmak için kazıklar üzerine inşa edilmiş ağıllarda koyun ve

keçi sürüleri görülüyordu. Çok feyizli bir bitki bolluğuna sahip olan bu memleket bir mucize teşkil ediyordu. Viktorya'nın görünmesiyle beraber alttaki köylerden şaşkınca nazarlar ve haykırışlar yükseliyor, Doktor balonu daima ok menzili dışında tutuyordu. Köylerdeki halk birbirine bitişik kabilelerinin etrafında toplanarak seyyahlara hiddetli küfürler savuruyordu.

Öğle üzeri Doktor haritasına bakarak Uzaramo kasabası üzerinde bulunduklarını söyledi. Bugün Viktorya'nın üzerinden geçmekte olduğu arazide geniş Hindistancevizi ormanları, haşhaş ve pamuk tarlaları vardı. Afrika'da bulunduklarını düşünen Joe bu bitki bolluğunu tabii buluyordu. Kennedy ise tek fişekle avlanabilecek bıldırcınlar ve tavşanlar görüyordu amma, bunların toplanmasının imkânsız olduğunu göz önüne alarak bunun barut ziyan etmekten başka, bir netice vermeyeceğini düşündü. Havacılar, saatte on iki millik bir hızla yollarına devam etmekte idiler ki, bu sürate göre, yakında 38 derece 20 dakika tul üzerindeki Tunda köyü üzerine varmış olacaktı.

— Burası, dedi Doktor, Burton'la Speke'nin şiddetli bir sıtmaya tutularak seyahatlerine ara vermek mecburiyetinde kaldıkları yerdir.

Bundan sonra, bir «kaal» da konaklayıp yollarına devam etmek için gece serinliğinin basmasını bekleyen bir kervan gördüler. Kaaller, etrafı tepeler ve engin ormanlarla çevrili geniş alanlar olup burarlarda kervanlar yalnız vahşî hayvanların değil, yabanî yerlilerin de tecavüzlerinden emin bulunurlar. Viktorya'yı gören yerliler çil yavrusu gibi kaçıyorlardı. Kennedy bunları daha yakından seyretmek istedi ise de Doktor buna razı olmadı.

— Şefler tüfekle müsellâhtırlar, dedi, balonumuz onlara, bir kurşun yerleştirmek için güzel bir hedef olur.

— Bir kurşun deliği düşmemize sebep olabilir mi? di ye Joe soru.

— Tamamen değilse de; bu delik sonraları bir yırtık haline gelir ve bütün gazımız buradan kaçır.

— Şu halde bu dinsizlerden kendimizi biraz uzakta bulunduralım, bizi böyle havada uçar görünce ne düşünürlere acaba? Eminim ki bize tapmağa kalkışlırlar.

— Bırakalım tapsınlar, dedi Doktor.

— Şunlar Urizara dağlarının ilk kütlelerinden olan Duthumi dağlarıdır. Bunların ardında geceyi geçirmek üzere konaklayabileceğimizi umarım. Borunun alevini biraz daha kuvvetlendireceğim. Kendimizi beş altı yüz ayak yükseklikte tutma zorundayız. Joe:

— Bu husustaki fikriniz çok yerinde, dedi, manevra ne güçtür, ne de yorucu... Bir musluğu çevirmek, işte hepsi bu.

Balon yükselince avcı :

— İşte şimdi emniyetteyiz, dedi, güneş huzmelerinin bu. kumlara aksetmesi dayanılmaz bir şey oluyor.

Fergusson:

— Şunlar baabap ağaçlarıdır, diye eliyle işaret etti. İşte bakın, bunlardan biri, gövdesi yüz ayak çevresinde var, bu belki de 1845 yılında Fransa seyyahı Maizan'ın tek başına çıktığı seyahatte buraya kadar ulaşıp dibinde can verdiği ağaçtır. Zira biz şimdi Deje-la-Mhora köyünün üzerinde bulunuyoruz. O zavallı bu mevkide kabile şefi tarafından yakalanarak ayaklarından bir baobap ağacına bağlanmış ve harp şarkıları söylenirken bu vahşi şef önce yavaş yavaş onun mafsallarını ve kör bıçağını boğazına dayayarak daha sonra gırtlığını kesmiş sonra da başını gövdesinden ayırmıştır. O zaman bu biçare Fransız yirmi altı yaşında idi!

Avcı :

— Yolculuğumuza gece devam etmeyecek miyiz? diye sordu.

— Mümkün olduğu kadar, hayır; tedbiri ve ihtiyatı elden bırakmazsak seyahatimiz tehlikesiz olur. Afrika'yı bir uçtan bir uca geçmek kâfi değil, onu tanımak lâzımdır.

Akşamın altısına doğru Viktorya Duthumi dağının önünde bulunuyordu. Onu aşmak için on bin ayaktan fazla yükselmek icabediyordu. Bu sebepten Doktor 18 dereceden ⁽²⁾ fazla bir sıcaklık temin edemedi ve balonuna elle denebilecek bir manevra yaptırdı. Kennedy yükselişin mahzurlarını gösteriyor, Viktorya ise havadan dağ sırtını aşıyordu. Saat sekize doğru da dağın karşı tarafındaki tepeleri aşmakta idi. Meyil tatlılaşmıştı. Çapalar sepetin dışına sallandırılmıştı. Bunlardan biri muazzam bir fren incirinin dallarına sımsıkı takılmıştı. Joe ipten kayarak derhal aşağıya atladı ve onu yukarı

çekerek yerine sıkıca bağladı. Kendisine sarkıtılan ip merdivenden yukarı çıktı. Gündoğusu rüzgârı durmuş olduğundan balon âdeta hareketsiz kalmıştı.

Akşam yemeği hazırlanmıştı; seyyahlar bu hava yolculuğunun verdiği iştiha ile mevcut yiyeceklerinin yekûnunda büyük bir gedik açtılar.

Doktor aydan rasat alarak ve daima kendisine rehberlik eden mükemmel haritasına bakıp puvantajlarını yaparak iki derece arz üzerinde ve yüz yirmi mil batıda olduklarını tesbit etti. Bu sürat ona geçilen yerleri tanıtmak için kâfi geliyordu. Doktor Fergusson'un elinde dostu bilgin Peetermamı tarafından tanzim edilip Gotha'da basılmış bulunan ve bir nüshası kendisine hediye edilen Der Neuster Ensteedekun-gen'in Afrika adlı mükemmel atlası mevcuttu.

O üç kişi arasında gecenin üç kısma ayrılması suretiyle gece nöbeti tutulması kararlaştırmıştı. Doktor dokuzda Kennedy gece yarısı Joe da sabahın üçünde nöbete başlayacaklardı. İlk nöbeti Doktor alacağı için, Kennedy ile Joe yataklarını sererek rahat bir uykuya daldılar.

(1) Takriben 5 santimetre. Barometre beher yüz metre yükseklikte 1 santimetre düşer.

(2) 10 santigrad.

ONÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Cumartesi sabahı sakindi... Kennedy, yorgunluktan, ve sıtma nöbetinden şikâyet ediyordu. Hava değişmekte idi. Gökyüzü yeni bir fırtınanın yaklaşmakta olduğunu gösteren ikalın siyah bulutlarla kaplı idi. Zungomero senenin Ocak ayında on beş gün kadar hariç mütemadiyen yağmurlu, kasvetli bir memleketidir. Az sonra şiddetli bir sağanak seyyahları sırsıklam etmekte gecikmedi. Aşağılarında «nullahs» adı verilen şiddetli bir sel yolları tıkamış, dikenli çalılıklar ve cesim sarmaşıklar sular altında kalmıştı. Kaptan Burton'un söylediği gibi, kükürtlü hidrojen gazının yayıldığı hissediliyordu.

Onun haklı olarak dediği gibi sanki her çalının dibinde kokmuş bir ceset saklıdır. Joe dayanamayarak:

— Ne kötü bir yer burası, dedi, bana öyle geliyor ki, geceyi geçirmek için burası Mösyö Kennedy'ye iyi gelmeyecektir. Avcı:

— Hakikat, şiddetli bir nöbetim var, dedi.

Doktor cevaben :

— Bu hiç de hayret edilecek bir şey değil, aziz Dock, dedi. Biz Afrika'nın en sıhhate muzır mıntıkasında bulunuyoruz. Fakat burada uzun müddet kalacak değiliz. Haydi yola!

Joe'nun gayretiyle çapa takıldığı yerden kurtarılmıştı, merdivenden tekrar sepete tırmanır tırmanmaz Doktor gazı şiddetle açtı ve Viktorya şiddetli bir rüzgârın şevki ile yoluna devam etti.

Bu sârî hastalık mıntıkası sisli memlekette bazı kısımlar görümeğe başlamıştı. Manzara değişmekte idi. Sıhhate muzır mıntıkalarından hayata elverişli yerlere geliniyordu. Kennedy bariz bir şekilde ıstırap çekmekte idi. Sıtma onun kuvvetli bünyesini kemirmekte idi. Örtüsünü çekerek ve çadırın altına sokulup uzanarak:

—Mamafih bu hasta olmak demek değildir ki, dedi. Doktor:

— İlâçtan daha müessir bir şeyim var, dostum Dick, sana öyle bir sıtma ilâcı vereceğim ki hiç benzeri yoktur.

— Nasıl ilâçmış bu?

— Gayet basit, bulutların üstüne çıkarak bu hayata elverişsiz atmosferden kurtulacağız. Hidrojeni genişletmek için senden on dakika müsaade isteyeceğim.

Seyyahların rutubetli sahadan kurtulmaları için on dakika geçmemiştii.

— İşte fevkalâde bir ilâç, diye atıldı Joe.

— Hayır, alelade ve tabîî.

— Oh! Evet tabiat! Ondan hiç şüphe etmiyorum.

— Dick'i Avrupa'da veya Martinik'deki saf bir havaya kavuştu-racağım. Onu sarı sıtmadan kurtulması için Pitnos'a ⁽¹⁾ çıkaracağım.

— Ah orası! Orası balona nazaran cennettir. Şimdi daha rahatım. Joe ciddiyetle :

— O seni herhalde oraya götürecektir, dedi.

Bu esnada bulut kümelerinin balon sepeti altında kaynaşıp yoğ-rulması çok hoş bir manzara hâsıl etmekte idi. Birbirine kıvrılan bulutlar güneş ışığında muhteşem bir manzara hâsıl ediyordu. Vik-torya dört bin ayak yüksekliğe erişmişti. Termometre hararetin çok düşmüş olduğunu gösteriyordu. Artık yer görünmez olmuştu. Elli mil kadar batıda Rubeho dağının parlak başı sivriliyordu. Bu dağ 36 derece 20 dakika tul üzerinde Ugago ülkesinin hududunu teşkil ediyordu. Rüzgâr saatte yirmi mil süratle esmekte idi. Fakat seyyahlar bu sürati hissetmiyorlardı. Sarsıntıdan ve hareketten müteessir de olmuyorlardı. Üç saat sonra Doktorun kehaneti tahakkuk etmiş bu-lunuyordu. Kennedy artık sıtmadan ızdırap duymuyordu. Arkadaşları ile iştahlı bir yemek, yedi. Sonra, güvenle:

— İşte sülfat dö kininin tesiri, dedi. Joe atılarak:

— İşte son günlerimi geçirmeyi özlediğim yer, dedi.

Sabahın saat onuna doğru hava açılmış, bulutlar parçalanmış, toprak görünmeğe başlamış ve Viktorya hissedilecek derecede kara-ya yaklaşmıştı. Doktor Fergusson kendisini kuzey doğuya sevkedecek bir hava akıntısı arıyordu. Buna yerden altı yüz ayak yükseklikte rastladı. Arazi arızalı ve dağlık bir hal alıyordu. Zungomereo arazisi bu arz dairesinin son Hindistancevizi ormanlıkları ile birlikte doğu-da gözden siliniyordu. Az sonra bir dağ zirvesinin kabarığı muhak-kaktı. Ötede beride tek tük tepeler yükseliyordu. Anide zuhur edecek

sivri, mahrutî tepelerden korunmak için son derece uyanık olmak lâzım geliyordu.

Kennedy:

— Kayalıklar ortasında bulunuyoruz, dedi.

— Müsterih ol, onlara çarpmayız.

— Her şeyden önce bu hoş bir seyahat usulü, diye Joe atıldı.

Doktor balonuna mahirane bir manevra yaptırmıştı.

Saat on bire doğru İmenge vadisi aşılyordu. Yerli kabileler tepelerin üzerine birikmiş Viktorya'yı boş yere silâhlarıyla tehdit ediyorlardı. Bundan sonra balon, Rubeho'dan «nceki son arızalara varmıştı. Bunlar Usagara dağlarının üçüncü ve en yüksek silsilesini teşkil ediyorlardı.

Fergusson:

— Dikkat! dedi. Rubeho'ya yaklaşıyoruz. Bu kelime yerli lisanında «Rüzgârlar geçidi» mânasına gelir. Yükselişimizi iki katına çıkarmak suretiyle bu sivri tepelerden belirli bir yükseklikte kalmamız icabeder. Şayet haritam mükemmelse beş bin ayaktan fazla yükselmek mecburiyetinde bulunuyoruz.

Biraz sonra gaz, hararet tesiriyle hacminin genişletmeğe başlamıştı. Barometre sekiz pusluk bir düşüşle altı bin ayaklık bir yükseliş gösteriyordu. Bu yükseklikte hava basıncı hissedilir derecede azalmıştı. Ses burada az yayılabiliyor ve sözler zor iştiliyordu. Eşyanın seçilişi güç oluyor ve göz ancak büyük kütleleri fark edebiliyordu. İnsanlar ve hayvanlar görünmez hale gelmiş, yollar sicim, göller havuz gibi görünmeğe başlamıştı. Doktorla arkadaşları kendilerinde garip bir hal hissediyorlardı. Son derece kuvvetli bir hava cereyanı onları, tepeleri göz kamaştırıcı kar tabakaları ile kaplı yalçın dağlara doğru sürüklüyordu. Bunların titrek görünüşleri Dünya'nın teşekkül devirlerindeki sarsıntıları hatırlatıyordu. Güneş tam tepelerinde parlıyor, ışık huzmeleri bu ıssız dağlara dikine iniyordu. Doktor ayrı ayrı dört çıkıntı teşkil eden ve kuzeydeki en uzun olan bu dağların tam bir resmini çizdi.

Viktorya biraz sonra, ormanlık ve yer yer ormanlıklarla kaplı koyu gölgeli bir bucak olan Rubeho'nun karşı cihetindeki tepeyi aşmış bulunuyordu. Bunun ardındaki Ugogo bölgesinden önce tepelerden

ve sel yataklarından müteşekkil bir çöl mıntıkası geliyordu. Daha altta yanıp kavrulmuş,, yarılıp çatlamış ve yer yer dikenli çalılar ve tuzlu nebatlarla kaplanmış düzlükler geliyordu. Bazı fundalıklar uzaklarda ufukları kaplayan korular haline geliyordu. Balon yere yaklaşmış, çapalar atılmıştı. Bunlardan biri bir firavun incirinin köklerine takılmıştı.

Joe süratle ağaç ortasına inerek çapayı kurtardı. Doktor balonu yerden muayyen bir yükseklikte, havada tutabilmek için, sıcaklık cihazını faaliyete getirdi. Rüzgâr hemen hemen sakinleşmiş gibiydi.

— Şimdi, iki tüfek al aziz Dick, dedi, birisi senin, öte kisi de Joe için, her ikiniz de gayret edip birkaç ceylân getirin. Bu bizim ögle yemeğimiz olacaktır.

Kennedy:

— Haydi ava! diye bağırdı.

Ve merdiveni koyuveren sepetten yere indi. Balon iki' kişinin inmesi neticesinde hafiflemiş olduğundan biraz yükseldi. Doktor, sıcak hava cihazını tamamen söndürdü.

Joe;

— Sakın uçup gitmeyesiniz, efendim, diye haykırdı.

— Sakin ol çocuğum, ben onu sıkıca yerinde tutarım, Ben notlarımı hazırlayayım, size de iyi avcılıklar, hoşça kalın! Ben mevkiimden etrafi gözlerim. En ufak şüpheli bir hâdise görürsem karabina ile ateş ederim. Bu toplanma işareti olur. Joe :

— Pek münasip, diye cevap verdi.

(1) Martinique adasının en yüksek dağı.

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Bu kurak ve çorak memleket, sıcaktan çatlamış killi toprağı ile çöl manzarası almıştı; şurada, burada kervan patikaları yarı yarıya toz topraklarla gömülmüş insan ve hayvan kemikleri ağarmakta idi. Yarım saatlik bir yürüyüşten sonra Dick'le Joe bir kauçuk ormanına dalmışlardı. Gözleri kuşkuda, parmakları tetikte idi. Joe ilk defa olarak eline ateşli bir silâh almış bulunuyordu.

Joe etrafa saçılmış bulunan çakmak taşı parçalarına ayakları takılarak:

— Toprak pek müsait olmamakla beraber, yine de iyi yürünüyor, Mösyö Dick, dedi.

Kennedy arkadaşına durması ve susması için bir işaret yaptı. Yanlarında köpek bulunmamakla beraber, bu vazifeyi atiklik ve çevikliği ile Joe ifa ediyordu amma, ne de olsa bir tavşan hassasiyetine ve bir tazı burnuna sahip değildi.

Henüz su birikintileri bulunan bir sel yatağına on kadar ceylândan müteşekkil bir kabile su içmeye gelmişlerdi. Bu dilber hayvanlar bir tehlike sezmiş gibi endişeli idiler. Her yudum arasında güzel başlarını süratle havaya kaldırarak: müteharrik burun delikleriyle avcılarının rüzgârını kokluyorlardı. Joe'nun hareketsiz durduğu sırada Kennedy de birkaç gık ağaçlığı dolaşmıştı. Tüfek menziline getirir getirmez ateş etti. Bir göz kırpmında kabile ortadan kaybolmuş yalnız bir tek ceylân omuz başından yaralı olarak yıldırımla vurulmuş gibi yere yuvarlanmıştı. Kennedy kurbanının üzerine doğru seğırtti. Bu, gri zemin üzerine açık mavi çizgili sırtlı, bir beyazı renginde karın ve bacak arkalı muhteşem bir hayvandı. Avcı :

— Tüfek iyi vuruyor, diye bağırdı, bu çok nâdir bulu nur bir cins ceylândır. Derisini itina ile kurutup saklayacağım.

— Doktor Fergusson böyle bir yükü balona asla kabul etmeyecektir.

— Hakkın var, Joe! Maamafih o bu derece güzel bir hayvanı tamamen kaybetmiş olmamıza kızsı gerektir.

— Tamamiyle değil, Mösyö Dick, biz onun bütün gıdalı yerlerini alıp götürebiliriz.

Joe ceylânın gövdesinden bir düzine kadar kotletle filetosunun kaba yerlerinden bir miktar parça çıkarıp bunları çabucak nefis ızgaralar haline getirdi.

— İşte, dostumuz Samuel'in hoşuna gidecek şeyler, dedi.

— Ne düşünüyorum, biliyor musunuz, Mösyö Dick?

— Şüphesiz yaptığımı, bifteklerini.

— Asla bunları değil, balon sepetine bir dönemezsek ne yapacağımızı düşünüyorum.

— Âlâ! Mükemmel bir düşünce bu, yoksa Doktorun bizi terk edeceğini mi tahmin ediyorsun?

— Hayır; fakat ya çapa yerinden kurtulacak olursa?

— Mümkün değil, evvelâ Samuel balonunu indirmeyi şaşırmayacaktır, ona süratle manevra ettirebilmektedir.

— Lâkin ya rüzgâr onu sürükleyecek olur da bize yakın kalmasına mâni olursa?

— Görürüz Joe, bu itirazları bırak ,bunlar boş şeyler.

— Ah, Mösyö! Dünyada herşey başa gelebilir, her başa gelen de tabiidir, her şeyi önceden düşünmek lâzımdır...

— **65** — ;

Bu esnada havada bir silâh sesi duyuldu.

— Eyvah, dedi Joe.

— Karabinam, onun sesini tanırım.

— Bir işaret!

— Bir tehlike var!

— Belki de onun için.

Avcılar avlarının mahsullerini acele toplayıp Kennedy' yapmış olduğu izlerden yolu tuttular. Sık çalılar fazla uzakta bulunmaması lâzım gelen Viktorya'yı görmelerine mâni oluyordu. Bu sırada ikinci bir silâh sesi daha duyuldu.

— Acele edelim, dedi. Joe.

— Pekâlâ! Bir gürleme daha!

— Bana öyle geliyor ki, bu bir nefis müdafaası işidir.

— Çabuk olalım.

Bacaklarının kuvveti yettiği kadar koşmağa başladılar. Ormanın seyrek bir yerine gelmişlerdi. Önce Viktorya'yı yerinde sonra da Doktoru sepette gördüler.

— Acaba ne oldu? diye sordu Kennedy.

— Aman Allahım, diye bağırdı Joe.

— Ne gördün?

— Bir zenci sürüsü balona tırmanıyor!

Hakikaten iki mil kadar uzakta otuz kişi kadar bir kalabalık; atlayarak, zıplayarak, homurdanarak firavun inciri dallarından balona sıçramağa çalışıyorlardı. Tehlike muhakkaktı.

Joe:

— Efendim mahvoldu, diye bağırdı.

— Soğukkanlı ve metin ol Joe, biz de siyahlardan. dördünün canını elimizde bulunduruyoruz, ileri!

Onlar, sepetten bir tüfek daha patladığı zaman bir millik mesafeyi son hızlarıyla bir solukta aşmış bulunuyorlardı. Kurşun çapanın içinden sepete tırmanmakta olan iri cüsseli

bir şeytana isabet etmiş, daldan yuvarlanan ceset yerden yirmi ayak kadar yüksekte bir dala asılı kalmıştı. İki kol ile iki bacak havada sallanıyordu. Joe yerinde durarak:

— Vay canına! dedi, şeytan orada nasıl tutunuyor, bu bir hayvan galiba!

Kennedy cevaben:

— Bu mühim değil Joe, dedi. Koşalım! Koşalım! Joe gülmekten katılarak:

— Ah Mösyö Kennedy, dedi, kuyruğu, kuyruğu var! Bir maymun! Bunlar maymunlardan ibaret!

Kennedy bu kafilenin ortasına doğru atılarak homurdandı:

Bunlar vahşi, çirkin, köpek burunlu ve müthiş bir Cynocephole sürüsü idi.

Bu esnada birkaç tüfek daha patlamış ve sepete tırmanmağa çalışsan sürü, yerde birkaç ceset bırakarak kaçmağa mecbur kalmıştı. Kennedy bir saniyede sepete tırmandı, Joe da fırvan incirinin ortasına atılarak çapayı kurtarıp sepete atladı, birkaç saniye sonra Viktorya havaya yükselmiş ve mutedil bir doğu rüzgârı ile seyrine devamı başlamıştı.

— Bu bir taarruzdu, dedi Joe.

— Yerlilerin hücumuna uğramış olmandan korkmuş tuk. Doktor cevaben:

— Sadece maymunlardı, dedi.

— Uzaktan arada pek büyük fark yoktur, azizim Samuel. Joe da:

— Aşağı yukarı, dedi. Doktor :

— Her ne ise, dedi, bu maymun hücumunun neticesi vahim olabilirdi .Şayet bu tecavüz sırasında çapa kopmuş olsaydı rüzgâr bizi kimbilir nerelere sürüklemiş olacaktı.

— Ben size dememiş miydim, Mösyö Kennedy?

— Haklısın Joe. Bunu bırak şimdi, hani sen ceylân etin den bifttek hazırlamıştın, bu manzara iştahımı açmağa başladı.

— Zannederim, dedi Doktor, ceylân eti çok nefistir.

— Sofra hazır şimdi hükmünüzü verebilirsiniz. Avcı:

— Vallahi, dedi, bu av etlerinde yadırganmayacak bir yabancı hayvan kokusu var.

Joe dolu ağız ile cevap verdi:

— Nefis! Ben hayatımın sonuna kadar ceylân etiyle beslenmek isterim. Üstüne de hazmı kolaylaştırmak için bir punç.

Joe bahsettiği bu içkiyi tadını tadarak hazırlamakta idi.

— Buraya kadar iş oldukça iyi gitti, diyordu. Kennedy:

— Evet çok iyi gitti, diye tasdik etti.

— Söyle bakalım, Mösyö Bick, diye sordu Joe, bizimle geldiği-nize pişman mısınız?

Avcı kararlı bir tavırla:

— Bu seyahate mâni olabilip olamayacağımı tecrübe etmek istedim, dedi.

Bu esnada saat akşamın dördü idi. Viktorya daha hızlı bir cereyana rastlamıştı. Hissedilir derecede yerden yükselmekte idi. Barometre biraz sonra deniz seviyesinden bin beş yüz ayak yükseklik gösteriyordu. Doktor o zaman balonunu oldukça kuvvetli bir gaz genişletilmesiyle bu seviyede tutmağa gayret etti. Hararet cihazı mütemadiyen çalışmakta idi.

Saat yedi sıralarında balon Kanyeme havzası üzerinde uçuyordu. Doktor on mil alandaki bu geniş bozkırı derhal tanımıştı. Köyler baobap ve su kabağı ağaçları arasında gizlenmiş bulunuyordu. Gün doğunca rüzgâr eserleşmişti. Hava uykuda imiş gibi bir hal almıştı. Doktor yükseklerdeki hava tabakalarında boş yere müsait bir cereyan araştırıyordu. Tabiatın bu sükûnetini görünce geceyi havada geçirmeğe karar verdi ve daha fazla emniyette bulunmak için iki bin kadar yükseğe çıktı. Viktorya hareketsiz duruyordu. Gece muhteşem surette yıldızlı ve sakindi.

Doktorun nöbeti zamanında Kennedy ile Joe yataklarına uzanarak rahatça derin bir uykuya daldılar.

Doktordan sonra nöbeti gece yarısı İskoçyalı aldı. Ona:

— En küçük bir hâdise olursa derhal beni uyandır ve gözlerini barometreden ayırma, zira o bizim pusulamızdır! diye tembihte bulundu.

Gece soğuktu. Gece ile gündüz arasında 27 dereceye (1) kadar çıkan bir hararet farkı husule geliyordu. Karanlık basar basmaz açıklıkla susuzluğun tesiri ile yuvalarından dışarı fırlayan hayvanların

gece konseri başlamıştı. Kurbağalar, çakalların ulumaiarıyla kuvvetlenen sesleriyle sopranoluk yaparken arslan hafiften böğürmeleriyle bu orkestrayı akord ediyordu.

Sabahleyin rasat mevkiini alan Doktor Fergusson pusulasına bakarak geceleyin rüzgârın istikamet değiştirmiş olduğunu anladı. Viktorya tahminen iki saatten beri yolundan otuz mil kadar kuzey doğuya doğru sapmış bulunuyordu. Şimdi, taşlık ve yalçın siyenit kütleleri ile kaplı, merkep sırtı gibi kabarık kayalıkların bulunduğu Mabunguru'nun üstünden aşmakta idi. Mahrut şeklindeki kütleler Karnak kayalıklarına benziyordu. Bunlar yeryüzünde Druidique dolmenler gibi kabarıklıklar vücuda getiriyorlardı. Müteaddit fil ve manda sürüleri ötede beride görülüyordu. Doğuda içine birçok köylerin gizlendiği sık ormanlara mukabil burada daha seyrek ağaçlıklar mevcuttu.

Saat yediye doğru iki mil kadar saha kaplayan yuvarlak bir kaya muazzam bir kaplumbağa gibi görünmüştü.

Doktor Fergusson:

— İyi bir istikamet takip ediyoruz, dedi. İşte hararet cihazımızın gıdası olan suyu yenilemek üzere birkaç saniye için duracağımız Jihuela - Mkoa. Biraz yaklaşmayı deneyelim.

— Burada seyrek ağaç var, dedi Avcı.

— Hele bir tecrübe edelim bakalım, at şu çapaları Joe. Balon yavaş yavaş yükseliş kudretini kaybederek yere

yaklaştı. Çapalar yere sürünüyordu. Bunlardan biri bir kayanın oyduğuna takıldı ve Viktorya hareketsiz kaldı.

Bu tevakkuf esnasında Doktorun hareket cihazı tama men söndürmüş olduğunu zannetmemelidir. Balonun yere ';; nazaran daima sabit bir yükseklikte muvazenede bulundurulması için mevkii deniz seviyesine göre hesaplamakta ise de arazi daima yükselmekte ve bu yükseklik 600-700 ayağı bulmakta olduğundan balon bazen yerle bir hizaya geliyordu. Bu takdirde gazı muayyen bir genişlemede tutmak icabediyordu. Ancak hiç rüzgârsız zamanlarda Doktor sepeti yere oturarak istirahatte bırakıyordu. Balon o zaman yükü hafiflemiş olduğu için hararet cihazının yardımı olmadan kendini havada tutabiliyordu. Haritalar Jihue la Kkoa'nın batı yamaçlarında küçük bir

göl mevcut olduğunu gösteriyordu. Joe buraya on galon kadar su alan bir varili tek başına doldurmağa gitti ve güçlük çekmeden gösterilen istikamette gölü buldu. Üç çeyrek saatten önce geri dönmüştü. Muazzam bir fil tuzağına rastlamamış olsaydı dikkati çekecek bir şey görmemiş olacaktı. Bunlardan birisinin seçilmesi veya yarı çürümüş bir kafese düşünülmesi icabediyordu.

O bu gezintiden maymunların kapışarak yedikleri bir cins mışmula getirmişti. Doktor bunun Jihue la Mkoa'nın batı taraflarında bol miktarda ağaçlıkları bulunan «menbu» adında bir meyva olduğunu anlamıştı. Fergusson, Joe'yu büyük bir sabırsızlıkla beklemişti. Zira misafirperver olmayan bu arazide uzunca müddet duruş tehlikeli olabilirdi. Su, sepete güçlük çekilmeden yükseltilmişti. Çünkü sepet yere indirilmişti. Joe çapayı kurtardı ve çevikçe efendisinin yanına tırmandı. Doktor hemen cihazını alevlendirdi ve Viktorya semaları boyladı.

O esnada balon iç Afrika'nın önemli bir ticaret merkezi olan Kaze'h'den belirli bir uzaklıkta bulunuyordu. Güney doğu rüzgârları ile seyyahlar bu kasabaya aynı gün zarfında varacaklarını ümit ediyorlardı. Saatte on dört millik bir mesafe katediyorlar ve balonun idaresi bu esnada oldukça müşkül oluyordu. Gazı fazla genişlemeden yükseklerle çıkmak mümkün olmuyordu. Şimdi, ortalama üç bin ayak kadar yükseklikte bulundukları için Doktor artık fazlaca gazı genişletmemeği tercih etti. O Thembo ve Tura Wels köyleri civarındaki oldukça fazla dik meyillerin kıvrımlarını düz bir istikametle kestirme aşmıştı. Bu köylerden sonuncu olanı ağaçların ve bu meydana kaktüslerin fazla boy saldığü muhteşem Umyamwezy ülkesinin bir kısmını teşkil ediyordu.

Saat ikiye doğru kızgın bir güneş altında ve çok güzel bir havada hafif bir rüzgârın şevki ile Viktorya deniz kıyısından 350 mil uzakta Kaze'h kasabasının üzerinde uçuyordu. Doktor Fergusson notlarına bakarak:

— Zanzibardan sabahın dokuzunda hareket ettik ve iki günlük bir uçuştan sonra yolumuzu şaşırmayarak 500 coğrafya millik bir mesafe katettik, dedi. Aynı mesafeyi Yüzbaşı Burton ile Speek dört buçuk ayda kat etmişlerdi.

(1) 14 santigrad.

ONBEŞİNCİ BÖLÜM

Merkezî Afrika'nın mühim bir ticaret merkezi olan Kazeh asla bir şehir sayılmazdı. Doğrusunu söylemek lâzım gelirse iç Afrika'da şehir yoktur. Kazeh altı tane çukurun bir araya gelmiş olmasından ibaret bir topluluktur. Burada kulübeler, itina ile dikilmiş avlu ve bahçeleri ile esir barakaları vardır. Bahçelerde soğan, patates, patlıcan, kabak, mantar pek nefis olarak yetişmektedir. Ay ülkesi olan Umyamwezy, Afrika'nın en verimli arazisidir. Bu mıntıkanın merkezinde güzel bir kaza olan Unyanembe'de temiz Arap ırkına mensup bir miktar aile yaşamaktadır. Bunlar uzun müddet Arabistan ile Afrika arasında fil dişi, basma, esir kervanları ile bu ekvator bölgelerine kadar sokulmuş ve ticaret yapmış kimselerdi. Hâlâ sahilden bu servet kazandırıcı ticaretleri için bazı lüks eşya getirip satarak burada kadınları, hizmetçileri ortasında uyuyarak, çubuklarını tellendirerek refah içinde yaşamakta ve gülp eğlenmektedirler.

Bu müteaddit yerli meskenlerin teşkil ettiği inlerin etrafında çarşıların geniş sahaları, kenevir ve tutula tarlaları ve güzel ağaçlıklar ve serin gölgelikler... İşte Kazeli böyledir. Burası kervanların da umumî birleşme yeridir. Güneyden gelen köle ve fildişi, batıdan pamuk ve boncuk kervanları burada birleşirler.

Çarşılarda melez ırklardan hammalların naraları, kadın şarkıları, çocuk ağlamaları, kervan basıların kırbaç sesleri, boru ve kornet gürültüleri, katır kişnemeleri ve eşek anırmaları birbirine karışarak daimî bir yaygara hasıl etmekte ve bu çoban senfonisinin tadını kaçırmaktadır. Bu karma karışık pazarda kumaş, boncuk, fildişi, gergedan boynuzu, timsah dişi, bal, tütün, pamuk satılmakta; bunların belirli bir fiyatı olmayıp müşterisinin istek derecesine göre kıymetlenmektedir.

Bu yaygara, bu hareket ve bu telâş, Viktorya'nın havada görünmesiyle bir anda duruvermişti. O bütün ihtişamı ile gökte seyrediyor ve tepeden doğuya yavaş yavaş alçalıyordu. Erkekler, kadınlar, çocuklar, köleler, satıcılar, Araplar ve zenciler hepsi kabile ve mağara-

larına kaçışarak ortadan kaybolmuşlardı.

Kennedy:

— Azizim Samuel, dedi, böyle hâdiselerle karşılaşacak olursak bu insanlarla alış veriş etmeğe muvaffak olamayacağız.

Joe atıldı:

— Burada yapılacak gayet basit bir alış verişten ibaret, usulca inip tüccarlarla hiç uğraşmadan kıymetli malları alıp balona taşımak ve zengin olmak. Doktor:

— Çok güzel, dedi, ilk zamanlar korkudan dağılıp kaçışan bu cahil insanlar kısmen tecessüsleri, kısmen de bâtil itikatların tesiriyle geri dönmekte gecikmeyeceklerdir.

— Öyle mi sanırsınız, efendim?

— Biraz sonra görürüz; onlara fazla yaklaşmamamız, ihtiyatlı bir hareket olur. Viktorya muhafazalı ve zırhlı bir balon değildir. Topu, tüfeği ve sığınacak yeri de yoktur.

— Şu halde sen onlarla müzakereye mi girişmek istiyorsun, azizim Samuel?

Doktor cevaben:

— Mümkün olduğu takdirde neden olmasın? dedi. Kaze'h'de nisbeten az vahşî ve daha sakın Arap tacirleri bulunabilir. Speke ile Burton'un bu kasaba halkının misafirperverliğinden faydalanmış olduklarını hatırlıyorum. Biz de böyle bir imkânı denemiş oluruz.

Viktorya ağır ağır yere inmekte idi. Çapalarından biri çarşı civarındaki ağaçlardan birinin tepesine takıldı. Bu esnada tek mil ahali kovuklarından dışarıya uğramışlardı. Başlar tecessüsle uzanmakta idi. Wanganga denilen sihirbazlar sivri külâhlarıyla kolayca seçilebiliyorlardı. Bunlar cesaretle ilerlemekte idiler.

Kalabalık yavaş yavaş yaklaşmış, kadınlarla çocuklar etraflarını kuşatmışlardı. Davullar gümbür demekte, eller göğ'e doğru kaldırılmakta idi.

Doktor Fergusson:

— Bu onların dua ediş tarzıdır, aldanmıyorsam burada önemli bir rol oynayacağız, dedi.

— İsabet, efendim! Oynayın rolünüzü.

— Sen de birlikte sadık Joe, belki sen de bir Tanrı olacaksın.

— Bu beni üzmez efendim! Buhur kokusu da fenama gitmez!

Bu esnada sihirbazlardan birinin bir «Myanga» nın yaptığı hareketle bütün gürültüler durdu ve derin bir sükût hasıl oldu. Doktor'un anlamadığı bir dille seyyahlara hitab etti. Doktor bu sözlerle karşı birkaç Arapça kelime söyledi ve aynı lisanla cevap aldı.

Hatip tumturaklı ve çok tekrarlanmış uzun bir nutuk çekti. Doktor bu nutuktan Viktorya'nın Ay'dan kopup üç oğlu ile birlikte kasabalarına inmiş bir Tanrı olduğunu ve Güneşin sevgilisi olan bu memlekette hâtırasının hiç unutulmayacak olduğunu anlamakta gecikmemiştir.

Doktor büyük bir dirayetle Ay'ın her bin yılda bir defa bu halkın dualarını kabul etmek ve ihtiyaçlarını dinlemek için kendilerine yaklaştığını ve ihtiyaçlarını tesbit ettiği sırada taciz edilmek istemediğini beyan etti.

Sihirbaz cevaben Sultanları «Mwani» nin uzun seneler den beri hasta olduğunu, gökten şifa dilediğini ve Ay oğullarını nezdine davet ettiğini söyledi.

Doktor arkadaşlarına bu. davete icabet edeceğini anlatan bir işaret yaptı:

Avcı:

— Sen bu zenciler kralının nezdinde gidecek misin? diye sordu.

— Müsterih ol azizim Dick!... Bir miktar ilâç verip döneceğim.

Daha sonra kalabalığa dönerek:

— Ay merhamete geldi. O sultanımızla Unyamwezy evlâtlarının dostudur. Kendisine şifa vereceğiz, ziyaretimize hazır olsun.

Doktor Fergusson:

— Şimdi, aziz dostlarım, dedi, her türlü ihtimali önceden düşünmemiz lâzım; buradan hemen kalkıp gitmemiz icabedebilir. Bunun için Dick sepette kalmalı ve hararet cihazını anî bir kalkışa müsait olacak halde faaliyette tutmalıdır; çapa sağlam şekilde tutturulmuş olduğu için korkulacak bir şey yoktur. Ben yere ineceğim ve Joe da beni takip edecektir. Yalnız o merdivenin alt başında kalacaktır. Kennedy:

— Nasıl? diye sordu, sen bu vahşilerin içerisinde tek başına mı gireceksin?

Joe da haykırdı:

— Ne, Mösyö Samuel, siz benim oraya kadar birlikte gitmemi arzu etmiyor musunuz?

— Hayır, ben yalnız olarak gideceğim, bu cahil insanlar büyük mâbûde Ay'ın kendilerini ziyarete gelmiş olduğuna itikat ediyorlar. Bu bâtil itikatlar beni korur, bu su retle hiçbir tehlike zuhur etmez. Herkes söylediğim yerde kalmalıdır.

Avcı cevaben:

— Madem ki istiyorsunuz, öyle olsun, dedi.

— Gazın genişlemesiyle alâkadar ol!

— Pekâlâ!

Yerlilerin gürültüsü artmıştı; onlar gökten fiilî yardım temenni ediyorlardı.

Doktor seyyar eczanesini alarak yere indi; Joe da onu takip etti. Fedakâr Joe merdiven başında Arap usulü bağdaş kurup oturdu. Kalabalık bir grup onu huşu ile kuşattı. Doktor Fergusson bu esnada ilâhiler ve musiki sesleri arasında ağır adımlarla kasabadan hayli uzak bulunan hükümdar «Tembe» sine doğru ilerliyordu. Saat üç sularında idi ve güneş bütün şiddetiyle parıldamakta idi. Kendisini Jagangalar ve halk takip etmekte idi. Doktoru az sonra Sultanın oğlu karşıladı. Onun tabîi evlâdı olan bu genç meşru çocuklar hariç babasının tek vârisi ve halefi idi. Oldukça yer gezip görgü kazanmış olan bu delikanlı Ay oğlunun huzurunda huşu ile secdeye kapandı. Doktor onu merhametle yerden kaldırdı.

" Üç çeyrek saat kadar sonra bu dinî tören alayı gölgeli patikalar-dan, tropikal iklimin bütün ihtişamını canlandıran., bitkiler arasında geçerek bir tepe eteğinde «İtitenya» adı verilen kare şeklindeki Sul-tan sarayına varmışlardı. Burası şap örtülü bir çatıyı havi, oymalı direkler üzerine kurulu bir damdan ibaretti. Kızıl kil sıvalı duvarları insan ve yılan resimleri ile süslü idi. Çatı doğrudan doğruya duvarla-ra abanmakta ve içinde hava serbestçe cereyan edebilmekte idi. Ya-pının penceresi yoktu. Sadece tek bir kapısı vardı.

Doktor Fergusson burada muhafızlar, beyaz ırktan gözdeler, Wanyamweziler ve merkezî Afrika saf ırkından sağlam ve kuvvetli zenciler tarafından ihtiramla karşılandı. Gür saçları birçok örgülerle

omuzları üzerine dökülen ve yanakları ağızlarından şakaklarına kadar mavi ve siyah yarıklarla çizilmiş bulunan, korkunç şekilde gerili kulakları camdan cilâlı, parlak kumaşlarla giyimli idiler. Askerler mızrak, yay, süteğen otu ile zehirli ok, pala, uzun ve dişli kılıç, kal-kan ve harb baltası gibi silâhlarla silâhlı idiler.

Doktor saraya girdiği zaman Sultanın hastalığı dolayısıyla susmuş bulunan şamata birdenbire iki misline yükseldi. Kapının üst başına tılsım tavşan kuyrukları, yaban eşiği yeleleri asılmıştı. Haşmetli Hükümdarın kadınları Fergusson'u «Upatu» denilen ziller ve «Kilindo» denilen ağaç kütüklerinden yapılmış iki kuvvetli bileğin vurduğu tokmakla çalınır davul sesleri ile karşılaşmışlardı.

Kadınların bir çoğunun yüzleri gülüyor ve uzun siyah çubukla-ryla tütün ve tömbeki içerek eğleniyorlardı. Bunlar bellerine do-lanmış su kabağı liflerinden fasılalı olarak oturmuş bulunan bunlar-dan altısı, fecî bir akibete hazırlanmış olmakla beraber kafileden daha az neşeli değildiler. Sultan öldüğü takdirde bunlar onu ebedî istirahatgâhında avutmak için hazır bir vaziyette bekliyorlardı.

Doktor Fergusson bütün bunları bir gök kırpımında süzdükten sonra hükümdarın ağaçtan yatağına yaklaştı. Orada, çeşitli içkiler-den bitkinleşmiş ve artık çaresiz bir hale gelmiş kırk yaşlarında bir adam görmüştü. Uzun seneler boyu devam eden bu hastalık müz-minleşmiş bir alkoliklikten başka bir şey değildi. Bu ayyaş hüküm-dar artık tamamen şuurunu kaybetmiş durumda idi. Dünya yüzünde mevcut bütün amonyaklar onu ayağa kaldırmağa kâfi gelmezdi.

Kadınlar ve gözdeler bu semavî ziyaret karşısında dize gelmiş-lerdi. Birkaç damla kuvvet verici ilâç bu şuurunu kaybetmiş vücuda bir an için hafif bir hayatîyet vermişti. Saatlerdenberi hiçbir hayat eseri göstermeyen Sultan bir hareket yapmış, bu alâmet hekimin şerefine sevinç naralarını iki misli arttırmıştı.

Doktor bu duacı kalabalığını bir işareti ile susturduktan sonra sa-raydan çıktı ve Viktorya'ya doğru yürümeğe başladı. Akşamın saat altısı idi. Joe onun yokluğu sırasında müsterihane merdivenin alt başında beklemişti. Halk ona karşı bütün saygı vazifesini ifa etmişti. O hakikî bir Ay oğlu gibi davranmıştı. Bir mabut olarak o çok dira-yetli bir insandı; gurursuz, kendisini seyre cesaret edemeyen genç

Afrikalı kızlara karşı mültefitti. Onlara hoş nutuklar da çekiyordu.

Onlara:

— Tapınınız, küçük hanımlar, tapınınız! diyordu. Ben her ne kadar ilahenin oğlu isem de, iyi bir şeytanım!

Ona «Mzimu» denilen putlara mahsus kulübeye gelişi güzel konulmuş teskin edici şeylerden takdim ettiler. Bu içki arpa sapı ile «Pompe» den yapılmıştı. Joe bir nevi sert biradan tatmak mecburiyetinde kalmıştı. Lâkin damağı şarapla viskiye alışık olduğu halde bu sert içkiye tahammül «demiyordu. Öyle korkunç bir şekilde yüz buruşturdu ki, orada bulunanların tebessümlerini celbetti. Daha sonra genç kızlarla birlikte bir ahenk tutturarak onun etrafında dans etmeğe başladılar.

— Ah! Siz dans ediyorsunuz, amma ben size iştirak edemeyeceğim, dedi, lâkin size memleketimin danslarından birini göstereceğim.

Ve çırpınarak, perende atarak, atlayıp zıplayarak, sıçrayarak, yerlerde yuvarlanarak, ayaklarıyla, elleriyle raks ederek, çeşitli pozlar yaparak hayret verici bir İngiliz dansı, tutturdu ve bu suretle bu halka tanrıların Ay'daki dansları hakkında acayip bir görgü vermiş oldu. Bu insanlar maymunlar gibi taklitçi oldukları için, bu hareketleri bilâhare aynen taklit edeceklerdi. Bu gösterinin en cazip yerinde Joe, Doktorun gelmekte olduğunu görüvermişti.

Doktor bağırışan çağırışan karma karışık bir kalabalığın arasında telâşlı telâşlı dönüyordu. Büyücüler ve reisler çok tahrik edilmiş görünüyorlardı. Doktorun etrafını sarmışlar, sıkı sıkıya kuşatmışlar ve onu tehlikeye düşürmüşlerdi. Acayip bir değişme olmuştu. Fakat acaba ne gibi bir hâdise vuku bulmuştu? Yoksa sultan semavî hekimin kolları arasında can mı vermişti? Kennedy balondan bu durumu görmüşse de sebebini anlayamamıştı. Balon gazın genişlemiş olmasından yükseliş kudretini arttırdığı için iplerini germiş göklere yükselmek üzere sabırsızlanmaya başlamıştı. Doktor merdiven başına gelmişti. Bu cahil halka bâtil itikatların hâsıl ettiği korku hâlâ tesirini muhafaza ettiği için Doktorun şahsına karşı fenalık yapmaktan onları men ediyordu. Acele merdiveni tırmandı. Joe de çevikçe onu takip etti.

— Kaybedecek bir saniyemiz yok, dedi. Çapayı çözmeye uğraşma! İpi keseriz!...

Joe sepete girerken:

— Ne var, ne oldu?... diye sordu. Kennedy karabinasına dayanarak:

— Neler geçti başından?

— Bakınız! Ay! diye cevap verdi.

Filhakika Ay semada ateşten bir küre halinde kıpkızıl bütün ihtişamıyla yükselmekte idi. Bu iyi bir alâmetti! O ve Viktorya!...

Bu halkın peyda ettiği telâkkiye göre, ya iki tane ay vardı veya bu yabancılar sahtekâr ve düzenbaz insanlar, yalancı tanrıları. Değişmelerinin sebebi bu olmuştu. Joe bir kahkaha atmaktan kendini alamamıştı.

Kazeh halkı avlarını kaçırmış olduklarını anlayarak balona küfürler, oklar ve kurşunlar yağdırmağa başlamışlardı. Lâkin sihirbazlardan birini yaptığı işaret üzerine atışlar birden kesildi. O balonu yere indirmek maksadıyla iyi yakalamak için ağaca tırmandı.

Joe baltayı kavrayarak:

— İpi keseyim mi? diye atıldı. Doktor:

— Biraz bekle! diye cevap verdi.

— Ya şu zenci?...

—İpi kesmek her zaman mümkündür, ben onu dikkatle gözlüyorum, belki çapamızı kurtarabiliriz.

Sihirbaz daldan dala atlayarak ağacın tepesine tırmanmış ve çapayı yakalamağa teşebbüs etmişti. Balonun yukarı doğru şiddetle çektiği çapa, sihirbazın bacaklarının arasına takıldığından onu esatiri bir kanatlı ata binmiş gibi havalara yükseltmişti.

Wagangalardan birinin havada uçmakta olduğunu gören halkın şaşkınlığı son haddini bulmuştu!

Viktorya'nın büyük bir süratle göklere yükselmekte olduğunu görünce Joe, Hurra!... diye bir nâra atmaktan kendini alamadı.

Joe:

— Biz bu zenciyi birden salacak mıyız? diye sordu. Doktor:

— Onu usulca yere bırakırız. Zannederim ki bu maceradan sonra hâdisе kendisinin ve diğerlerinin hafızasında» silinmeyecektir, ce-

vabını verdi.

Viktorya takriben bin ayak yüksekliğe çıkmıştı. Zenci, çapanın ipine can havliyle sarılmıştı. Gözleri korkudan sabitleşmiş, çenesi sımsıkı kapanmıştı. Hiç sesi çıkmıyordu. Şaşkın bir halde idi. Hafif bir batı rüzgârı balonu kasabanın dışına doğru sürüklenmekte idi. Yarım saat kadar sonra hafiften Doktor balonu yerden yirmi ayak kadar yüksekliğe indirdi. Ayakları yere basan zenci çapadan kurtulmuş ve Kazeh'e doğru var kuvvetiyle koşmağa başlamıştı. Viktorya da göklere doğru yükselişine devam etti.

ONALTINCI BÖLÜM

— İşte, dedi Joe. Ay, kendisinin izni olmadan oğullarının, işine karışanlara karşı böyle yapar! Bu şeytan bize hainlik etmek istemişti! Siz verdiğiniz ilâçla onun nüfuzuna halel mi getirmiş olacaktınız sanki?

Avcı:

— Gelelim vak'aya, dedi. Nesi vardı bu Kazeh Sultanı»nın?

Doktor cevap verdi:

— Yarı ölmüş bir ayyaş, kaybı pek büyük eksiklik teşkil etmiş olmayacak, görünüşe göre durumu saltanatının bir günden fazla sürmesine müsaade etmeyecek ve o bu saltanattan daha fazla müste-fit olmayacaktır.

Gök kuzey taraflarına doğru kesif bulutlarla kaplı idi. Bunlar koyu ve korkunç bulutlardı. Yerden üç yüz ayak kadar yüksekte bulunan Viktorya'yı oldukça kuvvetli bir rüzgâr kuzey - batı istikametinde sürüklemekte idi. Üstte hava açık ve berrak ise de ağırlık hissedilmekte idi.

Akşamın sekizine doğru seyyahlar 32 derece 40 saniye tûl ve 4 derece 17 dakika arz daireleri üzerinde bulunuyorlardı. Yaklaşan bir fırtınanın başlangıcı olan kuvvetli hava cereyanları onları saatte otuz mil süratle sürüklemekte idi.

Dalgalı ve bereketli Mfoto ovaları ayaklarının altından süratle geçmekte idi. Manzara son derece hayret verici idi. Doktor Ferguson:

— Biz tamamiyle Ay ülkesindeyiz, dedi, bu isim bu memlekete şüphesiz Ay burada daima parlamakta olduğun dan dolayı eski devirlerde verilmiştir. Burası hakikaten muhteşem bir memlekettir ve fevkalâde bir bitki kudretini haizdir.

Güneş kesif bulutlar arasından son ışıklarını serpererek tepeler üzerinde altın başlıklar husule getirmekte idi. Muazzam ağaçlar, ağaçlaşmış otlar, tüylü yosunlar bütün bu feyzin alâmetleri idi. razi ufku kapatmayan orada burada dağınık külah şeklinde tepeciklerle

hafifçe arızalı idi. Aşılmaz çitler, geniş çalı avlular, dikenli cingullar arasında bir çok köyler yayılı bulunuyordu. Kırmızı dalları birbirine kakışmış muazzam liğen otlukları tabîi tahkimat halinde bunları kuşatmış bulunuyordu.

Biraz uzakta Tanganika gölünün başlıca ayaklarından olan Malagazi yeşil masifler arasında yılankavi kıvrımlar teşkil ediyordu. Bu nehir mahsul mevsimlerinde sellerden kabaran bir çok akar sularla killi topraklarda biriken gölcüklerin sularını akıtıyordu. Batıda Mr şelâleler şebekesi mevcuttu.

Büyük baş hörgüçlü hayvanlar geniş çayırlarda otluyor ■ve yüksek otlar arasında kayboluyorlardı. Son derece güzel koku saçan ormanlar muazzam buketler teşkil ediyorlardı. Lâkin bu buketin içine sıcaktan korunmak için arslanlar, sırtlanlar, leoparlar ve kaplanlar sığınmışlardı. Bazan bir fil çalılarının tepelerini sarsıyor ve dişleriyle bodur ağaçları çatırdattığı duyuluyordu.

Kennedy:

— Amma da av yeri burası, diye memnuniyetle haykırdı, ormanın içine rastgele sıkılacak bir kurşun, mutlaka bir ava isabet edecek, bunu bir denesek olmaz mı?

— Hayır, azizim Dick, gece oldu, ardından fırtınanın başlayacağı tehlikeli bir gece, bu mıntıkada fırtınalar pek tehlikelidir. Burada toprak muazzam bir elektrik bataryası. gibidir.

— Hakkınız var, efendim dedi Joe, sıcak boğucu bir haL aldı, rüzgâr da tamamen durdu, bir şeyler olacağı anlaşılıyor.

— Atmosfer elektrikle yüklüdür, diye cevap verdi Doktor. Hem mahlûk unsurları birbiriyle mücadele halinde bulunan havanın bu halini hissetmektedir. Ben de bu hususu gözden uzak tutmuş değilim.

— Âlâ! dedi, inmemiz icabetmiyecek mi?

— Bilâkis Dick, ben yükselmeği tercih ederim. Ben yalnız bu hava cereyanlarının çatışmasından istikametinden uzaklaşmaktan korkuyorum.

— O halde sahilden beri takibettiğimiz istikameti bırakmak mı istiyorsun?

— Eğer mümkün olursa, diye cevap verdi Fergusson; doğruca

Nil membalarının bulunduğu tahmin olunan yedi - sekiz derece kuzeye gideceğim. Orada ihtimal ki, Yüzbaşı Speke heyetinin bazı izlerine rastlayacağız. Hesaplarım doğru çıkarsa 32 derece 40 dakika tûl üzerinde bulunuyoruz. Ben doğruca ekvator üzerinden geçmek istiyorum.

Havadaki sükûnet kaybolmuş, fırtına tesirini göstermeğe başlamıştı. Sesin yayılması dahi ağırlaşmıştı. Hava halı döşeli bir salon gibi loşlaşıp kararmıştı. Çeşitli kuşlar, turnalar, alakargalar, kara tavuklar, çavuş kuşları dallara birikmişlerdi. Bütün tabiat bir fevkalâdelik içindeydi.

Akşamın saat dokuzunda, Viktorya Usene'nin üzerinde hareket-siz durmakta idi. Bir çok köyleri havi bulunan geniş ova karanlıklar içinde siliniyordu. Bazan, karanlık sulara bir ışık aksettiği zaman muntazam şekilde kazılmış hendekler, zulmetlere gömülmüş muazzam palmyelikler ile kaktüs cinsinden ormanlıklar göze çarpıyordu.

İskoçyalı bu hava basıncı içinde mümkün olduğu kadar ciğerlerini şişirmek suretiyle zoruna nefes almağa çalışarak:

— Boğuluyorum, daha fazla dayanamıyacağım! İnmiyecek miyiz? diye şikâyet etti.

Doktor oldukça düşünceli bir halde:

— Ya fırtına? dedi.

— Rüzgârla sürüklenmekten korktuğum için takibedilecek başka hareket hattı göremiyorum.

— Joe:

— Bulutlar çok yüksek, bu akşam belki de fırtına kopmaz dedi.

— Bu da bir ihtimal, beni düşündüren cihet, yeri gözden kaybederek fazla yükseldiğimiz takdirde gece. rüzgârın bizi nereye sürüklediğini ve gittiğimiz yerin neresi olduğunu bilememektir.

— Karar ver, azizim Samuel, bu, bir cenderedir. Joe atıldı:

— O rüzgârın düşmesine kızmış, bizi fırtınadan uzaklara götürecekt.

— Bu çok üzücü bir şey dostlarım, bulutlar bizim, için çok tehlikelidir, zira bizi anaförlerine düşürebilirler ve bir yıldırım bizi yakabilir. Diğer taraftan bir ağaca demir atacak olursak şiddetli rüzgâr bizi yere atabilir.

— O halde, ne yapmamız lâzım?

— Viktorya'yı hem yerden hem de gökten gelebilecek tehlikelerden korunabilecek orta bir yükseklikte tutmak lâzım. Hararet cihazına yetecek miktarda suyumuz var. İki yüz librelik saframız da hiç kullanılmamış olarak duruyor. Lüzum görünce bunlardan faydalanacağım. Avcı:

— Biz de seninle beraber uyanık duracağız, dedi.

— Hayır dostlarım, çadırın altına yatak serip yatınız; lüzum olursa ben sizi uyandırırım.

— Lâkin efendim, dedi Joe, istirahat etmemiş olmakta

İyi bir iş yapmış olmuyorsunuz, henüz bizi tehdit eden bir şey yok.

Kennedy ile Joe örtülerinin altına girip uzandılar. Doktor sonsuzluk içinde tek basma kalmıştı. Bu esnada bulutların teşkil ettiği kubbe yavaş yavaş açılmakta ve karanlık koyulaşmakta idi. Bu simsiyah kubbe, ezecekmiş gibi arz yuvarlağının etrafını kuşatmakta idi. Anî bir şimşek karanlığı yardı; bunu göğün derinliklerinde korkunç akisler biraz kan müthiş bir gürültüsü takip etti.

Fergusson:

— Tehlike var! diye bağırdı. *

Bu korkunç gürültüden uyuyanlar uyanmışlardı: Doktor:

— Hayır, diye cevap verdi, balon dayanamıyacak, bulutlar su halinde dökülmeden ve rüzgârın zinciri boşanmadan yükselelim. Ve, hararet cihazının alevini şiddetlendirdi.

Tropik iklime hâs fırtına gittikçe şiddetini arttırıyordu. Bir şimşek daha karanlığı yırttı ve onu bir yenisi takibetti. Hava yol yol elektrik parıltıları ile dolmuştu. Bunlar iri yağmur tanelerini aydınlatıyordu.

Doktor:

— Geç kaldık, dedi. Şimdi kolay tutuşabilir hava ile dolu balonumuzla bir ateş mıntikasından geçmek zorundayız!

Kennedy:

— Yere! Yere inelim, diye tekrarlıyordu.

— Orada da tehlike vardır, derhal ağaçlara çarpıp parçalanır.

—Yükselelim, Mösyö Samuel!

— O halde daha çabuk! Daha çabuk.

Ekvator fırtınaları esnasında Afrika'nın bu kısmında dakikada otuz-otuz beş şimşek sayıldığı seyrek değildir. Gök daimî bir ateş halinde, gök gürültüleri fasılasızdır.

Rüzgâr allak bullak ettiği havada zincirini koparmış gibi bütün şiddetiyle esmekte ve ateş dolu bulutları daimî bir körük gibi üfle-mekte idi.

Doktor Fergusson hararet cihazını kuvvetlendirerek balonu yük-seltmekte, Kennedy de sepetin ortasında diz çökerek çadırın perde-sine tutunmakta idi.

Şimşekler birbiri ardınca çakarak ortalığa alevler saçarken Vik-torya da yükselişine devam etmekte idi.

Fergusson:

— Allah muhafaza etsin! diyordu. Onun elindeyiz, bizi ancak o kurtarabilir, biz her ihtimale karşı tedbirli bulunmalıyız; hattâ bir yangına karşı bile süratle düşmemeğe çalışmalıyız.

Doktorun sesi arkadaşlarının kulağına zorlukla ulaşabiliyordu. Lâkin, onlar, onun şimşek parıltılarıyla aydınlanan simasının sakini olduğunu görüyorlardı. O balonun ağı etrafında uçuşan (Son-Elme) ateşinin ⁽¹⁾ fosforlu parıltılarını seyre dalmıştı. Balon sarsılıyor, sallanıyor, fakat daima yükseliyordu. Bir çeyrek saat sonra fırtına yük-lü bulutlar sahasından çıkmışlardı. Artık elektrik şerareleri altlarında kalmıştı. Sepete sun'î alevden bir taç giydirilmiş gibi idi.

Ay insanlara bahsedebileceği en güzel tabiat manzarası arzeden haşmetiyle etrafı aydınlatıyor, yıldızlar sakini ve asude parıldıyorlar-dı. Doktor Fergusson barometreye baktı, gecenin saat on biri idi. Barometre on iki bin ayak yükseklik gösteriyordu.

— Lemavat sayesinde her tehlikeyi atlattığımız olduk. Bizim için bu yükseklikte tutunmak kâfi.

Joe ise:

— Bu, seyahatin değişiklikleridir, dedi, ben yüksekten fırtına seyretmekten hoşlanırım. Bu, çok lâtif bir manzara.

(1) Saint - Elme ateşi = Gemi direk ve serenlerinde bazen beliren ışıklı sorguç yahut atmosfer elektriğinde husule gelen halat lifleri gibi huzmeler. «Mütercim».

ON YEDİNCİ BÖLÜM

Pazartesi sabahı, saat altı sularında güneş ufukta yükselmekte idi. Bulutlar dağılıyor, hafif bir rüzgâr onun ilk ışıklarını serinletiyordu.

Güzel kokular saçan toprak seyyahları hoşlandırıyordu. Zıt rüzgârların tesiriyle zorlukla hareket eden balon, olduğu yerde dönüp duruyordu. Doktor, daha kuzeye doğru bir istikamet tutturmak üzere, gazı soğutmağa terk etti ve al-çaldı.. Uzun zaman yaptığı araştırmalar boşa gitmişti. Rüzgâr onu batıya, Tanganika gölünün etrafını bir yarım daire şeklinde kuşatan meşhur Ay dağlarının tepelerinin görüldüğü istikamete doğru sevk ediyordu. Bu dağların az arızalı silsileleri ufukta dağılıyordu. Bu dağlar Afrika'nın merkezinden gelecek istilâlara karşı tabii bir istihkâm teşkil ediyorlardı. Bazı tepelerin üzerleri daimi karlarla kaplı bulunuyordu.

Doktor:

— İşte! dedi, keşfedilmemiş bir memlekette bulunuyoruz, Yüzbaşı Burton batı istikametinde daha fazla ilerlemiş ise de meşhur dağlara ulaşamamıştı.

— Onları aşacak mıyız?

— Hayır, Allah nasibederse bizi ekvatora götürecek bir rüzgâra tesadüf etmeği umuyorum. İcabederse muhalif rüzgârların geçmesini bekli yen demirlemiş bir gemi bekleyeceğim.

Doktorun tahminleri tahakkuk etmekte gecikmemişti. Muhtelif yükseklikteki hava cereyanlarını denedikten sonra, Viktorya orta derecede bir süratle kuzey doğuya doğru ilerlemeğe başlamıştı.

Doktor pusulaya bakarak:

— İyi bir istikamet tutturduk, dedi. Ancak iki yüz ayak olan bu yükseklikten bu yeni mıntıkeyi tanıyabilmek için durum çok müsaitti. Yüzbaşı Speke Oukereoue gölünü keş-lederken Kazeh'in üstünden doğru bir hat istikametinde daha doğuya çıkmıştı. Kennedy:

— Daha uzun müddet böyle değişik istikametlerde gi decek miyiz? diye sordu.

— İhtimal. Maksudımız, Nil'in menbalarından bir noktaya ulaş-

maktır. Kuzeyden gelen kâşiflerin ulaştığı son noktaya ulaşabilmemiz için daha altı yüz milden fazla yol almak mecburiyetindeyiz..

Viktorya öğle üzeri, 29 derece 15 dakika tûl ve 3 derece 15 dakika arz üzerinde bulunmakta idi. O, henüz görünmeyen Oukereoue gölünün ardında Unyamwezy'nin son hududu olan Uyofu köyünü geçmekte idi.

İlk müsait fırsatta yere yaklaşmak üç seyyah arasında kararlaştırılmıştı. Uzunca bir duraklama yapılacak ve balon dikkatle gözden geçirilecekti. Hararet cihazının alevi hafifletilmişti. Sepetin dışına sallandırılmış bulunan çapalar az sonra alabildiğine geniş bir çayırın yüksek otlarını biçmeğe başlamıştı. Bu çayırılık muayyen bir yükseklikten çimenlerle kaplı gibi görünüyorsa da bu çimenler hakikatte yedi - sekiz ayak boyda otlardan müteşekkildi.

Viktorya bu otları hiç eğmeden muazzam bir kelebek gibi üzerlerinden sürtünüp geçiyordu. Görünürde hiçbir mâni mevcut değildi. Burası âdeta tek bir dalgalı olmayan muazzam bir yeşillik okyanusu idi.

Kennedy:

— Biz uzun müddet böyle konuşmağa mecbur kalacağız, dedi, yakınlarda bir tek ağaç bile göremiyorum; bizim avcılık suya düşecek her halde!

— Bekle! Azizim Dick, sen boyundan daha yüksek olan bu otlar arasında avlanamazsın; elbet müsait bir yer bulup ineriz.

Bu, cidden pek hoş bir gezinti idi. Âdeta şeffaf olan ve rüzgâr tesiriyle hafif dalgacıklar yapan yemyeşil bir denizde seyahat gibi bir şeydi bu. Sepet bu dalgaları yararcasına bu denizde ilerliyor ve muhteşem renkli kuşlardan mürekkep sürülerle kuşlar bu yüksek otların arasından şen çılgınlıklarla kaçıyorlardı. Çapalar bu çiçek deryası içine batmış olarak sepetin ardından sürükleniyor ve gemilerin dümen suyuna benzer bir iz bırakıyorlardı.

— Takıldık, dedi Joe.

— Peki! O halde bırak merdiveni diye söylendi avcı. Bu kelimeler henüz bitmemişti ki, şiddetli bir bağırış duyuldu. Kelimeler hayretle kesilerek seyyahların ağzında tıkanıp kaldı.

— Ne oluyor?

— Tek bir çığlık!
— Eyvah gidiyoruz!
— Çapa yerinde yok.
— Lâkin, hayır! Her zaman ipin ucunda asılı olarak yerinde durdu, dedi Joe.

— Bu yuvarlanan bir kayadır.

Otların arasından bir homurtu duyuldu ve iri bir cisim uzanarak otların üzerinden belirdi.

— Joe:

— Bir yılan, diye haykırdı.

— Hayır, dedi Doktor. Bu, bir fil gövdesidir. Kennedy:

— Bir fil, Samuel! diyerek tüfeğini yakaladı.

— Sabret Dick, bekle!

— Şüphesiz bu hayvan bizi sürüklüyor.

— Bu güzel yerden sürüp götürüyor Joe, bu güzel yer den.

Pil, orta bir hızla yürüyordu. Az sonra bir açıklığa gelmişti, burada bütün gövdesi görünüyordu. Çok kocaman gövdesinden Doktor bunun muazzam cinsten bir erkek fil olduğunu tanımişti. Şaşılacak kıvraklıkta ve sekiz ayak kadar uzunlukta iki beyaz dişi vardı. Çapanın çengelleri bu dişlerin arasında bulunuyordu.

Hayvan, çapa vasıtasıyla kendini balona bağlayan ipten hortumu vasıtasıyla beyhude yere kendini kurtarmağa çabalıyordu.

Hayvan sür'atli bir dörtnal tutturmuştu. Hortumunu sağa sola doğru salladıkça sepete de tehlikeli sarsıntılar yaptırıyordu. Doktor fırsat bulur bulmaz ipi kesmek için balta elinde bekliyordu. «Fakat, diyordu, iş son kerteye gelmeden çapamızdan vazgeçmeyeceğiz.»

Filin sebep olduğu bu koşu bir buçuk saat kadar sürdü. Hayvan hiç yorgunluk çekmemişe benziyordu. Bu kalın derili iri gövdeli hayvanlar balinalar gibi hiç yorulmadan günlerce kaçarak hızlı koşuşlarıyla muazzam mesafeler kat edebilirlerdi.

— Joe:

— Yakaladığımız şey hakiki bir balınadır, bir de bali na avcılarının onları avlamakta kullandıkları usulü tatbik etmekte kusur etmiyeceğiz, dedi.

Lâkin, arazinin tabiatında görülen değişiklikler Doktoru da seyir

tarzını değiştirmeğe mecbur etmişti.

Çayırılığın kuzeyinde ve üç mil kadar ötesinde büyük bir «Camaldores» ormanı görünüyordu. Balonunun artık sürücüsünden ayrılması gerekiyordu. Kennedy fili durdurmakla vazifeli idi. Karabinasını yakaladı. Lâkin durumu hayvana muvaffakiyetli bir isabet kaydetmesine müsait değildi. Kafatasına attığı bir kurşun çelik levhaya çarpmış gibi yamyassı olmuştu. Hayvanda hiçbir değişiklik olmamış, tüfek sesi onu ürküttüğü için dört nala koşan bir at hızı almıştı.

Dick:

— Birkaç sivri uçlu kurşunu da omuz başında deneyeceğiz, dedi ve karabinasını itina ile doldurarak ateş etti.

Hayvan müthiş bir çığlık kopardıysa da koşmasından, durmadı.

Joe da bir tüfek kavrıyarak:

— Haydi bakalım, Mösyö Dick dedi. Size yardım edeyim, yoksa bu iş bitmeyecek.

Hayvanın iki yanma iki kurşun yerleştirdiler. Fil durdu, hortumunu dikti, başını önüne eğdi. Yaralarından oluk ,oluk kan fişkirmakta idi.

— Joe:

— Ateşe devam edelim Mösyö Dick, dedi.

Üç kurşun daha sıktılar, fil korkunç bir sıçrama yaptı; .sepetle balon parçalanır gibi çatırdadılar. Sarsıntılar Doktorun elindeki baltayı yere düşürdü. O zaman durum kötüleşmişti. Sımsıkı sarılmış olan çapanın halatını kurtarmağa veya onu ellerindeki bıçakla kesmeğe imkân yoktu. Balon süratle ormana doğru yaklaşmakta idi. Hayvan kafasını yukarı doğru kaldırır kaldırmaz gözüne bir kurşun yedi. Durdu ve titreyen dizleri üzerine doğruldu, avcıya yan döndü.

Avcı son defa ateş ederken:

— Bir kurşun da kalbe, dedi.

Fil bu darbeden sonra bir iki defa dönüp sarsıldıktan sonra bütün ağırlığı ile bir dişinin üzerine düştü, artık ölmüştü.

Kennedy:

— Dişi kırıldı! diye bağırdı. Bu, öyle bir diş ki, İngiltere'de yüz libresi 35 İngiliz lirasına satılır!

Joe apanın ipinden yere kayarak:

— Bu kadarla kurtulmuş olalım, dedi.

Joe çapayı muayene etti, cansız kalan hayvanın dişleri arasına sıkışmıştı. Balon yarı şişkin bir durumda hayvanın cesedi üzerinde yalpalanırken Samuel ile Dick yere inmiş bulunuyorlardı.

Kennedy:

— Muhteşem hayvan! diye bağırdı. Bu ne koca gövde ben Hindistan'da bu irilikte bir file hiç rastlamamıştım.

— Bu, fazla şaşılacak bir şey değil, aziz Dick orta Afrika filleri daha haşmetlidir. Anderson'lar, Cumming'ler bunları pek çok avladıklarından onlar da Ekvator taraflarına hicret etmişlerdir. Biz oralarda bunlardan birçok sürülere rastlayacağız.

Joe:

— Bekleyecek olursanız size bunların etinden tattırmağı ümit ederim, dedi. Ben, bu hayvandan size lezzetli bir yemek hazırlamağı üzerime alıyorum! Mösyö Kennedy bir iki saat avlanmağı gider, Mösyö Samuela de Viktorya'yı muayene ederken ben de yemeğimi hazırlarım.

Doktor:

— İşte güzel bir düşünce, düşündüğünü hemen yerine getir, dedi.

Joe işiyle meşgul olmağı başladı. İlk önce toprakta iki ayak boyu derinlikte bir çukur kazdı ve içini, yeri kaplayan ve fillerin ormanda kırdıkları kuru odunlarla doldurdu. Üstüne bir yığın yaprak ateşledi.

Sonra, ormandan ancak iki kulaç kadar mesafede yere düşmüş bulunan filin cesedi yanma döndü ve onun iki ayak kadar genişlikte olan hortumunu gövdesinden ayırdı. Buna hayvanın sünger dişi mesamatlı ayaklarından birini de ilâ ve etti. Bunlar hakikatta yaban öküzünün hörgüç, ayının iri pençesi, yaban domuzunun kafası gibi mükemmel parçalardı. Odunlar tamamen yandığı zaman çukurun içi kızgın bir kor yığını ile dolmuş bulunuyordu. Filin kokulu yapraklarla sarılı parçalarını bu tandırın dibine yerleştirdi ve üzerlerini sıcak külle örttü, sonra üzerlerine tekrar odun yığdı. Odunlar iyice yandığı zaman etler kızarmış bulunuyordu.

Joe bunları tandırdan çıkardı ve yeşil yaprakları dizerek yaptığı sofranın üzerine dizdi. Tam muhteşem yeşilliğin ortasında hazırlanmıştı. Bisküvi, içki ve kahve ile civardaki bir menbadan taze su getirmişti. Bu hazırlık göze çok cazip ve iştihâ açıcı görünüyordu.

— Yorgunluğu ve tehlikesi olmayan bir seyahat - Vaktinde bir yemek, daimî bir yatak! Başka ne ister.

Doktor Fergusson, balonu esaslı bir tetkikten geçirmişti. Balon

geçirdiği sarsıntıdan pek zarar görmemiş benziyordu. İpek kılıf ile kütaperka mahfaza yükseliş ve inişlere mükemmel olarak dayanabilecek halde idiler. Doktor bu muayenesi neticesinde hidrojenin olduğu gibi durduğunu ve mahfazanın gaz sızdırmadığını anlamıştı.

Seyyahlar Zanzibar'dan ayrılarak henüz beş gün geçmişti. Pastırma el bile sürülmemişti. Bisküvi ve konserve et de uzun bir yolculuğa yetecek kadardı. Su yedeğinden başka yenilecek bir şey yoktu. Musluklarla borular da mükemmeldiler. Kauçuk ek yerleri sayesinde bunlar balonun sallanmasından ve sarsılmasından zarar görmüyordu. Muayene bitince Doktor notlarını hazırlamağa başlamıştı. Gözün alabildiğine uzanan çayırı, Camaldor ormanını ve filin cesedi üzerinde hareketsiz duran balonu tasvir eden başarılı bir taslak hazırladı...

Üç seyyah için yeşil çimenlerin üzerine yayılmaktan başka yapılacak iş kalmamıştı. Fil hortumu ile fil ayağı iştiha açıyordu; her zamanki gibi İngiliz usulü içildi ve bu lâtif mevkiin şerefine nefis Havana sigaraları tütürüldü. Kenendy yiyor, içiyor ve dört kişinin konuştuğu kadar konuşuyordu; sarhoş olmuştu. Dostu Doktora bu ormanda yerleşip bir kulübe kurmaktan, bir Afrika Robenson'u hanedanı vücuda getirmekten kemali ciddiyetle bahsediyordu.

Joe Cuma gününe ait yevmiyenin doldurulmasını ileri sürmemiş olsaydı lâfin tükeneyeceği yoktu.

Kır o kadar güzel, o kadar sakin ve تنها görünüyordu ki, Doktor geceyi yerde geçirmeğe karar vermişti. Joe yırtıcı hayvanlara karşı ihtiyatî bir barikat teşkil etmek üzere ateşten bir daire vücuda getirdi. Sırtlanlar, çakallar, kaplanlar, fil cesedinin kokusuna gelebilirlerdi. Kennedy her ihtimale karşı bir çok defalar ateş edebilecek şekilde karabinasını hazırladı. Lâkin gece hâdisesiz ve sâkin geçti.

ON SEKİZİNCİ BÖLÜM

Ertesi günü saat beşe doğru hareket hazırlıkları başlamıştı. Joe bir gece evvelki rasatları ile yıldızlardan mevkiini iyice tâyin etmiş bulunuyordu. Bu suretle Ekvatorun altında 2 derece 4 dakika arz üzerinde bulunduğunu anlamıştı. O Rubenbe tepeliklerini aşarak Karagwak silsilesinin ilk akar suyu olan Tanga'ya varmıştı ki, ona göre bu çayın Ay dağlarından doğması lâzımdı. Eski masallarda Nil'in kaynaklarının Ay dağlarında olduğu hakkındaki rivayet, bu suyun da, büyük nehrin sularını toplayan Oukereoue gölüne döküldüğüne göre, tahakkuk ediyor demektir.

Doktor Fergusson keşif hedeflerinden bir tanesini ulaşınin teferuatı şunlardı: Aşağıda bazı kı-

sımları ekili umumiyetle çorak arazi mevcuttu; orta yükseklikte bir çok külah şekilli tepeler yükselmekte, bunlar göle yaklaşıldığına delâlet etmekte idi. Arpa tarlaları daha ötelerde çeltik tarlalarına yer vermekte idi.

Viktorya öğleyin 1 derece 45 dakika güney arz dairesi üzerinde bulunmakta idi; saat birde rüzgâr onu gölün üzerine doğru sürüklemekte idi.

Bu göle Yüzbaşı Speke tarafından Viktorya adı verilmiştir. Bu mevkiden gölün genişliği doksan mil genişlikte idi. Güney ucunda Yüzbaşı Speke tarafından bir adalar grubu keşfedilmiş ve Bengal adaları adı verilmiştir. O, keşiflerini doğu kıyılarında bulunan ve sultanı tarafından kendisine hüsnü kabul gösterilen Muanza'ya kadar uzatmıştı.

Doktorun başlıca gayesi gölün dış çevresini tâyin etmek, olduğu için Viktorya gölü, kuzey tarafından dolaşmakta idi. Kıyılar aşılması imkânsız dikenli çalılar ve fundalıklarla, kaplı bulunmakta, içlerinde açık kül renginde on binlerce sivrisinek sürüsü kaynamakta olduğu için, burası insan yaşamasına elverişli bulunmamakta ve iskân edilmemekte idi.

Doktor balonunu müşkülâtla idare edebiliyordu. O, doğuya doğru

sürüklenmekten korkuyordu. Müsait bir rüzgâr onu doğruca kuzeye sevketmişti. Akşamın altısında Viktorya kıyısından 20 mil açıktaki 0 derece 30 saniye arz ve 32 derece 52 saniye tûl dairesi üzerinde hâlî bir adacığa yerleşmiş bulunuyordu. Seyyahlar bir ağaca demirlediler. Akşama doğru rüzgâr sakinleşmiş olduğundan seyyahlar demir üzerinde müsterih idiler. Yere inmeği düşünmüyorlardı, zira burası da Nyanza gölü kıyıları gibi koyu sivrisinek bulutları ile kaplı idi. Joe da diken dolu ağaçtan geri gelmişti. Fakat o dikenleri sivrisineklere nazaran tabîî bulduğu için, kızmamıştı.

Doktor da durumdan memnun değildi. Daimî zırlıklar ile insanı rahatsız eden bu işkenceci haşaratın şerrinden kurtulmak için çapanın ipini mümkün mertebe fazla azaltmıştı.

Doktor, gölün deniz seviyesine nazaran yüksekliğinin». Yüzbaşı Speke'nin tesbit etmiş olduğu gibi, üç bin yedi yüz, elli ayak olduğunu anlamıştı.

Avcı da:

— Galiba turumuzu çabuk bitireceğiz dedi. Bu sevimli haşarat burada bir canlı mahlûka raslamamışlar.

Doktor cevap verdi:

— Göl ve adalar haşarat ekili, tepelerin zirveleri bunlardan masun ise de, biz burada bir sığınma yeri bulmuş. Olmakla bahtiyarız. Zira nehir kıyıları yabanî kabilelerle meskûndur. Gök bize sakin bir gece hazırladığına göre şimdi uyuyun.

— Sen uyumayacak mısın Samuel?

— Hayır, ben gözümü bile kırpmayacağım dostlarım, yarın rüzgâr müsait olursa doğruca kuzeye gideceğiz ve bel ki de şimdiye kadar kimsenin sokulmadığı Nil menbalarını keşfedeceğiz. Büyük nehrin menbalarına yakınlaşmış olduğumuz için gözüme uyku girmez.

İşin ilmî taralı kendilerini pek ilgilendirmiyen Kennedy ile Joe, Doktorun muhafazası altında, çok geçmeden derin bir uykuya dalmakta gecikmediler. 23 Nisan Çarşamba günü sabahın dördünde, alaca karanlıkta Viktorya harekete başlamıştı. Gece gölün sularını yavaşça terketmekte, yerini kalın bir sis tabakasına terk etmekte idi. Lâkin biraz sonra çıkan şiddetli bir rüzgâr sisi dağıtmıştı. Viktorya

birkaç saniye sağa sola sallandıktan sonra kuzeye doğru yol almağa başladı. Doktor Fergusson sevinçle el çırparak:

— İyi bir istikamet takibediyoruz, diye bağırdı. Nil'i ya bugün görürüz, ya da asla. Bizim yarım küremize giriyoruz.

— Oh, efendim! dedi Joe! Siz Ekvatoru bu noktadan mı geçtik dersiniz?

— Evet, aynen buradan, evlâdım.

— O halde şerefimize bunu ıslatmamız münasip olacak diye düşünüyorum.

Viktorya süratle ilerlemekte idi. Batıda alçak ve az ârızalı sahil, ardında da daha yüksek Ebganda ve Uzağa yaylaları görünüyordu. Rüzgârın şiddeti artmış ve tahminen saatte otuz "mili bulmuştu. Nyanza gölünün suları şiddetle kabarmakta ve deniz dalgaları gibi köpürmekte idi.

Doktor, uzun zaman çalkandıktan sonra sükûnet bulan gölün çok derin olduğunu anlamıştı. " Bu fazla çalkanış sebebiyle gölde iki-üç kayık ancak sefer yapabilmekte idi. Doktor:

— Bu göl, mevkiinin yüksekliği icabı belki de doğu Afrika'daki nehirlerin tabîi su deposudur. Buhar haline gelen suları gök buraya yağmur halinde boşaltmaktadır. Bana, Nil'in de menbâı buradır gibi geliyor, dedi.

Kennedy de:

— Bunu anlıyacağız, dedi.

Saat dokuza doğru gölün batı sahiline yaklaşmışlar; «oralar ormanlık ve hâli görünüyordu. Rüzgâr biraz daha doğuya dönmüştü. Gölün öteki sahili de görülebiliyordu. Göl açık bir üçgen şeklinde nihayetlenmek üzere 2 derece 40 dakika kuzeye doğru daralıyordu. Nyanza'nın bu ucunda, yüksek dağların çorak ve yalçın tepeleri yükselmekte idi. Lâkin bunlar arasında coşkun bir ırmağa geçit veren derin bir vadi bulunmakta idi. Doktor balonunu çeşitli manevralar yaptırarak memleketin her tarafım büyük bir dikkatle tetkik etmekte idi. Doktor:

— Bakınız! Bakınız! Aziz dostlarım, diye bağırdı. Demek Arapların söyledikleri doğru imiş! Onlar Oukereoue gölünün sularını kuzeye doğru akıtan bir nehrin mevcudiyetinden bahsediyorlardı. Bu

nehir mevcutmuş demek! Biz ona doğru ineceğiz, o bizim süratimize denk bir süratle akıyor! Bizim aşağıımızdan koşup akan bu suyun Akdeniz'in dalgalarıyla kucaklaştığı muhakkaktır! Bu Nil'dir!

Fergusson'un sevincine iştirak ederek Kennedy de «Bu Nil'dir!» diye bağırırdı.

Bir şeye sevindiği zaman daima «Yaşasın!» diye bağırın Joe bu sefer de «Yaşasın Nil!» diye haykırmakta kusur etmedi. Bu esraren-giz nehri iki tarafından yalçın kayalar sıkıştırmış bulunuyordu. Doktorun tahminleri doğru çıkmıştı. Sular köpürerek akmakta, cereyan çok hızlı bulunmakta idi. Muazzam şelâlelerden atlayarak akan bu nehir civarındaki dağlardan kopup gelen yüzlerce seli de alıyordu.

Yerden çıkan suların birleşerek bu nehre katıldıkları ve onu besledikleri görölüyordu. Doktor güvenle:

— İşte hakiki Nil! diye tekrarladı; bu nehrin suları gibi adı da uzun zaman bilginleri meşgul etmiştir. Bu adın Yunan, Kıbit, Sanskrit dillerinden gelme olduğu hakkında, çeşitli rivayetler ortaya atıldı. Burası pek mühim değil, mühim olan cihet onun membalarına ait esrarın çözölmesidir.

Avcı:

— Lâkin, bu nehrin kuzey seyyahlarının tanıdığı oldukları nehir olduğu nasıl tesbit edilebilir? diye sordu.

Fergusson cevaben:

— Rüzgâr bir saat müsait gidecek olursa yanılmaz ve şaşmaz deliller bulacağız, dedi.

Biraz sonra dağlar seyrekleşerek köyler kurulmasına, müsait bir saha meydana çıkmıştı. Tarlalarda susam, şeker kamışı, darı gibi ekinler görölüyordu. Burada hırçın ve birbirine düşman kabilelerin yaşadığı anlaşılıyordu. Bu kabileler Allah'a değil, acayip putlara tapmakta ve yağma yapmak için Nil menbalarına kadar çıkmakta idiler. Viktorya. bunların atış menziline yakın yüksekte durmak mecburiyetinde idi.

— Her şeye rağmen inmemiz lâzım, dedi Fergusson, bu. iniş bir çeyrekten fazla sürmeyecektir; aksi takdirde keşifimizin doğruluğunu isbat edecek delilleri bulmağa muktedir olamam.

— Bunu şimdi düşünmenin sırası değil, Samuel.

— Sırası değil, amma ineceğiz ve ateş etmeğe mecbur kalacağız. Kennedy karabinasını okşayarak:

— Bak işte bu hoşuma gider, dedi. Joe da mücadeleye hazırlanarak:

— Ne zaman isterseniz, efendim, dedi, ne zaman iniyoruz?

— Hemen değil, memleketin ahvalini öğrenebilmek için yükseleceğiz.

Hidrojen ısıtılarak genişletilmiş ve on dakika sonra Viktorya yerden iki bin beş yüz ayak yüksekte uçmağa başlamıştı. Buradan, ortalarında münbit arazi bulunan müteaddit tepeler arasından nehrin aldığı keşfi imkânsız bir kollar şebekesi görülüyordu.

Viktorya yerden iki yüz adımdan daha az bir yüksekliğe inmişti.

— Şimdi her ihtimale karşı hazır bulunun, dostlarım, Dick'le Joe:

— Hazırız, diye cevap verdiler.

Viktorya, bu iki yüz ayak yükseklikten nehrin yatağını takibe başladı. Nil bu mevkiye elli kulaç kadar geniştir. Yerliler nehir kıyılarındaki köylerde velvele ile kaynaşıyorlardı. İkinci kısımda nehir on ayak kadar yüksek aşılmaz bir şelâle teşkil ediyordu.

Doktor:

— İşte M. Debono tarafından zikredilen şelâle! diye bağırdı.

Nehir yatağı genişliyor ve üzerinde gözün görebildiği bir çok adacıklar açılmış bulunuyordu. Doktorun henüz görülemeyen bir esas noktası araştırdığı anlaşıyordu. Balonun aşağısından içinde birçok zenci bulunan bir kayık geçmekte idi. Kennedy isabet ettirememek kasdile onları bir tüfek atışı ile selâmladı. Bu, onların nehrin alelacele geçmelerine sebep oldu.

Joe onlara hayırlı yolculuklar temenni etti ve onların yerinde olmağı istemedi.

Doktor Fergusson, bu esnada ânî olarak nehrin ortasına gizlenmiş bir adacığın gözlükleri ardından farketmiş ve gözünü oraya dikmişti. Birdenbire:

— Dört ağaç! diye bağırdı; işte bakınız, orada altımız da!

Filhakika, adanın ucundan ayrı ayrı dört ağaç seçilmekte idi.

Doktor ilâve ederek:

- Bu Benga adasıdır! Çok âlâ!
- Aldanmıyorsam, işte yirmi kişilik kadar bir zenci kafilesi...
- Onları kaçıırabiliriz, bu, zor bir iş değil, diye cevap verdi.

Güneş tam tepelerinde idi. Viktorya adaya yaklaşıyordu. Makado kabilesine mensup zenciler şiddetli naralar atıyorlardı. Bunlardan biri kabuklardan yapılma şapkasını havaya fırlattı. Kennedy buna nişan alarak ateş etti ve şapka param parça oldu. Bu, zenciler arasında büyük bir panik yarattı. Zenciler nehre atılarak yüze yüze geçtiler. Her iki sahilden silâh ve ok yağmuru yağdırılıyordu. Balon bir kaya kovuğuna demirlediği için bir tehlike melhuz değildi. Joe kendini bırakarak yere atladı.

Doktor:

- Merdiven! diye bağırdı ve beni takip et Kennedy! dedi.
 - Ne yapmak istiyorsun?
 - Bana bir şahit lâzım, inelim!
 - Şahit işte benim!
 - Joe balonu sıkı muhafaza et!
 - Müsterih olun, efendim, ben her hususta mukayyet olurum.
- Toprağa ayak basan Doktor:
- Gel Dick! dedi.

Arkadaşını adanın ucunda yükselen bir kayalık kütlesine doğru sürükledi; elleri kanaya kanaya çalılar arasında araştırma yapıyordu. Birdenbire avcının kolunu yakalayarak:

- Bak! dedi. Kennedy:
- Harfler! diye haykırdı.

Filhakika kayanın üzerine oyulmuş A. D. harfleri açıkça okunuyordu.

- A. D. Andre Debono, diye tekrarlardı. Bu, çok zaman önce Nil mecrasını takibederek buraya gelmiş olan seyyahın imzasıdır.
- İşte, inkâr kabul etmez bir delil, azizim Samuel.
- Şimdi kanaat getirdin mi?
- Bu nehrin Nil olduğuna asla şüphem kalmadı.
- Haydi şimdi balona!
- O halde çabuk olalım, zira bak bazı yerliler nehri tekrar beriyeye geçmeğe hazırlanıyorlar.

— Bizce artık ehemmiyeti yok! Birkaç saat içinde rüzgâr bizi kuzeye sürükleyecek. Gondokoro'ya varıp vatandaşlarımızın, ellerini sıkacağız!.,

Viktorya on dakika sonra ihtişamla göklere yükselmekte idi.

ONDOKUZUNCU BÖLÜM

Dostunun pusulaya bakmakta olduğunu gören Kennedy:

— İstikametimiz ne tarafa? diye sordu.

— Kuzey - Kuzey batı.

— Hay şeytan hay! Lâkin bu istikamet kuzey değil! Viktorya ağır ağır Nil'den uzaklaşmakta idi. Doktor:

— Bunlar, yukarı Nil'deki faaliyetlerine şükran borçlu bulundüğümüz Petherick, Arnaud, Miani Ve genç seyyah M. Lejean'ın zikrettikleri yabanî kabileler, dedi.

— Tamamen! Bahr-ül-Ebyaz denilen beyaz nehrin menbalarının deniz gibi büyük bir göle dayanır; o, buradan doğmaktadır, diyen şiir şüphesiz onu burada kaybetmemektedir. Bu nehirler padişahına semavî bir masal uydurmağı düşünen eski insanlar ona «Okyanus» adı vermişler ve doğrudan doğruya Güneş'ten doğmakta olduğunu zannetmekten halî kalmamışlardır! Lâkin ilerledikçe ilmin bize öğrettiklerini yeni keşiflerle düzeltmek icabetmektedir. Bu bilgilerde daima âlimler değil, fakat daima şairler âmil olur! Joe:

— Şelâleler hâlâ görünüyor, dedi.

— Bunlar üçüncü arz dairesi üzerindeki Makedo şelâleleridir! Nil'in mecrasını birkaç saat takibetmek zaruretindeyiz.

Avcı:

— Ben altımızda bir dağ zirvesi görüyorum, dedi.

— Bu, Arapların «Titreyen dağlar» dedikleri (Logwek) dağıdır. Bütün bu arazi «Lâtif Efendi» adı altında M. De- bono tarafından gezilmiştir. Nil civarındaki kabileler bir birlerine düşmandırlar ve bir imha savaşı yapmaktadırlar. Onlara yaklaşmamızın ne kadar tehlikeli olacağını takdir edersiniz.

Rüzgâr Viktorya'yı Kuzey Batıya doğru sürüklemekte idi Logwek dağından kurtulmak için başka bir rüzgâr araştırmak lâzım geliyordu.

Doktor iki arkadaşına:

— İşte şimdi Afrika'da hakikî keşiflerimizi yapmağa başlıyoruz,

dostlarım, dedi; buraya gelinceye kadar hep bizden önceki seyyahların izlerini takibettik. Bundan sonra kendimizi meçhullerin kucağına atıyoruz, cesaretimizi kayıp mı edeceğiz?

Akşamın onunda, altlarında, sel yatakları, ormanlıklar ve köyler seyrekleşmişti. Seyyahlar tatlı meyillerle uzanan «Titreyen dağlar» a yaklaşmışlardı. Bu unutulmaz 23 Nisan günü süratli bir rüzgârla itilerek on beş saat zarfında üç yüz on beş milden fazla mesafe katmışlardı.

Lâkin, seyahatlerinin sonlarına doğru içlerini bir mahzunluk kaplamıştı. Sepetin içinde tam bir sessizlik hüküm sürüyordu. Acaba Doktor yaptığı keşiften dolayı pişmanlık mı hissetmekte idi? Arkadaşları da bu bilinmeyen yerleri geçişlerini mi düşünüyorlardı? Onlar üzerinde bu hususların da tesiri olduğunda şüphe yoktu, lâkin buna uzak düştükleri vatanları ile dostlarının hâtıralarının da katıldığı muhakkaktı. İçlerinde bir filozof kayıtsızlığı gösteren tek kişi Joe idi. O, her şeyi, hattâ vatanından ayrılmağı da gayet tabii karşılamakta ise de Doktorla Kennedy'nin sükûtlarına saygı göstererek susuyordu. Akşamın onunda «Titreyen dağlar» ı aşarken yetişir derecede bir şeyler yiyerek " birbirlerinin nöbetçiliğinde rahatça uyudular.

Ertesi gün, uyku neticesinde, daha âsûde düşünebiliyorlardı. Hava güzeldi ve müsait bir rüzgâr esiyordu. Joe'nun hazırladığı mükemmel kahvaltı fikirlerinde esprili latifeler uyandırmıştı. Bu esnada geçmekte oldukları mıntika alabildiğine genişti ve Ay dağlarından Darfur dağlarına kadar uzanmakta idi. Burası hemen hemen Avrupa genişliğinde idi.

Doktor:

— Biz şimdi şüphesiz, coğrafyacıların Afrika'nın merkezinde bulunduğunu ve geniş bir ova ile merkezinde büyük bir gölü havi bulunduğunu söyledikleri Uzoga krallığını geçmekteyiz, dedi. Bu iddianın bazı hakikatleri havi olup olmadığını şimdi göreceğiz.

— Bu dağınık kabilelere umumiyetle Nyam - Nyam adı verilir. Bu isim çiğneyiş sesinin taklidinden alınmıştır.

Joe:

— Hakikaten doğru, dedi. Nyam - Nyam. /

— Aziz Joe, eğer bu taklit kelimenin almışına sen hedef olmuş olsaydın bunun doğruluğunu tasdik etmezdin.

— Ne söylemek istiyorsunuz?

— Bu vahşî kabileleri insan yiyici olarak vasıflandırırılar.

— Bu, doğru mu?

— Çok doğru; bunların dört ayaklı hayvanlar gibi kuyruklu oldukları da iddia edilmişse de sonradan onların sırtlarına hayvan postu giymelerinden dolayı böyle tanınmış, oldukları anlaşılmıştır.

Öğleden sonra gök, yerden kalkan bir sisle kaplanmış bulunuyordu; önceden görülemeyen bir tepeye çarpmalarından korkuluyordu. Saat beşe doğru Doktor, dur! işareti verdi. Gece hâdisesiz geçmekte idi. Lâkin bu derin zulmet içinde iki kat dikkatli ve uyanık olmak lâzımdı.

Ertesi günü Hind Okyanusundan kopan çok şiddetli bir rüzgâr esmekte idi. Rüzgâr dış balondaki boşlukları dolduruyor ve genişletme cihazının musluklarına kadar nüfuz; ediyordu. Joe'nun idare ettiği ipler vasıtasıyla muvaffakiyetle manevra yapılabiliyordu.

— Bu husus bizim için çok mühimdir, dedi, Fergusson; biz önce gaz kaybindan kaçınmalıyız, sonra da etrafımızda kolayca tutuşabilecek döküntüler bırakmamağa dikkat etmeliyiz.

— Düşecek miyiz? diye sordu Dick.

— Hayır, düşmiyeceğiz! Gaz hafif hafif yandığı için yavaş yavaş ineceğiz. Buna benzer bir hâdisе Fransız havacısı Mm. Blanchard'ın başına gelmişti. O, balonunu ateşlemiş ve düşmemişti. Eğer sebep bir bacaya çarpıp da oradan yere düşmemiş olsaydı, şüphesiz ki ölmeyecekti.

— Temenni edelim ki, böyle bir hâdisе de bizim başımıza gelmesin. Buraya gelinceye kadar olan yolculuğumuz bana tehlikeli görünmedi. Bundan sonra da maksadımıza ulaşmamıza mâni olacak bir sebep göremiyorum.

— Bu hususta ben de fazla bir engel görmüyorum, azizim Dick; kazaların çoğu havacıların tedbirsizliğinden veyahut uçuş vasıtalarının kötü yapılarılarından ileri gelmiştir. Şimdiye kadar yapılan binlerce uçuştan ölümle neticelenen vaka yirmiyi geçmemiştir. En fazla tehlike yere inme hareketlerinde vukua gelmiştir. Böyle bir hâdiseyi

önlemek için hiçbir tedbirde kusur etmiş değiliz.

— Kahvaltı saati geldi dedi Joe, M. Kennedy bize av eti ziyafeti çekme imkânını bulana kadar konserve et ve kahve ile kanaat etmek mecburiyetindeyiz.

YIRMİNCİ BÖLÜM

Rüzgâr şiddetli ve intizamsız bir hal almıştı. Viktorya göklere hızla koşuyordu. Müsait bir rüzgâra rastlamadığı için kâh kuzey kâh güney istikametine gidiyordu.

Kennedy mıknaatıs ibresinin titreyişlerini işaret ederek:

— Çok sür'atli hareket ediyoruz amma pek az yol alıyoruz, dedi.

Avcı:

— Orman artık düzlük oldu, dedi. Joe da birkaç saniye sonra:

— Ve bu düzlük de bir köy haline geldi, dedi. İşte zencilerin şaşkın çehreleri!

Doktor:

— Gayet tabii, dedi, Fransız köylüleri balonu ilk gör dükleri zaman onları hava devleri sanmışlardı. Bir Sudan köylüsünün de bu şaşkınlığı elbet de mazur görülür.

Joe:

— Müsaade ederseniz, ben Viktorya yerden yüz ayale kadar yüksekten uçarken yere boş bir şişe atacağım, eğer kırılmadan düşerse yerliler onu tanrı yapacaklardır; kırılmış olursa da parçalarını tılsım sayacaklardır.

Bunu söyleyerek bir şişe fırlattı, şişe yere düşer düşmez bin parça oldu. Yerliler külâh şeklindeki kulübelerine kaçışarak şiddetli nara-lar attılar. Burada üç yüz ayak boyunda Hind inciri ağaçları bulunduğu için Viktorya yükselmeğe mecbur kaldı.

Orman, orta yerinde daire şeklinde sıralanmış büyük bir kulübe-ler topluluğuna yer veren bir alan hâsıl edecek şekilde aralanmıştı. Ortada tek bir ağaç dikili bulunuyordu. Joe bunu görünce:

— Ne hoş, dedi, mübalâğasız söylüyorum ki, bu ağaç dört sene-den beri bu mevkide yükselip duruyordur.

Doktor:

— Bu ağaç, yamyamların harp ağacıdır! dedi. Hintliler başların derilerini yüzerler, Afrikalılar ise kökünden koparırlar.

Joe:

— Eh, moda meselesi, dedi.

Kesik başlar köyü artık ufukta kaybolmuş, fakat daha uzağındaki bir diğeri ondan daha az iğrenç bir manzara arz etmemişti. Burada, yarı çürümüş cesetler, toz toprakla gömülü vücutlar ve öteye beriye atılıp çakal ve sırtlanların yağmasına terk edilmiş insan uzuvları görölüyordu. Bunlar şüphesiz suçluların cesetleri idi. Habeşistan'da da suçlulara bu ceza tatbik edilmektedir. Onlarda, suçlu, vahşî hayvanlara terkedilir, onlar da bu zavallıları önce diş darbeleriyle öldürüp zevklerine göre parçalayıp yerler.

Joe, kendileri için hazırlanmış olan bu ziyafete konmak için yırtıcı kuş sürülerinin ufakta dolaştıklarını gördü.

Kennedy gözlüğü ile bunları dikkatle süzerek:

— Kartallar, dedi. Müthiş kuşlar, bizden daha hızlı uçuyorlar.

Doktor:

— Yok canım, cevabını verdi, biz onları tüfeklerimizle defederiz.

— Senin bu tedbirine müracaatımıza hacet kalmamasını temenni ederiz, azizim Dick; balonumuzun ipek sathı bunlardan bir tekinin bile gaga darbesine mukavemet edemez; bu korkunç kuşların balon-
dan korkarak kaçacaklarını tahmin ederim.

Öğle olmuştu. Bir müddetten beri Viktorya daha ağır bir seyir tutturmuştu. O, fazla koşmuyor, memleket onun altından kaçüyordu. Bu esnada, seyyahların kulaklarına bir takım feryatlar ve ısıklar aksetmişti, eğilip baktıkları zaman iki kabilenin birbirleriyle kıyasıya bir savaşa tutuşmuş olduğunu ve ok bulutlarının havada uçtuğunu gördüler, aralarında ölüm kalım savaşı yapmakta olan bu kabileler, Viktorya'nın gelişini görmemişlerdi. Üç yüz kişi kadar vardılar. Ekserisi kızıl kanlara boyanmış bulunan yaralılar ürpertici bir manzara hasıl ediyorlardı. Bunlar, balonu görür görmez durakladılar; naraları çoğaldı ve sepete birkaç ok atıldı. Bu oklardan çok yakın gelen bir tanesini Joe eliyle yakaladı.

Doktor Fergusson:

— Onların ok menzilinden yukarı çıkalım! Küstahlık etmek bize yakışmaz! diye haykırdı.

Her iki taraf arasında balta ve mızrakla kanlı mücadele devam

ediyordu. Bir düşman yere serilince hasımları onun kafasını kesmek için seğirtiyorlardı. Kadınlar da kanlı kesik başları toplayarak muharebe meydanının kenarlarına yığmak suretiyle savaşa katılıyorlardı. Onlar bu iğrenç ganimete konabilmek için ekseriya birbirleriyle mücadele ediyorlardı.

Kennedy derin bir nefretle:

— Korkunç bir sahne! diye haykırdı. Savaşa müdahale etmeği şiddetle arzu ediyorum. Doktor kat'iyetle:

— Hayır, asla diye bağırđı; bu işe asla karışmamalıyız! Zira ilâhî bir rol oynamak için hangi tarafın haklı olduğunu bilmiyoruz. Bu tiksindirici manzaradan uzaklaşalım, Şayet büyük yüzbaşılar da bu şekilde hareket etmiş olsalardı şüphesiz ki kanlı zaferlerinin tadını kaçırmamış olacaktı!

Muharip taraflardan birinin reisi atletik boyu ve Herküle benzen kuvvetiyle arada seçiliyordu. O, bir eliyle mızrağını sık düşman saflarına havale ederken öteki eliyle kullandığı baltası ile de büyük boşluklar açıyordu. Kargısını bir anda kendinden uzağa fırlatarak bir hamlede onun kolunu koparıp eliyle ağzına götürdü ve dişlerinin bütün kuvvetiyle ısırarak yemeğe başladı.

Kennedy:

— Ah! Müthiş canavar! Artık sabrım kalmadı, dedi. Muharip alının ortasına yediğı bir kurşunla sırt üstü yere yıkıldı. Onun düşmesi muharipleri arasında derin bir korku hasıl etti. Bu tabiat harici ölüm onlara dehşet vermişti. Düşman taraf meydanı muhariplerin yarısı tarafından terkedilmiş bulunuyordu.

Doktor:

— Bizi daha yükseklerle götürecek bir rüzgâr araştıracağız, dedi, bu manzara beni çok tiksindirdi.

Bu esnada, muzaffer kabile henüz soğumamış ve ölmemiş bulunan ölü ve yaralı vücutlarını parçalayarak hırsla yemekte idiler.

Gazın genişlemesi ile Viktorya yükselmekte idi. Birkaç dakika sonra balon güneye doğru yönelmiş ve bu insan yiyici iğrenç sahnedен uzaklaşmıştı.

Arazi çeşitli arızalar arzetymekte idi. Doğı istikametinde, şüphesiz ya Nû gölüne veya M. Gulliauma Lejean'ın hakkında uzun taf-

silât verdiği Gazelles (Ceylânlar) nehrine karışan bir çok çaylar görülmekte idi. Gece olmuştu. Viktorya 150 mil yol katettikten sonra 27 derece tûl ve 4 derece 20 dakika kuzey arz dairesi üzerinde demirlemişti.

YİRMİBİRİNCİ BÖLÜM

Gece çok karanlık olduğu için Doktor, geçtikleri yerleri iyice tanıyordu; balon, ulu gövdesi koyu karanlıkta zor seçilebilen muazzam bir ağaca demirlemişti. Doktor alışık olduğu için dokuzdan gece yarısına kadar olan nöbeti almıştı, ondan sonrakini de Dick tutacaktı.

Doktor:

— Altımızdan gelen mırıltılardan endişe ediyorum, dedi. Rüzgârın bizi nereye sürüklemiş olduğunu pek bilmiyorum. Fazla bir ihtiyat zarar vermez!

— Bazı yabanî hayvanların ulumalarını duymuş olacaksın!

— Hayır, bu gürültüler bana bambaşka bir şey geliyor; en ufak bir tehlike sezince bizi uyandırmakta gecikme.

Doktor son bir defa ortalığı dinledikten sonra hiçbir ses işitmediği için kendini yatağına attı ve az sonra uykuya daldı.

Gök, kalın bulutlarla kaplı idi. Fakat havada hiçbir esinti yoktu. Viktorya tek çapası ile demirli bulunduğu halde yerinden kımlıdandırmıyordu.

Kennedy hararet cihazına nezaret etmek üzere dirsekleri sepetin kıyılarına dayalı olduğu halde bu ıssızlığı temaşa ediyordu. Ufku süzüyor ve fikrinde bazı endişelerini veya kablelvuku hislerin belirmediğini duyuyordu. Gözlerine bazan mühim ışıklar çarpar gibi oluyordu. O iki boyu kadar uzakta hakikî bir ışığın parıldadığını görmüştü. Fakat bu, aniden yanıp sönen bir şimşek gibi çıkmıştı. Bu, belki de gözün zifirî karanlıkta görür gibi olduğu yalancı bir parlıttı idi.

Kennedy, bunun böyle olduğuna kendini inandırdı ve havada keskin bir ıslık sesi çınlayıncaya kadar bakmasına devam etti. Durumun ciddiliğini göz önüne alarak arkadaşlarını uyandırmayı düşündü. Fakat, ister insan olsun, ister hayvan olsun bunun evvelâ kendi silâhları ile müşerref olacağını düşünerek bu fikrinden vazgeçti ve gece dürbününün arkasından etrafı tarassuta devam etti.

İki bulutun arasında sıyrılan Ay'ın ışığında bazı cisimlerin ağaca tırmanmakta olduklarını farketti. Maymunlar hâdisesi aklına geldiğinden elini Doktorun omuzuna dokundurdu. Doktor hemen uyanmıştı.

— Sükût! dedi Kennedy. Yavaş konuşalım.

Joe uyanıncaya kadar avcı gördüklerini anlatmıştı.

Joe:

— Yine şu mendebur maymunlar mı? diye sordu.

— Mümkün fakat tedbir almamız lâzım.

— Biz Joe ile birlikte aşağı inelim, dedi.

— Ben de bu esnada süratle havalanabilmemiz için tedbir alırım.

— Son kerteye gelmeden silâhlarınızı kullanmayın. Bu civarda mevcudiyetimizi bildirmek iyi olmaz.

Dick ile Joe bir işaretle cevap vererek sessizce ağaca indiler ve çapanın takılı bulunduğu sık dallar içinde pusu kurdular. Birkaç dakika hiç ses çıkarmadan ve kımıldamadan yaprakların arasında durup dinlendiler. Ağaç kabuklarının ezilmesinden ileri gelen bir çıtırtı duymuşlardı. Joe, İskoçyalının elini yakaladı:

— Duydunuz mu?

— Evet! Yaklaşıyor.

— İşitilen bir ısıklık ses olduğuna göre bir yılan olmasın?

— Hayır! İnsan sesine benziyor. Joe:

— Vahşî insanları yılanlara tercih ederim, diyordu, yılandan tiksiniirim.

Kennedy birkaç saniye sonra:

— Gürültü fazlalaşıyor, dedi.

— Evet, tırmanıyorlar.

— Sen burayı gözetle, öteye de ben bakarım.

— Pekâlâ!

Onlar ormanın ortasında, etrafa kol salmış muazzam bir baobap ağacının hâkim dalları üzerinde idiler. Karanlık sık yaprakların arasında bir kat daha koyulaşıyordu. Joe, Kennedy'nin kulağına eğilerek ve ağacın dış tarafını göstererek:

— Zenciler! dedi. Joe tüfeğini omuzladı. Kennedy ona «Bekle» dedi.

Vahşiler hakikaten ağaca tırmanmışlardır. Dalların arasında kertenkele gibi sürünerek ağır ağır, fakat emniyetle ilerliyorlardı. Mevcudiyetleri vücutlarına sürdükleri pis kokulu yağlardan fark ediliyordu. Kennedy ile Joe'nun başları zencilerin görüldüğü tarafa doğru uzandı.

Kennedy:

— Dikkat! Ateş! Kumandası verdi. İki tüfek sesi birden acı feryatlar arasında gök gürültüsü gibi gürledi. Bir an içinde bütün güruh ortadan kaybolmuştu.

Fakat bu homurtular arasında umulmadık acayip bir feryat işitilmişti. Bu, mümkün değildi! Biri Fransızca olarak:

— İmdat! imdat! diye bağıırıyordu.,

Kennedy ile Joe alelacele sepete tırmandılar. Doktor onlara:

— Duydunuz mu? diye sordu.

— Barbarların eline düşmüş bir Fransız!

— Bir seyyah.

— İhtimal ki, bir misyonerdir! Avcı:

— Biçare, diye bağırdı, öldürüyorlar, işkence ediyorlar! Doktor da beyhude yere teessürünü gizlemeğe çalışıyordu.

— Şüpheye hacet yok, dedi, bedbaht bir Fransız bu vahşilerin eline düşmüş! Lâkin biz onu kurtarmak için bütün imkânlarımızı kullanmadan bir yere gitmeyeceğiz. Bizim tüfek seslerimiz ona ümit etmediği bir imdat, ilâhî bir muavenet gibi gelmiştir. Biz, onun bu son ümidini boşa çıkarmamalıyız. Sizin de reyiniz bu değil mi?

— Bizim de fikrimiz bu Samuel, dediğini yapmağa hazırız.

— O halde gayretlerimizi birleştirelim ve onu kurtarmak için sabaha kadar çalışalım.

Kennedy:

— Lâkin bu sefil zencileri nasıl defedeceğiz? diye sordu.

Doktor:

— Kaçıştıklarına göre ateşli silâhları tanımadıkları anlaşılıyor; onların korkularından faydalanmağa çalışacağız.

Joe:

— Bu bedbahtların pek uzakta olmaması lâzım, dedi, zira... Ses daha zayıf olarak:

— İmdat!... İmdat!... diye tekrarladı. Joe telâşla:

— Barbarlar! diye haykırdı.

— Duydun mu, Samuel? Ya bu akşam onu öldürürlerse? diye tekrarladı.

— Bu olmaz, dostlarım; bu vahşî kabileler esirlerini gündüzün öldürürler, onlar için güneş lâzımdır.

İskoçyalı:

— Ya ben karanlıktan faydalanarak bu biçarenin yanına sokulur-sam? dedi.

— Durunuz... Dostlarım! Durunuz! Bu heyecanınızın iyi kalbli-liğinizden ve cesaretinizden ileri geldiğine şüphem yok! Lâkin acele etmekle herşeyi açığa vurmuş ve yapmağa teşebbüs edeceğimiz kurtarma hareketinin başarılmasına mâni olacaksınız.

Kennedy:

— Niçin? dedi, bu vahşîler korkup kaçtılar! Artık geri dönmez-ler.

— Yalvarırım, Kennedy, bana tâbi ol; ben hepimizin hayatını korumağı düşünüyorum; kazara yakalanacak olursan her şey kaybe-dilmiş olur!

— Lâkin ya o bekleyen biçare? Bekliyor ve ümit ediyor! Hiçbir cevap alamıyor! Hiç kimse imdadına gelmiyor! O, bu işittiklerinin bir his yanılması olduğunu ve hakikatte hiçbir şey duymamış oldu-ğunu zannedecek!

Doktor Fergusson:

— Ona emniyet verebiliriz, dedi ve elini bir boru şeklinde kavuş-turarak karanlıklara doğru yabancının lisanıyla

haykırdı: «Kim olursanız olun, inanın ki burada üç arkadaş sizi göz-
lüyorlar!»

Bu sese esirin cevabını boğan müthiş bir homurtu cevap verdi.

Kennedy:

— Boğuyorlar! Onu boğacaklar! Müdahalemiz onun ölümünü
çabuklaştırmaktan başka işe yaramadı! Hemen harekete geçmeliyiz!
diye haykırdı.

Doktor sordu:

— Peki sabah olursa ne olacak? Avcı cevap verdi:

— Pek basit, Samuel, yere inip ateş edeceğim ve bu namussuzları
darmadağın edeceğim.

Fergusson:

— Ya sen Joe? diye sordu.

— Bana gelince, ben daha ihtiyatlı hareket ederek ev velâ esiri
emniyetli bir yere kaçırmanın çarelerini araştıra çağım.

— Bu fikrini nasıl tatbik edeceksin?

— Havada yakaladığım oka bir pusula bağlayıp ona: atacağım,
yahut daha basiti ona yüksek sesle hitap edece ğim, mademki bu
zenciler bizim dilimizden anlamıyorlar.

— Plânlarınız kabili tatbik değil dostlarım; en büyük zorluk tara-
fı bu zavallının celâdlarını aldatmak suretiyle- onu kurtarmaktır.
Tatbik şekline gelince, azizim Dick, ateşli silâhlarınızın hasıl edece-
ği korku tesiri ile ve fazla bir cesa retle plânının muvaffak olması
belki mümkündür.

Avcı:

— Fakat, derhal harekete geçmemiz lâzım, dedi.

— Samuel bu söz üzerine durarak:

— Belki! diye cevap verdi.

— Siz bu karanlığı bertaraf etmeğe muktedir misiniz-, efen-
dim?...

— Kimbilir Joe!

— Ah! Böyle bir şey yapabilseniz sizi dünyanın en ilim adamı
olarak ilân edeceğim.

Doktor birkaç saniye durdu, düşünüyordu. İki arkadaşın onun ha-

reketini dikkatle takip ediyorlardı. O, bu fevkalâde hâdiseden çok heyecanlı idi. Birkaç saniye sonra söze başladı:

— Şimdiki halde, buraya kadar taşıyıp hiç kullanmadığımız iki yüz libre saframızı havi torbalar var. Tahmin ederim ki bu biçare esir açlık ve mahrumiyetten son derece zayıf düşmüş olduğu için herhangi birimizden daha ağır değildir. Süratle yükselbilmemiz için atılacak daha altmış libremiz kalır. Kennedy:

— Nasıl bir harekette bulunmak istiyorsun? diye sordu.

— İşte Dick! Farzet ki, esire yaklaşıyorum, onun ağır lığı kadar bir safra atıyorum, balonun muvazenesini bozmuyorum, o zaman bu zenci kabilelerinden kaçmak için süratle yükselmek istiyorum, o zaman hararet cihazından daha tesirli çıkış vasıtaları kullanmam lâzım geliyor, mevcut safrayı atarak bir anda yükseliyorum.

— Bu gerçek!

— Evet, lâkin şu mahzuru var; daha sonra yükselmek için atmağımı düşündüğüm safraya karşılık inişte o kadar gaz koyuvermem lâzım. Gerçi bu gaz bizce kıymetlidir amma bir insan hayatının kurulması bahis mevzuu olunca bunda tereddüt edilmez.

— Hakkın var, Samuel! Adamı kurtarmak için herşeyi feda etmeliyiz.

— O halde hemen harekete geçmeliyiz. Bu torbaları bir itişte düşürebilecek şekilde sepetin kenarına diziniz!

— Ya bu karanlık?

— O, bizim hazırlıklarımızı gözden saklayacak ve bitirilinceye kadar görünmesine mâni olacak! Bütün silâhlarımızı hemen ele alabilecek şekilde hazır bulundurunuz.

Joe:

— Hazırız, dedi.

Torbalar yerine konmuş, silâhlar hazırlanmıştı. Doktor:

— Pekâlâ! dedi, Joe safrayı atmak, Dick de esiri kaçırmak için görevlidirler, lâkin ben kumanda vermeden hiç kimse harekete geçmeyecek. Joe önce çapayı boşandırıp sepete çıkaracaktır.

Joe halattan aşağı kayarak birkaç saniyede işini bitirdi. Viktorya serbest kalmış, havada kımıldamadan duruyordu.

Doktor bu esnada, ihtiyaç olduğu takdirde, Bunsen pili çalıştıra-

rak hararet cihazını vakit kaybetmeden faaliyete getirebilmek için karışım sandığında bir miktar gaz ihtiyatı depo etti.

Doktor, suyu tahlil etmek için kullandığı pilin iki kutbundaki telleri kıvrıp çantasından çıkardığı ucu sivriltilmiş iki kömür çubuğuna ekledi. Sonra iki elinde tuttuğu çubukları birbirine yaklaştırdı. İki kömür çubuğun arasından göz kamaştırıcı kuvvetli bir ışık bir şimşek parıltısı ile karanlıkları yırttı.

YİRMİİKİNCİ BÖLÜM

Fergusson kuvvetli ışığını her tarafa gezdirdikten sonra feryatların geldiği noktada tesbit etti. İki arkadaşı derhal oraya atıldılar.

Viktorya'nın kımıldamadan üzerinde durduğu ulu baobab, şeker-kamışı ve susam tarlalarının arasında bir alanda bulunuyordu. Etrafında, kalabalık bir kabilenin yaşadığına delâlet eden elli kadar basık ve külâh şeklinde kulübe fark ediliyordu.

Balonun altına isabet eden yerden yüz ayak kadar mesafede bir direk dikili bulunuyordu. Bu direğin dibinde otuz yaşlarında tahmin edilen uzun siyah saçlı, yarı çıplak, zayıf, kan içerisinde, vücudu yaralı, başı göğsü üzerine düşmüş, çarmıha gerilmiş vaziyette bir insan hayali belirmişti. Başının tepesindeki kısa saçlardan bunun bir rahip olduğu anlaşıyordu. Joe:

— Bir rahip! Bir misyoner! diye haykırdı. Doktor:.

— Onu kurtaracağız! Onu kurtaracağız! diye tekrarladı. Zenci topluluğu, yan tarafındaki göz kamaştırıcı parlak ışıkla bir kuyruklu yıldız benzeyen balonu görür görmez tarifi mümkün olmayan bir dehşete kapıldılar. Onların bağrışmalarından esir başını kaldırdı. Neler cereyan etmekte olduğunu anlayamamakla beraber, gözlerinde bir ümit ışığı parladı. Ellerini umulmadık kurtarıcılarına doğru uzattı.

Samuel:

— Yaşıyor! Yaşıyor! Allaha hamdolsun! diye bağırdı. Bu vahşiler müthiş bir korkuya kapıldılar. Onu kurtarmalıyız! Hazır mısınız, arkadaşlar?

— Hazırız, Samuel.

— Joe söndür hararet cihazını!

Doktorun kumandası yerine getirildi. Güç hissedilen hafif bir meltem Viktorya'yı yavaşça esirin üzerine doğru götürüyordu. Aynı zamanda da o, gazın sıkışması neticesinde ağır ağır alçalmakta idi. Işık dalgaları içinde on dakika yüzer vaziyette kaldı. Fergusson şimşek çakan ışık huzmelerini zenci kalabalığının üzerinde süratle gez-

diriyordu. Kabile şiddetli bir korkunun tesiri altında kalarak kulübe-lerine sığınmış ve ortadan kaybolmuştu. Direğin etrafı bomboş kalmıştı.

Doktor, zifîrî karanlığa güneş ışığı saçan Viktorya'ya bu tabiat üstü manzarayı vermekte haklı idi. Sepet yere kadar alçalmıştı. Bu esnada daha cesur bazı zenciler, avlarının ellerinden kaçmak üzere olduğunu anlayarak şiddetli naralarla gerisin geri dönerek hücumla hazırlanmışlardı. Kennedy tüfeğine davrandı, fakat Doktor ateş etmemesini emretti.

Rahip, ayakta duracak takati kalmadığı için diz üstü çökmüştü. Artık direğe bağlı değildi, lâkin bitkinliği onun için en kuvvetli bağıydı. Sepet yere alçaldığı zaman avcı tüfeğini fırlatıp rahibi kucakladı ve sepete getirip bıraktı. Doktor balonun bir anda hızla yükseleceğini umuyordu. Lâkin yerden üç ayak yükselip olduğu yerde hareket-siz kaldı. Joe dışarıya doğru eğilerek, baktı ve:

— Of! Bu hınzır zencilerden biri sepetin altına yapışmış! diye bağırdı.

Doktor:

— Dick! Dick! Su fiçisi! diye bağırdı.

Dick arkadaşının fikrini anlamıştı. Yüz libreden ağır olan su sandıklarından birini yakalayarak dışarıya fırlattı. Viktorya, esirlerini kaçırın vahşilerin homurtuları arasında bir anda üç ayak boyu yük-selivermişti.

Balon birdenbire yeni bir sıçrayışla bin ayaktan fazla yükselmiş-ti.

Kennedy:

— Muvazenemizi bozan nedir? diye sordu. Doktor sükûnetle:

— Birşey yok! Herif bizi bıraktı, diye cevap verdi.

Joe derhal eğildi ve zencinin ellerini bıraktıktan sonra bir müddet havada uçup yere düşerek param parça olduğunu gördü. Doktor o zaman iki elektrik telini bıraktı ve ortalığı yeniden derin bir karanlık kapladı. Saat sabahın biri idi.

Fransız kendine gelerek gözlerini açmıştı.

Doktor:

— Artık kurtuldunuz, dedi.

O, kederli bir tebessümle İngilizce olarak cevap verdi:

— Kurtuldum, korkunç bir ölümden kurtuldum! Sizlere çok teşekkür ederim kardeşlerim! Artık fazla yaşayacak vaktim kalmadı! dedi ve bitkinlikten tekrar kendinden geçti.

Dick:

— Ölüyor! diye bağırdı. Fergusson üzerine eğilerek:

— Hayır, lâkin çok bitkin, onu tentenin altına yatıralım, diye cevap verdi.

Vücudunda birçok yaralar ve dağlama, izleri görülen bu zayıf insanı yataklarının üzerine uzattılar. Doktor bir hekim hareketiyle bu yaraları temizleyip ihtimamla sardıktan sonra ecza çantasından çıkardığı kuvvet verici bir ilâçtan bir kaç damlayı onun dudaklarına damlattı.

Misyoner zayıf dudaklarını hafif hafif kımıldatarak zayıf bir sesle: «Mersi! Mersi!» diye kekeledi.

Doktor şimdi yeni misafirlerinin ağırlığını hesaplamakta idi. Balandan yük seksen libre kadar yük atılmıştı. Bunun için hararet cihazı çalıştırılmadan da havada durabiliyordu. Günün ilk ışıklarında bir hava akıntısı onları ağır ağır batı, kuzey - batı istikametine sürüklemeye başlamıştı. Fergusson birkaç saniye kadar, yarı baygın haldeki rahibi yoklamağa gitmişti.

Avcı:

— Allah tarafından yollanan bu arkadaşı kurtarabilecek miyiz? Biraz olsun ümidin var mı? diye sordu.

Doktor.

— Evet! dedi. Bunda şüphe yok!

Akşam üzeri Joe batıda acayip bir parıltı görmüştü. Kutuplara yakın arz derecelerinde bunun bir şimal fecri olması tahmin edilebilirdi. Gök ateş halinde idi. Doktor bu hâdiseyi dikkatle tetkik ediyordu.

— Bu, belki de, indifa etmiş bir volkan olabilir, dedi. Kennedy:

— Lâkin, rüzgâr bizi onun üzerine doğru götürüyor, dedi.

— Çok iyi. Biz onu emin bir yükseklikten aşarız.

Üç saat sonra, Viktorya dağlık bir mıntıkada bulunuyordu. Mevki 24 derece 15 dakika tûl ve 4 derece 42 dakika arz üzeri idi. Önlerin-

de bir volkan, kraterinden lâv seller; fışkırıyor ve cesim kayaları göklere fırlatıyordu. Erimiş ateşten seller şelâleler halinde akıyorlardı. Bu muhteşem fakat tehlikeli bir temaşa teşkil ediyordu. Rüzgâr balonu bu tutuşmuş atmosferin içine sürüklemekte idi. Geri dönülmesi mümkün olmayan bu manii aşmak zarurî idi. Hararet cihazı bütün alevi ile çalıştırıldı ve Viktorya, volkanla arasında üç yüz kulaçtan fazla bir mesafe bırakarak altı bin ayak yüksekliğe çıkmıştı.

Can çekişir halde bulunan rahip, ölüm yatağından, üzerinden gürleyerek göz kamaştırıcı ateşler püskürten bu korkunç krateri seyretmişti.

— Ne kadar güzel, dedi, bu heybetli tecellisine varıncaya kadar Cenabıhak'ın ne kadar tükenmez ve sonsuz kudreti var!

Bu kızgın lâvlar dağın etrafını sarmış alevden bir halı manzarası arz ediyordu. Volkandan kalkan kızgın hava balona kadar yükseliyor ve Doktor bu tehlikeli durumdan alelacele kaçmak istiyordu. Akşamın onunda yanardağ ufukta kızıl bir noktadan başka bir şey değildi ve Viktorya az yüksek bir tabakada seyahatine sükûnetle devam etmekte idi.

YİRMİÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Arzı muhteşem bir gece kaplamıştı. Rahip rahat bir halsizlik içinde uyumuştı. Joe:

— Zavallı genç adam! dedi, galiba kendine gelemiyecek! Bıçare ancak otuz yaşlarında! Doktor yeisle:

— Kollarımız arasında sönüp gidecek! Nefes alışışı gayet zayıf ve hâlâ zayıflamakta devam etmekte! Onu kurtarabilmek için artık yapabileceğim bir şey kalmadı, dedi.

Ölüm halindeki rahip bazı kesik sözler mırıldanıyordu. O hava almak istiyordu; perdeler tamamiyle açıldı; ince ince nefes alıyordu; yıldızlar titrek ışıklarıyla onu çağırıyor, Ay da gümüş ışıklar serpiyordu. Zayıf bir sesle:

— Dostlarım, dedi, ben artık bu dünyadan gidiyorum! Allah sizi mükâfatlandırınsın! Bana yapmış olduğunuz iyiliğin borcunu size o göndersin!

Kennedy:

— Henüz ümitsizlenmeyin dedi, bu geçici bir bitkinliktir; siz ölmeyeceksiniz. Böyle güzel gecede ölüdür mü?

Doktor onun üzerine eğilerek:

— Öldü! dedi.

Üç arkadaş sükût içinde dua etmek üzere hep birden diz çöktüler. Fergusson:

— Onun yarın sabah, kanı ile suladığı şu Afirika top raklarına vereceğiz, dedi.

— Gecenin geri kalan zamanında Doktor vakit vakit cesedi yokladı. Kennedy ile Joe bu ilâhî sükûtu bozmamak için bir tek kelime söylemediler; hepsi ağlıyorlardı.

Ertesi gün rüzgâr güneyden esiyordu. Viktorya alçak bir yaylanın üzerinde ağır ağır uçuyordu. Şurada burada birçok sönmüş kraterler, bomboş sel yatakları görülen bu çıplak tepelerde bir damla su dahi yoktu. Yığın yığın kayalar, ayrı ayrı bloklar, beyaz kireçli topraklar...

Öğleye doğru Doktor cenazeyi defnetmek için ilk devirler teşek-külâtına ait kayalıklar arasında bir sel yatağına inmeğe karar verdi. Etrafı çevreleyen tepeler sığınmağa sepetin yere inmesine müsait bulunmakta idi. Lâkin demirleyecek bir tek ağaç dahi görünmüyordu.

Doktor, rahibin kurtarılması sırasında, balonun inmesine hizmet edecek safrayı atmış olduğu için bir miktar gaz bırakmadan inmek mümkün olamıyacaktı. Bu sebeple dış balonun süpapını açtı; hidrojen yavaş yavaş kaçmağa başlayınca balon da ağır ağır inmeğe başladı. Sepet yere dokununca süpapı kapattı. Joe yere sıçradı. Bir eliyle sepetin kenarına yapıştı, öteki eliyle de" ağırlığı nisbetinde taşı sepete doldurmağa başladı. Sonra her iki elini kullanarak rahibin pâk cesedinin yerini tutacak miktarda taş topladı. Balona beş yüz libre-den fazla taş yığmıştı. Bunun üzerine Doktorla Kennedy de balondan indiler. Viktorya, muvazenesi bozulmadığı için gazın kaldırma kudreti onu sadece dik tutmağa yarıyordu.

İlk önce bu taşlardan fazla miktarda kullanılması ica-bedi-yordu. Joe'nun topladığı taşlar çok ağırdı. Bu, Doktor Fergusson'un derhal dikkatini çekti. Yerde serpili olan taşlar kuvars ve porfir taşları idi. Doktor: «İşte ayrı bir keşif!» dedi.

Bu esnada Kennedy ile Joe cesedi gömmek için münasip bir yer bulmak maksadıyla birkaç adım yürüdüler. Bu çukur vadi bir fırın gibi kızgındı. Öğle güneşi buraya tam tepeden vuruyordu. Önce yeri taşlardan temizlemek sonra da vahşî hayvanlardan korunmak için mezarı derin kazmak icabedi-yordu. Ceset burada hürmetle defnedilecek, üzerine toprak yığılacak, sonra da üzerine kaya parçaları konularak bir kabir yapılacaktı.

Bu esnada Doktor kımıldamadan durmakta ve düşünceye dalmış bulunmakta idi.

Kennedy ona:

— Ne düşünüyorsun, Samuel? diye sordu.

— Tabiatın şu seyrek rastlanır hâdisedeki garip cilvesini.

İskoçyalı:

— Ne demek istiyorsun? diye sordu.

— Hayatı boyunca fakirliği kendine düstur edinmiş bulunan bir

keşif şimdi altın madeni içinde ebedî istirahatına dalmış bulunuyor:

Kennedy ile Joe:

— Altın madeni! diye bağırıyorlar. Doktor sakın bir halde:

— Evet! Bir altın madeni! diye tasdik etti. Alelade taşlar olarak üzerine bastığınız şu kaya parçaları hakikatte büyük miktarda altını havi saf altın cevherleridir.

Joe dağınık taş parçalarına doğru deli gibi saldırdı. Kennedy de ona katılmakta gecikmedi.

Efendisi:

— Sakin ol, sadık Joe! dedi.

— Biraz istikbaldeki refahımızı düşün. Hm.

— Ne? Sen yaradılıştan bir filozof...

— Ah! efendim, sizin felsefenizde de dünyada kimse yok.

— Biraz düşünelim; bütün bu servet ne işimize yarar? Onu alıp götürme imkânından mahrumuz.

— Meselâ, ondan bir miktar alıp götürmez miyiz?

— Bu bizim sepetimize biraz ağır gelir! Hattâ ben senin pişmanlığına sebep olmamak için bu keşfi sana bildirmekte bile tereddüt etmiştim.

— Ne! dedi Joe, bu hazineyi terk etmek! Bu, bizim için muazam bir servet! Bir define! Onu bırakmak!

— Dikkatli ol dostum! Seni bir altın humması sardı! Toprağa vermekte olduğumuz şu ölü sana insanlara ait bütün varlıkların fânî olduğunu öğretmedi mi?

Joe:

— Bunların hepsi doğru, diye cevap verdi, fakat şu altın! Mösyö Kennedy siz bu milyonlardan toplamak için bana yardım etmiyecek misiniz?

Avcı cevaben:

— Yüzümüzü güldürmeğe yaramayan bu şeyleri ne yapacağız aziz Joe? dedi, biz buraya servet aramağa gelmedik, bulup götürmeğe de mecbur değiliz.

Doktor:

— Bu milyonlar biraz ağırcadır, dedi, kolayca cebe de konulamazlar.

Joe:

— Lâkin, dedi, son defa aldığımız safrayı atıp kum yerine safra olarak bunlardan koysak olmaz mı?

Fergusson:

— Pekâlâ! dedi, buna müsaade ediyorum, lâkin bordamızda binlerce litrelik ağır yük bulunmasından yüzünü ekşitmiyeceksin. Bu, tabiatın asırlar boyunca biriktirdiği bir hazinedir ki, memleketleri zengin edebilir!

— Ve bütün bunlar faydalanılmadan böylece duruyor!

— İhtimal! Seni memnun etmek için yapabileceğim bundan ibaret.

Joe mahzunane:

— Bu, biraz müşkül olacak, dedi.

— Dinle. Ben bu mevkii tesbit edecek ve İngiltere'ye dönünce sana vereceğim. Sen bu kadar altının hemşerilerini mesut edeceğine kanaat getirirsen onlara bunu haber verirsin.

— Gidelim, efendim, görüyorum ki sözlerinizde haklısınız; yapılacak başka şey olmadığı için vazgeçiyorum. Bari sepetimizi bu kıymetli cevherle dolduralım. Seyahatimizin sonunda elimizde kalacak miktarı kazancımız olur.

Joe bunun üzerine faaliyete koyulmuş, etrafı sert çakmak taşı ile kaplı ve altını havi kuvars taşlarından bin libre kadar toplamıştı.

Doktor onun bu faaliyetini gülerek takibediyordu. Bu iş esnasında Doktor, da misyonerin kabrinin bulunduğu yeri tesbit ediyordu. Bu mevki 22 derece 23 dakika tûl ve 4 derece 55 dakika kuzey arz üzeri idi. Sonra genç Fransızın mezarına son bir defa bakarak sepete döndü.

Sepete döndüğü zaman onu aç gözlülükle Joe tarafından taşlarla doldurulmuş buldu. Bir şey söylemeden sepete girdi. Kennedy de mutad yerini aldı ve Joe onları takibetti. Doktor hararet cihazını ateşledi, helezon kızdı, az sonra gaz da cereyana başladı, fakat balon yerinde kımıldamadı.

— Bu maden cevherinden bir kısmını atmak lûtfunda bulunacaksın.

— Lâkin, Mösyö, siz bana müsaade etmişsiniz.

— Ben senin safra almana müsaade etmiştim, hepsi kadar.

— Şimdi?...

— O halde ebediyen bu çölde kalmamızı istiyorsun demek.

Joe Kennedy'ye ümitsiz bir bakışla baktı, lâkin avcı hiçbir şey yapmak elinden gelmiyen bir adam gibi davrandı.

— Peki, Joe! İnâtçı Joe:

— Hararet cihazı çalışmıyor, dedi.

— Hararet cihazının yanmakta olduğunu görüyorsun, lâkin balon, sen onu fazlaca ağırlaştırdığın için kalkmıyor.

Joe kulağını kaşdı; en ufak kuvars parçasını aldı, evirip çevirdi, eliyle tarttı ve onu kıyamıyarak attı. Bu üç - dört libre ağırlıkta bir taşı. Viktorya yine yerinden kımıldamadı.

— Ne yazık! Yine havalanamadık! dedi.

— Evet, yine! dedi Doktor, atmakta devam et. Kennedy gülüyordu. Joe on libre kadar yük daha attıysa da balon yine yerinde duruyordu. Joe sarardı.

Fergusson:

— Zavallı çocuk, dedi, eğer aldanmıyorsam Dick, sen ve ben dört yüz libre kadar ağırlıkta varız. Onun için en az bu miktar safra atmamız gereklidir. Joe acınacak bir halde:

— Dört yüz libre atılacak! diye haykırdı.

— Ve yükselmemizi temin edecek miktar. Haydi cesaret!

Sadık uşak, derin bir oh çekerek balonu hafifletmeğe koyuldu. Zaman zaman durarak «Yükseliyoruz» diyordu.

— Daha devam et!

— Yükselmeğe başladık, bundan eminini. Kennedy:

— İşine devam et, diye ilâve etti.

O zaman Joe meysiyetle son bir parçayı daha dışarıya fırlattı. Viktorya yerden yüz ayak boyu yükseldi ve hararet cihazının yardım ile hava tabakalarını aşarak yukarılara yükseldi. Doktor:

— Joe, dedi, şayet seyahatimizin sonuna kadar muhafazaya imkân bulabilirsek, sana hayatının sonuna kadar yetecek, yaşatacak bir servet elinde kalacaktır.

Joe cevap vermedi ve maden yığılı yatağına uzandı. Doktor:

— Bak, azizim Dick! dedi, bu kıymetli madenin dünyanın en iyi

ocuğu üzerinde hasıl ettiği tesire bak! Böyle bir madenin dünyada ne hırsılar ve tamahlar uyandıracağını, ne cinayetlere sebep olacağını düşün! Ne üzüntü verecek şey!

Viktorya garba doğru doksan mil ilerlemiş ve Zanzibar'dan düz bir hat istikametiyle bin dört yüz mil mesafe kat etmiş bulunuyordu.

YİRMİDÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Viktorya tek ve âdeta kurumuş bir ağaca demirlemiş ve geceyi tam bir sükûnet içinde geçirmişti. Seyyahlar muhtaç bulundukları uykudan bir miktar tadabilmişlerdi. Bir gün önceki hâdiseler onlarda elemli hâtıralar bırakmıştı.

Sabaha doğru gök yine berrak, parlak ve sıcaktı. Balon göklere doğru yükselmekte idi.

Doktor:

— Süratli ilerliyemiyoruz, dedi; eğer aldanmıyorsam,, seyahatimizi on gün kadar sonra yarılamiş olacağız. Lâkin takip etmekte olduğumuz yolu tamamlamamız aylara mütevakıf. Bu yolculuk susuzluk tehdidi altında çok azaplı olacaktır.

Afrika'nın bu kısmı çok ruh sıkıcı bir manzara arz ediyordu. Çöl yavaş yavaş kendini hissettiriyor, ne bir köy görünüyordu ne de insan yaşadığına delâlet eden birkaç kulübe... Nebatlar da seyrekleşiyor, İskoçya fundalıklarında olduğu gibi tek tük bodur çalılara rastlanıyordu. Doktorun tek dileği, bir fırtınanın kendilerini çorak mıntıkanın ardına sürüklemesi idi. Havada bir tek bulut dahi yoktu. Günün sonunda Viktorya otuz mil bile katedememişti.

Ah, eğer suları azalmamış olsaydı! Lâkin hepsi üç galon ⁽¹⁾ kadar suları ancak kalmıştı. Fergusson hüküm süren doksan derece ⁽²⁾ sıcakta susuzluklarını gidermek için bundan bir galonu bir tarafa ayırmıştı. Hararet cihazını beslemek için geriye iki galon su kalıyordu. Bu su ile ancak dört yüz seksen ayak küp gaz istihsal edilebilirdi. Hararet cihazı ise saatte dokuz ayak küp sarf ediyordu. Bu hesaplâ elli dört saatten fazla yol alınamayacaktı.

Doktor arkadaşlarına:

— Elli dört saat! dedi, bu sebeple geri kalan bu üç buçuk gün zarfında geceleri yola devam etmemeğe kat'î olarak, karar verdim. Tâ ki, gece esnasında bir dereyi, bir gölcüğü veya bir kaynağı geçmiş olmayalım. Bu müddet zarfında her ne pahasına olursa olsun su bulmağa çalışmalıyız. Bu kötü durumu size bildirerek üzmemek iste-

mezdim. Lâkin susuzluğumuzu gidermek için ihtiyat olarak ancak bir galon su ayırmış bulunuyorum. Bu sıkışık durumda kısıntı ile hareket etmeğe mecburuz, dedi.

Avcı:

— Tayınla kullanalım, dedi, lâkin şimdiden ümitsizliğe düşmemiz henüz mevsimsiz. «Önümüzde daha üç günümüz var» dememiş miydin?

— Evet, azizim Dick!

Akşam yemeğinde su son derece ölçülü idi. İçki miktarı arttırılmış da, soğutulması için de su lâzımdı.

Balon geceyi çok alçak bir ovada geçirmişti. Ovanın deniz seviyesinden yüksekliği sekiz yüz ayak kadar ancak vardı. Bu durum Doktora bazı ümitle vermişti. O, coğrafyacıların, Afrika'nın ortasında geniş bir göl bulunduğundan bahsettiklerini duymuştu. Şayet bu göl hakikaten mevcutsa ona ulaşmak lâzımdı. Lâkin durgun havada hiç bir kıpırtı alâmeti yoktu.

Gecenin ağırlığı ve muhteşem yıldızlığı ertesi günün berrak ve hararetin yakıcı olacağını gösteriyordu. Sabahın saat beşinde Doktor hareket işareti verdiyse de, Viktorya kurşun gibi ağır havada uzun müddet hareketsiz kaldı. Doktor bu boğucu havadan daha üst tabakalara yükselmek suretiyle sıyrılmak istiyordu. Lâkin bunun için bir miktar su sarfına ihtiyaç vardı ki, bu da imkânsızdı. O, balonu yerden yüz ayak kadar yüksekte ancak tutabiliyordu. Bu yükseklikte hafif bir rüzgâr onları batıya doğru gayet ağır götürüyordu. Kahvaltı bir miktar kurutulmuş et ile pastırmadan ibaretti. Viktorya öğleye doğru ancak birkaç mil yol alabilmişti.

Doktor:

— Bundan daha hızlı gidemiyeceğiz, dedi, artık biz kumanda etmiyoruz, sadece itaat ediyoruz!

Doktor, akşam üzeri Viktorya'nın bu kızgın günde yirmi mil yapamamış olduğunu söylemişti. Güneş, dümdüz bir çizgi teşkil eden berrak bir ufku arkasında kaybolunca ortalığı boğucu bir karanlık kapladı.

Ertesi günü 1 Mayıstı, günlerden perşembe idi. Günler ümitsizlik içinde devam edip gidiyordu. Her sabah bir öncekinin aynı olarak

tevali etmekte idi. Öğleler yine aynı kızgın alevleri saçıyor, geceler, gündüzün sıcaklığını ertesi günü harcamak üzere karanlıkları için saklıyordu. Rüzgâr ise bir soluk üfle-yişi gibi zor hissedilir bir şekilde esiyor ve sonra "bu nefes kendiliğinden sönüyordu.

(1) Tahminen on üç buçuk litre.

(2) 50 santigrad.

YİRMİBEŞİNCİ BÖLÜM

Ertesi gün aynı berrak sema ve aynı hareketsiz atmosfer, Viktorya beş yüz ayak yüksekliğe çıkmışsa da batı istikametinde müşkülâtla kımıldamakta idi.

Doktor:

— Tamamen çöl ortasındayız, dedi; işte bitmez, tükenmez kum! acayip manzara, tabiatın ne garip cilvesi! Öte yandaki bitki bolluğu ne, buradaki kısırlık ne? Her ikisi de aynı arz dairesi üzerinde ve aynı güneşin ışığı altında!

Kennedy:

— Bunun için soruları beni pek fazla meşgul etmiyor, azizim Samuel, sebeplerden ziyade ben hâdiseleri düşünüyorum, mühim olan da bu! dedi.

— Biraz filozofça düşünmek hiç de fena değil, aziz Dick.

— Biraz filozoflaşalım, bunu çok arzu ediyorum. Vaktimiz var, çok da ağır gidiyoruz; rüzgâr âdeta esmeğe korkuyor, uyur gibi hali var!

Joe:

— Bu uzun sürmiyecek, dedi, doğu tarafında bazı bulut şeritleri görür gibi oluyorum. Kennedy:

— Âlâ! dedi, bize müsait bir rüzgârla iyi bir yağmur getirecek olan bulutu elimizle mi çekip getireceğiz?

— Bunu yakında göreceğiz Dick, yakında göreceğiz. Kennedy Doktora:

— Sen güneşin bu yakıcılığından endişe etmiyor musun? dedi.

— Hayır kütaperka ve tafta daha yüksek hararete da yanabilecek sağlamlıktadır. Ben onları hararet cihazı vasıtasıyla içeriden yüz elli derene ⁽¹⁾ ye kadar sıcağa tâbi tuttum ve balon sathı yine kızmadı.

Bu esnada Joe:

— Bir bulut! Hakikî bir bulut! diye bağırdı. Bu, artık türbünlere lüzum olmadan da açıkça görülüyordu. Hakikaten ufkun altından

kaim bir bulut şeridi ağır ağır yükseliyordu. O derin ve fırtına taşıyan bir buluta benziyordu. Bu esas şekillerini muhafaza eden küçük bulutlardan mürekkep bir bulut yığını idi ki, Doktor bu kütlede hiçbir hava esintisi bulunmadığı neticesine vardı.

Bu birikinti yığın sabahın sekizine doğru görünmüş ve saat on bir e doğru güneşi ancak kapatabilmişti. Güneş bu kaim perdenin ardında kaybolmuşsa da şeridin altından berrak bir şekilde görölmekteydi.

Doktor:

— Bu mücerret bir bulut olduğu için ona kıymet vermek doğru değildir, dedi. Bak Dick, Hâlâ sabahki şeklini muhafaza ediyor bu bulut.

— Hakikat, Samuel, onda bizim için ne yağmur var, ne de rüzgâr!

— Bu korkulu bir bulut, zira çok yüksekte.

— Pekâlâ! Samuel, şayet bizim üzerimize çatlamiyacak olursa biz bu bulutu aramağa gitsek...

Doktor hararet cihazını bütün şiddetiyle alevlendirerek helezonu kızdırdı ve genişleyen gaz biraz sonra balonu yükseltti. Yerden tahminen bin beş yüz ayak yükseklikte kaim bulutun içine dalındı ve balon koyu bir sis içine gömüldü. Lâkin pek az bir rüzgâra bile raslanmamıştı. Bu koyu kütle rutubetten de mahrumdu. Zira sürtündüğü şeyler pek hafifçe nemleniyordu. Viktorya bu hafif rutubetten biraz faydalanarak hissedilecek derecede yol alabildiyse de hepsi bundan ibaretti. Doktor, yaptığı bu manevranın muvaffak; olamayışından müteessir görüldüğü sırada Joe hayretli bir heyecanla haykırdı:

— Bu, ne demek Joe?

— Ah! Ah! Şey!

— Efendim! Mösyö Kennedy! Bakınız, acayip bir şey?

— Ne oluyor, ne var?

— Burada yalnız değiliz! Sahtekârlar var! İcadımızı çalmışlar!

Kennedy:

— Çıldırılmış galiba, dedi.

Joe hayret verici cismi göstererek:

— Şuraya bakınız, dedi. Kennedy:

— Yemin ederim ki, bu, bir hayal değil, diye bağırdı. Samuel!
Samuel! Bak hele!

Doktor sükûnetle:

— Görüyorum, diye cevap verdi.

— Başka bir balon, bizim gibi diğer seyyahlar!

İki yüz ayak kadar uzakta sepeti ve içindeki seyyahları ile haki-katen başka bir balon havada duruyordu. Muhakkak o da Viktorya ile aynı yolu takibediyordu.

Doktor:

— Pekâlâ! dedi, şu halde bize ona işaret vermekten başka yapılacak iş kalmıyor, bayrağı al Kennedy! Ona renklerimiz gösterelim.

İkinci balondaki seyyahların da aynı şeyi düşündükleri, anlaşılı-yordu. Zira, bir el aynı bayrakla aynı şekilde, aynı selâmı tekrarlı-yordu.

Avcı:

— Bu da nesi? diye sordu. Joe da:

— Bu işaretler aynı, dedi, bizimle alay ediyorlar! Fergusson gü-lerek:

— Bu, şu demektir ki, bu işaretleri veren bizzat sensin, azizim Dick! Bu demektir ki, ikinci balondakiler bizden baş kası değildir! Balon da bizim Viktoryamızdır!

Joe:

— Bu sözleriniz doğru değil, efendim, buna beni inandıramazsınız.

— Çık şuraya Joe ve salla kollarını. Aynını göreceksin. Joe itaat ederek Doktorun dediğini yaptı ve derhal bu hareketin aynen tekrar-landığını gördü.

Doktor:

— Bu, basit bir ışık hâdisesinden, bir hayâl aksinden başka bir şey değildir, dedi. Aynı kesafette olmayan hava tabakaları arasında husule gelen bir hâdis: Hepsi bundan ibaret! Joe:

— Bu acayip! diye tekrarladı ve kollarını sallamak suretiyle işa-retleri yeniledi.

Lâkin, çok geçmeden bulutlar yükselerek Viktorya'yı terk ettikle-

ri için bu manzara tamamen silinmişti. Bir saat kadar sonra bulutlar gökten tamamiyle sıyrılmıştı.

Rüzgâr son derece hafıflemişti ve gittikçe düşüyordu. Saat dörde doğru Joe, hudutsuz kum ovası üzerinde bir kabarıklığı gösteriyordu. O, bunların pek uzakta bulunmayan iki hurma ağacı olduğunu anlamıştı.

Fergusson:

— Hurma ağaçları, amma acaba orada bir kuyu veya pınar var mı? dedi ve dürbünü alarak bakınca Joe'nun göz lerinin aldanmamış olduğunu anladı. Sonra, «Su! Su!» diye tekrarladı. Artık kurtulduk demektir! Bu kadar az süratle giderek ilerlemiş olduğumuza göre, kurtulduk sayılır!

— Peki! Efendim biraz su içebilir miyiz? Hava pek boğucu. Hiç-biri naz etmedi. Bu, su ihtiyatını bir pinte ⁽²⁾ eksiltmiş ve üç buçuk pinte indirmişti.

Joe:

— Oh, dedi, ne kadar da iyi imiş, ne de hoş! Perkins birası bana hiçbir zaman bu kadar lezzetli gelmemişti.

Doktor:

— İşte kısıntının faydası, dedi. Avcı:

— Bunun kıymeti yok dedi, ben suyun zevkini anlamak için ondan mahrum bırakılmağa razı olamam.

Saat altıda Viktorya, hurma ağaçlarının üzerinde bulunuyordu. Bunlar cılız, yapraksız ve pek az hayat eseri gösteren âdeta kuru ve ölgün iki ağaçtı. Altlarındaki yarı yontulmuş taşlarda rutubetten eser görünmüyordu. Doktorun kalbi sıkışmıştı. Şaşkınlık içinde bulunan arkadaşlarına endişesini açıkladı. Kimbilir çöle düşen kaç seyyah su bulmak ümidiyle kumlar üzerinde dolaşmış, zayıfları buraya varmadan düşüp ölmüş, buraya ulaşabilen daha kuvvetlileri ise büyük bir ümitle gelebildikleri bu pınarın kıyısında susuzluktan ölmüşlerdi. Seyyahlar birbirlerine bakiştılar. Kennedy:

— İnmiyelim, içilecek bir tek damla suyu bulunmayan bu aldatıcı manzaradan uzaklaşalım, dedi.

— Hayır, Dick. Kat'î bir bilgimiz olması lâzım. Herşeyden önce geceyi burada geçirip pınarı dibine kadar eşelim, burada bir kaynak

varmış; belki bir şeyler kalmıştır.

Viktorya yere kadar alçaldı. Joe ile Kennedy sepete kendi ağırlıkları kadar kum yığarak aşağı indiler ve koşarak kumdan ibaret bir merdivenden kuyunun içine indiler. Pınar uzun yıllardan beri kurumuşa benziyordu. Kupkuru bir kumla örtülü idi ve hiçbir rutubet eseri göstermiyordu. Doktor onları ümit ve cesaretleri kırılmış bitkin bir halde ve üzerleri kumla örtülü olarak kuyudan çıkardı. Onların yapmış olduğu araştırmanın netice vermediğini anlamıştı. Hemen buradan gitmek lâzım geldiğini hissetti.

(1) 70 santigrad.

(2) Pinte: Eski bir sıvı ölçüsü olup Paris'te 93 santilitreye muadildir. «Mütercim».

YİRMİALTINCI BÖLÜM

Çıkan gün zarfında Viktorya'nın aldığı yol on mili bulmamıştı. Bu yolu katetmek için yüz altmış iki ayak küp gaz sarfedilmişti. Doktor, cumartesi sabahı hareket işareti verdi.

— Hararet cihazı ancak altı saat çalışabilir, şayet bu müddet zarfında bir kuyu veya pınara rastlamıyacak olur sak halimizin nereye varacağını Allah bilir.

Joe, Fergusson'un kötümserliğini görünce:

— Bugün biraz rüzgâr var efendim, sonra belki daha artar, dedi.

Bu, boşuna bir ümitti! Hava tamamen durgundu. Bu durgunluk Üstüva hattı üzerindeki denizlerde gemileri oldukları yerde mıhlar. Hararet tahammül bir dereceye gelmişti. Termometre gölgede 113 dereceye çıkmıştı.

Kennedy ile Joe yan yana uzanmışlar, günü, hiç olmazsa uykunun gafleti içinde geçirerek durumlarını düşünmemek istemişlerdi. İnsan bir işle meşgul olduğu veya çalıştığı zaman düşünmeğe fırsat bulamazsa da burada böyle bir şey de olmadığına göre, duruma katlanmak zarurî idi.

Susuzluğun verdiği ızdırap şiddetle kendini hissettirmeğe başlamıştı. İçki bu ızdırabı gidermiyor, bilâkis onu daha fazla şiddetlendirerek «Arslan sütü» adına lâyük olduğunu ispat ediyordu. Ancak iki pintlik ısınmış suları kalmıştı. Her biri bu çok kıymetli birkaç damla suya göz dikmişse de hiçbiri onunla dudaklarını ıslatma cesareti gösterememekte idi. Çöl ortasında iki pinte su!

O zaman, Doktor durumu düşünmeğe dalmıştı. Bir tedbir bulmak istiyordu. Havada durabilmek için harcanacak suyu tasarruf etmek daha doğru olmaz mıydı? Şüphesiz ki bir miktar yol alınmıştı, lâkin bu, kâfi miydi? Muayyen arz dairesinin 60 mil altında bulunduklarına göre bu su ile o mesafeyi alabilecekler miydi? Doğru rüzgârı hedeflerine ulaşabilecek miydi? Ümit Samuel'i ileriye sevk etmekte idi. İki galon su beyhude yere sarf edilmişti. Bu su çölde dokuz gün kalmak için nelerine yetişmezdi! Su harcamıyarak safra atmak sure-

tiyle havada kalamazlar mıydı? Sonra da gaz boşaltmak suretiyle inemezler miydi? Lâkin gaz, balonlarının canı ve kanı idi. Bu binbir çeşit düşünce Doktorun zihninde dolaşıp durmakta idi. Saatler boyunca bu düşünceleri fikrinden çıkarıp atamadı.

Sabahın saat onuna doğru kendi kendine şöyle düşünüyordu: «Son bir gayrette bulunmamız lâzım! Bizi sürükleyecek bir rüzgâr bulmak için son bir tecrübe daha yapmalıyız! Son imkânlarımızı da kullanmamız lâzım!))»

Arkadaşlarının uykuda bulunduğu sırada hidrojene şiddetli bir hararet vererek balonu ânî surette ve şakulî olarak güneş istikame-tinde yükseltti. Yüz ayaktan başlayarak beş bin ayak yüksekliğe kadar boş yere müsait bir esinti aradı. Hareket noktası hiç değişmeden ayakları altında duruyordu. Atmosferin son tabakasına kadar havada tam bir durgunluk vardı. Neticede, içme suyu tükenmiş, gazsız kalan hararet cihazı sönmüş, Bunsen pili faaliyetten kalmış ve Viktorya ilk hareket noktasındaki kumlar üzerine inmeğe başlamıştı. Vakit öğle idi. Bulundukları mevki 19 derece 35.dakika tül ve 6 derece 51 dakika arz daireleri üzerinde ve Çat gölünden takriben beş yüz mil batı Afrika sahilinden 400 mil mesafede idi. Yere inince Dick ile Joe sepetten indiler.

İskoçyalı:.

— Kalıyor muyuz? diye sordu.

:Samuel:

— Öyle olacak! cevabını verdi.

Arkadaşları onu anlıyorlardı. Bulundukları yer deniz seviyesile aynı yükseklikte idi. Balon ağır basınç altında tam muvazene halinde kımıldamadan duruyordu. Yere inmelerinden bozulan muvazene-yi tesis temek için sepete ağırlıkları nisbetinde kum doldurmuşlardı. Her biri kendi düşüncesine dalmış ve saatler boyunca kimse ağzını açmamıştı. Joe bisküvi ve pastırmadan ibaret bir akşam yemeği hazırlamış ve yanı başına elle zor dokunulan kaynar sudan bir miktar koyarak sofrayı süslemişti.

Gece hiçbirini uyanık duramadı, fakat hiçbirinin gözüne de uyku girmede. Sıcak boğucu idi. Ertesi güne yarım pint sudan başka su kalmamıştı. Doktor bunu ihtiyat olarak sakladı ve son kerteye gelin-

ceye kadar ona dokunmamağa karar verdi. Termometre yüz kırk dereceyi ⁽¹⁾ gösteriyordu!

Avcı:

— Fırın ağzından" çıkan alev gibi kum insanı yakıyor, kızgın gökte tek bir bulut yok. Bu hal insanı çıldırtacak! dedi. Doktor:

— Yeise kapılmayalım, dedi; bu arz derecesinde bu kadar şiddetli sıcaklığın arkasından fırtına gelir ve bir şimşek, süratiyle bir anda başlar. Bir bakarsınız bir saat geçmeden büyük bir değişiklik oluverir.

Kennedy:

— Lâkin böyle bir şey için bazı alâmetler olmalıdır: dedi. Doktor:

— Bana, barometrede hafif bir düşme var gibi geliyor, dedi.

— Allah seni işitsin Samuel, çünkü biz burada kanatları gerilmiş birer kuş gibi kasılıp kaldık.

— Mamafih, şu farkla ki, aziz Dick bizim kanatlarımız henüz yerinde ve biz hâlâ onları kullanabilecek imkândayız.

Joe:

— Ah! Şu rüzgâr! Ah şu rüzgâr! Bizi bir pınara veya bir dereve kavuşturacak rüzgâr bir çıksa başka hiçbir şeye ihtiyacımız kalmıyacak. Yiyeceklerimiz kâfi, suyumuz olsa bir ay hiç bir şeye muhtaç olmadan bir ay bekleyebiliriz;. Lâkin ah şu susuzluk ne korkunç şey! diye bağırırdı.

(1) 60 santigrad.

YİRMİYEDİNCİ BÖLÜM

Ertesi gün, Doktorun ilk işi barometreyi tetkik etmek olmuştı. Havanın değişmesi için cıva sütununun belirli bir düşüş göstermesi lâzımdı.

— Bir şey yok! Hiçbir işaret yok! dedi.

Bunu söyledikten sonra havaya bakmak için sepetten, dışarı çıktı; aynı sıcak, aynı açık hava.

— Bundan meyas mu olalım? diye haykırdı.

Kennedy susuzluktan büyük bir ızdırap içinde uyanmıştı. Kuru-muş dili ve dudakları arasından zorlukla ses çıkarak konuşabili-yordu. Henüz birkaç damla suları mevcuttu. Bunu hepsi biliyor, hepsi bunu düşünüyor ve damlalar hepsini cezbediyordu, lâkin hiç-biri de ona yaklaşımağa cesaret edemiyordu.

Bu üç dost ve üç yoldaş hayvani hırslar ve vahşî gözlerle birbir-lerine bakıyorlardı. Kennedy'nin dayanıklı bünyesi bu tahammül edilmez mahrumiyetten çabucak müteessir olmuştu. Bütün günü sayıklamalarla geçirdi. Korkunç naralar atıyor, kan çıkartıp içmek maksadile yumruklarını ısıırıyordu. Sonra derin bir baygınlığa düşü-yor, kuru dudakları arasından sadece soluk aldığı anlaşılıyordu. Ak-şama doğru Joe bir cinnet alâmeti göstermeğe başlamıştı. Bu sonsuz kum çölü ona, berrak sulu muazzam bir havuz görünüyordu. Ondan su içmek için birkaç defa kızgın kumlara kapandı ve ağzı kum dolu olarak doğruldu. Hiddetle:

— Suyu tuzlu imiş! diye bağırdı.

Sonra da Fergusson ile Kennedy'nin yan yana, kımıldamadan uzanmış olmalarından istifade ederek ihtiyat bırakılmış olan birkaç damla suyu tüketmek hırsına mukavemet edemedi. Dizleri üzerine sürünerek sepete yaklaştı, suyun bulunduğu şîşeye bir müddet göz-ünü dikti ve onu yakalıyarak dudaklarına götürdü.

Bu esnada yürek parçalıyıcı bir telâffuzla:

— İçelim! İçelim! sözleri duyuldu.

Bu sözleri söyleyen, kendisine doğru diz üstü sürüklenip, gelen

ve ağlayarak yalvaran Kennedy idi.

Joe da ağlayarak şişeyi ona uzattı ve o şişenin bütün muhteviyyatını boşalttıktan sonra «Mersi!» dedi. Lâkin Joe bu sözü duymamıştı. O da, onun gibi kumların üzerine serildi.

Bu korkunç gece esnasında geçen hâdiseler unutulurdu, lâkin zavallı seyyahlar ertesi salı günü güneşin kızgın duşları altında bütün azalarının kurumakta olduğunu hissediyorlardı. Joe doğrulmak istediye de muvaffak olamadı ve bittabi projesini de tatbik mevkiine koyamadı. Etrafına, bakındı: Doktor sepette uzanmış, gözlerini gökte hayalî bir (noktaya dikmiş duruyor, Kennedy dehşete düşmüş, kafes içinde bir canavar gibi başını sağa sola sallıyordu. Gözleri birden sepetin kenarında asılı bulunan karabinasına ilişti. İnsan üstü bir kuvvetle doğrularak kendini bilmez bir halde çılgınca silâhına doğru koştu ve onu yakalayarak namlusunu ağzına çevirdi. Joe derhal ona doğru seğirterek:

— Mösyö! Mösyö! diye bağırdı.

— Bırak beni! Çekil karşımdan!

İkisi de hırsla mücadele ettiler. Kennedy:

— Çekil! Yoksa öldürürüm seni! diye tekrarladı. Lâkin Joe ona bir çelme takarak yere yuvarladı. Bu esnada Doktor ortada yoktu, fakat karabina ateş alıp patlayınca gürültüden bir hayal gibi doğruldu ve etrafına bakındı. Sonra gözü birden bire ufka dikilerek eli o tarafa uzandı ve insan sesine benzemiyen bir haykırışla:

— Orada! Orada! Altta! diye bağırdı. Hareketinde o derece kudret vardı ki, Kennedy ile Joe birbirlerinden ayrıldılar ve gösterdiği tarafa baktılar.

Çöl kumları fırtınalı havada bir deniz gibi dalgalanıyordu; güney doğudan muazzam bir sütun süratle dönerek geliyordu; güneş onun teşkil ettiği bulutun ardında kaybolmuş, gölgesi Viktoryayı kaplamıştı. İnce ve nemli kum taneleri üzerlerine dökülmeğe başlamıştı. Bu havaî gök yavaş yavaş üzerlerine doğru geliyordu. Fergusson'un gözlerinde kuvvetli bir ümit ışığı parladı:

— Sam yeli! diye bağırdı ve derhal koşarak sepeti ağırlaştıran kumu süratle atmağa başladı. Arkadaşları o zaman durumu anlamışlar ve sepetteki yerlerini işgal etmişlerdi.

Doktor:

— Eh Joe! Şimdi at bakalım şu kıymetli madenlerinden elli libre kadarını! dedi.

Joe itiraz etmedi ve balon yükselmeğe başladı. Doktor:

— Tam zamanında oldu, diye bağırdı.

Hakikaten sam yeli bir yıldırım hızı ile yaklaşıyordu. Biraz daha gecikmiş olsalardı Viktorya kaim bir kum yığını altında kalmış olacaktı.

Doktor, Joe'ya:

— Daha safra at! diye seslendi.

Viktorya süratle hortumun üstüne yükseldi. Müthiş hava cereyanları ile kuşatılı olduğu için ölçülmesi mümkün olmayan bir hızla dalgalı kum deryasının üzerinde koşuyordu. Samuel, Dick ve Joe hiç konuşmadan, bu kasırga ile serinlemiş olarak birbirlerine ümitle bakıyorlardı.

Saat üçte kasırga durmuş, kumlar sayısız tepeler vücuda getirmiş ve hava eski sakinliği almıştı. Viktorya yeniden hareketsiz kalmışsa da şimdi yeşil ağaçların gölgelediği bir vahanın üzerinde süzülüyordu.

Doktor:

— Su! »Su! diye bağırarak hidrojen gazını koyuverdi ve balonu iki yüz ayak kadar vahanın üzerine alçattı.

Sepetin muvazenesini tesis ederek Kennedy ile Joe birbirlerini takiben yere inmiştiler. Doktor:

— Tüfekleriniz! Tüfeklerinizi alın ve dikkatli olun! diye bağırdı.

Kennedy karabinasını yakaladı, Joe da tüfeklerden birini yakaladı ve süratle içerisinde bol su bulunduğu anlaşılan körpe yeşillikler içine daldılar. Islak toprak üzerindeki iri pençe izlerine dikkat etmemişlerdi. Yirmi adım kadar ötelerinden ansızın bir böğürme işi tildi.

— İhtiyatlı olalım, Mösyö Dick! ihtiyatlı olalım. Birimizin hayatı hepimizin hayatı demektir!

Lâkin, Kennedy bunu dinlemedi, gözlerinden ateş fışkırarak karabinası elinde olduğu halde müthiş bir cüretle ileri atıldı. Siyah yeleli kocaman bir aslan hurma ağaçlarının dibinde hücumu hazır bir halde pusu kurmuştu. O kendisine ateş eden avcıyı göremeden kalbine yediği bir kurşunla cansız yere serilmişti.

Kennedy pınara doğru seğırtti. Yaş topraklarda ayağı budaklarını yapııştırarak ondan bol bol içti, Joe da onun gibi yaptı. Susamış hay-

vanların dil şapırtılarını andıran sesken başka bir şey duyulmuyordu. Joe derin bir oh! çekerek:

— Dikkatli olalım, Mösyö Dick, ifrata kaçmıyalım, dedi. Lâkin Dick cevap vermiyerek boyuna içmekte devam ediyor, başını ve ellerini bu taze suya daldırarak âdetâ bir sarhoşluk hali gösteriyordu. -Joe:

— Ya Mösyö Fergusson? dedi.

Bu kelime Kenedy'yi kendine getirdi. Beraberinde getirdiği bir şişeyi doldurarak pınardan uzaklaşmak istedi, lâkin, hayret: Kocaman ve koyu renkli bir cisim yolun ağzını tıkamıştı. Dick'i takibetmekte olan Joe da durmak zorunda kaldı. Joe:

— Bir başka arslan! diye bağırdı.

— Bir aslan ha! Hain hayvan hele biraz dur! diyerek karabinasını doldurmağa başladı ve bir saniye sonra ateş etti. Hayvan ortadan kaybolmuştu. «İleri!» diye bağırdı.

— Hayır, Mösyö Dick, siz onu öldüremediniz; yoksa cesedi buraya yuvarlanmış olurdu. O, ikimizden birine hücum etmek için fırsat kolluyor. Kime saldırırsa mahvolmuş demektir.

— Lâkin ne yapalım? Mutlaka çıkmamız lâzım. Samuel bizi bekler.

— Hayvanı üzerimize çekmeliyiz; siz karabinanızı bana verin ve benim tüfeğimi alın.

— Yapmak istediğin nedir?

Joe ceketini çıkararak tüfeğin namlusuna taktı ve onu bir tuzak yemi gibi hayvana doğru uzattı. Kızgın hayvan yerinden sıçradı, Kennedy onu geçitte bekliyordu. Bir kurşunla onu omuzundan yaraladı. Aslan bağırarak merdivenlere yuvarlandı ve Joe'yu yere yıktı. Joe hiddetli hayvanın yırtıcı, iri pençeleri altında can vermek üzere iken ikinci bir tüfek sesi işitildi ve henüz dumanı tüten tüfeği ile Doktor Fergusson göründü.

Joe, hayvanın cesedi altından sıyrılarak su dolu şişeyi efendisine uzattı.

Fergusson'un, şişeyi dikerek yarısına kadar boşaltması bir saniyelik iş olmuştu. Üç seyyah, kendilerini kurtaran. Cenabı Hak'ka şükürler ettiler.

YİRMİSEKİZİNCİ BÖLÜM

Akşam yemeği, mimoza gölgeleri altında, bol ve takviyeli bir sofraya ile pek neşeli geçmişti. Sofrada çay ve punç da esirgenmemişti. Kennedy bu küçük malikânenin her tarafını dolaşmıştı. Çalıların, otların arasını araştırdı; seyyahlar bu dünya cennetinin yegâne canlı mahlûkları idiler. Yataklarına uzandılar ve rahat bir gece geçirdiler.

Ertesi 7 Mayıs günü güneş bütün parlaklığı ile ışıık saçıyordu. Lâkin ışıınları gölgenin koyuluğunu delip geçemiyordu. Kâfi miktarda yiyecekleri olduğu için, Doktor burada, müsait bir rüzgârın esmesini beklemeye karar verdi. Joe seyyar mutfağını .da buraya getirmişti. O burada bol bol su harcamasını icabettiren birçok tertipler düşünmüştü. Kennedy:

— Kederle sevincin ne tuhaf birbiri ardınca gelişı! O mahrumiyetin arkasından bu bolluk! Doktor:

— Azizim Dick, dedi. Joe olmasaydı şimdi sen burada bu uzun nutku çekecek durumda bulunamıyacaktın.

Joe:

— Ne önemi var? dedi. Vazifem! Bunu yapabildiği her zaman arzu ederim amma, her vakit böyle bir fırsat ele geçmiyebilir.

— O, bizden daha zayıf iradeli bir mahlûk, daha kolay -çökmeğe müheyya.

— Daha az su içtiğiniz için söylüyorsunuz, değil mi? Efendim. Suyun hayata elzem olması icabediyor.

— Şüphesiz Joe, yiyecekten mahrum kalanlar, sudan mahrum kalanlardan daha fazla dayanabilirler.

Joe, bu şirin mevkii bırakmak istemiyordu. Burası onun rüyalarının ülkesi idi. O, kendini burada, malikânesinde farzediyordu. Efendisi buradan uçuş için zor kaldırdı. Bu mevki seyahat yevmiyesine 15 derece 43 dakika tûl ve 8 derece 32 saniye arz dairesi olarak geçirildi.

Kennedy sadece bu minnacık ormanda avlanmadığına üzülmüyordu. Ona göre, burada vahşî hayvan pek bol değildi. Dirayetli bir avcının, vurduğu hayvanlar karşısında hissettiği gururla:

— Bu hayvanlara bu vahada tesadüf edilmesi, bizim verimli mıntakadan pek uzakta bulunmadığımıza delildir, dedi.

— Bu, yanlış bir iddia, Dick! Açlık ve susuzluktan bunalan bu hayvanlar çok uzun mesafeler katederler. Akşama ihtiyatlı ve uyanık bulunup ateş yakarsak iyi etmiş oluruz.

— Joe:

— Bu sıcakta! Mamafih lüzumlu ise yapılır tabî. Lâkin bizim için bu derece faydalı olan ağaçları yakmakla çok üzüleceğim.

Joe, gece için odun hazırlamak üzere gitti. Onları ince ince doğradıysa da bereket versin bu tedbire lüzum kalmadı ve seyyahlar nöbetleşe rahatça uyudular.

Ertesi gün de hava değişmemiş ve iyi gitmekte ısrarla devam etmişti. Balon hiçbir kıvıldama âlâmeti göstermeden hareketsiz kaldı. Doktor endişelenmeğe başlamıştı. Seyahatleri böyle ağır gitmekte devam edecek olursa yiyecekleri kâfi gelmiyecekti. Susuzluktan ölme tehlikesi yerine bu defa da aç kalma tehlikesi başgöstermişti. Lâkin, barometrenin hissedilir derecede düşmekte olduğunu görerek müsterih oldu. Havada yakında değişme işareti vardı. Doktor ilk

fırsatta yola çıkmağa âmâde olmak için bütün hazırlıklarını tamamlamış, yiyecek ve su sandıklarını doldurmuştu.

Fergusson balonun muvazenesini yeniden düzenlemek için Joe'ya kıymetli madenlerin hatırı sayılır bir partiyi feda ettirmekte zaruretinde kalmıştı. Hayata yeniden kavuştuktan sonra o anda servet hırsı tekrar başgösterdi. Bu sebeple efendisinin emrine itaat ederken bir hayli yüz buruşturdu. Lâkin Doktor ona bu kadar ağır yüklerle havalanmanın mümkün olamayacağını anlattı ve su ile altından birini seçmesi icabettiğini bildirdi. Joe fazla ısrar etmiyerek kıymetli taşlarından mühim bir miktar daha kumların üzerine yuvarlandı.

— İşte bizden sonra buraya geleceklerin bulup hayret edecekleri bir define, dedi. Kennedy :

— Eh! dedi, şayet âlim bir seyyah gelip bunları bulacak olursa.

Günün geri kalan saatlerinde, Doktor beyhude yere havanın değişmesini beklemişti. Sıcak mütemadiyen artmakta ve havanın gölgeği dışında dayanılmaz bir hal almakta idi. Termometre güneşte yüz kırk dereceyi ⁽¹⁾ göstermekte idi. Bu hakikî bir alev yağmuru idi.

Joe yatağında uyanık kaldıysa da Doktorla Kennedy'nin nöbetlerinde bir hâdisе çıkarmadı.

Sabahın üçüne doğru uyandığı zaman hararet ânî olarak düşmüş, hava bulutlanmış ve kararmıştı. İki arkadaşını uyandırarak :

— Hazır ol! İşte rüzgâr! diye bağırdı. Doktor havayı tetkik ederek :

— Bu bir fırtına, dedi. Çabuk Viktorya'ya! Çabuk Viktorya'ya!

Tam hareket zamanı idi. Viktorya fırtınanın tesiriyle kumlara sürtünerek demir tarıyordu. Şayet safranın bir kısmı dökülecek olursa Viktorya elden kaçmış olacak ve her türlü yakalama ümitleri ebediyyen kaybedilmiş bulunacaktı,

Lâkin Joe bacaklarının bütün hızı ile koşarak sepeti yakaladı. Bu esnada balon kumlara sürtünerek yırtılmak üzere bulunuyordu. Doktor sepette her zamanki yerini aldı, hareket cihazını ateşledi, bir miktar safra attı.

(1) 60 santigrad.

YİRMİ DOKUZUNCU BÖLÜM

Seyyahlar, hareket ettikleri andan beri büyük bir hızla yol almakta idiler. Kendileri için pek meşum olan çölü terketmekte bir hayli gecikmiştiler.

Sabah saat dokuzu çeyrek geceye doğru bazı bitki işaretleri görölmeğe başlamıştı. Bu kum deryası ortasında dalgalanmağa başlayan otlar Kristof Kolomb'a karayı müjdeleyen işaretler gibi, feyizli bir toprağın müjdeleyicisi olmuştu. Yeşil yosunlu kayalar bu kum okyanusunun dalgalarını teşkil ediyordu. Yükseklikleri pek fazla olmayan tepeler ufukta şimdiden kıvrımlar hasıl etmekte idi. Bunların dumanla kaplı profilleri çölün yeknesaklığını kaybettiriyordu. Doktor bu yeni araziye sevinçle selâmladı ve direkte gözcülük yapan bir gemici gibi:

— Kara! Kara! diye bağırdı.

Bir saat sonra arazi umumî heyetiyle gözlerinin önünde idi. Yine vahşî bir manzara fakat daha az düz ve daha az çıplak... Bazı ağaçlar gri renkli göğe mürtesem düşmüştü.

Avcı:

— Şimdi munis bir memleketteyiz, dedi.

— Munis mi, Mösyö Dick? Bu bir söz gelişi; lâkin henüz insanı yok. Fergusson:

— Bu gidişimize nazaran uzun sürmiyecek, cevabını verdi.

— Daima zenciler diyarında mı bulunuyoruz, Mösyö Samuel?...

— Hayır ,devleri yok; bu hayvanlar bu mıntıkada tanınmaz denecek kadar seyrektir. Onlara rastlamak için birkaç derece kuzeye çıkmak icabeder.

Gözlerinin önünde, henüz dağ adı verilemeyecek tepelerle kuşatılı orta büyüklükte bir göl yayılmakta idi. Bu tepelerin arasında vadiler kıvrılmakta ve çeşitli ağaçlar yeşermekte idi. Burada sapları sivri dikenlerle kaplı on beş ayak uzunlukta yaprakları ile «elais» ler boldu. İki medar arasındaki bu mıntıkada diğer birkaç ağaçlar ve nebatlar görölmemekte idi. Joe :

— İşte hayvanlar, dedi. İnsanlar da pek uzakta olmasalar gerek.
Kennedy :

— Ah ne muhteşem filler! diye haykırdı .Burada biraz avlanma-
ğa imkân olmayacak mı?

— Bu kadar şiddetli bir cereyanda nasıl durulabilir aziz Dick?
Biraz da Tantale'in üzüntülerini tat! Bunu sonra telâfi edersin.

Burada bir avcının hayallerini tahrik edecek şeyler eksik değildi.
Dick'in kalbi fırlayacakmış gibi göğsünü sıkıştırıyor, parmakları
tüfeğinin kundağı üzerinde dolaşıyordu.

Tepelerin ormanlı yamaçlarında aşağı şelâleler halinde dökülüp
kuzeye doğru akan dereler görölüyordu. Bunlarda su aygırları gürül-
tü ile yıkıyor, on iki ayak boyda lamantinler balık şeklindeki vü-
cutlarını sulara gömerek sütle şişkin burunlarını havaya dikiyorlardı.
Çeşit renkli binlerce kuşlar ağaç haline gelmiş otlar üzerinde dönüp
duruyor ve burası emsalsiz bir hayvanat bahçesini teşkil ediyordu.
Doktor, bu muhteşem tabiata mâlik bulunan memleketin Adamova
hükümdarlığı olduğunu tanımıştı.

— Biz, asrımızın keşif sahasını aşıyoruz, dedi. Ben sey yahların
durakladığı noktaları ele alıyorum. Bu sayede yüzbaşı Burton ve
Speke'nin keşiflerini Doktor Barth'ın keşifleriyle birleştirmek
imkânını bulmuş olacağız. Biz bir Hamburglu'yu bulmak için İngi-
lizleri terk ediyoruz. Yakında bu âlimin ulaştığı son noktaya varmış
olacağız. Kennedy :

— Aldığımız yol hakkında bir hüküm verebilirsen, bana kalırsa
her iki keşif arasında geniş bir ülke var.

Bunu hesaplamak kolay; haritayı al ve Speke'nin ulaştığı Ouke-
reoue gölünün güney noktasının bulunduğu tül dairesine bak.

— Otuz yedinci dereceye çok yakın.

— Bir de Doktor Barth'ın vardığı ve bizim bu akşam varacağı-
mız mevki olan Yola kasabasının bulunduğu yere bak .

— On ikinci tül dairesi civarında.

— Parkı 25 derece eder ki, beher derece 60 mil olduğuna göre,
1500 mil eder.

— Joe:

— Ayakla gidecekler için güzel bir gezi yeri parçası, dedi.

— O sırada bu da olacak. Livingstone ve Moffat daima içlere doğru çıkıyorlar. Onların keşfettikleri Nyassa ve Burton tarafından tanınan Tanganyika göllerinden pek uzakta bulunmuyoruz. On iki saatlik bir yolculuktan sonra Viktorya, Nigritya hududunda bulunuyordu. Bu yerin ahalisi olan Chouas Arapları burada sürülerini otlatan göçebelereydi. Ufukta henüz hiçbir Avrupalının ayak basmadığı ve takriben bin üç yüz kulaca varan Atlantika (Atlas) dağlarının tepeleri görünmekte idi. Afrika'nın bu kısmındaki akar suların hepsi bu dağların batı yamaçlarından inerek Okyanusa dökülmektedirler. Bunlar bu mıntikanın «Ay Dağları» nı teşkil ederler. Bundan sonra hakikî bir nehir seyyahların gözü önünde belirmişti. Doktor bunun yerlilerce sular kaynağı adı verilen Niger nehrinin başlıca ayaklarından biri olan Benoue çayı olduğunu tanıdı;

Birçok esirler o havali halkının esas gıdası olan Sorgho denilen bir nevi darıyı ekmekle meşguldüler. Bunlar Viktorya'yı bir gölbaşı gibi semada görünce son derece şaşkınlığa düştüler. Viktorya akşamki, Yola'dan kırk mil mesafede durmuştu. Lâkin önünde Mendif dağının sivri külah şeklindeki iki tepesi uzaktan görünüyordu.

Doktor, yüksek bir ağaca demir atmıştı. Lâkin çok sert bir rüzgâr Viktorya'yı yere çarparcasına şiddetle hırpalıyor ve sepeti bazan çok tehlikeli durumlara sokuyordu. Fergusson rüzgârın ansızın çapa halatlarını koparması ve kasırganın balonu alıp götürmesi ihtimallerini düşünerek bütün gece uyumadı. Sonraları fırtına hafiflemiş ve sepetin sarsılması tehlikesiz bir hal almıştı .

Ertesi günü rüzgâr oldukça mutedil olarak esmekte ise de, seyyahları Foullannes'lar tarafından yeniden inşa edilen ve Fergusson da görmeği son derece arzu ettiği Yola şehrinden uzaklaştırmakta idi.

Kennedy, bu av dolu mıntıkada biraz durmayı teklif etti. Joe da taze et ihtiyacı başgösterdiğini söylüyordu. Lâkin, bu memleketin vahşiyane âdetleri, halkın durumu ve Viktorya üzerine birkaç el silâh atılması Doktoru yoluna devamı mecbur bırakmıştı. Bunun ardından, iki Sultan arasında yapılan savaşın neticesi olarak muharip taraflar tarafından ika edilen katliâmlar, yangınlar ve tahriplerle dolu sahneleri hâvi bir mıntıkadan geçtiler.

Doktor, balonunu, bilâhare Niger ve Çat havzalarını birbirinden ayıran ve yüksek tepeleri bulutlara karışan Menması Gerekiyordif dağına doğru sevketti. Viktorya, saat üçte bu dağın karşısında bulunuyordu. Tereddüde mahal kalmadan dağın aşılması gerekiyordu. Doktor, hararet cihazına fazla hararet vererek bin altı yüz librelık yeni bir yükseliş kudreti sağladıktan sonra, sekiz bin ayak yükselmeyi temin etti. Bu, seyahatları esnasında, şimdiye kadar çıktıkları yüksekliklerin en fazlası idi. Hararet o derece düşmüştü ki, Doktorla arkadaşları örtülerini örtünmeğe mecbur oldular.

Balonun muhafazası da patlamak tehlikesi gösterdiğinden, Doktor alçalmak zorunda kaldı. Doktor bu sayede dağın volkanik bünyesini tetkik edebilmek fırsatı bulmuştu. Dağ krateri derin bir çukurdan başka bir şey değildi. Kuş terslerinden müteşekkil yığınlar mendif dağlarına kalker kayalıkları manzarası vermekte idi ki, bu kuş gübreleri ile tekmil Birleşik Krallık arazisini gübrelemek mümkündü.

Viktorya, saat beşte, güney rüzgârının tesiriyle dağın eteklerinden ağır ağır süzülerek bütün meskûn yerlerden uzakta, orman ortasında bir alanda durmuştu.

Kennedy tüfeği elinde ormana dalmış ve az sonra, yarını düzine kadar yabanî kaz ve bir miktar çulluk vurarak geri dönmüş. Joe da bunları nefis bir surette pişirmişti. Yemek fevkalâde idi. Gece de derin bir sükûnet içinde asude geçti.

OTUZUNCU BÖLÜM

Ertesi 11 Mayıs günü, Viktorya maceralı yolculuğuna tekrar devamı başlamıştı.

Müthiş fırtınaları, tropik sıcaklıkları, tehlikeli uçuşları ve korkulu inişleri o daima memnuniyet verici bir surette sonuçlandırmıştı.

Rüzgâr onları biraz fazlaca kuzeye atmış ve saat dokuza doğru iki yüksek dağ arasında bir yaylada kâin olan Mosfeia şehrine ulaştırmıştı Hariçte yegâne irtibatı dar bir yoldan ibaren olan bu şehir, kabil olmayan tabii bir istihkâm teşkil ediyordu.

Bu esnalarda peşinde bir süvari müfrezesi, önünde geçeceği yoldaki ağaçları budayan vardacıları ve borazancıları olduğu halde bir emîr şehre giriyordu.

Doktor, bu yerlileri yakından görebilmek için alçaldı, fakat onlar balonu görür görmez müthiş bir korkuya kapılarak tabanlarını kaldırarak veya atlarının bacaklarına kuvvet vererek kaçışmağa başladılar.

Yalnız Şeyh yerinden kımıldamamıştı. Uzun tüfeğini yakalayıp doldurdu ve hiddetle bekledi. Doktor, zorlukla yüz fiili adım kadar ona yaklaştı ve Arapça selâm verdi.

Lâkin, bu sözlerin gökten indiğine sahip olan Şeyh, atından inip kumlar üzerinde secdeye kapandı ve Doktor onu bu duasından ayıramadı.

— Doktor : — Mümkün değil, bu insanların bizi tabiat üstü mahlûklar telâkki etmelerinin bir türlü önüne geçemeyeceğiz. Zira, ilk Avrupalılar onların arasına, geldiği zaman, onları da insan üstü mahlûklar zannetmişlerdi.

Avcı: — Buna, belki de kızacaklar ve medeniyet bakımından basit insanlar kalmayı tercih edeceklerdir. Onlara Avrupalıların kudretleri hakkında daha iyi bir fikir vermek icabediyor, dedi.

— Çok doğru, azizim Dick, lâkin bu hususta ne yapabiliriz? Sen onlara balon inşaat memleketinin ilimleri hakkında uzun uzadıya izahat vermeğe kalkışsan, onlar bundan bir şey anlamayacak ve

bunda da bazı tabiat dışı tesirler araştıracaklardır.

Joe sordu : — Mösyo, dedi, siz bu memleketi keşfe gelmiş olan ilk Avrupalılardan bahsetmişsiniz; kimlerdi bunlar; [lütfen söyley misiniz?

— Aziz çocuğum, biz binbaşı Denham'ın takip ettiği yolun izleri üzerinde bulunuyoruz. Bu mosefia onun Sultan parafından kabul edildiği yerdir. O Borno'yu terk ederek Fellatahs'lara karşı tertip edilen sefere Şeyhle beraber istiğrak etmiş, şehrin zaptında bulunmuş, oklarıyla Arapların kurşunlarına cesurane mukavemet etmiş ve muhasım kuvvetleri kaçırmıştı. Bütün bunlar katliâmlara yağma ve akımlara sebebiyet vermekten başka bir netice hasıl etmemişti. Binbaşı tamamen soyulmuş çıırılçıplak olarak, atından mahrum bırakılmıştı. O at, onu yetişilmez dört nal koşusu ile galiplerin elinden kaçırmıştı. O hiçbir zaman Bornau'nun başşehri Kouka'ya girememişti.

— Kimdi bu Binbaşı Denham?

— 1822'den 1824'e kadar Yüzbaşı Clapperton ve Doktor Oudney ile birlikte Bornou'da bir sefer heyetine kumanda etmiş olan cesur bir İngiliz. Bu seyyahlar Mart ayında Trablus'dan hareketle Pizan'ın merkezi Merzuk'a gelmişler ve buradan bilâhare Avrupa'ya dönmek üzere Doktor Bart'ın takip edeceği yoldan 16 Şubat 1823'de Çat gölü yanındaki Konka'ya varmışlardı. Denham Bornou'da, Mandara'da ve gölün doğu kıyılarında müteaddit keşifler yaptığı sırada 15 Aralık 1823'de Yüzbaşı Klapperton ile Doktor Oudney'de Sudan'da Saekatou'ya sokulmuşlardı. Oudney Murmur kasabasında yorgunluk ve bitkinlikten ölmüştü.

Mosfeia artık çoktan ufukta kaybolmuştu. Akla hayret verici bir berekete sahip olan, akasya ormanları, kırmızı çiçekli loküsleri, pamuk ve çivit tarlalarının gür nebatları ile manzara seyyahların gözleri önünde serilmişti. Seksen kilometrelik sert akıntı mecrası ile, Çat gölüne karışan Sharif ayaklarının altında idi. Doktor :

— Acaba yine durgun bir havaya mı çatacağız? dedi.

— Biz artık ne bir çölde bulunuyoruz, ne de su sıkıntısı içindeyiz.

— Değiliz, lâkin burada pek yabanîdir.

— Joe

— İşte bazı şehir alâmetleri, dedi.

— Burası Kernak'tır. Rüzgâr bizi oraya doğru götürü yor ve burası bizce uygun bir yer olursa bu hususta bir plânı tatbik edebiliriz.

Viktorya yarım saat sonra yerden iki yüz ayak yükseklikte kımıldamadan duruyordu.

— Doktor : — İşte! Kernak'a çok yakın bulunuyoruz. Londra'daki Saint Paul'ün tepesindeki kürenin üzerine oturmuş gibi buradan etrafı rahatça seyredebiliriz.

Buradan Loggoum'un baş şehri bir plân yaygınlığı ile bütün etrafıyla birlikte görülüyordu. Düzgün sokakları, oldukça geniş caddeleri ve muntazam evleri ile burası hakikî bir şehirdi. Geniş bir meydanın ortasında esir pazarı bulunmakta idi. Pazarda büyük bir müşteri kalabalığı kaynaşmakta idi. Viktorya'nın görünmesi ile önce bağrışmalar, sonra derin bir şaşkınlık husule geldi. Alış veriş durmuş, işler yüz üstü bırakılmış, faaliyet kesilmişti. Seyyahlar hareketsiz bir halde bu kalabalık şehrin bütün teferruatını seyretmekte idiler. Yerden altmış ayak yükseklikte bulunuyorlardı.

O esnada Longgoum valisi konağından çıkmış, yeşil bayrağını açarak önünde öküz boynuzundan boruları ile mehterleri olduğu halde pazar yerine gelmişti. Kalabalık onun etrafına toplandı. Doktor Fergusson ona Arapça olarak yüksek sesle haykırdı ise de işitirmeğe muvaffak olamadı. Geniş alınlı, kıvrıcık saçlı, kartal gagasına benzer burunlu olan bu halk, iyi ve kibar insanlara benziyorlardı. Lâkin, Viktorya'nın görünmesi onları şaşırtmıştı. Süvarilerin sağa sola koşuştukları görülüyordu. Bilâhare valinin kuvvetlerinin bu tabiat üstü düşmanla harbetmek üzere hazırlandıkları anlaşıldı. Joe çeşit çeşit renkli mendiller salladı ise de bir netice vermedi. Bu esnada Şeyh, muhafızlarının ortasında, sükûtu temin ederek uzun bir nutuk çektiyse de Doktor bundan bir şey anlayamadı. Arap ve Baghirmi dillerinin karışımı olan bu dilden Doktor, sadece gitmeleri ihtar edilmekte olduğunu umumî hareketlerden istidlal etmişti. Lâkin rüzgâr olmadığı için bu mümkün değildi. Viktorya'nın hareket siz duruşu valiyi son derece kızdırmıştı. Maiyetindekiler Viktorya'nın çekilip gitmesi için homurdanmağa başlamışlardı.. Bu adam-

lar sırtlarına çeşit renkli gömlekler giymişlerdi, karınları yapma imiş gibi kocamandı. Doktor bunun Sultan huzuruna girmek için mera-sim icabı olduğunu söyliyerek arkadaşlarını hayrete düşürdü. Karın-larının kocamanlığı bu adamların oburluğundandı. Onları şiddetli bir telâş kaplamıştı. Binici muharip olduğu anlaşılan biri işaretlerle emirler veriyordu. Bağırışmalar, kaynaşmalar devam ediyordu. Bir-den on bir kol havaya kalktı. Ok ve yaylarla müsellâh askerler harb emri bekliyorlardı. Lâkin, bu esnada Viktorya şişmiş ve ağır ağır yükselerek onların ok menzili dışına çıkmıştı. O zaman vali bir tüfek yakalayarak Viktorya'ya çevirdi. Bu anda Kennedy karabinası ile nişan alarak Şeyhin elindeki tüfeği bir kurşunla parçaladı. Bu ânî darbe büyük bir kargaşalık husule getirdi. Herkes derhâl evlerine kaçıştı ve şehir günün diğer saatlerinde bomboş kaldı.

Gece olmuştu. Rüzgâr esmiyordu. Yerden üç yüz ayak yükseklikte hareketsiz kalmak icabediyordu. Karanlıkta tek bir ışık parla-mıyordu. Bir ölüm sessizliği hüküm sürüyordu. Doktor, dikkatini arttırdı. Bu işte bir tuzak gizli olabilirdi. Fergusson bu uyanıklığında haklı idi. Gece yarısına doğru bütün şehir tutuşmuş gibi idi. Yüzler-ce meşale, füzeler gibi bir ateş hattı teşkil edecek şekilde birleştiril-mişti.

Korkunç naralar ve tüfek gümbürtüleri arasında bu ateş kütlesi Viktorya'ya doğru yükseliyordu. Joe safrayı atmağa hazırlanmıştı. Fergusson durumu kavramakta gecikmedi.

Kuyruklarında yanan maddeler taşıyan binlerce güvercin Viktor-ya'nın üzerine fırlatılmıştı. Bunlar korkudan havada ateş çemberleri çizerek yükselmekte idiler. Kennedy bütün silâhlarla birden bunların üzerine ateş etmeği düşündü ise de, bu sayısız düşmana karşı silâhla-rının ne faydası olabilirdi. Balonun etrafını çeviren kuşlar, onu âdeta ateşten bir ağ içine sarmışlardı. Doktor tereddüt etmeden kuvars parçalarını atarak balonu kuşların uçuş sahasından yükseğe çıkardı. İki saat sonra bunlar ötede beride tek tük kalmış, sonra tamamen kaybolmuşlardı. Doktor :

— Artık rahatça uyuyabiliriz, dedi.

OTUZBİRİNCİ BÖLÜM

Sabahın saat üçüne doğru, nöbette bulunan Joe, şehrin altlarından geçip gitmekte olduğunu gördü. Viktorya harekete başlamıştı. Kennedy ile Doktor uyanmıştılar. Doktor pusulaya bakarak rüzgârın, kendilerini kuzey - kuzey doğu istikametine doğru götürmekte olduğunu anlamıştı.

— Sevinçten oynamalıyız, dedi, her şey yolunda, bu günden Çat gölünü keşfedeceğiz. Kennedy:

— Bu göl, çok büyük müdür? diye sordu.

— Çok büyük azizim Dick, en uzun ve en geniş yerlerinde yüz yirmi mili bulur.

— Bu, bizim seyahatimize çeşni katacak. Bir su yüzün de do-laşmak.

— Hem de bana kalırsa bundan şikâyetçi olmayacağız, çünkü manzarası çok değişiklidir, seyahatimiz de mümkün olduğu kadar iyi şartlar altında geçecektir.

— Şüphesiz Samuel; çölün mahrumiyetlerinden kurtulmuş olduğumuza göre, artık ciddi tehlikelerle karşılaşmayız.

— Şurası muhakkak ki, cesur Viktoryamız daima bizi mükemmel surette taşımıştır. Bugün 12 Mayıs, 18 Nisanda hareket etmiş olduğumuza göre, yirmi beş gündür yoldayız ve daha on gün yolculuktan sonra seyahatimizi bitirmiş olacağız.

— Nereye varacağız?

— Bir şey bilmiyorum, lâkin bunun ne ehemmiyeti var? Bütün bu canlılık, zengin ve yeşil bir tabiata sahip bulunan Maffata kazasında bulunuyordu. Sabah saat dokuza doğru Doktorla dostları Çat gölünün güney kıyısına varmış bulunuyorlardı. Afrika'nın bu iç denizinin mevcudiyeti çoktan beri rivayet edilmekte ise de ona ancak Denham ve Barh'ın sefer eyaletleri ulaşabilmişlerdi.

Doktor gölün bugünkü şeklini tam olarak tesbite çalışıyordu. 1847 ye nazaran gölün şeklinde birhayli değişiklik vücude gelmişti. Hakikatte gölün tam olarak haritasını çizmek mümkün değildi; zira

etrafı bataklıklarla çevrili bulunmakta ve bu bataklıklar seneden seneye gür çalılar ve yaprakları beş ayak boyunda papirüslerle örtülmekte idi. Bu sahil civarında bulunan şehir ve kasabalar son derece sıhhatte muzır olduğundan, buralarda yaşayan halk, sık sık yer değiştirmeye mecbur kalmaktadır. Evvelce Bornou halkının sakin bulunduğu yerlerde şimdi timsahlar ve hipopotamlar yıkanmaktadır. Doktor, uzun zamandır tuzlu olduğu ileri sürülen suyu denemek istemişti. Göl sathına kadar alçalmakta hiçbir tehlike yoktu. Sepet beş ayak yüksekte suları bir martı gibi yarmakta idi.

Joe bir şişe daldırarak yarıya kadar su ile doldurdu. Su tatlı idi ve birkaç damla natron damlatılarak içilebilirdi.

Doktor, tecrübelerinin neticesini kaydederken yanı başından bir tüfek patladı. Kennedy yanı başındaki bir hipopotama ateş etmeden duramamıştı.

OTUZİKİNCİ BÖLÜM

Çat gölüne varınca, Viktorya, daha ziyade, batı istikametine doğru esen bir rüzgâra rastlamıştı. Bir kısım bulutlar havanın sıcaklığını tâdil ediyordu. Bu geniş su sathında biraz hava cereyanı hissediliyordu. Lâkin saat bire doğru. gölün bu kısmında birçok cevalân yapan balon, karaya varınca yeniden yedi veya sekiz mil süratle seyretmeğe başladı.

Doktorun, bu gidişten önce canı sıkılmışsa da, Borno'nun meşhur başşehri Kouka görününce bu sıkıntısı zail oldu. O, bir an için, şehrin etrafını kuşatan beyaz kilden surları, kaba şekilleriyle yükselen oldukça ulu camileri, Arap tarzı evleri seyretti. Evlerin avlularında ve umumî meydanda, yapraklı tepeleri yüz ayak dolayında olan hurma ve kauçuk ağaçları yükseliyordu. Joe bu muazzam şemsiyelerin güneş şualarının döktüğü sıcaklıkla mütenasip bulunduğunu hayretle görmüş ve bunun, Allahın bir cilvesi ve hikmeti olduğuna inanmıştı. Kouka «dental» denilen üç yüz kulaç genişlikte bir bulvarla ayrılmış iki şehirden mürekkepti. Bu bulvar yayalar ve süvarilerle tıkanmıştı. Şehrin bir tarafı yüksek ve havadar evleri ile zengin; diğer tarafı basık, kasvetli ve kovan sepeti şeklinde kulübeleri ile sıkıcı ve sefil bir manzara arz ediyordu. Bu kısımda yerliler oturmakta idi. Zira Kouka ne bir ticaret, ne de bir sanayi merkezi idi. Kennedy burasını bazı bakımlardan, yekdiğerinden tamamen ayrı iki şehirden mürekkep olan Edinburg şehrine benzetmişti.

Lâkin seyyahlar bu şehrin durumunu ancak bir göz kirpimi kadar kısa bir zaman içinde görebilmiştiler. Zira, bu .mıntıkadaki hava şartlarının karakteri icabı şiddetli bir rüzgâra yakalanarak kırk mil uzağa, Çat gölüne sürüklenmiştiler. Bu sürükleniş onların gözleri önüne yepyeni bir manzara sermişti. Gölün üzerine serpili birçok adacıklar saymışlardı ki, bu adalar yağmacı, hunhar ve merhametten mahrum vahşî Biddiomahs'larla meskûndü. Civardaki kabileler bunlardan Touareg'lerden korktukları gibi korkarlardı. Bu vahşiler Viktorya'yı ok ve taş yağdırarak karşılamağa kalktılsa da o, bunlar

üzerinden muazzam bir Mayıs böceği gibi süratle uçup uzaklaştı.

Bu sırada ufka bakmakta olan Joe Kennedy'ye seslendi:

— Vallahi, Mösyö Kennedy, siz daima av rüyası görürsünüz, işte tam bu hayallerinize uygun bir yer! Tüfek atmanıza mâni olunmıyacaktır.

— Orada, aşağıda, üzerimize doğru gelmekte olan şu büyük kuşlar sürüsünü görmüyor musunuz?

Doktor dürbüne sarılarak:

— Bu kuşlar! diye bağırdı. Kennedy cevaben :

— Görüyorum, dedi.

— Joe :

— Tam on dört tane, dedi.

— Onlar yaramaz cinsten kuşlar. Samuel artık bana mâni olmiyacak sanırım. Fergusson:

— Bu hususta birşey söyleyemeyeceğim, yalnız bu kuşların bize yaklaşmalarını temenni ederim, dedi.

— Joe :

— Bu kuşlardan korkuyor musunuz? diye sordu.

— Bunlar çok iri cinsten akbabalardır Joe, şayet üzerimize saldırarak olurlarsa...

— Âlâ! Biz de kendimizi koruruz Samuel! Burada onlara karşı koyacak bir silâh depomuz var. Bu hayvanların o derece korkunç olduğunu sanmıyorum.

Doktor : — Kimbilir? diye cevap verdi .

On dakika kadar sonra sürü tüfek menziline yaklaşmışbulunuyordu. Viktorya'nın mevcudiyetinden ürken bu ondört kuştan mürekkep sürü, havayı yırtan çığlıklar atarak süratle ona doğru yaklaşıyordu.

Avcı: — Hakikaten müthiş bir halleri var, dedi. Amma, birer Purdey Moore karabinası ile silâhlı olsalardı onları daha müthiş bulacaktım. Doktor ciddiyle :

— Onların buna ihtiyaçları yok, dedi.

Akbabalar Viktorya'nın etrafında müteaddit daireler çizerek uçuşuyor ve daireleri gittikçe daraltıyorlardı. Hava da son derece hızla uçuyorlardı ve bazan sert dönüşler yapıyorlardı. Doktor bu tehlikeli

yaklaşmadan kaçınmak için daha yüksek hava tabakalarına çıkmağa karar verdi. Gazı genişletti ve Viktorya yükselmekte gecikmedi. Lâkin akbabalar onu terk edecekleri yerde birlikte yükselmekten vazgeçemediler. Hakikaten kuşlar yaklaşmış ve elli ayak kadar mesafeye sokulmuşlardı. Kennedy'nin silâhlarına meydan okur gibi bir durum almışlardı. O:

— Bunları kızdırıp üzerimize çekeceğim, dedi.

Doktor: — Hayır Dick! Yapma bunu! dedi, onları lüzumsuz yere kızdırmayalım! Hareketimizle onları üzerimize saldırtmış oluruz.

— Onlardan her biri için birer kurşunumuz var.

— Eğer balonumuzun tepesine saldıracak olurlarsa nasıl karşı koyabiliriz? Sen karada bir arslan sürüsünün veya denizde bir köpek balığı sürüsünün hücumuna uğradığını, düşün. Balon için de tehlike ayıdır.

— Bunu ciddî mi söylüyorsun, Samuel?

— Hem de çok ciddî Dick.

— O halde bekliyelim.

— Bekle. Hücumu karşılamağa hazır ol. Fakat ben emir vermedikçe ateş etme.

Bu esnada kuşlar, yakın bir mesafede birikmişlerdi. Bağırarak için zorlandıkları zaman çıplak boyunları hiddetle kabarıyor, mor benekli kıkırdaklı ibikleri iyice farkediliyordu. Bunlar çok iri cüsseli idiler, boyları üç ayak boyunu: aşılıyor, geniş kanatlar güneş altında parlıyordu. Bunlara, kanatlı köpekbalıkları denilebilirdi, aralarında o kadar kuvvetli benzeyişler vardı.

Doktor onların da birlikte yüklediklerini görünce:

— Bizi takibediyorlar, çok yükseğe çıkmağa mecbur olacağız, zira onların bu uçuşu daha da yükseklere kadar uzayabilir, dedi. Kennedy:

— Dinle, Samuel! dedi, bu kuşlar on dört tane. Bütün silâhlarımızla ateş ettiğimiz takdirde elimizde, bir anda atışa hazır on yedi el var. Bunlar onları yoketmemize veya savmamıza yetişmez mi?

— Senin avcılıktaki maharetin hakkında hiç tereddüdüm yok. Dick, karabinanın önünden geçecek olanları ölmüş biliyorum, amma evvelce de söylediğim gibi şayet bunlar balonumuzun baş tarafına

saldıracak olurlarsa sen onları göremezsın ve onlar balonun mahfazasını yırtarlar.

O anda kuşların en cesurlarından bir tanesi Viktorya'yı yırtmak için açık gagası ve pençeleri ile saldırdı.

Doktor : — Ateş! Ateş! diye bağırdı.

Sözünü henüz bitirmişti ki, kuş havada döne döne cansız olarak düşmekte idi. Kennedy çiftelerden birini yakaladı, bir diğerini de Joe kavradı.

Silâh sesinden ürken akbabalar bir saniye kadar uzak-laştırlarsa da sonra kudurmuşçasına tekrar geri geldiler. Kennedy bunlardan en yakın gelmiş olanını boynundan vurdu. Joe da bir başkasını kanadından yaraladı.

— Daha on bir tane kaldı, dedi.

Lâkin, kuşlar usul değıştirerek sözleşmiş gibi hep birden toplu halde Viktorya'nın baş tarafına doğru yükseldiler. Kennedy Fergusson'a baktı.

Gösterdiği enerjiye ve soğukkanlılığına rağmen Kennedy sapsarı kesildi. Bir saniye korkunç bir sükût oldu, arkasından yırtılan bir ipeğin cayırtısı duyuldu ve sepet üç seyyahın ayakları altında alçalmağa başladı.

Fergusson süratle yükselmekte olan barometreye bakarak:

— Mahvolduk! diye bağırdı ve ilâve etti, safrayı atın!

— Düşmekte devam ediyoruz!... Su kaplarını boşaltın!... Joe! Sözüümü یشitmedin mi? Göle düşüyoruz!

Joe itaat etti. Doktor eğildi. Koca göl onlara, kendilerine doğru yükselmekte olan bir havuz gibi görünüyordu. Eşya gözlerinde büyüüyordu. Sepet Çat üzerinden iki ayaktan fazla yükseklikte değildi. Doktor:

— Herşeyi! Herşeyi! diye bağınyordu.

Bütün sandıklar boşluğa fırlatıldı. Düşüşün hızı azaltılmıştı, lâkin zavallı Viktorya düşmekte devam ediyordu.

— Daha, daha atın!

— Başka atılacak şey yok.

Joe süratli bir el işareti ile kısaca:

— Evet! diye cevap verdi ve sepetin kenarından aşağı atılarak

kayboldu.

— Joe! Joe!

Joe artık bunu işitecek durumda değildi. Hafifleyen Viktorya tekrar yükselmeğe başlamış, bin ayak kadar yüksekliğe çıkmıştı ve sönmüş olan balon kılıfım şişiren rüzgâr onu gölün kuzey kıyısına doğru götürmeğe başlamıştı.

Avcı meymus bir halde :

— Mahvoldu! dedi. Fergusson :

—• Bizi kurtarmak için kendini feda etti, cevabını verdi .Bu yıl-mak bilmeyen iki adamın gözlerinden iki iri yaş damlası yuvarlandı. Zavallı Joe'dan herhangi birkaç iz görebilmek için eğildiler, fakat o artık çoktan kayıplara karışmıştı. Kennedy :

— Şimdi ne yapacağız? diye sordu.

— İmkânım bulur bulmaz yere ineceğiz ve bekliyeceğiz, Dick.

Altmış millik yoldan sonra Viktorya, gölün kuzeyinde boş bir sahile indi. Çapalar bodur bir ağaç üstüne atıldı ve avcı onları sıkıca iliştiirdi.

Gece olmuşsa da ne Fergusson, ne de Kennedy, bir saniye bile uyumağa muvaffak olamamışlardı.

OTUZÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Ertesi 13 Mayıs günü seyyahlar ilk önce bulundukları -sahil boyunca tanıdılar. Burası büyük bir bataklık ortasında, etrafı gözün alabildiğine yayılan sazlık ve çalılıklarla kaplı ada şeklinde bir kara parçası idi.

İki arkadaş, bedbaht arkadaşlarından henüz bahsetmek cesaretini gösterememişlerdi. Bundan ilk bahis açan Kennedy oldu :

— Joe belki de mahvolmuş değildir. O, emsalsiz bir yüzücü ve becerikli bir delikanlıdır. Edinburg'da Frithof

Forth'u aşmağa muvaffak olmuştu. Onu mutlaka bulacağız; fakat ne vakit ve nasıl, bunu bilmiyorum. Lâkin onun bizi bulabilmesi için kendisine her türlü fırsatı vermekten geri durmayacağız, dedi. Doktor kederli bir sesle :

— Allah seni duysun, Dick! Dostumuzu bulmak için. elimizdeki bütün imkânları kullanacağız! Lâkin, evvelemir de artık bize hiçbir faydası dokunmayacak olan ve altı yüz elli librelilik fuzuli bir yük teşkil eden şu dış mahfazadan Viktorya'yı kurtarmalıyız, dedi.

Doktorla Kennedy işe koyuldular. Taftayı fileden kurtarmak için onu parça parça keserek çıkarmak icabettiği için, bu işde büyük zorluk çektiler. Kuşun gagasıyle daldığı yer yırtılarak sürmüştü. Neticede iş balon tamamıyla ayrılmış ve Viktorya beşte bir hacmine inmişti. Bu hal Kennedy'yi hayrete düşürmeğe kâfi idi. Doktor :

— Bu kadarı yetişir mi? diye sordu.

— Bu hususta endişe etme, Dick; ben yeniden muvazeneyi kurar ve Joe da gelirse, üçümüz tekrar mutad yolumuza devam ederiz.

— Düşmemiz sırasında, şayet unutmuş değilsem, bir ada üzerinden uzakta değildik. Samuel.

— Ben de böyle hatırlıyorum amma, bu adada zannedersem bütün Çat gölü adaları gibi yağmacı ve soyguncu bir kabile ile meskûndur. Bu vahşiler ihtimal ki bizim kazaya uğradığımızı görmüşlerdir ve Joe bunların eline düştüğü takdirde bâtil itikatlar onu kurtaramaz. Hali bilmem nice olur?

Kennedy bir çifte tüfeği alarak yüksek boylu çalılar arasında ilerlemeğe başladı. Biraz sonra duyulan sık tüfek seslerinden avcılığının verimli olduğu anlaşıyordu.

Doktor bu esnada, sepetteki fazla malzemeyi atarak. İkinci balonun muvazenesini düzenlemekle meşgul oldu. Pastırmanın üçte biri, bir miktar çay ve kahve, bir buçuk galon içki, tamamiyle boş bir su sandığı bırakılmış, kurutulmuş et tamamiyle atılmıştı.

Doktor, birinci balondaki hidrojenin kaybedilmesi ile yükseliş kudretinin takriben dokuz yüz libre kadar azalmış olduğunu biliyor ve bu esasa göre yeniden muvazene kurmağa çalışıyordu. Yeni Viktorya altmış yedi bin ayak hacminde bulunuyor ve içinde otuz üç bin dört yüz ayak küp gazı ihtiva ediyordu. Genişletme cihazı iyi işler durumda idi. Pil ve borular hiç hasara uğramamışlardı. Yeni balonun yükseliş kudreti üç libre civarında idi. Balonun tamamiyle seyyahların, su mevcudunun, sepet ve muhteviyatının yeniden tedarik olunan elli galon su ile yüz libre taze etin ağırlıkları yekûnu iki bin sekiz yüz otuz libre idi. Buna göre, her ihtimale karşı yüz yetmiş libre kadar da safra alınabilecekti. Bu takdirde balon, değiştirdiği hava ile muvazenede bulunacaktı.

Böylece bütün tedbirler alınmış ve Joe'nun ağırlığına karşılık safra da konulmuş oluyordu. Doktor, geri kalan zamanı muhtelif hazırlıklarla geçirmiş ve Kennedy dönünceye kadar bütün işlerini bitirmişti.

Akşam yemekleri kuru et bisküvi ve çaydan ibaretti. Yorgunluk onlara iştiha ve uyku vermişti. Nöbetleri esnasında her biri dikkatle karanlıkları dinlediler; bazan Joe'nun sesi kulaklarına gelir gibi oluyordu. Lâkin, heyhat! Bu işitmek istedikleri ses çok uzaklarda idi! Günün ilk ışıklarında Doktor Kennedy'yi uyandırdı.

— Arkadaşımızı kurtarmak için ne yapmamız lâzım geldiğini çok düşündüm, dedi.

— Tasarladığın nedir, Samuel? Anlat bana!

— Herşeyden mühimi Joe'yu bulmaktır!

— Şüphesiz! Bu fedakâr çocuğun kendisini terk etmiş olduğumuzu sanması çok kötü olur.

— O bizi iyi tanırl! Böyle bir şeyi aklından bile geçirmez. Yalnız

onun bizim nerede bulunduğumuzu öğrenmesi lâzımdır.

—Bu nasıl mümkün olacak?

—Bu sepetteki yerimize geçip yükselmek suretiyle.

—Ya rüzgâr bizi alıp götürürse?

—Şurasını memnuniyetle söyleyeyim ki bu böyle olmayacaktır. Bak Dick! Esinti bizi gölün üstüne doğru götürüyor. Rüzgâr dün şiddetli iken bugün hafiflemiş bulunuyor. İşimiz, günün devamınca bu geniş su yüzünün üzerinde durmak olacaktır. Gözleri ile daima araştıracağı için Joe bizi görmekte gecikmiyecektir.

—Serbest ve yalnız olduğu takdirde bunu yapacağı muhakkak.

—Esir düşmüşse, yerliler esirlerini kapalı yerde tutmadıklarına göre, biz onu göreceğiz ve o da, bizim kendisini aramakta olduğumuzu anlayacaktır.

—Her ihtimali düşünmemiz lâzım, ya hiçbir iz bulamazsak veya geçtiği yerde bir eser bırakmamışsa ne yaparız?

Doktor, terk etmek üzere bulunduğu yerin tam mevkiini tesbit ederek bunu haritasından tetkik etti. Bulundukları mevki Çat gölünün kuzey sahilinde Binbaşı Denham'ın ziyaret etmiş olduğu Lari kasabası ile İngemini köyü arasında idi. Kennedy de bu esnada taze et yiyeceğini hazırlamakla meşgul olmuştu. Etrafı kuşatan bataklıklarda gergedan, suaygırı ve hipopotam izleri görülmekte ise de bu hayvanlara rastlanmıyordu. Sabahın saat yedisinde, bedbaht Joe'nun ustalıklı çözmekte olduğu çapa esaslı bir değişiklik olmadan bağlı bulunduğu ağaçtan kurtarıldı, gaz genişletildi ve Viktorya iki yüz ayak yüksekliğe çıktı. Önce kendi etrafında dönmeğe, sonra da oldukça kuvvetli bir cereyanla gölün üzerinde ilerlemeğe başladı. Az sonra yirmi millik bir süratle yol alıyordu.

Doktor, balonu iki yüzle beş yüz ayak arasında değişen bir yükseklikte tutuyordu. Kennedy ekseriya karabinasını boşaltmakta idi. Seyyahlar, adaların üzerindeki otlukları, çalılıkları, gölgelikleri ve bazan da kayalıkları dikkatle göz geçirerek arkadaşlarını arıyorlardı. Gölü geçmekte kullanılan kayıkların üzerine alçaldılar. Balıkçılar bu kayalıklara atlayıp kaçıyorlardı. İki saatlik bir araştırmadan sonra Kennedy :

—Hiçbir şey göremedik, dedi.

—Bekleyelim ve ümidimizi kaybetmeyelim, Dick! Hâdise yerinden de uzaklaşmayalım.

Viktorya saat 11 de doksan mil ilerlemiş bulunuyordu. O zaman daha kuvvetli bir hava cereyanına rastladılar ve altmış millik bir süratle dosdoğru ilerlemeğe başladılar. Onlar çok büyük ve halkı çok kalabalık bir adanın üzerinden geçiyorlardı. Doktor bu adanın Biddiomahs'ın merkezi Farram olduğuna hükmetti. O her çalının arasından Joe'nun görünmesini ve seslenmesini bekliyordu. Misyoneri kaçırmak için kullandıkları usulü tatbik ederek onu kolayca kurtarabileceklerdi. Lâkin hiçbir şey ve hiç kimseler görünmüyordu. Bu hal onları ümitsizliğe düşürüyordu. Saat iki buçukta Viktorya, Çat gölünün doğu sahillerinde bulunan ve Denham'ın ulaştığı son keşif noktası olan Tangalia köyü görünmüştü.

Doktorun, bu rüzgâr esiş istikametine canı sıkılıyordu. O rüzgârın kendilerini doğuya. Afrika'nın merkezindeki uçsuz bucaksız çöle doğru sürmekte olduğunu hissediyordu.

— Biz yerimizde sabit kalmalı ve Joe'nun menfaati için gölün üzerine dönmeli, yere inmeliyiz. Ancak, bunun için muhtelif bir rüzgâr bulmalıyız, dedi.

Muhtelif hava tabakalarında bir saatten fazla araştırma yaptı. Viktorya istenilen istikametten daima uzaklaşmakta idi. Lâkin bin ayak yükseklikte çok şiddetli bir cereyan onları kuzey batıya götürüyordu.

Joe'nun göl üzerindeki adalardan biri üzerinde tutunmuş olması mümkün değildi. Doktor, Çat gölünün kuzey kıyısını tekrar görünce, Joe'nun boğulmuş olması ihtimalini aklından uzaklaştırmaya çalışıyor, fakat bu düşünce kendisinin ve Kennedy'nin fikrini endişe ile kurcalıyordu.

Timsahlara adalardan ve göl kıyılarından başka yerde rastlanmıyor ve Joe bunlardan kendini kurtaracak kurnazlığa

malik bulunuyordu. Bunlar esasen az tehlikeli idiler ve Afrikalılar buralarda korkmadan yıkanabiliyorlardı.

Kennedy konuşmuyor, bu korkunç ihtimali aklından çıkarmak istiyordu.

OTUZDÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Sabahın saat üçünde rüzgâr fırtına şeklini almış ve o kadar şiddetli esmeğe başlamıştı ki, yere yakın bulunan Viktorya tehlikesiz duramıyor, çalılar, onu, kılıfını yırtacak derecede hırpalıyordu.

Doktor : — Gitmemiz lâzım Dick, dedi, bu durumda burada fazla kalamayız.

— Lâkin, Joe ne olacak Samuel?

— Onu şüphesiz asla bırakmıyacağım! Fırtına bizi yüz mil kadar kuzeye götürecektir, sonra tekrar geri döneceğim! Her şeyden önce burada emniyette değiliz.

İskoçyalı derin bir teessürle :

— Onsuz gitmek! diye bağırdı.

Fergusson : — Düşün ki, benim de yüreğim seninki gibi bunu istemiyor amma, bir zarurete boyun eğmeyeyim mi?

Hareket çok zordu. Balon tarafından şiddetle çekilmekte olduğu için, çapa çalılara sımsıkı tutunmuştu. Çözmek için sarfedilen bütün gayretler boşa gitmekte idi. Kennedy çok uğraşmasına rağmen onu kurtarmağa muktedir olamamıştı. Bu durum karşısında balona manevra yaptırmak çok tehlikeli idi. Zira Kennedy binemedi balonun uçup gitmesi mümkündü.

Doktor, böyle bir manevraya teşebbüs etmek istemedi. Çapanın ipini kesmeğe karar vermişti. İskoçyalıyı sepete aldı ve Viktorya havada üç kulaç kadar yükseldikten sonra doğruca kuzey istikametine yöneldi.

Fergusson bu fırtınanın sürüklemesine tâbi olmaktan başka bir şey yapamıyordu ve kollarını kavuşturarak müteessirane düşünceye daldı.

Birkaç saniyelik bir sükûttan sonra, kendisinden daha az sükûtta olmayan Kennedy'ye dönerek :

— İhtimal ki, Allah'ın gazabına uğradık, dedi. O böyle bir yolculuğu insanlar için hoş görmemiş olacak! Göğsünden derin bir teessür nefesi fırladı.

Avcı: — Çekilecek birkaç günlük eziyetimiz var, tehlikeden sakınmağa mecburuz! Üçümüz de onun kudretine tâbi bulunuyoruz, dedi.

— Zavallı Joe! İyi tabiatlı, dürüst ve fedakâr çocuk! Servet hırsı bir an için gözlerini bürümüştü, sonra hazinesini isteyerek feda etti. Şimdi bizden uzakta bulunuyor ve rüzgâr bizi mukavemet edilmez bir hızla sürükleyerek ondan uzaklaştırıyor!

— Bizden önce buralara gelen Barth ve Denham'ın olduğu gibi Joe'nun da göl kabileleri arasında barındığını düşünelim.

— Lâf Dick, Joe bir kelime bile yerli dili bilmez! O, tek başına ve yardımcısızdır. Bahsettiğin seyyahlar ise reislere hediyeler göndermeden ve hususî surette hazırlanmış bir çok silâhlı muhafızlar etrafında olmadan bir adım atmamışlar ve onlar bile bu kabileler arasında eziyet ve cefalara katlanmadan seyahat edememişlerdir.

— Amma tekrar geliriz Samuel... O zaman...

— Evet tekrar geleceğiz, Dick, o vakit Çat gölünü yaya dolaşmamış ve Bornou Sultanı ile görüşmemiz icabedecek. Viktorya'yı terk etmeğe de mecbur kalacağız, Araplar ilk gelen Avrupalılar narında kötü bir intiba bırakmak istemezler .

— Seni takibedeceğim, Samuel; beni de hesaba katabilirsin! Seyahatimizi tamamlamağa fasıla vereceğiz; Joe bizim sadık dostumuzdur. Onun uğruna canımızı feda ederiz.

Bu karar iki adamın kalbine yeniden cesaret verdi. Fergusson, kendilerini Çat gölüne götürecekarşı bir rüzgâra rastlayabilmek için çok gayret sarfetti. Lâkin buna imkân bulamadığı gibi toprak üzerindeki otu, kökü söküp atan biz müthiş fırtınada yere inmek de mümkün değildi.

Viktorya böylece, Sudan ile hemhud olan Berad ile Cerid çölleri arasında uzanıp giden kervan yollarını havi Tibbou ülkesini aşmakta idi. Bitkilerin son hududu, ağaçlarla gölgeli elli kadar pınarı havi bulunan Afrika'nın bu kısmındaki vahasından pek uzakta olmayarak güney ufkunda gökte birleşiyordu. Burada da durabilmek imkânsızdı. Çizgili yün çadırlardan mürekkep bir Arap kampında birkaç deve yılan gibi uzun başlarını kum üzerine uzatmışlar fırtınadan korunmağa çalışıyorlardı. Fergusson'un hızını kesmeğe muvaffak olama-

dığı Viktorya ,bir kuyruklu yıldız gibi üç saatte altmış mil katetmek suretiyle buradan geçip gitmişti.

Doktor: — Ne durabiliyoruz, ne de inebiliyoruz! dedi. Bir tek ağaç, bir tümsek bile yok! Tekrar çöle mi döneceğiz? Gök bize aksilik ediyor!

Yuvarlanan, dönen, kıvrılan kasırganın hasıl ettiği kum çığı altında koskoca kervan ortadan kaybolmuştu. Karmakarışık bir hale gelen develer boğuk ve acıklı sesler çıkarıyorlar, bu müthiş felâket arasında homurtular, feryatlar duyuluyordu. Bu kargaşalık içinde bazan çeşit renkli bir elbisenin uçtuğu görülüyor, fırtınanın uğultusu bu yıkıcı sahneye hâkim bulunuyordu. Biraz sonra kervanın gömüldüğü mevkide muazzam bir kum tepesi yükselmekte idi.

Doktorla Kennedy benizleri solmuş bir halde bu müthiş manzarayı seyretmekte idiler. Onlar, zıd cereyanların tesiri altında dönüp duran ve artık gaz genişletip sıkıştırmalarına da itaat etmiyen balonlarına istedikleri gibi manevra yaptıramıyorlardı. Bu hava cereyanları tesiriyle onlar geniş helezonlar çizerek dönüyor, sandıkları devriliyor, fırtınadan bütün âlet ve yiyecekleri alt-üst oluyordu. Kennedy saçları dimdik kesilmiş olduğu halde birşey söylemeden bu manzarayı seyrediyor, Doktor bu tehlike ortasında cesaretini kaybetmiyerek bu şiddetli kasırganın dinmesini bekliyordu. Viktorya son bir defa döndükten sonra beklenmedik bir şekilde birdenbire duruverdi. Kuzey rüzgârı onu yükseltmiş ve sonra hemen aynı hızla sabahki yoluna doğru götürmeğe başlamıştı. Kennedy:

— Nereye gidiyoruz? diye bağırdı.

— Bırakalım Allah bildiği gibi yapsın azizim Dick; onun hikmetinden şüphem yoktur; o yapacağını bizden iyi bilir. İşte bir daha görmediği ümit etmediğimiz yerlere dönüyoruz.

Geçtikleri sırada dümdüz olan yer, fırtınadan sonra altüst olarak dalgalı bir hal almıştı. Sıra sıra tepecikler kumu zorlukla tesbit ediyordu. Viktorya, fırtına şiddetle devam ettiğinden gökte âdeta uçuyordu. Seyyahların takip ettikleri yol, sabahki yerden biraz değişikti. Böylece, saat dokuza doğru at gölü kıyılarında olacakları yerde, önlerinde yine çölün uzandığını görmüşlerdi. Doktor :

— Bu pek önemli değil, dedi, mühim olanı güneye dönmemiz-

dir.

— Eminsens ben de razıyım, diye cevap verdi Avcı. Lâkin Allah'a dua et de şu dehşetle mahvolduğunu gördüğümüz Araplar gibi, bizi çölü geçmek mecburiyetinde bırakmasın.

— Bu sık sık olur Dick, çölü aşmak Okyanusu aşmaktan daha tehlikelidir.

— Bana rüzgâr yavaşlıyor, kumlar daha az savruluyor, kabarma azalıyor ve ufuk açılıyor gibi geliyor.

— Âlâ! Etrafı dürbünle dikkatlice gözetlememiz ve hiç bir noktayı gözden kaçırmamamız icabediyor.

— Bu işi ben üzerime alıyorum, Samuel. İlk görünecek ;ağaç senin bilgin dışında kalmıyacaktır.

Ve, Kennedy dürbün elde, sepetin kenarına yerleşti.

OTUZBEŞİNCİ BÖLÜM

Efendisinin kendisini boş yere araştırdığı sıralarda Joe nerelerde ve ne halde bulunuyordu? Göle atladıktan sonra ilk işi suyun yüzüne çıkıp gözlerini havaya açmak olmuştu. Viktorya'nın hızla yükselmekte, yavaş yavaş küçülerek kuvvetli bir hava cereyanı ile kuzey istikametinde hızla ilerlemekte olduğunu görmüştü. Efendisi ile dostu kurtulmuşlardı.

Kendi kendine : «Çat gölüne atılmağı düşünmekle iyi etmiş oldum; bundan dolayı bahtıyarım; bu fedakârlığı yapmak Mösyö Kennedy'nin de aklına gelmekte gecikmeyecekti ve o da benim gibi yapmakta tereddüt etmeyecekti. Zira, iki kişiyi kurtarmak için bir kişinin kendisini feda etmesi gayet tabii bir şeydir; bu riyazi bir hesaptır» diyordu.

Joe'ya göre, hakikî bir akbaba gibi uçan balon, yırtıcı -"kuşların hücumundan sonra kazaya uğramadan önce, o ufukta bir ada görmüştü. Ona doğru yüzmeğe karar verdi. Elbiselerinden, kendisini sıkıp yüzmesine mâni olanlardan kendisini kurtardıktan sonra, yüzmeğe dair bütün bilgilerini kullanmağa başladı. Gölün ortasında bulunduğu için, beş veya altı millik bir mesafeye yüzmedikçe kendini kurtaramayacağını anladığı için, cesaretle dosdoğru yüzmekten başka birşey düşünmüyordu. Bir buçuk saat sonra ada ile arasındaki mesafe azalmış bulunuyordu.

Lâkin, karaya yaklaştığı sırada, zihninde bir endişe belirmekten hali kalmamıştı. O, göl sahillerinin kocaman timsahlarla dolu olduğunu ve bunların çok canavar hayvanlar olduğunu biliyordu.

Dünyada herşeyi tabii görmeğe alışmış olan bu fedakâr çocuk, bu düşünce ile üzülmekten kendini alamadı. O, beyaz insan etinin timsahlarca hususî bir lezzeti olmamasından korkuyordu ve etrafı gözetleyerek ihtiyatla ilerlemeğe başladı. Misk kokulu bir havayı koklamağa başladığı zaman yeşil ağaçlarla gölgeli bir sahilden yüz ku- laç kadar mesafede bulunuyordu.

Kendi kendine: «İşte korktuğum şey başıma geldi, timsah uzakta

değil! diye düşündü ve üzerindeki pulların derisini yırtmasına sebep olacak kocaman bir gövde ile çatışmamak için pek hızlı olmamak şartıyla yüzmesine devam etti. Bir ara suyun yüzüne çıkıp nefes aldı ve tekrar dalarak görünmez oldu. Bir çeyrek saat kadar bir müddet, bütün felsefesinin iflâs ettiği bir iç sıkıntısı içinde kaldı. Arkasından, kendisini yutmak için açılmış kocaman bir çenenin sesini duyar gibi olmuştu. Daha yavaş yüzmeğe başladı, on bir defa efendisini düşündü ve ümitsizce bir mücadeleye girişti. Önce bir kol tarafından yakalandığını, sonra bir vücudun kendisini kavradığını hissetmişti. Fakat, avlarını parçalamak üzere timsahların yaptığı gibi, suyun dibine doğru değil, yüzüne doğru çekilmekte olduğunu anlamış ve gözlerini açtığı zaman kendisini iki zencinin arasında bulmuştu. Bu Afrikalılar onu sıkıca tutmakta ve garip naralar atmakta idiler.

Joe, Çat gölü adaları halkının birçok zenciler gibi timsah dolu sularda korkmadan yüzdüklerini bilmiyordu. Bu gölün hem karada, hem suda yaşayan hayvanları pek yırtıcı değildirler. Fakat Joe, bir tehlikeden ötekine çatmak için mi kurtulmuştu?...

Lâkin o, yapılacak başka birşey olmadığından hiç korku göstermeden sahile doğru götürülmesine mukavemet etmeğe kalkışmamıştı.

Joe, bağırışan kadınlı erkekli her cinsten ve her yaştan, fakat aynı renkten bir kalabalığın ortasında karaya ayak bastığı zaman aklından bunları geçirmekte idi. O, Afrika'nın ve siyah kabilelerinden İddio-mahs'lar nezdinde bulunuyordu. Elbisesinin çıplaklığından dolayı utanç duymuştu. Lâkin, içinde bulunduğu durumu düşünmeğe vakit bulamadan bir mabut sayılacağını zannetmekte yanılmadığını anlamıştı..

Kendi kendine: «Bir gün gelip bir Ay oğlu, bir Tanrı olacağım aklıma doğmuştu! Pekâlâ, burada seçilecek başka meslek olmadığına göre, vakit kazanmak için bunun önemi vardır. Şayet, Viktorya buradan geçecek olursa bana tapanlara yeni bir miraç manzarası seyrettirmiş olurum»; diye düşünüyordu.

Joe, bu türlü düşüncelere dalmışken, kalabalık etrafını çevirmişti. Sadece kapanıyorlar, bağırp çağırıyorlar, onunla teklifsiz oluyorlardı. Joe, içine bal katılmış ekşi süttten ve pirinçten mürekkep yemek-

lerin hepsinden birer miktar yedi. Böylece hayatının en mükemmel taamlarından birini etmiş oldu ve bu suretle ümmetine Allahların fırsat buldukları zaman nasıl alıştırdıkları hakkında bir misal vermiş bulundu. Akşam olunca, adanın sihirbazları hürmetle elinden tutarak onu tılsımlarla dolu bir nevi kulübeye götürdüler. Joe içeri girmezden önce bu mabedin etrafındaki kemik yığınlarına göz attı. Bu kulübeye kapatıldığı takdirde mukadderatının ne olabileceğini düşündü.

Joe, bu kulak sağır edici ahengi kulübenin toprak ve kamıştan yapılmış duvarları arasından duyabiliyor ve değişik şeylerden hoşlandığı gibi, bunlardan ayrı bir zevk alıyordu. Lâkin biraz sonra aklına gelen kötü bir fikir onu endişeye düşürdü. Her şeyin, kendisine mahsus bir muhakeme ile iyi taraflarını bulmakla beraber, bu yabânî memlekette ve vahşî kabileler arasında kaybolmuş bulunmasından dolayı kederli ve perişan bir durumda idi. Bu insanların memleketini, buralara kadar sokulmağa cesaret edebilen pek az seyyah görebilmişti. Joe kendisine tapılmasından gururlanacak mıydı? O insan gururunun boş bir şey olduğunu bilecek kadar salim düşünce sahibi idi! Kendi kendine âyinin neye yarayacağını düşünüyordu. Yorgunluk onu kara düşüncelere şevketti ve oldukça derin bir uykuya daldı. Bu uyku beklenmedik bir yanlışlıkla kesilmeseydi belki de gün yükselinceye kadar sürecekti. Bu ıslaklık az sonra suya dönmüş ve bu su Joe'yu vücudunun yarısına kadar kaplamıştı.

— Bu da nesi? dedi, bir taşkın! Bir kasırğa! Zencilerin yeni işkencesi! Aman Allah! Gırtlığıma kadar suya gömülmemi beklelemeliyim. Bu sözü söyliyerek bir omuz darbesiyle duvarı zorladı. Kendisini nerede buldu bilir misiniz? Gölün ortasında! Artık ada diye bir şey kalmamıştı! Geceleyin ada sulara gömülmüş ve yeri Çat gölünün sonsuzluğuna karışarak yok olmuştu.

Çat gölünde sık sık vukua gelen bu taşkınlıklardan biri sadık uşağı kurtarmıştı. Böylece, bir kaya gibi sapsağlam durur görünen ada ortadan kaybolmuş ve ahalisinden, bu müthiş felâketten kurtulabilenleri sahil halkı gölden toplamıştı.

Joe'nun bu hususiyetten haberi yoktu, lâkin bu onun. işine yaramış ve ondan faydalanmakta kusur etmemişti. Serseri bir sandal

gözüne ilişti ve yaklaştı. Bu, içi oyulmuş kocaman bir ağaç kütüğünden yapılmıştı. İyi bir tesadüf olarak, içinde bir çift de kürek bulunuyordu. Joe oldukça şiddetli bir akıntı ile kıyıya doğru sürüklenmeğe başladı.

Akıntının kendisini Çat gölünün kuzey kıyısına doğru sürüklemekte olduğunu anlamıştı. Kendisini bu akıntıya terk etti. Sabahın saat ikisine doğru, üstü bir filozofun dahi rahatını bozacak derecede dikenli çalılarla kaplı bir burun üzerinde karaya ayak basmıştı. Lâkin burada, dalları kendisine yatak hizmeti görecek bir de ağaç vardı. Joe, günün ilk ışıklarına kadar uyuyabilmek için bu ağaca tırmandı.

Hattı - üstüva memleketlerine mahsus bir çabuklukla erkenden sabah oluvermişti. Joe, üzerinde gecelemiş olduğu ağaca bir göz attı. Beklemediği bir manzara onu dehşete düşürdü. Ağacın dalları yılanlar, kertenkeleler ve bukalemunlarla dolu idi. Bunların çokluğundan ağacın yaprakları görünmez olmuştu. Bu ağaca sürüncü hayvanlardan meyva veren bir ağaç denilebilirdi. Joe bundan dehşete kapılarak hayvanların ısıkları arasında kendini yere attı.

— İşte, inanılmayacak bir şey, dedi.

Joe bunu gördükten sonra, ileride daha ihtiyatlı olmağa karar verdi ve güneşle istikamet tâyin ederek kuzeye doğru yürümeğe başladı. Kulübelerden, evlerden, barakalardan, mağaralardan velhasıl insan oğlunun yaşadığına delâlet eden yerlerden büyük bir dikkatle kaçınarak ilerliyordu.

Gözleri havada bir şey araştırıyordu! Viktorya'yı göreceğini ümit ediyordu. Yürüdüğü bütün gün zarfında hep o efendisinin ahlâkını bildiği için, kendisini mutlaka kurtarmağa teşebbüs edeceğinden emindi. Açlıkla yorgunluk birbirine katılarak mecalini tüketiyordu. Ot kökleri, ağaç özleri, hurma gibi şeyler insanı yeter derecede beslemiyordu. Tahminine göre, böylece batıya doğru otuz mil kadar katetmişti. Göl sazları ile çalılar, akasya ve mimoza gibi dikenli ağaçlar vücudunu birçok yerlerinden yaralamış, ayaklarının altı patlayarak kan içinde kalmış olduğundan fazla acı duymakta idi. Bu acılara katlanarak akşamı etti. Geceyi Çat kıyılarında geçirmeğe karar vermişti. Burada milyarlarca haşeratın hücumuna maruzdu.

Sivrisinek ve diğ er çeşitli sineklerle yarım parmak boyunda karıncalar yeri kaplamakta idi. İki saat içinde Joe'nun elbisesinde haşeratin birikmediğı boş yer kalmamıştı. Bu, takatsiz seyyaha bir saat olsun uyku uyutmayan müthiş bir gece idi.  alılıklar arasında ve g l sularında sırtlanlar, yaban öküzleri, mandalar ve su aygırları bütün gece kudurmuş gibi ulumuşlardı. Joe kımıldamağı cesaret edemiyordu. Tahammül edebilmek için bütün sabrını ve tahammülünü zor muhafaza edebilmişti.

Nihayet sabah olmuş, Joe alelacele kalkmış ve gece yatağını paylaşarak kendisini rahatsız eden mahl kun kocaman bir kurbağı olduğunu anlamıştı. Beş parmak enindeki bu korkunç ve çirkin hayvan iri, yuvarlak gözleriyle kendisine bakmakta idi. Joe, kalbinin fırlayacakmış gibi şiddetle çarptığını hissetti. Kendini toplayarak bacaklarının bütün kuvvetiyle koşup kendisini  at gölünün sularına gömdü. Bu soğuk banyo, kendisini rahatsız eden kaşıntıyı biraz hafifletti. Birkaç yaprak  iğnedikten sonra sebebini bilemediğı bir inatçılıkla yoluna devam etti. Artık hareketlerine hâkim değıldi ve yeise karşı kendinde büyük bir dayanıklılık hasıl olmuştu. Bu esnada müthiş bir açlık duymağı başlamıştı, midesi kendisinden daha az feragat sahibi idi. Belini bir kemerle fazlaca sıkmağı mecbur kalmıştı. Bereket versin ki susuzluk çekmiyor, bu ihtiyacını tatmin için her adımda imkân buluyordu.

Lâkin, korkusuz Joe, böyle söylenerek ve mütemadiyen yürüyerek bir ormanın ortasındaki bir zenci topluluğına rastlamıştı. Tam zamanında durarak sık ağı lar arasında görünmemişti. Zenciler bu civarın başlıca sanatı olan oklarını s tl ğen otu ile zehirlemekle meşguldüler ve bu işi debdebeli bir merasimle yapmakta idiler. Joe bir çalılığı gizlenmiş, nefes almadan hareketsiz dururken, gözlerini kaldırınc  tam üzerinde, yüz ayak kadar yüksekte g le doğıru süzülüp giden Viktorya'yı görmüştü. Evet, bu Viktorya'nın ta kendisi idi, lâkin kendisini gösterebilmesi imkânsızdı!..

Gözlerinden iri birer yaş yuvarlandı. Lâkin bu bir yeis damlası değıldi, efendisinin kendisini terk etmeyip aramakta olmasından ileri gelme bir sevinç gözyaşı idi. Zencilerin çekilip gitmelerini beklemek lâzımdı. O zaman gizlendiğı yerden ayrılıp  at sahiline doğıru koşa-

caktı. Fakat o vakit de Viktorya gökyüzünde kaybolmuş olacaktı. Joe beklemeğe karar verdi. Balon belki dönüp tekrar geçerci. Haki- katen yine geçti, amma bu sefer daha doğudan. Joe işaret verdi, "ba- ğırdı ...Fakat bu beyhude idi! Şiddetli bir rüzgâr balonu önünde du- rulması mümkün olmayan bir hızla uçurmakta idi!

Talihsiz Joe'nun kalbinde beliren ümit ışığı sönmüştü. O, efendi- sinin bir daha geri dönmek üzere gitmiş olduğunu sanarak kendi- sini mahvolmuş hissetmişti. Artık fazla düşünemiyor ve kafası işle- miyordu. Ayakları kan içinde, vücudu bitkin olduğu halde gecenin bir kısmı ile bütün gün deli gibi yürüyüp gitti. Bazan dizleri üzerin- de sürünüyor, bazan emekliyor ve gittikçe kuvveti kesildiğinden ölmek üzere bulunduğunu hissediyordu...

Bitkin ve şuursuz bir halde ilerlerken ansızın yapışkan bir batağa düşmüştü. Birkaç dakika zarfında vücudunun yarısına kadar batağa gömülmüş bulunuyordu. Kendi kendine : «Artık işte ölüm!» dedi; «ne de ölüm bu ya!».

Şiddetle çırpındı; lâkin bu gayretleri kendi kendine de« Tinleştir- diği mezara daha çabuk gömülmesinden başka bir netice vermedi. Batmasını önleyecek bir ağaç dalı veya çalı kökü yoktu!.. Artık so- nunun gelmiş olduğuna hükmetti!.. •Gözleri kapandı...

— Efendim! Efendim! Yetiş! İmdat!... diye bağırıldı. Bu ümitsiz ve akissiz ses de gecenin karanlıklarında sönmüş gitti.

OTUZALTINCI BÖLÜM

Kennedy sepetin önündeki gözetleme yerini işgal ettiğinden beri ufku büyük bir dikkatle gözetlemekten geri durmamıştı. Bir müddet sonra Doktora dönerek:

— Aldanmıyorsam, bak, aşağıda hayvan mı, insan mı olduklarını henüz fark edemediğim bir küme kaynaşma halinde bulunuyor, her halde bataklıktan birini kurtarmağa çalışıyorlar dedi. Samuel:

— Bizi tekrar kuzeye götürecek karşı bir rüzgâr veya fırtına çıkmıyacak mı? dedi. Ve, ufku tetkik etmek üzere doğruldu... Kennedy cevaben:

— Hiç zannetmiyorum, Samuel dedi; bu ya bir geyik, yahut da bir yaban öküzü sürüsü olacak.

— Belki de, Dick; lâkin bu topluluk bizden dokuz veya on mil uzakta bulunuyor. Onun ne olduğunu dürbünle bile seçmeğe muvafak olamıyacağımı sanıyorum.

— Ben herşeye rağmen bunu gözden kaçırmıyacağım.. Orada ilgimi çeken fevkalâde bir şeyler var. Bir süvari manevrasına da benzetilebilir. İşte bak!

Doktor gösterilen topluluğu dikkatle tetkik ederek:

— Zannederim ki, hakkın var, bu ya bir Arap veya Tibbu topluluğu olacak, onlar bizimle aynı istikamette koşuyorlar. Lâkin biz onlardan daha hızlı koştuğumuz için az zamanda onlara yetişmekte gecikmiyeceğiz, yarım saat için de onları görebilmek veya yapacağımız işi düşünmek imkânını bulmuş olacağız. Kennedy dürbünü yakalıyarak dikkatle tetkik etti. Süvari topluluğu daha iyi seçiliyordu. İçlerinden bazıları ayrılıyorlardı.

— İhtimal ki, bu bir manevra veya avdır, dedi. Denilebilir ki, bu adamlar bir şey peşindeler. Bunun ne olduğunu iyice anlamak istiyorum, dedi.

— Sabret Dick, bu istikamette gidecek olurlarsa biraz. sonra yetişir ve onları geçeriz. Saatte yirmi mil süratle ilerliyoruz. Bu hızla koşabilecek at yaktır.

— Bunlar alabildiğine at koşturan Araplardır. Onları iyice seçebiliyorum, elli kişi kadarlar. Rüzgârdan şişen meşlâhlarını görüyorum. Bu bir süvari talimidir. Reisleri kendilerinden yüz adım kadar ileride, bu ovalarda at koşturuyorlar. Dick yeniden tetkik ederek : —

— Bu acayip şey, diye ilâve etti; bir şey var ki, henüz, ne olduğunu iyice farkedemiyorum; onların telâşından ve saflarının karışıklığından birini takibettiklerini veya birisi tarafından takibedildikleri anlaşılıyor.

— Emin misin, Dick?

— Şüphesiz. Bu hususta aldanmıyorum! Bu bir av, fakat bir insan avı. Önde giden bir reis değil bir kaçak.

Samuel hayretle :

— Bir kaçak mı, dedi.

— Evet!

— Onu gözden kaybetmiyelim ve bekliyelim.

Son derece süratle koşan bu süvarilere üç veya dört mil yaklaşmışlardı. Kennedy, titreyen bir sesle :

— Samuel! Samuel! diye bağırdı.

— Ne var, Dick?

— Bu bir hayal mi? Mümkün mü?

— Ne demek istiyorsun?

— Dur!...

Avcı, dürbününün camlarını silerek bakmağa devam etti. Doktor :

— Pekâlâ, ne oluyor? diye sordu.

— Bu odur, Samuel! Samuel de:

— O! diye bağırdı.

Her ikisi birden «O» diye bağırdılar. «O» nun kim olduğunu söylemeğe lüzum yoktu. Doktor sevinçle:

— Bu Joe! dedi.

— Kaçmakta olduğu için bizi göremiyor!

Doktor hararet cihazını kısarak :

— Bizi görecektir; dedi; beş dakikada yerden elli ayak yüksekliğe inmiş olacağız, on beş dakika sonra da onun tam üzerinde bulunacağız.

- Bir tüfek sesiyle onu ikaz etmeliyiz.
- Hayır! Kesilmiştir, ayak üzerinde duramaz.
- O halde ne yapmalı? Kennedy :

— Ey büyük Tanrı! dedi. Joe 'nun yere yuvarlandığını görerek Kennedy ümitsizlikle böyle söylemişti. Joe'nun atı mutlaka yorgunluktan kesilmiş ve yere yıkılmıştı .

Doktor: — Bizi gördü, dedi; kalkarak bize işaret veriyor!

Avcı: — Fakat Araplar ona yetişmek üzereler! dedi, ne duruyor? Ah! Cesur çocuk! Hurra! diye haykırdı ve başka bir şey söylemedi.

Joe düştükten sonra ansızın doğrulmuş ve bir saniye içinde, kendisini takibeden en öndeki hızla koşan bir süvarinin üzerine bir panter çevikliği ile sıçrayarak demir parmaklı asabı elleriyle Arabi gırtlğından yakalayarak yere, kumların üzerine yuvarlamış ve sonra müthiş bir süratle koşmağa başlamıştı.

Araplar müthiş bir çığlık kopardılar, fakat bütün takiplerinin devamı zarfında beş yüz adım arkalarından ve yerden otuz ayak yükseklikten peşlerinden gelen Viktorya'yı görmemişlerdi. Bunlar kaçandan yirmi kulaçtan fazla uzakta değildiler. Onlardan biri Joe'ya çok yaklaşmış bulunuyordu. Tam mızrağı ile onu vuracağı sırada Kennedy onu bir kurşunla gözleri sabit ve avucu sıkılı olarak cansız yere yuvarladı. Joe dönüp bakmamıştı. Kovalayıcı güruhun bir kısmı Viktorya'yı görünce takipten vazgeçerek secdeye kapandı, diğer kısmı takipte devam etti .Kennedy :

— Lâkin Joe ne yapıyor? Niye durmuyor? diye bağırdı. Bırak tüfeğini bir tarafa. Avcı silâhını bırakarak :

- İşte! dedi.
- İki yüz librelik safrayı kollarında tutabilir misin?
- Fazlasını bile.
- Hayır, bu kadarı yetişir.

Kum torbaları, Doktor tarafından Kennedy'nin kolları arasına yerleştirildi.

— Sepetin arkasında dur ve bu ağırlığı birden atmak üzere hazır bulun. Fakat bunu ben emir vermedikçe yapma!

- Müsterih ol!
- Şunu bil ki bu şekilde hareket etmezsek Joe'yu ebediyen kay-

betmiş oluruz.

— Benden yana emin ol!

Viktorya, süvari kolunun Joe'ya yetişmek üzere bulunduğu sırada imdada yetişmişti. Doktor her an atmağa hazır olarak elinde tuttuğu merdivenle sepetin önünde duruyordu,

Joe, takip edenlerle arasındaki elli adımlık mesafeyi henüz muhafaza ediyordu. Viktorya onları geçmişti .

Samuel Kennedy'ye : Dikkat! dedi.

— Hazırım.

Doktor, ilk basamakları yerdeki kumları süptüren merdiveni çoktan fırlatmıştı. Gürleyen sesiyle haykırdı:

— Joe! Kolla kendini!

Joe atını durdurmaksızın döndü, merdiven yanına kadar gelmişti. Bir anda onu yakaladı. Doktor Kennedy'ye :

— Fırlat! diye bağırdı.

— Tamam!

Joe'nun ağırlığı nisbetinden daha fazla hafifleyen Viktorya, havada yüz elli ayak yüksekliğe sıçradı.

Joe sallanan merdivene sınıksız yapıştıktan sonra Araplara garip bir işaret yaparak bir canbaz çevikliği ile merdivenden tırmandı ve sepette kendisini kucaklamak üzere bekleyen arkadaşlarının yanına çıktı. Araplar hayret ve şaşkınlıklarından şiddetli bir nara fırlattılar. Tam yakalıyacıkları sırada avları ellerinden kaçmış ve Viktorya süratle uzaklaşmıştı. Tekrar sakın ve müsterih haline dönen Doktor:

— Çok şükür! dedi.

Joe yarı çıplak bir haldeydi. Kolları kan, vücudu yara, bere içinde idi. Bunlar çektiği cefayı göstermekte idi. Doktor yaralarını tedavi ederek onu tentenin altına yatırdı. Joe, biraz sonra kendisine gelerek bir bardak içki istedi. Doktor, onun bu isteğini reddetmedi. Joe herkes gibi değildi. İçtikten sonra iki arkadaşına ellerini uzattı ve başından geçenleri anlatmak istedi. Lâkin konuşmasına müsaade edilmediğinden sadık çocuk derin bir uykuya daldı.

Viktorya o esnada batı istikametini tutturmuştu. Çok şiddetli bir rüzgâr tarafından sürüklenerek dikenli bitkilerle dolu çöl kısmından, dalları fırtınadan eğilen veya yerinden sökülen hurma ağaçları üze-

rinden geçerek Joe'nun kurtarılmasından itibaren iki yüz mil katetmiş ve akşam üzeri onuncu tûl dairesini aşmıştı.

OTUZYEDİNCİ BÖLÜM

Geceleyin, rüzgâr gündüzki şiddetini kaybetmiş ve Viktorya, bir firavun inciri ağacının üzerinde sakin durmuştu. Doktorla Kennedy değişerek nöbet tutmuşlar. Joe ise bitkin bir halde yirmi dört saat derin ve istekli bir uyku uyumuştı.

Fergusson : — İşte onun muhtaç olduğu ilaç, dedi, tabiat onu bizzat tedavi edecektir.

Sabahleyin yeniden, oldukça şiddetli, fakat değişik esen bir rüzgâr çıkmıştı. Bu rüzgâr kâh kuzeyden, kâh güneyden esmekte ise de Viktorya en son batıya yönelmiş bulunuyordu.

Doktor, haritası elinde olduğu halde burasının; dalgalı ve bereketli toprağı köylerinin asklepya dallarıyla karışık uzun kamış ve sazlardan yapılmış kulübeleri ile Damorghou Krallığı olduğunu tanımıştı. Ekin tarlalarında fare ve karıncalardan muhafazalı küçük çardaklar üzerinde hububat yığınları görölüyordu. Kennedy, pusula-ya bakarak :

— İşte hâlâ kuzeye doğru gidiyoruz, demekten kendini alamadı.

— Ne önemi var ?Eğer bu yolculuk bizi Tombuktu'ya götürürse bundan hiç şikâyetçi olmayız! Bizim için bundan iyi yolculuk olmaz!.

— Tamamen tabîî durumdayım, tabîî halimdeyim, Mösyö Kennedy! Hiçbir zaman bu derece sıhhatli olmamıştım. Evvelâ, Çat gölünde bir temizlik banyosu yapmış bir adamın ufak bir seyahatin-den başka hiçbir fevkalâdelik yok! Öyle değil mi efendim?

— İyi kalbli ve fedakâr çocuk! Bizi ne kadar üzdün ve hakkında ne korkunç şeyler düşündürdün biliyor musun?

— Ya siz? Sizin akıbetiniz hakkında ben endişe etmiyordum mu sanıyorsunuz? Beni bu kadar merhametle şımartıyorsunuz!

— Maceran hakkında henüz hiçbir şey dinlemedik Joe!

— Görüyorum ki bu atlayış onu hiç değiştirmemiş, diye ilâve etti Kennedy.

— Senin yaptığın fedakârlık çok büyüktü Joe, bu bizi kurtarmış

oldu, yoksa Viktorya göle düşüyordu ve onu oradan hiç kimse çekip çıkaramazdı.

— Mademki, siz attığım bu taklağa sizi kurtaran bir fedakârlık diyorsunuz o halde bu beni de kurtarmış olmadı mı?. İşte, her üçümüz de sağ salim değil miyiz? O halde, artık korkacak bir şeyimiz kalmamıştı.

Avcı: — Bu çocuktan hiçbir şey öğrenilmeyecek, dedi.

Joe : — Anlatacağımı anlattım, dedi, yapılan yapılmış, olan olmuştur! İyi veya kötü! Geri dönecek değil ya!

Doktor gülerek : — İnatçı! dedi, başından geçenleri bize anlatman icabetmez mi?

— Bununla bu kadar ilgileniyorsunuz peki! Fakat ilk önce şu kazı bir pişirivereyim görüyorsunuz ki, Mösyö Dick hiç vakit kaybetmemiş.

— Dediğin gibi, Joe.

— Pekâlâ! Bu, Afrika av etinin Avrupalı midelerinde ne hale geleceğini öğreneceğiz .

Kaz, hareket cihazının alevinden az sonra kızarmağa ve akabinde de yenmeğe başlamıştı. Joe çok günler aç kalmış bir insan olarak iştahasını toplamıştı. Çay ve punç içildikten sonra arkadaşlarına hikâyesini anlatmağa başladı. Başından geçenleri kendi felsefesine bürüyerek heyecanlı bir ifade ile hikâye ediyordu. Joe hikâyesine devamla, bataklığa düşmesine gelince bir yeis çığlığı attı ve :

— Mahvolduğumu hissediyorum, aklımdan sizleri geçirdim, çırpınmağa başladım, nasıl mı? Bunu size izah edemem. Mücadele etmeden boğulmağa razı olmuyordum. İki adım ötemde bir de ne göreyim... Yine kesilmiş bir halat ucu. Son bir gayretle çabaladım ve zor zahmet halata yetişerek çektim; halat dayanıklı idi; asıldım ve nihayet sağlam toprağa ulaşmıştım! Halatın ucunda bir çapa vardı. Bunu tanımıştım! Bu, Viktorya'nın çapası idi! Münasip görürseniz: ona kurtarıcı çapa adı vereceğim. Siz bu mevkide yere inmiştiniz! Halatın gösterdiği istikamete yöneldim. Bu sizin takibettiğiniz istikametti. Yeniden gayret sarfederek bataklıktan tamamen sıyrıldım. Cesaretimle beraber kuvvetimi de toplamıştım. Gecenin bir kısmını gölden uzaklaşarak yürümekle geçirdim. Muazzam bir ormanın

kıyısına varmışım. Orada bir avlu içinde atlar uslu uslu otluyorlardı. Dünyada öyle atlar vardır ki, onlarla herkes ata binmeği becerebilir, öyle değil mi? Düşünmekle bir dakika bile kaybetmeden bu hayvanlardan birine atladım ve kuzeye doğru bütün süratimizle uçağa başladık. Size görmemiş olduğum kasabalardan ve uğramaktan sıkındığım köylerden bahsedecek değilim. Ekili tarlalardan, avlulardan geçtim, ârşılara tırmandım, hayvanımı sürüp koşturdum ve ekili araziye aştım. Âlâ! Çöle gelmişim. Bu benim için çok iyi idi. Etrafta dolaşarak beni bekliyen Viktorya'yı görmeyi ümidediyordum. Lâkin hiçbir şey görememişim. Üç saat sonra!.. Görüyorsunuz ya Mösyö Kennedy, bir avcı bizzat avlanmadıkça avın ne olduğunu anıyamıyor! Anıyamıyorsa ben ona bunu bir tecrübe etmesini tavsiye ederim!

Atım mecalsiz düşmüştü, yakından takib ediliyordum, takatim kalmamıştı; bir Arabın üstüne sıçradım! Beni, kendisini boğmağa mecbur edeceğini sanmışım, bunu yapmak istemiyordum, lâkin sizi görmüştüm. Alt tarafını biliyorsunuz... Viktorya peşimi takib ediyordu. Siz beni dört nala at koşturan bir süvarinin kement atışı gibi uçuruverdiniz. Böyle demekte haklı değil miyim?

İşte, Mösyö Samuel! Bu işin ne kadar basit olduğunu gördünüz. Dünyada tabîî olmayan hiçbir şey yoktur! Tekrar hizmetinize başlamağa hazırım! Evvelce de söylediğim gibi, bu işi yapmak, onun hakkında lâf etmekten zor değildir. Joe'nun hikâyesi devam ederken Viktorya geniş bir memleketi aşmakta idi. Kennedy, ufukta bir şehir bulunduğunu gösteren binalar farketmişti. Doktor haritasına bakarak burasının, Damerghou ülkesinde bulunan Tagelel kasabası olduğunu anladı.

Avcı: — Haritayı takib edince Viktorya'nın bizi doğruca kuzey istikametine götürdüğünü anlıyoruz, değil mi?" dedi.

— Evet, doğruca, Dick!

— Bu seni endişelendirmiyor mu?

— Neden?

— Bu istikamet bizi Trablus'a ve büyük çöle götürüyor da ondan...

— Oh ,hayır! Pek uzak gitmiyeceğiz, dostum; birazdan ümide-

derim...

— Nerede konaklamağı düşünüyorsun?

— Bakalım, Dick. Tombuktu'yu görmeğı merak etmiyor musun?

— Tombuktu mu?

Joe : — Şüphesiz, dedi. Tombuktu'yu ziyaret etmeden. Afrika seyahati yapmış olmanın mânâsı olmaz!

— Sen bu esrarlı şehri ziyaret eden beşinci veya altıncı. Avrupalı olacaksın!

Avcı : — Pekâlâ, dedi. Lâkin kuzeyden daha uzun yolumuz var mı?

— En aşağı üç yüz elli mil.

Joe: — Uyuyunuz efendim, dedi; siz de Mösyö Kennedy, dinlenmeğe ihtiyacınız var; ben bekler ve icabında sizi uyandırırım.

Avcı, tentenin altına uzandı, fakat Fergusson, fazla yorgunluk hissetmediğı için gözetleme yerinde kaldı.

Üç saat sonra Viktorya çok fazla bir süratle granit menşeli yüksek ve yalçın dağların sıralandığı kayalık bir araziden geçmekte idi. Bazı tepeler dört bin ayak yüksekliğe kadar çıkmakta idi. Çölün çoraklığına karşılık burası bir bitki imparatorluğu teşkil etmekte idi.

OTUZSEKİZİNCİ BÖLÜM

17 Mayıs günü sakin geçmiş ve hiçbir hâdise zuhur etmemişti. Orta şiddette bir rüzgâr Viktorya'yı yeniden güney batıya sevk-etmekte idi. Sağa sola kıvrılmadan, balonun gölgesi kum üzerinden dosdoğru süzülüp gitmekte idi.

Doktor, hareket etmezden önce su ihtiyacını yenilemişti. O, Tuareg kabilelerinin oturduğu bu havalide yere inmek istemiyordu. Deniz seviyesinden bin sekiz yüz ayak yükseklikteki yayla güneye doğru alçalmakta idi.

Seyyahlar, deve ayakları ile sık sık çiğnenen Aghadesten 180 mil yol aldıktan sonra 16 derece arz ve 4 derece 55 dakika tûl dairelerine vardılar. Aynı gün, Joe, uzun bir hazırlığa lüzum göstermiyen pastırmanın son parçasını sofraya koymuş ve akşam yemeğinde çok iştihâ açıcı bir çulluk şişi servisi yapmıştı. Rüzgâr müsaitti. Doktor, aym bedir halinde bulunduğu için, ortalığı aydınlatmasından faydalanarak yola devam etmeğe karar verdi.

Viktorya beş yüz ayak yüksekliğe çıkmış ve bu gece yolculuğunda tahminen altmış mil yol almıştı. Bu yolculukta en hafif bir çocuk uykusu bile bozulmazdı.

Doktor : Niger'i görmekte gecikmeyeceğiz, dedi. Bu arazi büyük nehirler mıntıkasından uzakta olmadığımızı gösteriyor. Viktorya ,öğle üzeri, bir zamanlar bir başşehir olan sefil kulübeler topluluğundan müteşekkil Gao kasabasının üzerinden geçmekte idi.

Doktor : — Burası, Barth'ın Tombuktu dönüşünde Niger'i geçtiği yerdir, dedi.

OTUZDOKUZUNCU BÖLÜM

Pazartesi günü Doktor Fergusson bu iç sıkıcı mıntıka hakkında arkadaşlarına bin çeşit tafsilât vermişti. Oldukça düz olan arazi geçişlerine mani olmuyordu. Doktorun tek endişesi doğu rüzgârının çok şiddetli esişi idi. Bu rüzgâr kendilerini Tombuktu mıntıkasından uzağa sürüklemekte idi.

Niger, bu şehre varana kadar kuzeye çıktıktan sonra muazzam bir su uçurumu haline gelerek yaygın çiçekli bir demet halinde Atlantik Okyanusuna dökülür. Memleket, bu civarda büyük değişiklik arzeder. Bir yanda feyizli bir verim, öte yanda şiddetli bir çoraklık. Zira ate elverişsiz, çalı ve katır tırnağı kaplı araziye geniş ekin tarlaları takip eder. Her cins su kuşları, pelikanlar, kuğular, balıkçıllar sel yataklarında ve iç nehirlerde sürüler halinde yaşamaktadırlar. Zaman, zaman deri çadırlarda yaşayan Tuareg kampları görülmektedir. Kadınlar ev dışı işleriyle meşgul oldukları ve develerini sağdıkları esnada geniş lüleli çubukları ile tütün içmektedirler. 20 nci günü sabahleyin, Viktorya, hepsi Niger'e dökülen karışık bir kanallar, seller ve nehirler şebekesi üzerinden geçmekte idi. Bu kanallardan çoğu kalın ot tabakaları ile örülmüş olup, gür birer çayıra benzemektedirler. Doktor burada Barth'ın Tombuktu'ya inmek için kayığa binmek üzere takip ettiği yolu bulmuştu. Sekiz yüz kulaç genişlikte olan Niger, burada zengin haçgiller bitkileriyle demir hindilerle kaplı sahiller arasından akmaktadır. Bir timsahın gürültüsüzce gözlediği ceylân sürüsü kıvrık boynuzlariyle otları karıştırıyordu. Janne'den mal yüklemiş uzun bir deve ve eşek sürüsü, ağaçların altında gölgelenmekte idi. Az sonra, nehrin bir büküntüsünde basık evlerin teşkil ettiği kademeli bir topluluk görüldü. Damların ve terasların üzerinde etraftan biçilen otlar ve saplar yığılmıştı.

Joe:

— Artık yüreğimiz ferahladı, değil mi Mösyö? diye sordu.

— Memnunum, evlât.

— Âlâ, her iş yolunda gidiyor. Filhakika, saat ikide,. Roma gibi,

Atina gibi felsefe medreseleri, ilim müesseseleri ile çöl kraliçesi sayılan esrarengiz Tombuktu seyyahların Barth tarafından çizilmiş bulunan plâni inceliyerek son derece uygun bulmuştu.

Şehir, geniş bir üçgen teşkil ediyordu. Bu üçgenin başı olan bir köşesi engin bir beyaz kum çölüne kadar uzanarak orada bitiyordu. Etrafta hiçbir şey yoktu. Buğday ve arpa cinsinden bitkilerle boysuz mimozalar ve bodur ağaçlar görülüyordu. Kuş uçuşu istikametten bakılınca kerpiçten tek katlı evleri, dar sokakları, kamış ve sazdan külâh biçimi veya kare şekilli kulübeleri ile Tombuktu iptidaî bir görünüşte idi.

— Doktor :

— Şimdi hava bizi nereye isterse götürebilir, dedi.

— Elverir ki bu gidiş batıya doğru olsun.

Joe da : — Eh, dedi, isterse aynı yoldan tekrar Zanzibar'a dönelim ve Amerika'ya kadar Okyanusu baştanbaşa aşalım, artık bana vız gelir!

— İlkönce ona kudretimiz olması lâzım, Joe.

— Bu kudretten mahrum muyuz?

— Gazdan mahrumuz; balonun yükseliş kudreti hisse dilir derecede azalmıştı. Bizi sahile ulaştırmak için büyük ölçüde gaz ihtiyatına ihtiyacımız var. Daha bir miktar safra atmağa mecburum, çünkü fazla ağır bulunuyoruz.

— Bu hususta yapacak bir şeyimiz yok efendim! Hayvanlar gibi bütün gün hamak üzerinde serilip yatmak insanı semirtip ağırlaştırıyor; bu bizimkisi tembel seyahati. Dönüşte kendimizi müthiş irileşmiş ve şişmanlamış bulacağız.

Avcı: — Bunlar Joe'ya yakışır düşünceler, dedi. Seyahatin sonunu bekle: Havanın bize engel olduğunu biliyor musun? Seyahatimizin sona ermesinden henüz uzağız. Afrika sahillerinin neresine varacağımızı tahmin ediyorsun, Samuel?

— Sana cevap veremeyeceğim, Dick; çok değişik rüzgârlara tâbi bulunuyoruz, maamafih.. Sierra - Leone ile Portendich arasına varabilirsek kendimi bahtiyar sayacağım. Orası oldukça geniş bir memleket olduğu için dostlara tesadüf edebiliriz.

— Bu bize el sıkma saadetini verir mi dersin? Acaba istediğimiz

istikameti tutturabilecek miyiz?

— Yüzde yüz değil Dick; mıknatıslı ibreye bak; güneye, Niger menbalarına doğru çıkıyoruz.

— Eğer şimdiye kadar keşfedilmemişse keşfetmek için müsait bir fırsat. Bu aksilik bize başka şeyler bulmakta yardım etmiyecek midir? dedi Joe.

Doktor: — Hayır, Joe, lâkin müsterih ol, oraya kadar sürüklenmiyeceğimizi kuvvetle tahmin ederim, diye cevap verdi. Gece olurken Doktor son hafta torbalarını da attırmakta idi. Viktorya yükseldi.

KIRKINCI BÖLÜM

Nehrin yatağı büyük adalar tarafından çok sert akıntılı dar yollara ayrılmış bulunuyordu. Bu adalardan birinde birkaç çoban kulübesi görölüyordu. O esnada Viktorya'nın sürati mütemadiyen artmakta olduğu için, tam bir yükseliş yapmak imkânsızdı. Viktorya daha fazla güneye doğru kıvrılarak gaz basıncını son derece zorlayarak başka hava akıntıları araştırdı ise de, bu gayreti boşa gitti. Balonun yorgun mahfazasını zorlamak suretiyle beyhude gaz harcamasına sebep olan bu manevrayı terketti.

Doktor birşey söylememekle beraber çok endişeli idi.

Kendilerini Afrika'nın güneyine doğru sürükleyen rüzgârın, bu aksi istikameti hesaplarını alt-üst etmişti. Artık ne yapacağını, ne hesaplayacağını bilemiyordu. İngiliz veya Fransız; mıntıkalarına varamayıp da Gine sahillerindeki barbarlar arasına düşecek olurlarsa ne yapacaklardı? İngiltere'ye dönmek üzere bir gemi bulmak için nasıl bekliyebileceklerdi? Rüzgârın şimdiki istikameti onları en vah-şi kabilelerin bulunduğu, bayram günlerinde binlerce insanın kurban edildiği Dehomey krallığına sürüklemekte idi! Oraya düşükleri takdirde mahvolmaları muhakkaktı. Bundan maada balon, gittikçe takattan düşüyor, Doktor buna çare bulmakta âciz. bulunuyordu. Bu esnada rüzgâr biraz artmıştı. Doktor yağmurlardan sonra hava cereyanlarında bir değişiklik olmasını-ümedediyordu. O, ister istemez Joe'nun fikrine iştirak ediyordu. Joe şöyle diyordu :

— Pekâlâ! işte yağmur artıyor, hızla gelen şu buluta bakılırsa tu-fan olacak!

Fergusson : — Evet, bir bulut daha, dedi.

Joe : — Şimdi görürüz, dedi ve çekildiğini hiç görmedim, dedi.

Doktor: — Şimdi görürüz, dedi ve dürbünü ile tetkik ederek :

Joe: — Ne olabilir? diye sordu.

— Bu bir sürüdür!

— Yani?

— Bir çekirge sürüsü.

— Çekirge burada ne arıyor?

— Milyarlarca çekirge bu memleketin üzerinden bir kasırğa gibi gelip geçecek. Konacakları arazi ne kadar talihsizdir. Çöktükleri yer bir harabeye döner!

— Bunu seyretmeyi çok arzu ederim.

Fergusson doğru söylüyordu. Bu yüz binlerden mürekkep kesif bulut kulağı sağır eden bir uğultu çıkarmakta ve koyu gölgesi ile yeri karartmakta idi. Sayısız taburlar halinde gelen bu çekirgelere «Kriket» adı verilmektedir. Bu sürüler Viktorya'nın yüz ayak ötesinde yem yeşil bir sahaya konmuşlardır. Bir çeyrek saat sonra küteller halinde uçuşa başladıkları zaman seyyahlar uzaktan ağaçların ve çalılarının çırıl çıplak ve çayırların da âdeta biçilmiş hale geldiğini görmüşlerdi. Denilebilir ki, kış âni olarak çökmüş ve kırları kupkuru bir hale getirmişti.

— Eh, nasıl bakalım Joe?

— Gördüm Mösyö! Meraklı fakat tabii bir hal. Tabii olan her şey ehemmiyetsiz ve ufak iştir.

Akşama doğru arazi tamamen bataklık halini almış, ormanların yerini tek tük ağaç kümeleri almıştı. Nehrin kıyılarında bazı tütün tarlaları ve gür çayırlara rastlanmakta idi. Büyük bir ada üzerinde Jenne kasabası görülmekte idi. Bu kasaba camilerinin kerpiçten ve toprak örtülü binaları ile minareleri seçiliyor ve üzerlerine birikmiş milyonlarca kırlangıç yuvalarından pis kokular intişar ediyordu.

Doktor, artık bir faydaları kalmayan bazı eşyayı attırdı. Bunlar, boş şişeler ve artık kullanılmasına lüzum kalmayan et sandığı gibi şeylerdi. Böylece o, Viktorya'yı tasavvurlarına uygun bir mıntıkada tutmak kararında idi. Sabahın saat dördünde, günün ilk ışıkları, Bambalara'nın başşehri olup teşekkül ettiği dört şehir tarafından, mevcut Mağribî camileri ve halkı muhtelif yerlere götürüp getirmek için durmadan işleyen salları ile tanınan Sego'yu aydınlatmakta idi. Lâkin seyyahlar bu görebildiklerinden fazlasını görmeğe merak etmediler. Onlar, doğruca ve süratle kuzey batıya doğru gitmekte idiler. Doktorun endişeleri dağılmıştı.

— Bu istikamette ve bu süratle daha iki gün gidersek. Senegal şehrine varmış oluruz.

Avcı: — O zaman dost bir memlekette mi bulunmuş-olacağız? diye sordu.

— Tamamiyle değil. Şayet Viktorya bizi ulaştırmakta, kusur etmezse, Fransız müesseselerine varabiliriz ve birkaç yüz mil daha yol alabilirsek yorulmadan, korkusuz ve tehlikesizce batı kıyılarına varabiliriz.

Joe : — O zaman seyahatimiz bitmiş mi olacak? diye sordu. Bu çok fena!... Eğer hikâye etmesinin vereceği zevk olmasa ben asla karaya ayak basmak istemem. Anlatacaklarımıza inanırlar mı, dersiniz efendim?

— Kim bilir fedakâr Joe'm? Sonraları bu itiraz götürmez bir hakikat olacaktır. Afrika'nın bir kıyısında hareketimiz sırasında bin şahit gördü. Öteki sahilinde de bin şahitle karşılaşacağız.

Kennedy : — Bu durumda Afrika'yı baştan başa aşmadığımızı iddia emek biraz gülünç olacaktır! diye cevap verdi.

KIRKBİRİNCİ BÖLÜM

27 Mayıs günü, sabah saat dokuza doğru, memleket yeni çehre arz ediyordu. Uzun yokuşlar tepelere çevriliyor, bu, dağların başlamak üzere olduğunu gösteriyordu. Bu tepeler biraz sonra dağ silsileleri haline gelerek Niger vadisini Senegal vadisinden ayıracak veya Gine körfezine veya Yeşil -Burun koyuna ineceklerdi. Senegal'e kadar olan, Afrika'nın bu kısmı tehlikeli olarak vasıflandırılmaktadır. Fergusson bu hususu kendisinden evvelkilerin beyanlarından öğrenmişti. Onlar, bu zencilerin arasında bin bir mahrumiyete katlanmışlar, birçok tehlikelere maruz kalmışlardı. Bu felâket daha muntika Munko - Park'ın beraberinde bulunanlardan birçoğu telef olmuştu.

Onun bir saniye bile rahat zamanı yoktu. Viktorya hissedilir derecede alçalmakta idi. Az veya çok faydasız olan diğer birçok şeyleri de atmak icab ediyordu. Bu bilhassa bir zirveyi aşmak için zarurî idi. Bu hal böylece yüz yirmi milden fazla bir mesafede devam etti. İnip çıkmak yorgunluk veriyordu. Bu sicyphe (Sisif) kayalıklarında balon durmadan alçalmakta idi. Esasen az şişkin olan balonun gövdesi daha fazla zayıflıyordu. Şekli uzuyor ve rüzgâr onun sönük kılıfını geniş ceplerine doldurarak şişiriyordu.

Kennedy buna dikkat etmekten kendini alamadı ve :

— Balon patlayacak mı acaba? diye sordu. Doktor cevaben :

— Hayır, dedi. Mutlaka ya kütaparka yumuşamış ve ya erimiş olacak ki, hidrojen ipek mahfazadan kaçıyor.

— Bu kaçış nasıl önlenebilir?

— Bu mümkün değil. Tek çare hafiflememizdir, atılması kabil olan her şeyi atmamız lâzım. Bu işi yapmak üzere Joe ağıın iplerine bağlanan kısmı çözmek üzere dairenin üstüne çıktı ve tentenin kaim perdelerini çözerek dışarıya fırlattı ve :

— İşte, bütün bir zenci kabilesini sevindirmeğe kâfi şey, dedi. Onlar kumaşı fazla tasarruflu kullandıkları için, bununla bin yerli giyinebilir. Balon biraz yükselmişse de biraz sonra yeniden yere

doğru alçalmağa başlamıştı.

Kennedy : — İnip şu mahfazaya ne oluyor bakalım, dedi. Sana söylemiştim ki, tamir için hiçbir çaremiz yok, Dick.

— O halde ne yapacağız?

— Aklımıza gelen her şeyi feda edeceğiz. Ne pahasına olursa olsun burada konaklamaktan kaçınacağım. Tepesin den aştığımız şu ormanlar azıcık olsun emin değildirler. Joa alayla :

— Ne var? Aslanlar mı, sırtlanlar mı? dedi.

— Bundan daha beteri; insanlar ve Afrika'daki daha korkunç şeyler.

— Ne malûm?

Doktor devamla : — Senegal nehrinden pek uzakta değiliz. Lâkin tahmin ederim ki balonumuz bizi oraya kadar ulaştıramıyacak.

— Daima sahile doğru gidiyoruz, dedi avcı; herhalde oraya varırız. Doktor cevaben :

— Yapmak istediğimiz de budur, yalnız beni endişelen diren bir şey var, dedi.

— Nedir o?

— Aşmak üzere önümüze çıkacak olan dağları aşmamız, balonun yükselme kudretini arttırmak için sıcaklığın şiddetini arttıramıyacağımdan mümkün olamıyacak diye korkuyorum.

Kennedy : — Şimdilik bunu bırakalım, o zaman düşüneriz. Joe :

— Zavallı Viktorya, dedi. Ben ona bir gemicinin gemisi ne karşı olan sevgisi gibi bir sevgi ile bağlıyım. İlk hareket sırasında bunu hissetmiştim, şimdi de hissediyorum! O bize sadıkane hizmet etmiştir, hakkında kötü düşünmek istemem. Ondan ayrılmak benim için çok acıdır!

— Müsterih ol Joe; onu terk etmek arzumuz hilâfına, mecburî olabilir. O bize son demine kadar hizmet etmekte devam edecektir. Ondan yirmi dört saat daha bunu bekliyorum. Joe onu gözden geçirerek :

— Artık çok zayıfladı, bitkin bir hale geldi, ömrü tükenmek üzere, zavallı balon, dedi.

Kennedy : — Aldanmıyorsam, bahsetmiş olduğun dağlar ufukta göründü. Samuel, dedi. Doktor dürbünü ile bakarak :

— Ta kendileri, dedi. Çok yüksek görünüyorlar, aşmak ta zorluk çekeceğiz.

— Onlardan kaçamaz mıyız?

— Bunu düşünemiyorum, Dick. Kapladıkları sahaya bak, ufkun yarısı kadar!

— Demek mutlaka üstlerinden aşmak lâzım. Bu çok tehlikeli mania, süratle yaklaşmakta idi. Çok şiddetli bir rüzgâr Viktorya'yı hızla yalçın zirvelere doğru sürüklemekte idi. Onlara çarpmak tehlikesine karşı ne pahasına olursa olsun yükselmek lâzımdı. Fergusson :

— Su kasamızı boşaltalım, dedi. Bir günlük ihtiyacımız için onu muhafaza etmeyelim. Kennedy

— Balon yükselecek mi? diye sordu.

Doktor : — Biraz, diye cevap verdi. Tahminen elli ayak kadar barometreye göz atarak:

— Bu kâfi değil. dedi.

— Filhakika yüksek zirveler âdeta koşarcasına seyyahlara doğru gelmekte idi. Buna mâni olmak kudretleri dışında idi. Bunun için daha beş yüz ayaktan fazla yükselmeleri lâzımdı. Hararet cihazının yedek suyu atılmış, ancak birkaç pintlik su bırakılmıştı ki, bu da kâfi değildi.

Doktor : — Maamafih, herhalde aşmamız lâzım, dedi,

Kennedy : — O halde boşalan kasalarımızı atalım, dedi,

— Joe, sakın sen de geçenki fedakârlığını bir daha tek- rarlıya- yım deme! Ne olursa olsun bizden ayrılmıyacağına yemin et!

— Müsterih olun, efendim, birbirimizi terketmeyiz!

Viktorya yirmi ayak kadar yükselmişti. Lâkin dağın zirvesi dai- ma hâkim durumunu muhafaza ediyordu. Bu, yalçın bir dağ tepesi idi ki, seyyahların üzerlerinden iki yüz ayaktan fazla yükseklikte idi.

Doktor: — Eğer aşamazsak sepetimiz şu kayalara çarparak par- çalanacaktır, dedi. Balon elli librelilik bir yükten daha kurtulmuş ve oldukça yükselmişti. Lâkin dağ sırtının üstüne yükselmedikçe bu önemli değildi. Durum müthişti. Viktorya büyük bir hızla koşmakta, idi. Çarpma çok müthiş olacak, balon param parça hale gelecekti. Doktor, balonun içine bir göz attı. O hemen hemen tamtakır kalmış-

tı.

— İcabederse silâhlarını da feda etmeğe hazır ol, Dick, dedi.

— Aziz dostum, senden bu fedakârlığı istersem, bil ki çaresizdir. Samuel! Samuel!

— Senin silâhların, kurşunların ve barutların canımızın bedeli olabilir.

— Yaklaşıyoruz! Yaklaşıyoruz! diye bağırdı Joe.

On kulaç! Dağ ile Viktorya'nın arasında on kulaç mesafe kalmıştı. Joe örtü ve döşekleri, yakalayıp dışarı fırlattı. Bu arada Kennedy'ye bir şey söylemeden birçok kurşun ve saçma torbalarını da atmıştı. Balon yükselerek tehlikeli zirveyi aştı ve tepenin ötesinden güneş ışıkları parladı. Lâkin sepet henüz kayalık sahanın biraz aşağısında bulunmakta ve kaçınılması mümkün olmayan bir parçalanmaya doğru alabildiğine koşuyordu.

Doktor bağırdı: — Kennedy! Kennedy! At silâhlarını! Yoksa mahvolacağız! Joe:

— Durun Mösyö Dick! Durun! dedi. Kennedy arkasına döndüğü zaman onun sepetin ardında kaybolduğunu gördü

— Joe! Joe! diye bağırdı. Doktor :

— Zavallı! dedi.

Dağ tepesi burada yirmi ayak kadar bir genişlikte idi. İniş ise hafif bir meyil teşkil ediyordu. Sepet bu sırtın oldukça düz sathına varmış, geçişi sırasında uğuldayan kayalık arazi üzerinden kayıyordu.

Fergusson'un kalbini hoplatan bir ses :

— Geçiyoruz! Geçiyoruz! Geçtik!.. diye bağıırıyordu. Çevik delikanlı elleriyle sepetin dış kenarına yapışmış, yaya olarak koşuyor ve böylece kendi yükünden balonu hafifletmiş bulunuyordu. Karşı taraftaki inişe varılıp önünde bir uçurum belirdiği zaman, Joe, kuvvetli bilekleriyle ağıın iplerinden tırmanarak arkadaşlarının yanına çıktı.

— Bunda hiçbir zorluk yok, dedi.

Doktor candan: — Fedakâr Joe'm benim! Dostum! dedi. Kennedy bir söz söylemeden ona muhabbetle elini uzattı. Viktorya, inmekte devam ediyordu ve bu iniş onun için kolaydı. Biraz sonra

yerden iki yüz ayak yükseklikte olarak ve yeniden muvazene temin etmiş bulunacaktı. Arazi yer sarsıntısına uğramışa benziyordu. Ve artık kumanda dinlemiyen itaatsiz bir balon için birçok arızalar arz ediyordu. Akşam süratle yaklaşıyor ve Doktor istemiyerek konaklamak zarureti duyuyordu.

— Konaklıyacak elverişli bir yer bulmalıyız, dedi. Kennedy: — Eh! Nihayet buna karar verebildin, dedi.

— Evet, nasıl bir proje tatbik edeceğimi uzun, derin düşündüm. Akşamın henüz altısı, vaktimiz var Joe, at çapaları.

Joe itaat etti ve her iki çapa sepetin dışına sallandı.

Doktor : — Engin bir orman görüyorum, dedi. Onun üzerine doğru gidecek ve ağaçlardan birinin tepesine demirliyeceğiz. Geceyi asla yerde geçirmeğe razı değilim.

Kennedy: — İnebilir miyiz, diye sordu.

KIRKİKİNCİ BÖLÜM

Doktor Fergusson yıldızlardan irtifa alarak mevki tâyin etmeğe çalıştı. Senegal'den ancak yirmi beş mil mesafede bulunuyorlardı. Haritasına işaret ettikten sonra:

— Yapabileceğimiz tek iş nehri aşmaktır. Lâkin ne bir köprü var, ne de bir kayık. Maamafih, her ne pahasına olursa olsun, balonla geçmemiz icabediyor; bunun için de daha fazla hafiflememiz lâzım, dedi.

Silâhlarının başına gelecekten korkan avcı:

— Bunun için, tek çare, içimizden birinin aramızdan azalması suretiyle fedakârlık etmesidir. Ben şahsen bu şerefî kazanmağa talibim, dedi. Joe cevaben :

— Ben ise esasen buna alışık değil miyim? dedi.

— Mesele atlamak değil dostum. Yürüyerek Afrika sahiline varmaktır. Ben ise iyi bir yürüyücü ve mükemmel bir avcıyım...

Joe : — Ben buna asla razı değilim, diye cevap verdi.

Doktor: — Lâkin dedi; önce Viktorya'mızı hafifletmek için son bir tedbir almamız lâzım geliyor.

Kennedy : — Ne gibi, dedi; bunu öğrenmek için sabırsızlanıyorum.

— Hararet cihazının sandıklarından, Bunsan pilinden ve kıvrık borudan kurtulmamız lâzım. Bunlarla havada dokuz yüz libreden fazla bir ağırlıktayız.

— Lâkin ileride basıncı arttırmak için gazı nasıl geniş leteceksin, Samuel?

— Ona lüzum görmeyeceğim, bundan vaz geçeceğim.

— Amma, sonra...

— Beni dinleysin dostlarım, bize yetecek olan yükseliş kudretini tam olarak hesabettim. Bu kudret, geri kalan pek az eşyamızla birlikte bizi kaldırmağa kâfidir. Biz ancak beş yüz libre tutarız. Bu ağırlığa alıkoyacağım iki çapa da dâhil dir. Avcı:

— Azizim Samuel, dedi; sen bu işlere bizden fazla vâkıfsın, ve

duruma hâkimsin; ne yapmak icabederse emret, yapalım.

— Emrinize amadeyim, efendim.

— Size tekrar ediyorum dostlarım, bu karar neticesinde bazı tehlikeler doğabilir. Cihazımızı feda etmek zorundayız. Kennedy:

— Şu halde, feda edelim, diye tekrarladı. Joe da : — Nasıl arzu ederseniz, dedi.

Bu ufak bir iş değildi. Cihazı parça parça sökmek lâzımdı. Önce karışım sandığı kaldırıldı, sonra, içinde suyun tahlil edildiği kasa çıkarıldı, helezonî boru, musluklar ve gaz boruları söküldü. Bunları yerlerinden çıkarmak için her üç seyyahın birbirinden az olmayan gayretlerinin birleşmesi icabetmişti. Boruların ve diğer bütün tesislerin sökülüp atılmasıyla Viktorya, bu fazla yükten sayılarak çırılçıplak hale gelmişti. Gece yarısına doğru yorgunluk verici olan bu iş, memnurluk verici bir şekilde bitirilmişti. Kurutulmuş etten ve prog denilen içkiden ibaret bir akşam yemeği çabucak yenilmişti. Lâkin Doktor, Joe'ya ısıtmak için artık hararet cihazının alevini kullanırmağa muktedir bulunmuyordu. İlk önce Joe, sonra da Kennedy-yorgunluktan bitkin hale gelmişlerdi.

Doktor onlara : — Yatınız ve uyuyunuz, dostlarım, dedi. İlk nöbeti ben tutar, saat ikide Kennedy'y'i uyandırırım; saat dörtte de Kennedy Joe'yu uyandırır... Nihayet bu son günde de Allah bizi korur!

Doktorun iki arkadaşı yatmadan önceki dualarını etmeden sepetin dibine uzandılar ve çarçabuk derin bir uykuya daldılar.

Gece sakin ve asude idi. Son terbî halinde bulunan Ay, etrafında birikmiş birkaç bulutun arasından ışığını zorlukla sızdırıyordu. Fergusson sepetin kenarına yaslanmış olarak etrafı dikkatle gözlüyordu. Yeri kaplayan orman yeşilliklerinin teşkil ettiği karanlık perdeyi, en ufak sese kulak vererek, yaprakların her fısıldayışına mânâ vermeye çalışarak gözleriyle delmeğe çalışıyordu.

Herşeyden önce, bulundukları bu bahar memleketinin ortasında her dakika arıza yapmağa müsait bir seyahat vasıtası ile kalmak hiçbir zaman emin değildi. Doktor balonuna artık mükemmel bir vasıta gözü ile bakamazdı. Ona cesaretle manevra yaptırdığı zaman, ondan emindi. Fakat artık bu zaman geçmişti. Doktorun bu düşünce-

ler içinde bulunduğu sırada engin ormanın içinden belirsiz mırıldanmalar duymakta idi. Ağaçların arasından bir ateşin ânî parıltısını da görmüş gibi olmuştu. Etrafı dikkatle tetkik ve gece dürbününü o tarafa çevirdi, lâkin hiçbir şey görememişti. Derin bir sessizlik yeniden avdet etti.

Kennedy, rahatça piposunu yaktı ve zorlukla göz kapaklarını kaldırarak gözlerini var kuvvetiyle açtı; uykusunu kaçırmak için piposunu şiddetle çekmeğe başladı.

Etrafta derin bir sükût hüküm sürüyordu. Hafif bir rüzgâr, ağaçların tepelerini karıştırıyordu. Avcı, birçok defalar göz kapaklarını zorla açarak kendisine galebe etmek isteyen uykuya mâni olmağa çalıştı ise de nihayet, yorgunluğu sebebiyle, mağlup olarak uykuya daldı.

Bu kendinden geçişi ne kadar sürmüştü? Bunu hesap edemiyordu. Lâkin, ânî bir parıltı ile birden gözlerini açtı.

Yüzüne vuran şiddetli bir sıcakla derhal uyanmış ve kendini toplamıştı. Orman alevler içinde idi. Ne olduğunu anlamağa çalışmakla vakit kaybetmeden «Yangın var!» Yangın var!» diye bağırdı. Arkadaşları derhal uyandılar. Samuel sordu :

— Ne var, ne oluyor?

— Joe:

— Yangın! Fakat kim?... dedi. !

Bu esnada şiddetli aydınlanan ağaçların altında gürültüler geliyordu. Joe :

— Vahşiler! dedi. Onlar muhakkak bizi yakmak için ormanı tuşturdular!

Doktor : — Şüphesiz Talibalardır, dedi.

Viktorya'yı bir ateş çemberi sarmıştı. Kuru ağaçların yanışından husule gelen çatırtı, yeşil dalların çatırtısına karışıyordu. Sarmaşıklar yaprak ve dalların canlı kısımları ölü hale geliveriyordu.

Kennedy: — Kaçalım! Yere inelim! Bu, kurtulmamız, için tek çaredir! diye bağıriyordu.

Lâkin, Fergusson bir el işareti ile onu durdurdu ve çapanın bağlı bulunduğu halata doğru giderek bir balta darbesi ile onu kesti. Bu esnada alevler balona kadar yükselmeğe ve onun aydınlanmış kenar-

larını yalamağa başlamıştı. Lâkin bağlarından kurtulan Viktorya havada birdenbire bin ayaktan fazla yükselmişti. Orman içinde, ateşli silâhların; çıkardığı gürültüler arasında bağrıışlar ortalığa velvele veriyordu. Gün doğuşu ile çıkan rüzgâr balonu batıya doğru sürüyordu. Bu esnada saat sabahın dördü idi

KIRKÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Doktor : — Dün gece yükümüzü hafifletme tedbirini almamış olsaydık, hiç şüphesiz mahvolmuştuk, dedi.

Joe da : — İşte her işi vaktinde yapmanın faydası budur, böyle hareket edilince belâdan kurtulunur; bundan tabîî bir şey olamaz, »dedi.

Fergusson : — Henüz kurtulmuş sayılmayız, diye ilâve etti. Dick :

— Daha neden korkuyorsun? diye sordu. Yoksa Viktorya senin arzun dışında mı incek ve ne zaman inecektir?

— Ne zaman inerse incek! Bak, Dick!

Ormanın ucunu geçmekte idiler. Geniş şalvarlar ve dalgalanıp uçuşan meşlahlar giyinmiş otuz kadar süvari gördüler. Bazıları mızrak, bazıları da uzun tüfeklerle silâhlı idiler. Bunlar, orta karar bir süratle seyretmekte idiler. Seyyahları görür görmez silâhlarını sallayarak vahşî naralar atmaya başladılar.

Doktor: — Bunlar müthiş Talibalardır, dedi. Bunların eline düşmektense, yırtıcı hayvanlarla dolu vahşî bir ormanın ortasında kalmayı tercih ederim!

Kennedy : — Hallerini beğenmiyorum, acar adamlar, dedi. Fergusson :

— Şu harap köylere, şu yanmış kulübelere bakın! dedi. Bunlar bütün onların eseridir.

Kennedy : — Ne de olsa bize yetişemezler, dedi. Nehri aşarak onlarla aramızı açacak olursa emniyette olmuş olacağız. Doktor barometreye göz atarak:

— Tamam, Dick, lâkin düşmemek şartıyla, dedi.

— Joe, silâhlarımızı hazırlarsak herhalde fena yapmış olmayız!.

— Onları yol boyunca ekmediğimize iyi etmişiz Mösyö Dick.

Avcı: — Karabinam! diye bağırdı. O benden hiç ayrılmaz zannedirim!

Kennedy, kâfi miktarda barut ve kurşun koyarak onu büyük bir

itina ile doldurdu: Fergusson'a ne kadar yükseklikte bulunduklarını sordu.

Doktor cevaben : — Yedi yüz elli ayağa kadar, dedi; lâkin artık yükselip alçalmak suretiyle istediğimiz cereyanı araştırmak elimizde değildir. Balonun arzusuna tâbiyiz.

Kennedy — Bu çok sıkıcı bir şey, dedi. Rüzgâr çok yavaş. Eğer geçen günkü gibi fırtınaya tutulmuş olsaydık şimdi bu eşkiyaları çoktan gözden kaybetmiş olacaktık.

— Bu serseriler bizi durmadan dörtlâle takibediyorlar, hakikî bir kovalamaca bu.

— Durumumuz müsait olursa ben onları birer birer tekerliyerek eğlenmiş olacağım.

Talibaların takibi sabahın devamınca sürdü. On bire doğru seyahlar batı istikametinde beş mil kadar yol ancak alabilmişlerdi.

Doktor ufuktaki en ufak bulutları bile inceliyor, havada bir değişme olmasından daima endişe ediyordu. Eğer tekrar Niger'e sürüklenecek olurlarsa halleri ne olacaktı? Balonun gittikçe alçaldığını farkediyorlardı.

Hareketlerinden beri üç yüz ayaktan fazla yükseklik kaybetmişlerdi. Artık Senegal on iki mil kadar uzakta olmalıydı. Bu gidişle daha üç saat kadar yolları kalmış olması lâzımdı. Bu esnada yükselen yeni naralar dikkati çekmişti. Talibalar hayvanlarını daha fazla sıkıştırarak koşuyorlardı. Doktor barometreye bakınca sebebini anlamakta gecikmedi.

Kennedy : — İniyor muyuz? diye sordu.

Fergusson: — Evet! diye cevap verdi.

Joe : — Hay aksi şeytan! diye düşündü.

Bir çeyrek saat sonra sepet yerden yüz elli ayaktan fazla yükseklikte değildi. Rüzgâr biraz daha şiddetlenmişti. Talibalar atlarını sürdüler ve akabinde silâh sesleri gürledi.

Fazla ilerlemiş süvarilerden birine nişan alarak ateş etti. Taliba yere yuvarlanmıştı. Arkadaşları durdular ve Viktorya üzerlerinden geçip gitti.

İhtiyatlı davranıyorlar, dedi Kennedy.

Doktor : — Çünkü bizi yakalıyacaklarına emindiler, diye cevap

verdi. Eğer daha alçalacak olursak buna muvaffak da olacaklardır! Mutlaka yükselmemiz lâzımdır!

Joe : — Ne atabiliriz? diye sordu.

— Geri kalan pastırmamızı! Böylece otuz librelik bir yüksekte daha kurtulmuş olacağız!

Yere sürtünmek üzere olan sepet, Talibaların naraları arasında yükseldi; lâkin yarım saat sonra tekrar süratle düşmeğe başladı. Gaz, kılıfın seyrekliklerinden kaçıyor. Biraz sonra sepet yerde sürünüyor. Velhasıl zenciler derhal üzerine seğırttiler. Lâkin yaklaşıkları sırada Viktorya birdenbire tekrar yükselerek bir mil daha öteye fırladı.

Kennedy üzüntü ile : — Yine de kurtulamadık, dedi.

Doktor : — Geri kalan içkilerimizi de at! Âletlerimizi ve ağırlık yapan her şeyimizi, artık fazla olan demirimizi de at! diye bağırdı.

Joe, barometreyi ve termometreyi bile attı. Lâkin bunlar ufak şeylerdi. Balon bir saniye kadar yükseldikten sonra, yeniden düştü. Talibalar peşi sıra kuş gibi uçuyorlar ve ondan en fazla iki yüz ayak uzakta bulunuyorlardı.

Doktor : — İki tüfeği de at! diye bağırdı.

Avcı : — Önce onları boşaltalım, diye cevap verdi. Süvarilerin ortasına sıkılan dört el, tam isabetle, çetenin şiddetli haykırıışları arasında dört Talibayı yere yuvarlamıştı.

Viktorya tekrar yükselmiş ve muazzam genişlikteki sahada sekişler yaparak kocaman bir lâstik top gibi yerden yere sıçırıyordu. Bahtsız seyyahların kurtulmak için dev adımları ile sıçramaları ve ayakları yere dokunur dokunmaz Antee gibi zıplamak için yeniden kuvvet alır gibi duraklamaları acayip bir manzara teşkil ediyordu! Lâkin, bunun bir neticeye varması lâzımdı. Vakit öğle üzeri idi; Viktorya sönüyor, boşalıyor, uzanıyordu. Kılıfı gevşek ve çırpımcı bir hal alıyordu. Kumaşın ekleri birbiri üzerine katlanıyordu.

Kennedy : — Gök yüzü bizi terk etti, dedi.

Joe cevap vermiyerek efendisine bakıyordu.

O : — Hayır... dedi, henüz atılacak yüz elli libre yükümüz var... Doktorun aklını kaçırdığına hükmeden Kennedy:

— Atılacak ne kaldı ki? dedi.

— Sepet! diye cevap verdi o, fileye asılalım! İplere tu tunarak nehri geçebiliriz! Çabuk! Çabuk!

Bu cüretkâr insanlar selâmetleri için bunu yapmakta tereddüt etmediler. Onlar Doktorun tarif ettiği gibi ağır iplerine sarıldılar. Joe bir eli ile ipe tutunarak öteki eli ile sepetin iplerini kesti ve böylece sepet balondan kurtulunca yere düştü. Talibalar atlarını sıkıştırdılar, lâkin Viktorya oldukça kuvvetli bir rüzgâra rastladığı için onlar yerde boş yere at sürüyorlardı. Viktorya onları önledi ve batı ufkunu kaplayan bir dağa doğru hızla ilerlemeğe başladı. Bu durumu seyahatların yolunu kesmek için onları kuzeyden çevirmek isteyen Elhacı çetesine karşı bir üstünlük teşkil etmişti.

Üç dost fileye sıkı sıkıya yapışmışlardı. Tepeyi aşınca, Doktor asızın haykırdı:

— Nehir! Nehir! Senegal! Filhakika geniş bir su kütlesi teşkil eden nehir iki mil uzaktan kıvrılarak akıyordu. Nehrin karşı sahili düz ve münbit bir ova teşkil ediyor ve inişe son derece müsait bir saha halinde bulunuyordu.

Fakat bu tahmin tahakkuk etmeyecekti. Balon, bitkiden tamamen mahrum bir arazi üzerine yavaş yavaş düşmekte idi. Burası uzun inişler ve geniş çalılıklar halinde çorak bir yerdı. Kızgın güneşin yanıp kurumuş tek - tük çalı ve dikenler vardı. Viktorya birçok defalar yere sürtünüp kalktıktan sonra son olarak çölün ortasında tek ağaç olan bir baobabın yüksek dallarına takıldı.

Avcı: — Artık her iş bitti! dedi. Üç talihsiz arkadaş yere ayak bastılar. Doktor, arkadaşlarını alıp nehir boyuna doğru yürüdü. Kıyıya varınca Senegal'ın burada büyük bir uğultu hâsıl eden muazzam şelâleler vücuda getirdiğini gördüler. Doktor bunların Gouina şelâleleri olduğunu tanıdı.

Nehir üzerinde tek bir kayık ve tek bir canlı mahlûk yoktu. İki bin ayak genişliğindeki Senegal yüz elli ayak yükseklikten büyük bir gümbürtü ile dökülmekte idi. Kuzeyden güneye doğru uzanan yalçın kayalıklardan, nehir doğudan gelip batı istikametinde atlayarak aşıyordu. Bu geniş suyun ortasında, Tufan öncesi hayvanların taş kesilmiş vücutlarına benzeyen acayip şekilli kayalar vardı.

Uçurumun geçilmesi mümkün olamayacağı besbelli idi. Kennedy

ümitsizliğe düşmekten kendini alamamıştı. Lâkin Doktor Fergusson kudretli ve cesur bir ifade ile:

— Henüz herşey bitmiş değildir! dedi.

Joe, efendisine karşı hiç sarsılmayan bir inançla :

— Benim bu işe pek aklım ermez! dedi.

Bu kuru otluk Doktora cüretkârca bir fikir ilham etmişti. Tek kurtuluş çaresi de bu idi. Arkadaşlarını acele balonun etrafına topladı, onlara :

— Bu haydutlara karşı en az bir saatlik avansımız var, dedi. Vakit kaybetmeden şu kuru otlardan çok miktarda toplayın, en aşağı yüz libre kadar olsun... Sonra ilâve etti:

— Artık kâfi miktarda gazım olmadığı için nehri sıcak hava ile aşacağım!.

Kennedy : — Benim dirayetli Samuel'im! Sen hakikaten büyük bir adamsın! diye bağırды.

Joe ile Kennedy işe koyuldular. Biraz sonra baobab ağacının altında muazzam bir ot yığını vücuda gelmişti,

Bu müddet içinde Doktor, alt tarafından biraz yarmak suretiyle balonun deliğini genişletti. Önce supaplarda kalan bir miktar hidrojeni muhafaza etmeğe çalıştı ve sonra balon kılıfının altına bir miktar kuru ot doldurarak ateşledi. Balon biraz sonra sıcak hava ile dolarak şişmeğe başladı. Yüz seksen derecelik bir sıcaklık ⁽¹⁾ balonun etrafını kuşatan havadan daha hafif bir ağırlığı teminine kâfi gelmişti. Viktorya böylece önceki yuvarlak şeklini almağa ve ateş tesirini gösterdikçe şişmeğe başlamıştı. Bu iş üç çeyrek saatlik bir zaman zarfında yapılip bitirilmişti.

Bu esnada iki mil kadar kuzey istikametinden Talibalar çetesinin gelmekte olduğu görülmüştü. Atlarının nal sesleri ile eşkiyanm bağırışları duyuluyordu.

Kennedy: — Yirmi dakika sonra burada olacaklar, dedi.

— Evet! Joe, biz de on dakika sonra havaya yükselmiş olacağız!

Viktorya, hacminin üçte ikisi nisbetinde şişmişti.

Doktor: — Tekrar ağa yapışalım dostlarım, dedi.

On dakika sonra sarsılmağa başlayan balon, yükseliş kudreti kazandığını gösteriyordu. Talibalar beş adım mesafeye kadar yaklaş-

mişlardı.

Fergusson : — İyice tutunun! diye bağırdı.

Doktor ayağı ile yeni bir ot yığınının balonun altındaki: ocağa itiyordu. Balon sıcaklık tesiriyle havanın genişlemesi neticesinde tamamen geniş ve baobab ağacının dallarına sürünerek uçmağa başlamıştı.

Joe : — Yola! diye bağırdı.

Buna bir tüfek sesi cevap vermişti. Bir kuşun omuzunu sıyrarak geçmiş, lâkin Kennedy eğilerek bir eliyle karabinasını boşaltmış ve düşmanlardan birini yere sermişti. Çetenin kudurmuşçasına bağırışlarını sekiz yüz ayak yüksekliğe çıkmış olan balonda işitmek mümkün değildi. O, yakalandığı şiddetli rüzgârın tesiriyle, cesur Doktorla arkadaşlarının gözleri önünde serili muazzam şelâleleri ve derin uçurumları seyrettikleri esnada korkulu sarsıntılar yapmakta idi. On dakika sonra aralarında bir tek söz konuşmayan seyyahlar, nehrin karşı sahiline doğru yavaş yavaş süzülerek açılmakta idi. Sahilde, ürkmüş, hayretten şaşırmış on kadar üniformalı Fransızlardan mürekkep bir müfreze vardı. Onlar nehrin sağ sahilinden bir balonun yükseldiğini görmekle son derece şaşkına dönmüşlerdi. Bunu, semavî bir hâdisе-sanmış olmaları da mümkündü. Lâkin başları olan deniz teğmeni, Doktor Fergusson'un cüretkâr teşebbüsünü Avrupa gazetelerinde okumuş ve işi anlamakta gecikmemişti.

Yavaş yavaş sönmekte olan balon, ağında asılı cesur havacılarla birlikte yere inmekte idi. Lâkin karaya kadar ulaşabilip ulaşamayacağı şüpheli idi. Fransızlar, Viktorya'nın birkaç kulaç kadar iç tarafına düşmek üzere bulunduğu Senegal nehrinin sol sahiline koştular. Teğmen :

— Doktor Fergusson! diye bağırdı. Doktor sükûnetle :

— Evet! Ta kendisi ve iki arkadaşı, diye cevap verdi. Fransızlar, yarı şişkin balonun muazzam bir top gibi şiddetli bir cereyana kapılarak Senegal'in teşkil ettiği Guina şelâlelerine doğru sürüklenmek üzere bulunduğu bir sırada yetişerek seyyahları kurtarmıştılar.

Nehir kıyısındaki müfreze Senegal valisi tarafından gönderilmişti. Bunlar, deniz piyadesi subaylarından Rodamel ile diğer güverte subayından, bir çavuştan ve yedi erden mürekkeptiler. Doktor Fer-

gusson'la arkadaşlarının indiklerini gördükleri zaman Guina şelâlelerinde bir karakol tesis etmek üzere aldıkları görevi yerine getirmek için inceleme yapmakla meşguldüler. Seyyahların tebrik edilışinin ve kucaklanışının dille tarifi kabil değildi. Fransızlar, Doktor Fergusson'un cesaretle atıldığı bu keşif seyahatinin son safhasının canlı şahitleri olmuşlardı. Fergusson, teğmen, Dufraisse'e Guina şelâlelerine varışını resmen tevsik etmek için düzenlenecek bir vesikayı imza edip etmiyeceklerini sordu .

İngilizler, nehir kıyısındaki civar karakollardan birine götürüldüler. Orada son derece ikram ve ihtimam gördüler. Ve orada hâlen Londra Kraliyet Coğrafya Cemiyetinin arşivinde bulunmakta olan aşağıdaki zaptı düzenleyerek birlikte imzaladılar.

«Aşağıda imzaları bulunan bizler; bu gün bir balonun ağlarına tutunmuş olarak Doktor Samuel Fergusson ile arkadaşları Richart Kennedy ve Wilson Joseph'in ⁽²⁾ bulunduğumuz mevkiden bir kaç adım ötede nehir yatağına düşmüş, olduklarını gördüğümüz ve lüzumu halinde ibraz edilmek üzere işbu zabıt varakasını mahallinde düzenleyerek imzaladığımızı beyan ederiz. 24 Mayıs 1862 tarihinde Guina şelâle» lerinde tanzim olunmuştur» İmzalar : Samuel, Fergusson, Richard Kennedy. Joseph Wilson, deniz piyadesi teğmenlerinden Dufraisse, güverte subayı, Rodmel, Çavuş Dufays ve erler : Flippeau, Mayor, Pleissier, Lorois, Rascakent, Gillion, Lebel.

Doktor Ferguson ile cesur arkadaşlarının Afrika kıtasını bir ucundan öteki ucuna aştıkları bu reddi kabil olmayan şahitlikle bu şekilde tevsik edilerek neticelenmişti. Şimdi dostları ile misafirperver kabileler arasında bulunuyorlardı. Bu vesile ile Fransızların kurdukları tesisleri de ziyaret etmiştiler. 24 Mayıs Cumartesi günü vardıkları Senegal'dan 27 Mayıs günü nehrin biraz kuzey tarafındaki Medine karakoluna gitmişler, oradaki Fransız subaylar tarafından kucak açarak karşılanmışlar ve son derece misafirperverlik, izzet ve ikram görmüşlerdir.

Doktorla arkadaşları az zaman sonra «Basilic» adındaki küçük vapura binerek nehir ağzı civarında bulunan Senegal'e, on dört gün sonra, 11 Haziran tarihinde de Saint -Louis şehrine ulaştılar. Vali, kendilerini debdebeli bir merasimle karşıladı. Onlar, heyecan ve

yorgunluktan bitkin bir halde idiler. Bir İngiliz fırkateyni hareket etmek üzere bulunuyordu; üç seyyah bu gemiye binerek Porsmouth'a 25 Haziran günü vardılar ve ertesi günü Londra'ya gittiler.

Onların Kraliyet Coğrafya Cemiyeti tarafından karşılanışlarından ve basının haklarında yazdığı sitayişkâr yazılardan burada uzun uzadıya bahsedecek değiliz. Kennedy, sevgili karabinası ile hemen Edinburg'a giderek emektar zevcesine kavuştu. Doktor Fergusson ile sadık uşağı Joe eski alışkanlıklarında değişiklik yaparak eski âlemleri içinde iki arkadaş olarak yaşadılar. Avrupa'nın bütün gazeteleri bu cesur seyyahların maceralarını belirtmekte idi. Daily Telegraph gazetesi seyahat hâtıralarının özetini yayınladığı nüshayı yetmiş yedi bin tane basmıştı. Doktor Fergusson Londra Kraliyet Coğrafya Cemiyetini umumî bir toplantıya çağırdı ve orada yaptığı hava seyahatini tafsilâtıyla izah etti. Gerek kendisi ve gerekse iki arkadaşı 1862 yılında yapılacak en önemli keşifler için ihdas edilen altın madalya ile taltif edildiler.

(1) 100 santigrat.

(2) Dick, Richard'ın ve Joe, Josephine'in kısaltılmışlarıdır.

— S O N —

{ kutupyıldızı kitablığı }